

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 19

FÖRSTA KAMMAREN

1970

21—22 april

Debatter m. m.

Tisdagen den 21 april

Sid.

Meddelande ang. enkla frågor:

av herr Hernelius (m) ang. åtgärder i syfte att förebygga olyckor vid översvämningar	7
av herr Lindblad (fp) ang. det till Gävle flyttade järnvägsmuseet	7

Onsdagen den 22 april

Svar på interpellation av herr Sörenson (fp) om förbättrad psykisk hälsovård	8
Anslag under tionde huvudtiteln:	
Främjande av utrikeshandeln m. m.	12
Statens institut för konsumentfrågor, m. m.	16
Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning	52
Bidrag till Varudeklarationsnämnden	53
Anslag till bostadsbyggande m. m.	55
Svar på interpellation av herr Kristiansson, Axel, (cp) ang. fördelningen av bostadslån för nybyggnad	95
Meddelande ang. enkel fråga av herr Hübinette (m) om ersättning av allmänna medel för skada på höstsådda grödor genom vägverkets vintersaltningar	103
Anslag till bostadsbyggande m. m. (Forts.)	104
Tillsättning av överläkartjänster, m. m.	121
Förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.	131

	Sid.
Om förverkande av transportmedel vid brott mot jaktlagen	139
Om statligt stöd till försäkring av fiskebåtar och fiskredskap	143
Förhandlingar rörande prissättningen på jordbrukets produkter . .	144
Om obligatorisk utrustning av motorfordon med första förband . .	149

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 22 april

Statsutskottets utlåtande nr 10, ang. utgifterna inom handelsde- partementets verksamhetsområde	12
— nr 50, ang. anslag till bostadsbyggande m. m.	55
Första lagutskottets utlåtande nr 26, ang. rätten till ersättning av allmänna medel vid frikännande dom	121
— nr 27, ang. äktenskaps ingående inför svensk myndighet i ut- landet	121
— nr 32, ang. bestraffningen av lärare vid övergrepp mot elev . .	121
— nr 33, ang. avgivande av nöjdförklaring	121
— nr 34, ang. ändring i lagen om allmänt kriminalregister, m. m.	121
— nr 35, ang. fortsatt giltighet av lagen angående utvidgad till- lämpning av lagen om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen med vissa bestämmel- ser om fraktfart med svenska fartyg	121
Andra lagutskottets utlåtande nr 30, ang. ändring i sjukvårdslagen	121
— nr 31, ang. behovsprövningen av studiemedel för gift stude- rande	131
— nr 32, ang. bestämmelserna om återbetalning av studiemedel . .	131
— nr 33, ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.	131
Tredje lagutskottets utlåtande nr 25, ang. ändring i lagen om rätt till jakt m. m.	139
— nr 29, ang. belysningsutrustningen på motorfordon	142
— nr 31, ang. handel med preventivmedel	142
— nr 33, ang. kostnaderna för gatuhållning m. m. inom bygg- nadsplanelagda områden	142
— nr 36, ang. ändring i lagen om vissa gemensamhetsanläggning- ar, m. m.	142
Jordbruksutskottets utlåtande nr 17, om statlig garanti för att trygga Norrvikens trädgårdars fortbestånd, m. m.	142
— nr 18, ang. stödet åt trädgårdsnäringen	142
— nr 19, om åtgärder för bättre utnyttjande av skogsbilvägnätet . .	142
— nr 20, om statligt stöd till försäkring av fiskebåtar och fisk- redskap	143
— nr 21, ang. bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. . .	144
— nr 16, ang. förhandlingar rörande prissättningen på jordbru- kets produkter	144

	Sid.
Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 21, om belysningsutrustningen på motorfordon	148
— nr 22, ang. körkortsutbildningen och utbildningen av trafikklärare m. m.	149
— nr 23, om åtgärder för att stimulera den socialmedicinska forskningen	149
— nr 24, om försök med Hibitan i den profylaktiska tandvården	149
— nr 25, om åtgärder för att minska bristen på provinsialläkare i glesbygd	149
— nr 26, om obligatorisk utrustning av motorfordon med första förband	149

Tisdagen den 21 april

Kammaren sammanträdde kl. 16.00.

Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till riksdagens första kammare

Undertecknad anhåller härmed om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden den 27 april—den 12 maj för att delta i sammanträde i Paris med UNESCO—ILO-kommittén beträffande "Status of teachers".

Stockholm den 21 april 1970

Ulla Lindström

Till riksdagens första kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsuppdraget under tiden den 23—den 30 april för att delta i den svenska delegationen vid UNICEF:s styrelsemöte i New York.

Stockholm den 21/4 1970

Lisa Mattson

De begärda ledigheterna beviljades.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1970/71 till vissa kulturändamål och internationellt-kulturellt samarbete jämte motioner;

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1970/71 jämte motion;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till vissa personer;

nr 145, i anledning av vissa motioner i skolfrågor; och

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslagen för budgetåret 1970/71 till rundradioverksamheten m. m. jämte motioner.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 133, till Konungen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370) jämte motioner.

Anmäldes och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 139, till Konungen angående dels redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1969, dels redogörelse för Europarådets församlingssessioner under år 1969, dels bildande av en europeisk ungdomsfond inom Europarådet.

Föredrogs en från professor Ingvar Svennilson, som den 28 mars 1968 valts till ledamot i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond för valperioden 1968—1971, inkommen skrivelse, däri denne av sagt sig uppdraget att vara ledamot i nämnda styrelse.

På gjord proposition beslöt kammaren, att val av ny ledamot jämte suppleant i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond för återstående

del av valperioden 1968—1971 skulle i föreskriven ordning anställas.

Vid föredragning av Nordiska rådets svenska delegations skrivelse med överlämnande av berättelse för rådets adertonde session, hänvisades skrivelsen, såvitt den gällde de under avdelning II i berättelsen behandlade sakerna, enligt följande:

punkterna A 6 och A 9 till konstitutionsutskottet;

punkterna B 1, B 2, B 3, B 4, B 6 och C 1, utom i vad den avsåge revision av sjömansskattelagstiftningen, C 3, utom i vad den gällde nordisk giltighet för recept, C 5, D 1, D 2, D 3, D 5 och D 7, såvitt den rörde trafiksforskningsforsknings, samt E 3 och E 4 till statsutskottet;

punkten C 1, såvitt den anginge viss revision av sjömansskattelagstiftningen, och punkten C 8 till bevillningsutskottet;

punkten E 2, såvitt den avsåge nordisk exportpromotionsfond för bygdeindustri, och punkten E 5 till bankoutskottet;

punkterna A 4, A 5, A 7, A 8, A 10, C 2 och C 3, såvitt den gällde nordisk giltighet för recept, C 6, C 7, D 4 och D 7, utom i vad den rörde trafiksforskningsforsknings, fiskeavgiften och ridhögskola vid Strömsholm, samt E 2, utom i vad den anginge indirekta handels hinder och nordisk exportpromotionsfond för bygdeindustri, till lagutskott; ävensom

punkterna C 4, D 6 och D 7, såvitt den avsåge fiskeavgiften och ridhögskola vid Strömsholm, till jordbruksutskottet.

Övriga delar under avdelning II i berättelsen samt skrivelsen i övrigt hänvisades till utrikesutskottet.

Föredrogos och hänvisades

motionen nr 1139 till lagutskott,

motionen nr 1140 till statsutskottet och

motionen nr 1141 till bevillningsutskottet.

Vid föredragning av motionen nr 1142 hänvisades densamma, såvitt den avsåge generella stödåtgärder (mom. I: 1 i motionens hemställan) och utarbetande av en regionalpolitisk utvecklingsplan (mom. II: 1), till bankoutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades

motionen nr 1143 till statsutskottet,

motionen nr 1144 till bankoutskottet och

motionerna nr 1145—1150 till statsutskottet.

Vid föredragning av motionen nr 1151 hänvisades densamma, i vad den avsåge skattefrågor (mom. VIII a, b och d i motionens hemställan), till bevillningsutskottet, i vad den anginge kreditpolitiken (mom. VIII c), till bankoutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet motionerna nr 1152 och 1153.

Vid föredragning av motionen nr 1154 hänvisades densamma, såvitt den avsåge anvisande av anslag, till statsutskottet och i övrigt till lagutskott.

Föredrogos och hänvisades till lagutskott motionerna nr 1155 och 1156.

Vid föredragning av motionen nr 1157 hänvisades densamma, såvitt den avsåge fartygskreditgarantier, till statsutskottet samt i övrigt till bankoutskottet.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet motionen nr 1158.

Vid föredragning av motionen nr 1159 hänvisades densamma, såvitt den avsåge fartygskreditgarantier, till statsutskottet och i övrigt till bankoutskottet.

Föredrogos och hänvisades motionerna nr 1160—1166 till statsutskottet och motionen nr 1167 till lagutskott.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 10 och 50, första lagutskottets utlåtanden nr 26, 27 och 32—35, andra lagutskottets utlåtanden nr 30—33, tredje lagutskottets utlåtanden nr 25, 29, 31, 33 och 36 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 17—21.

På framställning av herr talmannen beslöts att på föredragningslistan för morgondagens sammanträde jordbruksutskottets utlåtande nr 16 och allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 21—26 skulle sättas sist.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade proposition nr 20, med förslag till jordabalk.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 1168, av herrar *Brundin* och *Svennungsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31, angående regionmusik;

nr 1169, av herr *Hernelius*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31, angående regionmusik;

nr 1170, av fru *Landberg* och herr *Larsson, Lars*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 31, angående regionmusik;

nr 1171, av herr *Brundin* och herr *Andersson, Ingvar*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 57, med förslag till lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.;

nr 1172, av herr *Pettersson, Harald*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

Meddelande ang. enkla frågor

position nr 57, med förslag till lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.; samt nr 1173, av fru *Segerstedt Wiberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 57, med förslag till lag om otillbörlig marknadsföring, m. m.; ävensom

nr 1174, av herr *Eskilsson*,

nr 1175, av herr *Jacobsson, Gösta*,

och herr *Akerlund*,

nr 1176, av herr *Sörenson*,

nr 1177, av herrar *Wikström* och *Richardson*, samt

nr 1178, av herrar *Österdahl* och *Tistad*,

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, med förslag till förordning om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.

Meddelande ang. enkla frågor

Meddelades, att jämlikt § 20 i kamrens ordningsstadga följande enkla frågor denna dag framställts, nämligen

av herr *Hernelius* (m) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: "Har Herr Statsrådet — med hänsyn till de exceptionella snömängderna — informerat sig om vilka åtgärder t. ex. SJ och vägförvaltningen vidtagit i syfte att förebygga olyckshändelser i samband med översvämningar?"; samt

av herr *Lindblad* (fp) till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet: "Vilken omfattning skall det till Gävle flyttade järnvägs-museet få och vem skall svara för kostnaderna?";

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 16.08.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 22 april förmiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 14 innevarande månad.

Om förbättrad psykisk hälsovård

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet ASPLING, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Sörensons (fp) interpellation om förbättrad psykisk hälsovård, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Sörenson har frågat om Kungl. Maj:t tagit några initiativ för att förbättra den psykiska hälsovården.

Frågan om den psykiska hälsovården har behandlats av riksdagen senast vid förra årets höstsession. I enlighet med vad som då anfördes i statsutskottets utlåtande nr 133 år 1969 med anledning av motioner om den psykiska hälso- och sjukvården uttalade sig riksdagen för behovet av en förutsättningslös utredning om den psykiska hälsovården. Socialstyrelsen har fått i uppdrag av Kungl. Maj:t att verkställa ifrågavarande utredning.

Herr SÖRENSEN (fp):

Herr talman! Det ingår i rutinen här i kammaren att en interpellant skall tacka det aktuella statsrådet för det svar denne lämnat på en interpellation. Den rutinen vill jag gärna fullfölja, och jag tackar herr statsrådet för det svar han givit på min interpellation.

Sedan måste jag väl vara ärlig och säga att svarets innehåll kanske inte var så mycket att tacka för. Jag tycker nog att det var i magraste laget.

Riksdagen uttalade den 1 april 1968 att en prioritering av ekonomiska resurser och utbildningsmöjligheter gällande en effektiv utbyggnad av den psykiska hälsovården borde komma till stånd. Det var ett kraftigt uttalande, och bakom det låg flera års politiskt arbete.

Nu svarar herr statsrådet att en förutsättningslös utredning av den psykiska hälsovården har kommit till stånd. För den utredningen är man utomordentligt tacksam. Socialstyrelsen uttalade förra året i ett remissvar till statsutskottet att allt sannerligen inte är väl beställt. Den psykiska hälsovården, sade man, är inte tillfredsställande ordnad. Resurserna är splittrade och otillräckliga och målsättningen ingalunda alltid klart definierad. Vi rör oss alltså här på ett område som det är utomordentligt angeläget att vinna klarhet över.

Det har nu tagit två år för att vi i dag i riksdagen skall få besked om att det uttalande som då gjordes har lett till en utredning.

Vad är det för slags utredning som nu har tillsatts? Det är så vitt jag förstår en expertutredning inom socialstyrelsen, och för en sådan utredning hyser man givetvis all respekt. Den psykiska hälsovården håller emellertid på att bli en verklig folkfråga. Den är inte längre någon specialistfråga, någonting bara för sådana som sysslar med psykiskt skadade människor, för läkare och annan vårdpersonal. Det är fråga om en miljö i vårt land, vilken i både yttre och inre avseende skall fungera på ett för människan riktigt sätt.

Exempel på detta intresse är Folk-sams och LO:s mentalhälsokampanj och den allmänna debatt som förs. Bakom

detta har vi alla de människor som lider svårt därför att de av någon anledning inte kunnat klara av det samhälle eller den sociala eller personliga miljö som de har att leva i. Livsnivå har man börjat tala om. Det är en totalupplevelse av livet saken gäller, och man har börjat komma till insikt om att det inte bara är de yttre frågorna — status och standard — som är angelägna, utan lika viktigt är att människan i inre avseende får uppleva att hon känner sig hemma i tillvaron och kan förverkliga sig själv på ett meningsfullt sätt.

Frågorna om den inre miljön, de psykiska hälsofrågorna, kommer alltså i fokus. Jag frågar nu: Varför har inte en parlamentarisk utredning tillsatts? Det frågar man alltid från oppositionens sida; jag är medveten om detta. Men om nu denna fråga breddats på ett sådant sätt att den inte längre bara berör experter utan folket i dess helhet, varför har man då inte gett möjlighet för parlamentariker som hyser starkt intresse för vårt folks hälsa i bred mening att vara med i den genomgång som det här är fråga om?

Självfallet är det ytterst angeläget att experterna har möjlighet att ge sina synpunkter till känna, men det är också angeläget att folk får en känsla av att regeringen har respekt för folks vilja att forma ett samhälle som i total mening — också då det gäller den psykiska frågan — fungerar på ett riktigt och hälsosamt sätt.

Det är givet att den som står utanför ansvaret och skeendet frågar sig: Har två år inte räckt till för att ta andra initiativ, värda att nämnas av herr socialministern i detta interpellations-svar? Man har från experthåll i socialstyrelsen sagt att tankar som jag har varit med om att föra fram och som det parti jag tillhör fört fram, tankar om ett institut för den psykiska folkhälsan, inte betyder en riktig väg att gå. All right, men vad gör man då i stället? Jag förstår att herr Aspling svarar:

Om förbättrad psykisk hälsovård

Det får den tillsatta utredningen söka vinna klarhet över. Vi får hoppas att en sådan utredning kommer med goda förslag. Vi som befinner oss i oppositionsställning får alltså så småningom, tror vi, ett utredningsbetänkande och möjligen en proposition, men vi har inte haft möjlighet att på det tidigare stadiet öva något avgörande inflytande på denna frågas utredning. Är det en tillfredsställande ordning, herr Aspling, i den form av demokrati som vi har utvecklat?

Utbildningsfrågorna är väsentliga. Herr Aspling kan naturligtvis svara: Det angår inte mig, utan det är utbildningsministern som här får svara. Till detta måste man då säga att hela den sociala sektorn är en enhet och att det praktiskt taget är omöjligt att i denna kammare splittra upp den och säga: Vi talar inte nu om utbildning. Nu talar vi bara om vård. Det sociala komplexet är en enhet, och vi måste betrakta hela komplexet av frågor.

Visserligen har det sagts att riksdagen för något år sedan antog ett förslag om hur den framtida läkarutbildningen skall fungera för att vi skall få fler psykiatrer. Vi är medvetna om att det för några år sedan bara fanns 500 psykiatrer, mentalhälsoutredningen hade förutsatt — jag tror att det var för cirka tio år sedan — att vi skulle behöva ungefär fyra gånger så många, och man räknar med att man inte skall få det antal man behöver förrän i mitten på 1980-talet. Här råder alltså en markant eftersläpning. Finns, herr Aspling, ingenting att göra för att förbättra denna situation? Vad har gjorts och vad görs för att hjälpa människor som befinner sig i en akut psykisk nödsituation? Jag är frestad att använda det gamla slagordet att medan gräset växer dör kon. Det är verkligen så att det i samhället för närvarande pressar på en påtaglig inre nöd hos människor, och denna kan ofta ta sig mycket drastiska uttryck.

För något år sedan debatterade vi

Om förbättrad psykisk hälsovård

här i kammaren problemet om när den psykiska pressen är så pass spänd att den kan leda till självmord och vilket ansvar samhället bör ha i detta sammanhang. Jag skulle gärna vilja veta i vilken utsträckning i vårt land en sådan rådgivning som vetter åt det psykoterapeutiska hållet bedrivs. Vilka möjligheter har människan i dag, år 1970 — om hon råkar in i psykiska konflikter som kan ha en personlig bakgrund, en social eller ekonomisk bakgrund eller bakgrund av annan art — att av samhället verkligen få en konstruktiv hjälp? Man kan givetvis då fråga sig: Hurdan är balansen mellan antalet inrättade psykologtjänster i vårt land och utbildade psykologer? 1968 — jag är ledsen att jag inte haft tid att kollationera saken vidare — utexaminerades i vårt land, tror jag, endast ett 30-tal psykologer på licentiatnivå. Samtidigt inrättades i vårt land 50 psykologtjänster på licentiatnivå. Har denna utveckling fortsatt, d. v. s. diskrepansen mellan antalet inrättade tjänster och antalet psykologer som ställts till förfogande fortsatt att vara kännbar, och vad gör i så fall regeringen för att avhjälpa en sådan diskrepans?

En annan fråga: I vilken utsträckning förekommer en psykoterapeutisk inriktning av vården på våra ålderdomshem, inom familjevård och på sjukhusen i dess olika vårddimensioner? Detta är verkligen angelägna frågor som vi har diskuterat under senare år. Har man från regeringshåll bara uttalat att man väntar på vad denna utredning kommer att föreslå eller tar man några initiativ? Är man beredd att i detta avseende förbättra den vårdande personalens möjligheter att förstå människan som helhet när hon har råkat in i ett sjukdomstillstånd?

En utredning har tillsatts, och jag hälsar den med mycket stor tillfredsställelse samt tackar statsrådet Aspling för det initiativet. Det är en förutsättningslös utredning, vilket också är glädjande. Samtidigt är det väl så att

alla utredningar arbetar efter vissa direktiv. Har statsrådet Aspling möjlighet att antyda vilka direktiv denna utredning har att arbeta med, och kan statsrådet möjligen i dag säga kammaren när ett betänkande från denna utredning kan förväntas?

Det är min uppfattning att en obalans föreligger i vårt samhälle i fråga om sjuk- och hälsovården. De somatiska faktorerna betonas på de psykiska faktorernas bekostnad. Vi har nu fått ett nytt förslag från regeringen om nya professurer vid Karolinska institutet — 17 stycken om jag minns rätt. Av dessa är 15 somatiskt orienterade och endast två orienterade åt det psykiska hållet. Vi får väl anledning att senare debattera den saken, men jag noterar ändå detta förhållande och vill redan här säga att jag inte anser att det ger vittnesbörd om att man söker åstadkomma en bättre balans mellan den psykiska och den somatiska sidan av hälsovården.

Det är två år sedan riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t framförde att man ansåg att den psykiska vården var så väsentlig att den borde prioriteras i skilda avseenden. Det tog ett år och en ny motion innan en utredning i ärendet tillsattes. Finns det ingenting mer att säga med anledning av det ställningstagande som riksdagen gjorde för två år sedan? Är några initiativ inte alls att vänta år 1970? Har statsrådet Aspling inte något att anföra i det avseendet? Är det tillräckligt att bida tiden i väntan på vad en utredning har att säga?

Härmed har jag tackat för svaret på min interpellation.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Herr Sörenson har i sin interpellation frågat mig om några initiativ har tagits för att förbättra den psykiska hälsovården i landet. Jag har i dag svarat mycket konkret. Det är väl inte, herr Sörenson, ett interpellations-

svars omfattning som alltid är det avgörande, utan det är väl snarare innehållet. Jag vill mena att detta svar är innehållsrikt, för som det framgår av det kommer denna fråga att bli föremål för en allsidig utredning i olika avseenden.

Herr Sörenson har ställt en rad frågor. Låt mig bara svara på några. Han frågar efter de direktiv som den tillsatta utredningen har fått. Det är klart att utredningen i hög grad kommer att arbeta efter de riktlinjer som angavs i statsutskottets utlåtande år 1969. Det gäller de frågor som i statsutskottets utlåtande sköts i förgrunden som väsentliga för det kommande utredningsarbetet.

Herr Sörenson liksom blandar ihop flera saker. Han blandar ihop frågor från utlåtandet av år 1968 — som var mycket allmänt hållet — med frågor som ingår i statsutskottets utlåtande av år 1969. Det senare berör han egentligen ganska litet, trots att detta i hög grad handlar om den psykiska hälsovården, bl. a. genom att man i detta fall har givit Kungl. Maj:t till känna vad riksdagen önskar. Det är den frågan, herr Sörenson, som jag i dag har lämnat ett konkret svar på.

Låt mig sedan, herr Sörenson, bara säga att jag tycker att herr Sörenson är ensidig. Han är inte heller helt objektiv, när han något retoriskt ställer frågan: Varför har ingenting hänt här under senare år? Jag vill då, herr talman, mycket kortfattat anföra några saker.

Vi har under senare år — och det vet herr Sörenson — alltmer kommit till insikt om att hälsorisker, fysiska och psykiska, ofta har sin grund i missförhållanden inom arbetslivet och kan motverkas genom vidgade insatser exempelvis från arbetarskyddets sida. Vi har nu påbörjat arbetet med en ny lagstiftning, som skall ge underlag för en skärpt övervakning från arbetarskyddets sida av arbetslokaler, maskiner, arbetsmetoder och andra inslag i ar-

Om förbättrad psykisk hälsovård
betsmiljön, anpassade till den mänskliga arbetskraftens fysiska och psykiska förutsättningar. Det är *en* sak. Jag vill nämna detta, för det ingår i den mycket omfattande aktivitet som utvecklas på fältet. Och, herr Sörenson, vi har vid avvägningen av våra sjukvårdsresurser gett prioritering åt psykiatrin — liksom den öppna läkarvården och långtidsvården. Så har också skett inom ramen för det nya läkarutbildningssystem som nu börjat tillämpas.

Jag vill gärna rent allmänt säga att sjukvårdspolitiken under 1970-talet måste innefatta en prioritering framför allt av de förebyggande insatserna såväl på den somatiska som på den psykiatriska sidan. Socialstyrelsen har, för att bara nämna några andra ting, fått i uppdrag av regeringen att i samråd med sjukvårdshuvudmännen verkställa en översyn av hela den förebyggande hälsovården. Avsikten är att hälsokontroll och annan förebyggande hälsovård skall samordnas och organisatoriskt inordnas i den av samhället bedrivna sjukvården. Den förebyggande hälsovården ställs därmed i förgrunden vid ett kommande planeringsarbete inom hela hälso- och sjukvårdsområdet.

Jag behöver inte nämna sådana ting som riksdagen fattat beslut i, men fyra-årskontrollen t. ex., som nu är under uppbyggnad, avser ju såväl fysisk som psykisk hälsovård. Inom en rad områden, herr Sörenson, har under senare år inte bara initiativ tagits utan också genom beslut en klar prioritering ägt rum, där icke minst den psykiska hälsovården stått i centrum. En sak vågar jag säga till herr Sörenson — och jag tror att vi är överens om det — nämligen att under 1970-talet kommer inom hela hälso- och sjukvården den psykiska hälsovården utan tvekan att ha en utomordentligt framskjuten plats.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för den komplettering av svaret som herr Aspling nu har givit. Jag hälsar med

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

stor tillfredsställelse hans meddelande om att det är statsutskottets utlåtande från i fjol som kommer att ligga till grund för utredningens arbete. Jag tror att utredningen då, som herr Aspling nämnde, kommer att täcka en stor del av det psykiska fältet.

Jag har litet svårt att förstå herr Aspling, när han säger att jag blandar ihop frågorna. Jag har ju ställt en konkret fråga: Vill herr Aspling tala om vad regeringen har gjort sedan riksdagsbeslutet fattades för två år sedan? Det är inte att blanda ihop saker och ting. Det är en konkret anhållan om ett besked om vad som gjorts i ärendet. Herr Aspling sade att en utredning hade tillsatts, och jag hade behov av att få något klarare besked i det stycket. Jag tycker nog inte att jag har varit så ensidig och så retorisk utan försökt tala så konkret som möjligt i det här avseendet.

Jag bidar emellertid med förhoppning det resultat som denna utredning kommer fram till. Jag vill än en gång betona att jag förfärligt gärna hade sett att man från regeringens sida hade sagt: Det är värt att låta politiker vara med när man söker utforma en så väsentlig fråga som det, enligt herr Aspling, verkligen är fråga om i vårt samhälle, nämligen den psykiska hälsovården.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Även om det är en expertutredning är det klart att den kommer att både ha ett behov av och finna det angeläget att hålla kontakt med personer och organisationer för att med dem diskutera dessa ting och samla den säkerligen rika erfarenhet som finns på många håll. Denna expertutredning kommer alltså icke att sitta i något slutet rum utan i hög grad att arbeta på ett mycket vitt och omfattande fält.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 20, med förslag till jordabalk.

Föredrogs och hänvisades motionerna nr 1168—1170 till statsutskottet, motionerna nr 1171—1173 till lagutskott, motionen nr 1174 till bankoutskottet och motionerna nr 1175—1178 till bevillningsutskottet.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1970/71 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6**Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 7 850 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 216, av herr *Tistad*, och II: 249, av herr *Andersson* i Örebro m. fl., vari anhållits, att riksdagen för utökning av stipendiatverksamheten vid exportrådet för den mindre industrin måtte anvisa ytterligare 15 000 kronor utöver vad departementschefen föreslagit eller sammanlagt 605 000 kronor,

dels ock de likalydande motionerna I: 370, av herrar *Helén* och *Bengtson*, samt II: 406, av herr *Hedlund* och herr

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

Gustafson i Göteborg, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett med 1 000 000 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag förhöjt reservationsanslag om 8 850 000 kronor, varav 6 400 000 kronor skulle givas till "Kollegiet för Sverige-information i utlandet" för kommersiell information i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt,

1. att riksdagen måtte till utrikeshandelsstipendier, utlandshandelskammarna, praktikantverksamhet vid nämnda handelskammrar och övriga exportfrämjande åtgärder beräkna medel i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 370 och II: 406, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till kommersiell information i utlandet beräkna 5 400 000 kronor,

3. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 216 och II: 249, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till exportrådet för den mindre industrin beräkna 605 000 kronor,

4. att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 216 och II: 249 samt med avslag å motionerna I: 370 och II: 406, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 7 865 000 kronor.

Reservation hade avgivits, beträffande kommersiell information i utlandet, av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Strandberg* (m), *Wikström* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Olle Eriksson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Petersson* i Gäddvik (m), *Mundebo* (fp), *Lothigius* (m), *Sundman* (cp) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett,

dels att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits,

dels att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 370 och II: 406, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till kommersiell information i utlandet beräkna 6 400 000 kronor,

dels ock att utskottet bort under 4 — vid bifall till yrkandet under 2 — hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 216 och II: 249 samt I: 370 och II: 406, samtliga motioner i vad de avsåge medelsanvisningen, till Främjande av utrikeshandeln m. m. för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 8 865 000 kronor.

Herr **OLSSON, JOHAN**, (cp):

Herr talman! Frågan om anslag för främjande av utrikeshandeln tilldrar sig i år ett alldeles speciellt intresse. Den nästan permanent negativa bytesbalansen och den kraftigt minskade valutareserven ger en särskild tyngd åt argumenten för att alla ansträngningar måste vidtas för att öka vår export. Jag vill erinra om OECD:s rapport, som väl har betecknats som en larmrapport, där man konstaterar att underskottet i bytesbalansen år 1969 var över en miljard kronor. Man förutser ett underskott på 800 miljoner kronor för år 1970.

Statssekreterare Feldt har kommenterat denna rapport. Han erkänner de bekymmer man har för utrikeshandelns utveckling och redogör för den medicin som OECD föreslagit för att komma till rätta med dessa problem. Man säger att Sverige måste ytterligare åtstrama hemmakonsumtionen och föra en hårdare skattepolitik för att dämpa konsumtionen och därmed ge utrymme för en ökad export och en dämpning av importen. Utan att ta ställning till vilken medicin som skall ges i det uppkomna läget kan man lugnt förorda att alla ansträngningar görs för att på ett natur-

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

ligt sätt öka exporten, d. v. s. genom en ökad satsning på marknadsföringen utomlands, ökad kännedom om Sverige och svenska varor och förstärkning av de organ som har att företräda svensk exportmarknad utomlands. Sverige är ju sedan gammalt i hög grad beroende av exporten. 20 procent av bruttonationalprodukten går på export, och man räknar med att över 40 procent av industriproduktionen består av exportvaror. Man har uttryckt den uppfattningen att om vi skall kunna behålla vår höga standard, bör vi ganska snart uppnå den situationen att vi avsätter mer än hälften av vår industriproduktion på utlandsmarknaden. Vårt beroende av exporten kommer alltså att öka, om vi skall behålla den standard som vi har uppnått.

En speciell farhåga har framförts i detta sammanhang, bl. a. från LO, som säger att vi måste räkna med att vår tillverkningsindustri kommer att minska sin andel av arbetsmarknaden och att vi bör se till att vi får annan sysselsättning. Det har då talats om den ökande servicesektorn som är vår räddning framöver för att ge sysselsättning åt alla dem som är ute i arbetslivet och alla dem som kommer från andra näringar, t. ex. från jord- och skogsbruk, från textilindustri och en del andra industrier som synes ha begränsade framtidsmöjligheter. Men servicesektorn är inte produktiv på samma sätt som tillverkningsindustrin. Vi bygger alltså ut vår industriapparat och rationaliserar den, men vi måste också tillföra industriproduktionen fler människor som saknar sysselsättning i andra branscher. Det innebär ju en ökad produktion.

Det är då en oroande utveckling, om vi konstaterar att vår tillverkningsindustri måste minska sin andel av produktionen. Det är många problem som möter i detta sammanhang. Skall vi bli tvungna att satsa på en ökad förvaltnings- och servicesektor, kommer det att innebära en koncentration av vår

bebyggelse. Det kommer att bli ännu svårare än tidigare att driva en meningsfull lokaliseringspolitik och att sträva till balans i vår bebyggelse och vårt näringsliv i landet. Bara av den anledningen är det särskilt angeläget att vi verkligen satsar på vår export, ty därmed möjliggör vi också en ökad tillverkningsindustri som i stor utsträckning kan baseras ute i landet och därmed medge den ökade balans som jag nämnde.

Det förhåller sig också så, att nya produkter förs ut i marknaden i en snabbare takt än tidigare. Detta kräver kanske ändå mera insatser på marknadsföringens område, om vi skall kunna hänga med i utvecklingen. Det kan nog också konstateras att vår produktion, som ju baseras på kvalitativt högre stående varor än tidigare, därmed också kommer i ett svårare konkurrensläge. Vi måste satsa mer på marknadsföringen av vår produktion för att kunna hävda oss i konkurrensen med de billigare varor som kan framställas i andra länder.

Det är många synpunkter som talar för att de anslag som vi ger för att stödja våra ansträngningar att öka vår export är försvinnande små och orimligt låga i förhållande till de krav som i dag kan ställas på en bättre handelsbalans. De enskilda företagen satsar i dag mycket stora och ökande belopp på detta område. Det bör därför också vara en självklar uppgift för samhället, som skall skapa förutsättningarna för vårt näringsliv, att så att säga gå jämsides med det enskilda näringslivet för att öka våra exportansträngningar. Många andra länder understöder sin export på ett betydligt kraftigare sätt än vi. Det ger också särskild anledning för riksdagen att här fundera på dessa frågor.

Det råder stor splittring på många olika organ, när det gäller främjandet av utrikeshandeln, det har vi kunnat konstatera i statsutskottets utlåtanden under tidigare år. Vi har också föreslagit en utredning på området, vilken

Anslag till främjande av utrikeshandeln m. m.

numera har blivit tillsatt. Men man kan rimligen inte vänta på att utredningen skall lägga fram sina resultat och under tiden ställa sig kallsinnig till att öka ansträngningarna i dagens läge.

Kollegiet för Sverige-information i utlandet har betydelsefulla uppgifter på det här området. Det har begärt 5 miljoner kronor i ökning för sin verksamhet, men departementschefen medger endast 400 000 kronor. Jag vill citera en mening av vad departementschefen framhåller, när han medger dessa 400 000 kronor: "Dessa medel bör i hög grad utnyttjas för åtgärder som stöder företagens exportansträngningar på kort sikt och på ett konkret säljfrämjande sätt." Uttalandet belyser vilken angelägenhetsgrad som även departementschefen ger behovet av att på kort sikt komma till rätta med dagens problem på det här området. Vi som står för reservationen 1 anser att en miljon kronor utöver vad departementschefen föreslagit ändå är blott ett ringa bidrag till detta angelägna ändamål.

Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservationen vid denna punkt.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Herr Johan Olsson har närmare redogjort för motiveringarna till ett ökat anslag till kollegiet för Sverige-information i utlandet. Jag skulle vilja erinra om de förhoppningar som ställdes på detta kollegium när det bildades i början av 1960-talet, då man ville utbygga resurserna för informationsverksamheten om Sverige i utlandet. Efter bara några år kom anslaget att hållas på oförändrad nivå, trots att behovet att snabbt möta den växande konkurrensen både när det gäller information och direkta marknadsåtgärder på praktiskt taget alla viktiga exportmarknader uppstod. De senaste åren har emellertid anslaget ökat, men vi reserverar anser att ökningen inte har varit tillräcklig.

Detta informationsorgan, kollegiet för

Sverige-information i utlandet, har under de senaste åren tvingats att koncentrera sin verksamhet till de länder som är mest centrala för svensk export. Det är då synnerligen angeläget att den verksamheten kan fullföljas, samtidigt som informationen i länder i Europa och andra världsdelar, som kan komma att bli viktiga avnämrländer för Sveriges export, byggs ut.

Kollegiet självt har i sitt informationsorgan, Aktuellt om Sverige-Information i Utlandet, anfört att man tvingas att konsolidera tidigare insatser och att man måste undvika nya större projekt, detta på grund av det knappa budgetläget.

Om informationskollegiet under de närmaste åren på ett någorlunda hyggligt sätt skall kunna följa upp tidigare satsningar i skilda länder, är det ofrånkomligt att större resurser bör ställas till dess förfogande. Detta inser kollegiet självt, när det begär en ökning med inte mindre än 5 miljoner kronor. Men det får 400 000 kronor enligt utskottets förslag. Den föreslagna ökningen anses inte kunna täcka mer än de senaste årens kostnadsökningar. Vi tycker därför att det är synnerligen motiverat att kollegiet får ytterligare en miljon kronor, vilket förslag har biträttits av representanter för folkpartiet, centerpartiet och moderata samlingspartiet. Vi anser att det ökade utrymme som kollegiet därmed skulle få skulle kunna möjliggöra en viss intensifiering av biståndet till små och medelstora företag, vilket vi anser synnerligen viktigt.

Her talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid denna punkt. Men låt mig också med tillfredsställelse här meddela att avdelningen i utskottet har gått med på en ökning på 15 000 kronor för stipendieverksamheten vid exportrådet för den mindre industrin utöver vad handelsministern har föreslagit. Jag tror att det är ett tecken på att utskottet ändå vill att denna verksamhet skall få stöd.

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Som framgår av utskottets skrivning har anslagen under denna punkt de senaste fem åren ökat från 3,4 miljoner till 5 miljoner. För nästa budgetår föreslår departementschefen en uppräknig av anslaget med 400 000 kronor, varefter anslaget totalt för nästa budgetår skulle bli 5,4 miljoner kronor. Med hänsyn härtill och då det dessutom i särskild proposition — det tycker jag att jag vill stryka under — föreslagits 5,2 miljoner till TEKO- och glasindustrin för exportbefrämjande åtgärder, som kommer att till avsevärd del stimulera de små och medelstora företagens exportverksamhet, har utskottets majoritet för sin del biträtt departementschefens förslag.

Jag ber med dessa få ord, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i mom. 1.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. 2 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Olsson, Johan*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 6 mom. 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Olsson, Johan*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 59.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På särskilda propositioner bifölls därefter vad utskottet hemställt i mom. 3 och 4.

Punkterna 7 och 8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9**Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statens institut för konsumentfrågor: Förvaltningskostnader för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 6 282 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 214, av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Lindblad*, samt II: 248, av herr *Ahlmark m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte besluta 1. att till Sta-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

tens institut för konsumentfrågor: Förvaltningskostnader anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 452 000 kronor förhöjt förslagsanslag av 6 934 000 kronor samt 2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om inrättande i konsumentinstitutets regi av informationscentraler i Göteborg, Malmö och Umeå från den 1 juli 1971 samt att i den mån medel därför behövdes redan under budgetåret 1970/71 dessa borde anvisas över tilläggsstat,

dels de likalydande motionerna I: 215, av herr *Helén m. fl.*, och II: 250, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, i vad avsåge anhållan A. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa 1. om utredning och förslag till förbättrad konsumentutbildning i skolan, 2. att berörda statliga myndigheter genom samråd med Sveriges Radio måtte söka uppnå ökad användning av radio/TV i konsumentupplysningen, 3. om förslag till former för inrättande av konsumentkommittéer med kommunal förankring och allsidig sammansättning med representation för konsument-, löntagar- och företagarintressen, 4. att regeringen måtte taga initiativ till ett samrådsorgan mellan forskning, producenter och konsumentrepresentanter samt B. att riksdagen med instämmande i de principiella ståndpunkter som redovisats i motionerna måtte överlämna dem till konsumentutredningen,

dels ock motionerna I: 547, av fru *Olsson, Elvy*, och herr *Bengtson*, samt II: 639, av herr *Larsson* i Borås, i vad avsåge hemställan 1. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning i syfte att få en anknytning till stånd mellan lokala konsumentkommittéer och kommunalfullmäktige samt 2. att riksdagen med instämmande i de principiella ståndpunkter som redovisats i motionerna måtte överlämna dem till konsumentutredningen.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 214 och II: 248, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens institut för konsumentfrågor: Förvaltningskostnader för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 6 282 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 214 och II: 248 i vad de avsåge informationscentraler,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 215 och II: 250 i vad de avsåge konsumentutbildning i skolan,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 215 och II: 250 i vad de avsåge konsumentupplysning genom radio och TV,

5. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 215 och II: 250 samt I: 547 och II: 639 i vad de avsåge konsumentkommittéer,

6. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 215 och II: 250 samt I: 547 och II: 639 i vad de avsåge visst samrådsorgan,

7. att riksdagen måtte avslå i motionerna I: 215 och II: 250 framfört yrkande om motionernas överlämnande till konsumentutredningen,

8. att riksdagen måtte avslå i motionerna I: 547 och II: 639 framfört yrkande om motionernas överlämnande till konsumentutredningen.

Vid punkten hade avgivits fem särskilda, med 2—6 betecknade reservationer.

I reservationen 2, beträffande *medelsanvisningen*, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Wikström* (fp), *Mundebo* (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 214 och II: 248, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Statens institut för konsumentfrågor: För-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

valtningkostnader för budgetåret 1970/71 anvisa ett förslagsanslag av 6 394 000 kronor.

I reservationen 3, beträffande *konsumentutbildning*, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Wikström* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Olle Eriksson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Mundebo* (fp), *Sundman* (cp) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 215 och II: 250, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda beträffande en utredning om konsumentutbildning i skolan.

I reservationen 4, beträffande *konsumentkommittéer*, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Wikström* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Olle Eriksson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Mundebo* (fp), *Sundman* (cp) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 5 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 215 och II: 250 samt I: 547 och II: 639, samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda beträffande inrättande av konsumentkommittéer.

I reservationen 5, beträffande *samrådsorgan*, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Wikström* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Olle Eriksson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Mundebo* (fp), *Sundman* (cp) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 6 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 215 och II: 250 och i anledning av motionerna I: 547 och II: 639,

samtliga motioner såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda beträffande tilläggsdirektiv till konsumentutredningen.

I reservationen 6, beträffande *överlämnande i viss del av motionerna I: 215 och II: 250 samt I: 547 och II: 639*, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Wikström* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Olle Eriksson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Mundebo* (fp), *Sundman* (cp) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den i reservationen angivna lydelsen samt att utskottet bort under 7 och 8 hemställa,

7. att riksdagen måtte med instämmande i de principiella ståndpunkter som framförts i motionerna I: 215 och II: 250 anhålla, att Kungl. Maj:t måtte överlämna motionerna till konsumentutredningen,

8. att riksdagen måtte med instämmande i de principiella ståndpunkter som framförts i motionerna I: 547 och II: 639 anhålla, att Kungl. Maj:t måtte överlämna motionerna till konsumentutredningen.

Vid punkten fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Bohman* (m), *Strandberg* (m), *Petersson* i Gäddvik (m) och *Lothigius* (m).

Herr talmannen yttrade, att vid överläggningen angående förevarande punkt jämväl finge beröras punkterna 10—12 i detta utlåtande.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Vid punkten 9, som gäller statens institut för konsumentfrågor, har fogats inte mindre än fem reservationer. Den sista, betecknad med nr 6, tar upp mittenpartiernas principiella syn på konsumentpolitiken, som för folkpartiets del utförligt redovisats i partimotionerna I: 215 och II: 250. Några av dessa reservationer är gemensamma för folkpartiet och centern,

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

och en har även moderata samlingspartiets representanter i utskottet varit med om. Moderata samlingspartiets representanter har också till utlåtandet fogat ett särskilt yttrande, som berör deras principiella syn på konsumentpolitiken. Man kan konstatera att de borgerliga partierna i långa stycken har en gemensam uppfattning om konsumentpolitik.

Sedan början av 1960-talet har konsumentfrågorna haft en framskjuten plats på folkpartiets program. Vid 1969 års landsmöte fick konsumentfrågorna en väsentlig uppmärksamhet genom debattskriften *Konkurrens och balans*, vars innehåll när det gäller konsumentpolitiken nämnda motionspar bygger på. Denna debattskrift grundar sig på resultaten från en stor mängd samrådsgrupper, vilka diskuterade dessa frågor ute i landet och gav oss synpunkter på folkpartiets uppfattning om konsumentpolitiken.

Nämnda motioner inleds med en redovisning av den principiella syn på konsumentens roll och ställning i ett modernt samhälle som vi har inom vårt parti. Redovisningen utmynnar i ett antal praktiska reformförslag, vilka främst avser att stärka konsumentens ställning i samhället och ge organen för konsumentfrågor ökade resurser. Dessa sistnämnda önskemål framgår av motionsparet I: 214 och II: 248 från folkpartiledamöter.

Herr talman! 1970-talet tycks bli det decennium då resultaten av 1960-talets många utredningar om konsumentupplysning m. m. skall omsättas i realistisk handling. Redan i dag ligger några sådana förslag på riksdagens bord, t. ex. förslag om anslag till marknadsrådet och konsumentombudsmannen, förslag till lag om otillbörlig marknadsföring m. m. Nya förslag väntas i det nyligen omtalade konsumentpaketet från regeringen. Vad vi dock hitintills saknat i svensk konsumentpolitik är ett samlat grepp på dessa frågor. Intresset för konsumentfrågor har varit synnerligen

stort. Det kan den allmänna debatten vittna om. Konsumentbegreppet har på sistone, inte minst genom konsumentutredningens lägesrapport "Synpunkter på den framtida konsumentpolitiken", vidgats beträffande medborgarnas konsumtion till att omfatta inte bara vad vi i vanliga fall benämner konsumtionsvaror av större eller mindre varaktighet utan även bostäder, utbildning, fritid etc.

Ett relativt nytt grepp har också tagits genom att man vill centrera konsumtionen och problemen kring familjen och dess möjligheter att göra kloka inköp, kanske begränsade genom bristande information och bristande resurser. Vi får kanske då, efter ett decennium av utredande, till sist ett samlat grepp på dessa frågor. Jag tror att vi alla tycker att det är bra. Men i avsaknad av utredningsresultat och i väntan på att utredningarna skall leda till en samlande lösning har inte sällan förekommit ett tyckande i dessa frågor, som mer tagit sikte på vår marknadsekonomi med ensidig kritik av dess brister än erkännande av dess förtjänster.

Vi i folkpartiet har inte helt kunnat dela den kritik som ibland framförts mot marknadsekonomins funktionssätt och som bottnar i föreställningen att ett socialistiskt styrt system skulle kunna tillgodose konsumenternas behov på ett bättre sätt än något annat. Onyanserad kritik har därför stundom riktats mot konsumtionsområdet, i vilket konsumenternas fria val överdrivet betraktas som mer eller mindre överkligt. Konkurrensen är helt satt ur spel, säger man. Konsumenterna styrs av producenterna, som genom reklam och allsköns överenskommelser manipulerar med konsumenterna och får dem dit de vill i fråga om köp.

Vi tror att det är möjligt att genom fri konkurrens vidmakthålla ett fritt konsumtionsval för den enskilde konsumenten även i dagens situation med dess rikt varierande utbud av varor och

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

tjänster. Vi kan inte dela den inställning som ibland framskymtar, att individer och hushåll i allmänhet fattar beslut som är orationella i fråga om konsumtionsval, och att man därför måste så att säga lyfta bort vissa delar av ansvaret från konsumenterna till andra som vet bättre. Det kallar vi för förmyndarekonomi, och det innebär enligt vår uppfattning ett underskattande av människans förmåga att genom utbildning och omdöme göra sitt konsumtionsval på ett tillfredsställande sätt. Vår uppfattning är att hushållen själva bäst kan avgöra vilka varor och tjänster som motsvarar deras behov, om de får tillräcklig information och hjälp.

Men samtidigt betonar vi starkt att det fria konsumtionsvalet måste skyddas och vidareutvecklas genom en rad konsumentpolitiska åtgärder, främst upplysning och fostran. Konsumtionsutredningens målsättning att "främst finna former för en konsumentupplysning som utan att dirigera konsumtionen hjälper hushållen att utnyttja sina resurser på bästa sätt, att realistiskt bedöma sina behov och att värdera de ekonomiska riskerna vid inköpen" kan vi helt dela.

Vi tror förvisso inte att man helt kan avstå från samhällsingripanden, vilket våra motståndare ibland vill göra gällande att vi tror. Men det måste ständigt ske en avvägning mellan gemensamhetens krav och den enskildes frihet och integritet så att vi som individer får likvärdiga möjligheter att utforma våra liv. I det avseendet tror vi på blandekonomins möjligheter även för framtiden.

De upplysningsorgan som är verk samma på konsumentforskningens och konsumentupplysningens område är framför allt statens konsumentråd, statens pris- och kartellnämnd, statens institut för konsumentfrågor, som denna punkt behandlar, och varudeklarationsnämnden. Liksom i fjol anser folkpartiet att dessa organ, som inom sina områden nedlagt ett förtjänstfullt arbete,

tyvärr fortfarande rör sig med för små resurser. Folkpartiet har därför också i år ansett att mer hänsyn bör tas till dessa organs egna bedömningar av sina behov. Tyvärr har folkpartiet av statsfinansiella skäl endast kunnat föreslå en mindre uppräknings av anslagen än vad som äskats. Jag skall här i korthet beröra de reservationer som avser statens institut för konsumentfrågor och även några andra organ.

Reservationen 2 vid punkten 9 mom. 1 tar upp frågan om medelsanvisningen för statens institut för konsumentfrågor. Konsumentinstitutet anses vara kraftigt underdimensionerat i dagens situation. Dess personalstyrka borde inom en femårsperiod fördubblas för att motsvara kraven, enligt institutets egen uppfattning. Hur har då institutet behandlats i år? Av sex begärda tjänster för vissa avdelningar erhålles endast en. Upplysningsavdelningen får ingen personalförstärkning. Därför anser folkpartiet och reservanterna med goda sakliga skäl att en uppräknings av anslaget för ytterligare tjänster bör ske och föreslår en uppräknings med 452 000 kronor, innebärande åtta nya tjänster.

Reservation 3 vid punkten 9 tar upp frågan om konsumentutbildning. Konsumentupplysningens tyngdpunkt bör — det tror jag alla som känner till dessa förhållanden anser — läggas mer på konsumentuppföstran än hittills för att öka konsumentens förmåga att kritiskt bedöma erbjudanden och informationer rörande inköpskälla, pris, kvalitet och service och därigenom underlätta för konsumenten att fatta rationella inköpsbeslut.

En sådan konsumentupplysning bör ske bl. a. i skolorna, men också i vuxenutbildningen, för att sprida ökade insikter i familje- och hushållsekonomi, produktions- och distributionsförhållanden och konsumtionsutveckling.

Nu sker en sådan undervisning i skolan, men tyvärr inte i den omfattning som vore önskvärd. I reservation 3 från folkpartiet och centern föreslås därför

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

en utredning om ökad konsumentutbildning på olika stadier. Det finns viss obligatorisk undervisning i konsumentkunskap på gymnasieskolan men bara i det allmänna gymnasiet, däremot inte på en del andra linjer. I fackskolans sociala och ekonomiska linje är det tillvalsämne. Vi menar att alla elever bör ha en sådan undervisning.

Reservation 4 tar upp frågan om konsumentkommittéer. Det skulle i många sammanhang vara till fördel för såväl samhället, konsumenter och producenter, om konsumenten hade bättre möjlighet än hittills att framföra önskemål och synpunkter. Det har gjorts försök med konsumentkommittéverksamhet på ett antal orter. Vi har en sådan kommitté i Västerås, och vad jag kan förstå fyller den en uppgift. Vi anser att dessa kommittéer bör få en bättre kommunal förankring, ges ökade resurser och att det bör bli fler sådana kommittéer, varjämte som sagt kommunerna bör bli huvudmän för deras verksamhet. Dessutom bör de få en mer allsidig sammansättning än för närvarande genom representation för såväl konsumenter som producenter.

Reservation 5 tar upp frågan om samrådsorgan. För att åstadkomma en lämplig statlig konsumentupplysning behöver konsumenternas informationsbehov först klarläggas. Det kan ske genom konsumentforskning, d. v. s. studier för att se hur olika konsumentgrupper är sammansatta, vilken situation de är i och vad de har för behov. Sådan forskning kan vara både näringslivet och producenterna och konsumenterna till stor nytta, men forskningsresurserna har inte varit tillräckliga.

Här finns det stora gemensamma intressen att bevaka. En väsentlig fråga är hur man effektivt skall kunna utnyttja en sådan forskningsverksamhet så att den kommer alla parter till godo. Därför föreslår vi i vår reservation inrättande av ett samrådsorgan mellan forskning, producenter och konsumenten.

Huvuduppgifterna för detta organ skulle vara att klarlägga konsumenternas behovsriktning och näringslivets möjligheter att effektivt tillgodose dessa behov. Samrådsorganet skulle även främja kontakten i övrigt mellan produktion, marknadsföring och konsumtion. Här delar centern vår uppfattning.

Reservation 6 tar, som jag inledningsvis anförde, upp de principuttalanden som jag har varit inne på.

Reservation 7 vid punkten 11 gäller medelsanvisning till konsumentforskning och konsumentupplysning. Denna reservation biträds av samtliga borgerliga partier. Den grundläggande förutsättningen för all konsumentinformation är en utbyggd konsumentforskning, vilket jag redan tidigare framfört. I dag sker konsumentforskning, produktprovning och mätningar inom en rad konsumentinstitutioner, som inte har tillräckliga resurser att möta de ofta höga krav som ställs på deras verksamhet. En närmare samverkan mellan dessa organ skulle vara rationell, men svårigheterna ligger kanske i dag mest i bristande resurser. Därför föreslår vi en uppräknig av anslaget med 306 000 kronor utöver departementschefens förslag. Departementschefen har föreslagit en anslagsökning med 390 000 kronor, medan rådet självt begärt en ökning med cirka två miljoner kronor.

Reservation 8 berör punkten 12, mom. 1 och gäller medelsanvisningen till varudeklarationsnämnden. Det finns ett stort behov av en utbyggd varudeklaration, framför allt på varor och tjänster, som underlättar jämförelser mellan olika varugrupper. En sådan varudeklaration bör ges i en form som allmänheten förstår och som når ut till allmänheten, vilket är ett av problemen. På kort sikt är det möjligt att genomföra en förbättring, så att återförsäljaren, främst av kapitalvaror, ålägges att hålla av offentliga konsumentorgan utgivna aktuella samlingar av varudeklarationer och testrapporter väl

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

tillgängliga för allmänheten. På längre sikt bör man eftersträva en upprustning av varu- och deklarationsplikten på allt fler för konsumenterna betydelsefulla områden. Det gäller t. ex. bilar och TV. Men vi är väl medvetna om svårigheterna att göra deklARATIONERNA och jämförelserna objektiva och korrekta. Med hänsyn till de snäva ramar inom vilka varudeklarationsnämnden i dag arbetar föreslår vi i reservationen en uppräknig av anslaget med ytterligare 205 000 kronor. Folkpartiet är ensamt på denna punkt.

Den sista reservationen, herr talman, är reservation 9 vid punkten 12 beträffande internationella dokumentationscentraler. Det har visat sig att nuvarande konsumentpolitiska organ saknar tillräckliga ekonomiska och andra resurser för att åstadkomma en önskvärd effektiv samordning av varutestning och varudeklARATIONER. När jag förberedde mig läste jag i detta sammanhang SAP-LO-gruppens rapport, och jag återfinner där precis samma motiveringar som i vår reservation. Reservanterna anser att Sverige på något sätt bör ta initiativ till en internationell dokumentationscentral för varufakta och föreslå medlemsländerna att ställa tillräckliga resurser till förfogande, så att centralen kan arbeta effektivt och snabbt. Detta skulle vara till stor fördel för ländernas egen varudeklARATION, som då inte skulle behöva gå in på alla varugrupper, utan man skulle då kunna hjälpas åt att få dokumentation från denna central samt koncentrera sig på speciella varugrupper i hemlandet.

Herr talman! Jag har nu redogjort för folkpartiets principiella syn på konsumentpolitiken. Jag har försökt att i korthet motivera de reservationer som vi knutit till de olika punkterna. Jag ber att få yrka bifall till reservationerna vid punkten 9.

Fru HAMRIN-THORELL (fp):

Herr talman! Till att börja med vill jag understryka att jag helt instämmer

med herr Nyman i hans principiella uppläggning av folkpartiets konsumentpolitik, sådan den nu utvecklats i våra motioner och som den kommer att diskuteras under 1970-talet. Grunden är en marknadsekonomi som förutsätter ett fritt konsumtionsval. Människorna bör själva bäst kunna tillgodose sina behov genom att fritt få välja, hur de vill disponera tillgängliga resurser.

Vi är dock fullt på det klara med att människorna måste bli välinformerade för att kunna fatta rationella beslut och inte bli manipulerade av utomstående krafter som bättre tror sig veta vad den enskilde vill ha eller behöver.

Vi strävar mot en gräsrotsdemokrati på så många områden och i andra sammanhang. Låt oss vara överens om att människor upplever sin behovstillfredsställelse så olika. Det går inte att mäta alla behov efter en mall. Vad den ene upplever som hög standard står den andre fullständigt likgiltig inför. Det är genom ett samspel mellan upplysta konsumenter och producenter, vilka är villiga att utveckla sina produkter, som det bästa resultatet nås.

Jag vill här sedan uppehålla mig vid några av de praktiska förslag som har lagts fram i folkpartiets motion och sedan följts upp genom de reservationer som herr Nyman nyss redogjorde för.

Konsumenterna måste få större inflytande över sitt konsumtionsval. Det bör ske genom bättre information och större kunskaper. Statsmakterna har satsat alltför litet på att hjälpa konsumenterna, medan det till förfogande för andra starka krafter, t. ex. reklamen, står betydligt större summor. 15 miljoner kronor för objektiv konsumentupplysning mot 2 miljarder kronor för reklam ger verkligen stora möjligheter till en snedvridning av informationen — för att nu använda ordet information för reklam. Detta anser jag att man kan göra, eftersom all reklam förvisso inte är av ondo. Reklamen är ett för staten billigt sätt att få konsumenterna informerade. Man når genom reklamen samtidigt många

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

konsumenter och det sker snabbt. Att alltför hårt kritisera modern reklam vore enfaldigt, även om man bör ta avstånd från vissa avarter. De värsta av dem kommer också att beivras genom lagen om otillbörlig marknadsföring, vilken vi hälsar med tillfredsställelse, eftersom den går helt i linje med vad vi tidigare har framfört. Därigenom hoppas jag, att man får bort dels den vilseledande reklamen, dels dessa bedrövliga tilläggserbjudanden i form av leksaksplastbilar, rabattmärken och allsköns onödiga grejor. Jag anser också att den s. k. ångerveckan, då konsumenterna får möjlighet att ta sitt köp under övervägande, och inte behöver överrumplas av talföra försäljare vid dörrarna, är en utmärkt sak.

Flerfaldiga gånger här i kammaren har jag som min åsikt framfört att de grundläggande kunskaper som en konsument behöver måste meddelas i skolan, och det vidhåller jag. Det måste finnas en grund att bygga på för ungdomarna för att de skall kunna bli självständiga köpare längre fram i livet. Men i läroplanen för den framtida grundskolan, sådan den nu ser ut, saknas det tillräckligt utrymme på schemat för ämnet konsumentkunskap. Konsumentkunskapen skall integreras i olika ämnen, men huvudparten skall ligga inom ämnet hemkunskap. För det ämnet finns det sannerligen inte mycket förståelse från statsmakterna. Ämnet hemkunskap skall nämligen inom sig rymma så mycket att det blir en mycket begränsad tid över att ägna åt konsumentkunskap. I hemkunskap skall nämligen ingå kostlära, näringslära, boendekunskap, familjefostran m. m. Efter skolan måste det skapas möjligheter i form av kurser, objektiva broschyrer och liknande informationsmaterial för att öka ungdomarnas begränsade kunskaper från grundskolan. På gymnasie-stadiet finns inte heller tillräckligt utrymme för konsumentkunskap.

Ett kraftigt genomslag får konsumentupplysningen, om den förmedlas

genom radio och TV. Detta bör uppmärksammas och utnyttjas genom samråd mellan de statliga myndigheterna och dessa massmedia.

Det finns flera vägar att sprida konsumentupplysning ut över landet genom utställningar, föredrag, diskussioner, etc. Vi vidhåller dock i detta sammanhang det i längden absolut felaktiga i att ge Stockholm den prioritet som det nu har på detta område. För åtskilliga år sedan föreslog en av de många konsumentutredningar, som under flera decennier kantat vägen under försöken att skapa bättre information till konsumenterna, att konsumentupplysningscentraler skulle upprättas åtminstone i de större städerna. Vi har sedan fullföljt detta förslag genom åren i motioner till riksdagen. Det pågår i Stockholm en försöksverksamhet på detta område, och det har givits ett uttryckligt löfte om att för den händelse försöksverksamheten ger positiva erfarenheter, så skall de större städerna få liknande informationscentraler. Nu har så positiva erfarenheter vunnits, att konsumentinstitutet, som bör ha den rätta överblicken, uttalat sig för en liknande verksamhet ute i landet. Jag tycker inte att man skall dröja längre; det finns ingen anledning att sitta och vänta på resultatet av den nu sittande konsumentutredningen. Erfarenheten tyder på att när den är färdig sätts ännu en utredning till. I varje fall är det ingenting som talar däremot. Kan statsmakterna tillskapa 13—14 utredningar under något decennium, så kan de lika gärna tillskapa ytterligare en.

Förslaget för snart tio år sedan om att vi här i Sverige i likhet med exempelvis England skall begagna oss av speciella konsumentkommittéer för att ge konsumenterna bättre information och inflytande kom från folkpartiets företrädare i riksdagen. Men då dög det inte; det var fasligt många fel på ett sådant förslag. Det var emellertid inte mer orealistiskt än att LO snart tog upp det — det bara bytte namn vill jag

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

minnas. Och nu arbetar på sex olika platser konsumentkommittéer med statliga pengar men huvudsakligen i LO:s regi. Om de arbetat med enbart LO:s pengar, hade det inte funnits någon anledning att ta upp saken till diskussion här. Arbetet står under ledning av det s. k. centrala rådet. Ser man på dess sammansättning, blir man minst sagt konfunderad. Listan upptar tre representanter för LO, dessutom representanter för ABF, Kooperativa kvinnogillet m. fl. Men det saknas representanter för både Vuxenskolan och Medborgarskolan, som dock i hög grad har konsumentupplysning på sina program. Det har tydligen inte heller fallit vederbörande in att de politiska kvinnoorganisationerna utanför socialdemokratin kan ha något med konsumentupplysning att göra. Det behövs en breddning av dels inflytandet i det centrala rådet och dels i konsumentkommittéerna. Jag tycker att den nuvarande partipolitiskt betonade sammansättningen inte bådär gott för den framtida utvecklingen inom konsumentpolitiken. Går man igenom rapporterna från dessa kommittéer, finner man mycket som man inte blir särskilt imponerad av. Något planmässigt arbete tycks inte hittills ha bedrivits.

Vi har i vår motion tagit upp den här verksamheten och skulle vilja ha den synad i sömmarna, få representationen breddad och knuten till kommunerna. Enligt den lägesrapport som den nu sittande konsumentutredningen avgivit har vi att vänta ett konsumentverk, i vilket skall ingå de institutioner som nu på skilda håll arbetar med konsumentforskning och konsumentupplysning. Det är möjligt att det blir bra, men det beror naturligtvis på dess omfattning och befogenhet. Men detta verk kan absolut inte arbeta utan tillräckliga medel. Man frågar sig då, om det finns någon anledning att förvänta att något guldregn skall falla just över denna nya institution, när de som nu arbetar am-

bitiöst och har nått bra resultat har suttit på svältkost år ut och år in.

Tag bara konsumentinstitutet som exempel! Det är länge sedan som denna institution utlovades att få t. ex. nya lokaler i stället för de trånga baracker som man nu sitter i med hushållsmaskiner upp över öronen, om paradoxen tillåtes. Man har varken fått de nya lokaler eller de tjänster, i synnerhet på forskningssidan, som är förutsättningen för att det skall kunna bli någon konsumentupplysning alls från det hållet. Dra inte åt svängremmen för dem som redan nu arbetar, utan ge dem vad de nödvändigtvis behöver! De lär inte ha begärt mer — de är visa av erfarenheten från föregående år — än vad de anser sig vara i absolut behov av för att kunna sköta det åtagande som statsmakterna har lagt på dem, nämligen att bedriva konsumentforskning och sprida konsumentupplysning.

Herr talman! Jag ber att få instämma i de yrkanden om bifall till reservationerna som herr Nyman ställde.

Fru OLSSON, ELVY, (cp):

Herr talman! Det är svårt att vara konsument. Varuutbudet är stort, och detta i förening med en effektiv reklam gör att många i dag känner sig osäkra i köpsituationen. Vi från centerpartiet anser att konsumenten helt naturligt skall ha ett fritt konsumtionsval, konsumenten skall genom sin efterfrågan på varor och tjänster ha ett avgörande inflytande över det som produceras. Men detta förutsätter, herr talman, att konsumenterna är prismedvetna, är utrustade med tillräckliga kunskaper om varorna och tjänsterna. För att nå det målet, att konsumenten har kunskaper, fordras i sin tur att samhället medverkar till att konsumenten får tillfälle att tillägna sig dessa kunskaper.

Utän kunskaper eller med bristfälliga sådana är risken stor att konsumtionsvalet kan bli snedvridet bl. a. ge-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

nom att reklamen är så skickligt utformad, att konsumenten ofta känner ett köpbehov av en vara, som sedan kanske ganska snart visar sig vara ett felköp. Eftersom det är mycket stora pengar som går till privat konsumtion måste det vara av stort intresse för samhället att konsumenten har goda kunskaper om de varor som utbjuds.

Ett fritt konsumtionsval fordrar alltså kunskaper och åter kunskaper, som förmedlas på olika sätt, vid olika tillfällen, till olika åldrar, alltifrån grundskolan till pensionärsstudiecirkeln.

De föregående talarna har nämnt hur viktigt det är med undervisning i konsumtionskunskap på ett tidigt stadium i grundskolan, och jag vill starkt understryka det. Denna undervisning bör intensifieras, allteftersom den unges konsumtionsramar ökar. Det är därför nödvändigt att konsumtionskunskap blir obligatorisk på grundskolans alla stadier liksom också i gymnasieskolan. Det är också helt naturligt att den gamla formen av hemkunskap ersätts mera av undervisning i direkt köpinformation och konsumtionsval. Samhällsutvecklingen är sådan, och kursplanerna måste utformas därefter. Jag upprepar än en gång att undervisningen i alla dessa olika skolformer bör vara obligatorisk och läggas upp på en bred grund, och jag tror också att den skulle vinna på att mera integreras med övriga skolämnen än som för närvarande sker.

Undervisningen måste emellertid också följas upp i vuxenutbildningen både med tanke på det ständiga utbudet av nya produkter och produktvarianter och med tanke på att alla som gått ut grundskolan praktiskt taget inte fått någon konsumtionskunskap. Det ansågs ju länge, som vi vet, att det var viktigare i den gamla skolan att lära sig hur man vispar ihop och gräddar en sockerkaka än att lära sig varufakta. Undervisningen kan här ske på olika sätt. Jag vill särskilt poängtera de stora tjänster som bildningsorganisationerna har gjort i detta fall och de stora

möjligheter som bildningsorganisationerna har att nå ut till ett stort antal människor. På detta sätt når vi kanske människor som är litet främmande för att bildligt talat sätta sig på skolbänken igen, och vi når ut till dem genom studiecirkeln, genom den samtalsform och genom den upplysning som där är möjlig.

Det finns också en viktig informationskanal genom radio och TV. Jag beklagar att den utnyttjats så litet som hittills skett för att sprida kunskaper om varor och tjänster. Av någon anledning som för mig är alldeles oförklarlig har man inom radio och TV ansett, att om det skall tas upp konsumtionsfrågor i något program bör det vara i form av hälften underhållning och hälften upplysning. Jag tycker att man här slarvar bort både resurser och tid på ett sätt som jag blir ledsen över.

Syftet med konsumentupplysningen är att öka konsumenternas förmåga att på egen hand ställa samman fakta om produkter och tjänster för att vid inköpstillfället kritiskt kunna göra en bedömning, nämligen bedöma pris i relation till kvalitet och bedöma den nytta som erbjuden service ger. I dag tycker jag att konsumenten är i underläge gentemot producenten. Jag tänker på de få miljoner som det här förut talats om och som kommer att ställas till förfogande för upplysning på detta område i förhållande till de miljarder som reklamen kostar. Naturligtvis fördömer jag inte reklamen. Reklamen är många gånger till stort gagn för konsumenterna, men det krävs att de har sådana kunskaper att de kritiskt kan läsa vad som står i reklamen.

Jag sade tidigare att det är mycket pengar som går till den privata konsumtionen, och det är då också av intresse för samhället att se hur pengarna används. En väg att nå ut till många människor är att göra detta genom de samrådsgrupper och de konsumentkommittéer som fru Hamrin-Thorell här talat om. Det har nu tillsatts sådana

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

grupper i några få städer. De har, som jag ser det, tillkommit utan samordning med utestängande av stora grupper konsumenter och utan den kommunala förankring som vi anser vara nödvändig för att det skall bli fasthet över det hela. Men själva idén med sådana kommittéer är mycket bra, och vi hoppas från vårt håll att sådana grupper skall växa fram överallt men med denna kommunala förankring och med representanter för alla grupper av konsumenter.

Verksamheten inom konsumentgrupperna har varit litet varierande. Det är kanske inte så underligt, eftersom de är så nyss tillkomna, men jag har i en del fall uppfattat dem som tillkomna främst såsom någon form av prisövervakning. Naturligtvis är det viktigt att vi är prismedvetna — jag vill understryka det — men det är lika viktigt att veta vad man får för pengarna. Billiga köp kan ofta vara dyra köp, och därför får man inte vara ensidigt inriktad på prisövervakning. Det gäller minst lika mycket att satsa på upplysning.

För att få fakta att föra ut till konsumenten fordras en intensifierad forskning — om varor men också om konsumentens önskemål och behov. Det är nödvändigt att representanter för forskning, för producenter och för konsumenter har möjlighet att samråda, och jag förutsätter att det konsumentverk som nu lär skola komma till skall kunna bli platsen för detta samråd. Om vi inte tar nya tag för undervisning och forskning, om vi med andra ord fortsätter att sova, vilket jag anser att vi har gjort när det gäller konsumentupplysning, vad händer då?

Först kanske några ord om varför jag anser att vi har sovit. Vi har väl vaknat ibland, och det har tillsatts en utredning, men sedan har vi slagit oss till ro därför att en utredning pågår. Så har man kommit underfund med att utredningen bara haft ett litet avsnitt att syssla med, att utvecklingen har

sprungit i väg och att det därför behövs en ny utredning, ty direktiven för den gamla var inte så långtgående som de borde vara. Så skrivs det nya direktiv och tillsätts en ny utredning, och så händer ingenting, ty när utredningen arbetar skall man ju vänta igen. Just nu är det konsumentutredningen vi väntar på.

Jag hoppas liksom herr Nyman att 1970-talet skall bli det decennium då det tas ett samlat grepp över de olika problemen. För att vi i riksdagen skall vara förvissade om att konsumentutredningen tar upp de propåer som framförts i motionerna bör vi rösta på motionerna i dag. Jag förstår att utskottets talesman kommer att säga att utredningen sysslar med allt detta, och jag hoppas att den gör det, men när man tittar på direktiven finner man att man inte kan vara riktigt säker.

Jag frågade förut vad som händer, om vi inte under 1970-talet tar det stora greppet för att hjälpa medborgarna att bli upplysta konsumenter. Ja, då fortsätter den nuvarande låt-gå-politiken, d. v. s. man tycks inte förstå att konsumenten kan vara i ett dilemma och ofta gör kännbara felköp. Eller är det fråga om en medveten underlåtenhet i syfte att på sikt skapa ett samhälle där det blir några få som väljer ut varor och tjänster för att på det sättet så småningom få till stånd både en styrd produktion och en styrd konsumtion?

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 3, 4, 5 och 6.

Fru FLOREN-WINTHER (m):

Herr talman! I anslutning till det särskilda yttrande av herr Bohman m. fl. på punkten 9 som preciserar moderata samlingspartiets principiella syn på statens institut för konsumentfrågor och konsumentpolitik över huvud taget vill jag ta upp några synpunkter.

Utskottet hänvisar i utlåtandet över

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

den långa raden av motioner i denna fråga till den sittande konsumentutredningen och förklarar att den i sitt fortsatta arbete skall ta upp de konkreta förslag som har framförts i motionerna. Utskottet anser det dock inte erforderligt att vidarebefordra motionerna, vilket ju är ett mycket rimligt önskemål och i och för sig inte behöver betyda några bindningar. Det är ju en formulering som utskott brukar använda just vid vidarebefordrandet.

Har man läst utredningens nyligen avlämnade lägesrapport, har man en alldeles bestämd känsla av att utredningen behöver ha all hjälp den kan få utifrån med konkreta förslag. Konsumentfrågorna har ju varit splittrade på olika organ, som har bedrivit en sinsmellan delvis oförenlig verksamhet. Under hela 1960-talet har inte mindre än nio olika utredningar behandlat konsumentfrågor och även framlagt olika förslag. Hos statsmakterna har dessa förslag dock inte lett till något samlat konstruktivt grepp. Endast mindre organisatoriska och administrativa upp- rustningsåtgärder har kommit till stånd, medan diskussionen om konsumentpolitik och konsumentproblem hela tiden har pågått mycket intensivt.

När man nu tar del av lägesrapporten från konsumentkommittén, kallad "Synpunkter på den framtida konsumentpolitiken", som i och för sig är en diger lunta skriven på ett mycket svårttytt sätt, finner man mycket litet av tankar omkring hur man skall stärka konsumenten i ett fritt val av varor och tjänster m. m. och mycket litet av ny- tänkande riktat mot 1970- och 1980-talen. Konkurrenssamhället och blandekonomin förkastas redan i kapitel 1 och skall ersättas med något jämlikare och socialt rättvisare av något slag. Visserligen sägs i utredningen att ingen forskning hittills har bedrivits inom t. ex. hushållsekonomin ram. Man kan heller inte vänta på den, sägs det, utan det gäller att snarast utifrån politiska värderingar lösa dessa problem.

Då måste man fråga: Vad menas egentligen? Det sägs att ett första steg för att lösa dessa problem måste bli ett särskilt organ, nämligen konsumentverket, det som nu i den populära diskussionen och debatten har börjat kallas behovsverket. Målsättningen för dess arbete skall nämligen vara att i regionala och lokala konsumentkommittéer väga grundläggande psykiska, fysiska och sociala behov hos den enskilde konsumenten. Produktutvecklingen måste ju bygga på analyser, står det, av konsumentens behov.

I lägesrapporten talas också mycket om tillfredsställelsen av subjektiva och privata behov samt om fritt konsumtionsval, vilket bestämmer vårt handlande när det gäller t. ex. hushållsköp. Det anses närmast vara alldeles förkastligt. Man talar t. o. m. om hushållet såsom varande en från samhällsekonomisk synpunkt extrem smådriftsform. Efter vad jag kan förstå anser man att framstegen inom den moderna produktionen kräver stordrift av alla landets hushåll. I utredningen betraktar man hushållen såsom produktionsenheter med olika aktiviteter. Så sätter man sig att dela upp dessa aktiviteter och säger att de är målbundna personaktiviteter. De är delsystem, som skall gå ut på utvecklingsaktiviteter, hjälpaktiviteter, fysiska aktiviteter o. s. v. Det är ett mycket komplicerat resonemang, åtminstone efter vad jag kan fatta. Att välja t. ex. en matkomposition är för utredningen ett av hushållens mest komplicerade beslut. Utredningen säger bl. a.: "Om man gör anspråk på att val av handlingsalternativ skall kunna ske efter en realistisk bedömning av konsekvenserna" — således av att välja en matsedel — "krävs det kunskaper på en rad områden för att över huvud taget i konkreta termer kunna formulera de krav som rimligen kan ställas på en näringsrik, smaklig, omväxlande, billig och lättlagad kost."

Även om man skulle klara allt detta återstår ändå för utredningen flera

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

komplikationer. Enligt utredningen "återstår uppgiften att bland ett utomordentligt stort antal alternativa varukombinationer sortera fram *en* kombination som inom rimliga gränser fyller de uppställda kraven på näringsriktighet, smaklighet och omväxling samtidigt som den besitter de eftersträvningsvärda egenskaperna när det gäller de penning- och tidsmässiga konsekvenserna". Utredningens slutsats: "Hushållen skall genom Konsumentverket tillhandahållas pris- och näringsriktiga matprogram."

Så här skulle jag kunna hålla på mycket länge, herr talman, och citera den mycket svårtolkade konsumentrapporten. Ingen blir särskilt klok på vart man i utredningen vill komma.

Konsumentens stöd i det fria valet har liksom kommit bort, efter åtminstone mitt synsätt. "Makt åt konsumenterna" har ju till och med varit en rubrik på en mycket intressant konsumentbok för inte länge sedan, och det är också närmast att betrakta, när man läst lägesrapporten, som ett tomt talesätt. Konsumenten kan inte genom detta utredningsförslag, såvitt jag kan förstå, skaffa sig någon makt.

Man måste med skärpa fråga: Kommer vi att få en verklig konsumentupplysning, eller skall de statliga instanserna på detta område grundas på diffusa teoretiska resonemang som inte är förankrade i vardagen? Jag tycker att den frågan är berättigad, inte minst om man mot varandra ställer å ena sidan alla dessa komplicerade ord och resonemang som nu presterats under två och ett halvt år från utredningens sida och å andra sidan de konkreta resultaten som åstadkommits.

Efter att ha läst lägesrapporten utomordentligt grundligt tycker jag att motionerna I: 214 och II: 248, I: 215 och II: 250 samt I: 547 och II: 639 känns jordnära och konkreta och att de bort bringas till utredningens kännedom, om inte annat för en bättre kontakt med verkligheten.

Ett konkret förslag till organisation utöver resonemanget om konsumentkommittéer har också redan lagts fram, då en av de aktuella förut åberopade utredningarna lade fram ett förslag om en vidareutbyggnad av hemkonsulentverksamheten. Detta har inte prövats.

I dessa olika utredningar finns åtskilligt material när det gäller utformningen på bestämda punkter som det verkligen går att ta vara på. Man kan också på det sättet få en mindre dirigerande konsumentpolitik men en mera informerande och kunskapsgivande möjlighet att välja när det gäller det rika utbytet av varor som vi omges av. På den punkten vill jag understryka vad fru Elvy Olsson sade just om nödvändigheten av kunskap på detta område. Satsning måste väl då i ökad utsträckning ske på forskning och upplysning.

Herr Nyman delgav oss intressanta fakta om utvidgade varudeklarationer. Jag tog med intresse del av hans resonemang, framför allt när han talade om utformningen av en utvidgad varudeklaration, bl. a. när det gäller motorfordon. Själv har jag i en motion, nr 890, tagit upp just frågan om säkerhetsdeklarationer beträffande motorfordon, som efter vad jag kan förstå är ett viktigt led för att också på ett sådant område av konsumtion skapa ökade kunskaper.

Vi skall väl också i den här diskussionen sätta in vårt land i ett större sammanhang. Vårt land kan inte driva en i förhållande till omvärlden isolerad och egen konsumentpolitik. Vi vet inte så mycket om morgondagen. Så mycket är dock klart att den kommer att karakteriseras av ett ökat internationellt beroende med större rörlighet av människor, företagande, vetande, kapital och varor över gränserna. Vare sig vi vill det eller inte kommer vårt land inom EFTA och inom Nordek — om det blir en verklighet — eller inom ett utvidgat EEC att vara en sektor som blir beroende, kanske helt beroende,

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

också av andra länder i en del sammanhang.

De som drar upp riktlinjerna för 1970-talets konsumentpolitik måste ha sinne för inte bara nationella utan också internationella aspekter.

Herr talman! Med det anförda vill jag framhålla att jag kommer att yrka bifall till reservationen under punkt 11 angående medelsanvisningen för konsumentvaruforskningen och konsumentupplysningen. Jag understryker också moderata samlingspartiets särskilda yttrande vid punkten 9 av herr Bohman m. fl.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Liksom de senare åren har också i år förts fram förslag om högre anslag än Kungl. Maj:t har föreslagit. Det gäller inte bara konsumentinstitutet utan också konsumentupplysningen och konsumentvaruforskningen liksom även varudeklarationsnämnden. Förslagen läggs fram i reservationerna 2, 7 och 8. Jag skulle vilja hävda att det är en viss risk förenad med att så regelbundet som reservanterna gör år från år yrka på högre anslag än vad departementschefen kommit fram till. Men jag vill bortse härifrån och i stället påpeka att statsutskottets femte avdelning sökt bilda sig en totaluppfattning om behovet inom de olika områden som avdelningen närmast har att svara för. Detta får till resultat inte helt obetydliga anslagshöjningar i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Vi har tidigare i dag behandlat ett sådant anslag. Det rörde sig kanske om ett lågt belopp, men nästa vecka kommer kammararens ledamöter att få ta ställning till förslag som gäller den manuellt arbetande glasindustrin. I det förslaget görs en avsevärd uppräknings av anslagen.

Jag har tagit fram dessa exempel för att vi skall kunna bli ense om att utskottet även i år gjort en allvarlig prövning och avvägning. Härvid har majoriteten inte funnit att konsumentin-

stitutet bör prioriteras särskilt. Detta återspeglas i majoritetens ställningstagande när det gäller själva anslagsfrågorna.

Låt mig så gå över till de olika reservationer som inte berör anslagsfrågor.

I reservation 3 tas konsumentutbildningen upp till behandling. Reservanterna yrkar på att riksdagen till Kungl. Maj:t skall ge till känna framförda synpunkter på en utredning om konsumentutbildningen i skolorna. Dessa frågor behandlas av konsumentutredningen. I den avlämnade lägesrapporten heter det bl. a. under punkten 3: 13 följande, som jag tar mig friheten att citera:

”Det kunskapsunderlag som skapas genom den samhällsekonomiska samhällsanalysen kan säkerligen bäst förmedlas till samhällets medborgare genom olika slag av utbildningsorgan. Tonvikten i en sådan utbildning bör främst läggas på kunskaper att systematiskt göra ekonomiska bedömningar, metoder att analysera och värdera information, identifiera och beskriva problem samt kunskaper om möjligheter att få problem lösta. Dessa kunskapsmoment bör på ett naturligt sätt kunna inordnas i olika läroämnen såväl i grundskolan som i mellanskolan och den högre utbildningen. Det arbete som folkrörelserna och folkbildningsorganisationerna bedriver på konsumentområdet är av stort värde, och det framstår som väsentligt att samarbetet mellan dessa organisationer och samhällets konsumentorgan utvecklas. Därmed kommer den samhällsekonomiska samhällsanalysen att kunna förmedlas på ett aktivt och engagerande sätt.”

Med hänvisning till det anförda finner utskottets majoritet ej någon anledning att skriva till Kungl. Maj:t i en fråga som redan finns med i pågående utredningar.

I reservation 4 utvecklar reservanterna sina synpunkter på konsumentkommittéer och yrkar att riksdagen skall

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

ge Kungl. Maj:t till känna vad där anförts. Utskottsmajoriteten kan inte biträda detta, då denna fråga redan finns med bland de frågor som den sittande konsumentutredningen sysslar med.

I lägesrapporten berör konsumentutredningen denna fråga på sidan 4:4, där det bl. a. heter: "Utredningen räknar med att det nya centralorganet för den problemuppfångande verksamheten behöver ha tillgång till ett nät av lokala enheter. För att ge dessa en god lokal förankring förordar utredningen att de inrättas som kommunala nämnder med tillgång till tjänstemän, som svarar för den löpande verksamheten. Utredningen undersöker f. n. förutsättningarna för att ett sådant riksomfattande system av lokala konsumentnämnder skall kunna komma till stånd..."

Vid en närmare planering av nämndernas verksamhet kommer erfarenheter bland annat att kunna hämtas från pågående försök i sex kommuner med lokala konsumentkommittéer inrättade på initiativ av de stora löntagarorganisationerna."

Låt mig utöver det anförda ur lägesrapporten citera något ur ett interpellationssvar, som handelsministern gav i andra kammaren våren 1969 och som gällde verksamheten med de lokala konsumentkommittéerna. I detta svar heter det bl. a.: "Det är önskvärt att försöksverksamheten fortsätts och att man prövar alternativa möjligheter i fråga om verksamhetens allmänna inriktning och organisationsformer. Bl. a. synes det angeläget att undersöka förutsättningarna för en aktiv medverkan från kommunernas sida i det lokala konsumentarbetet."

I en replik till riksdagsledamoten fru Lewén-Eliasson framhöll statsrådet följande: "Fru Lewén-Eliasson frågade också om på vilket sätt man skall ta reda på vad kommunernas intresse för sådana här lokala konsumentkommittéer kan vara. Jag föreställer mig att det blir en av de många saker som den sittande konsumentutredningen får för-

söka ta reda på och bilda sig en uppfattning om. Det finns åtskilliga tecken på att det föreligger ett sådant intresse även på andra platser än de sex där lokalkommittéer varit verksamma."

Av det anförda torde framgå att det inte heller finns anledning att skriva till Kungl. Maj:t i denna fråga.

I reservation 5 tar man upp frågan om samrådsorgan och begär en skrivelse till Kungl. Maj:t om tilläggsdirektiv därom för konsumentutredningen. Statsutskottet påpekade i fjol att frågan fanns med bland de frågor som konsumentutredningen behandlade. Statsrådet Lange anförde i debatten i denna kammare följande: "Alla önskemål om att ge tilläggsdirektiv till den sittande utredningen är i och för sig värdefulla, men de är också ganska obehövlige. Jag har nämligen förväntat mig om att utredningen bl. a. sysslar med dessa frågor. Jag saknar därför förståelse för att man reservationsvis framför ett yrkande om att utredningen bör få något slags tilläggsdirektiv. Det är obehövt, ty utredningen sysslar som sagt redan med dessa problem."

Även av detta framgår att man reservationsvis tagit upp förslag som redan är aktualiserade.

I reservation 6 tas upp, som herr Nyman också utvecklade i sitt anförande, en principiell diskussion kring dessa frågor.

Jag skall inte inveckla mig i den diskussionen, men jag kan ändå inte underlåta att med hänsyn till de synpunkter som framförs återge ett mycket kort citat ur statsrådet Langes anförande i dessa frågor vid den socialdemokratiska partikongressen förliden höst. Där heter det bl. a.: "Det är inom blandekonomins ram som vi skall åstadkomma förändringar och sätta de vapen i händerna på konsumenten, som han behöver för att kunna hävda sig." Detta citat säger ganska mycket.

I övrigt kan jag för ovanlighetens skull helt instämma i ett avsnitt av moderata samlingspartiets särskilda ytt-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

rande under denna punkt, då det heter överst på s. 25 i utlåtandet:

”Det vore oriktigt och skulle strida mot hittills tillämpad praxis i Sveriges riksdag att i detta läge, då konsumentpolitiken i hela dess vidd utreds i enlighet med mycket generellt avfattade direktiv, göra uttalanden som i olika hänseenden skulle kunna uppfattas som ställningstaganden från riksdagens sida. Därmed bör enligt vår mening anstå till dess att utredningen slutfört sitt arbete och proposition framlagts inför riksdagen.”

Man tycker nog att detta borde vara den riktiga handläggningsformen.

I reservation 9 vid punkt 12 vill man ha en skrivelse till Kungl. Maj:t angående en internationell dokumentationscentral för varufakta. Mot det kan anföras att Sverige skall delta i den av OECD nyinrättade kommittén för konsumentpolitik. Vid kommitténs första sammanträde den 12—14 maj 1970 skall olika arbetsobjekt diskuteras och beslutas. Från svensk sida kommer man sannolikt att föreslå att frågan om varudeklaration — internationella normer — tas upp som ett projekt. Inom kommittén kan det tänkas att frågan om en dokumentationscentral blir förremål för övervägande.

Det torde därför ej vara möjligt att i respektive länder ta ställning förrän kommitténs överväganden om varudeklarationsfrågan avlämnats i form av en rapport. Frågan är emellertid redan aktuell och därför torde, såsom utskottet anför, någon ytterligare åtgärd från riksdagens sida ej vara påkallad.

Låt mig så med hänsyn till de synpunkter, som har framförts på detta område, avslutningsvis erinra om att på riksdagens bord ligger två propositioner som är av stort intresse i detta sammanhang. Jag tänker på förslagen till lag om otillbörlig marknadsföring, proposition nr 57, och om anslag till marknadsrådet och den nya konsumentombudsmannen, proposition nr 58. Jag erinrar kammarens ledamöter om

att syftet med den nya lagen är att — framför allt i konsumenternas intresse — skapa effektivare garantier för att reklam och marknadsföring inte bedrivs med otillbörliga metoder.

Det är alltså mycket väsentliga saker som föreläggs riksdagen i år utöver det som föreslagits i denna proposition.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till statsutskottets utlåtande under punkt 9.

Herr NYMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom jag har kort tid till förfogande för min replik vill jag bara ta upp några av de synpunkter som herr Petersson här framfört såsom företrädare för utskottets majoritet.

Han talade om den risk som förefinns när folkpartiet och andra partier regelbundet föreslår större anslag än departementschefen. Jag vill säga att det enligt vår mening förefinns minst lika stor risk när departementschefen regelbundet tar upp så små anslag i förhållande till vad dessa institutioner verkligen behöver och önskar. Risker finns säkerligen i båda avseendena. Men det är ju, som herr Petersson sade, en avvägningsfråga, och vi har funnit att dessa organ behöver ökade resurser. Som jag anförde tidigare har vi inte på långt när gått dem till mötes. Vi tycker dock att de bör ha högre anslag än vad som förordas. Vi förstår varför de inte fått högre anslag, men vi har vår mening, och — som fru Hamrin framförde — vi tycker att dessa organ gör ett bra jobb och bör ha allt stöd och all hjälp i sin verksamhet.

Sedan är det en annan sak hur det skall bli i framtiden.

Så tog herr Petersson upp frågan om konsumentutbildningen och menade att den är under utredning. Ja, det känner vi också till, men vi vill gärna ge till känna att de rådande förhållandena inte är bra. Vi kan inte förstå att man inte har kommit längre i fråga om ut-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

bildningen vare sig i grundskolan eller på gymnasiet.

Menar herr Petersson att det kan vara riktigt att ungdomar inom en del gymnasiegrenar inte får någon som helst utbildning i dessa frågor, och kan herr Petersson möjligen ge mig upplysning om ifall det kommer förslag om detta? När alla anser det så viktigt att konsumenten stärkes i sin situation, anser vi det inte rätt att dessa ungdomar inte skall få ha ifrågavarande ämne på schemat. Vi hoppas därför verkligen att det skall komma fram förslag härom.

Som jag nämnde, har jag läst LO:s och SAF:s rapport — Skoglundska kommittén — och man understryker också där kraftigt att grundskolans kursplaner måste ändras till att omfatta mera ekonomisk planering och lärarna få en sådan utbildning att denna undervisning kan genomföras. Vi är av samma uppfattning, men inom vårt parti anser vi att frågans lösning borde påskyndas.

När det gäller samrådsorgan hoppas vi att ett bra förslag kommer att framläggas, som vi då får ta ställning till.

Beträffande citatet av statsrådet Langes uttalande, att man inom blandekonomins ram skall lösa dessa frågor, så hälsar jag detta med tillfredsställelse. Det är just vad vi också tycker. Men här finns så mycket annat tyckande och vi vet inte riktigt vad regeringspartiet har för uppfattning på denna punkt. Detta hoppas jag dock skall komma fram i samband med de kommande förslagen. Men läser vi lägesrapporten — hade jag tid skulle jag gå in på flera punkter här — så märks det att man verkligen är betänksam beträffande möjligheterna inom blandekonomins ram.

När det gäller internationella dokumentationscentralen var det värdefullt att höra herr Peterssons mening att representanterna kommer att hävda Sveriges uppfattning, så att vi kan få en internationell dokumentationscentral.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Låt mig först uttrycka min tillfredsställelse över att folkpartiet och andra borgerliga reseranter på allvar kommit underfund med konsumentpolitikens betydelse. Det tycker vi är glädjande, låt vara att detta erkännande kommer samtidigt som man höjer pekfingeret och uttalar ett varningens ord för drastiska och radikala ingrepp. Man understryker betydelsen av att konkurrenssamhället och marknads ekonomin får fungera — jag tycker mig nästan kunna läsa ut det — ungefär på samma sätt som de gör nu; vi får enligt folkpartiets uppfattning i varje fall inte tumma på dessa förhållanden, och man vill inte ha några ingrepp som i något avseende skulle ändra det sätt på vilket vår samhällsekonomi på detta område fungerar. Man vill inte rubba och förändra konkurrensförhållanden, man är tveksam om vad som bör göras för att åstadkomma kanske en bättre marknadsföring och ett större inflytande från konsumentens sida på produktionen. Hela den problematiken finns såvitt jag kan se inte berörd i reservationerna. Där säger man helt enkelt att det är hushållen själva som bäst avgör vad de behöver och hur de skall uppträda som köpare på marknaden.

Enligt min mening var fru Elvy Olsson onekligen mer realistisk och hyste större förståelse för behovet av att på allvar förbättra konsumentens ställning och ändra hans situation i det nuvarande samhället. Hon efterlyste även i det hänseendet en mer aktiv informationsverksamhet. En sådan är kanske redan i gång — jag skall strax återkomma till det — men fru Elvy Olsson var beredd att tänka sig och ryggade inte för de kanske mer direkta ingrepp som skulle förbättra konsumentens ställning.

Detta var nu bara en parentes — jag vill upprepa att jag är glad över att folkpartiet, även om det enligt herr Nyman skedde så sent som år 1969, kommit underfund med behovet av ett samlat grepp i dessa frågor.

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Jag anser emellertid att resultaten av dessa överväganden sadana de avtecknas i reservationerna är mindre imponerande. Man kräver vissa ting, t. ex. en effektivare och mer omfattande utbildning och upplysning, och det är all right. Man kräver vidare en ökad aktivitet och kanske en annan sammansättning av de lokala konsumentkommittéerna. Här vill jag parentetiskt inskjuta, fru Hamrin-Thorell, att det inte finns några som helst hinder för husmodersföreningar eller politiska kvinnoföreningar att engagera sig i de lokala konsumentkommittéernas verksamhet. De är hjärtligt välkomna, föreställer jag mig.

Man kan kanske tycka — som fru Hamrin-Thorell sade — att en utökning borde ske av det antal personer som initierat denna verksamhet och som leder den under den tid den nu försöksvis pågår. Det kan väl alltid diskuteras, men vi skall komma ihåg att det är en verksamhet i vilken ingalunda endast LO är företrädd. TCO finns också med. Från början bekostades verksamheten i betydande utsträckning av dem som med konsumentutredningens välsignelse tagit initiativet. Frågan om en utökning av antalet verksamma är i själva verket föremål för överväganden inom den sittande utredningen, och vi får väl avvakta resultatet av dem. Jag tror att vi då har en bättre grundval för en diskussion.

Detta är, såvitt jag kunnat finna, de förslag som reservanterna fört fram. Därtill kommer liksom i fjol krav om att ge den sittande utredningen vissa tilläggsdirektiv. Man vill inte utesluta att utredningsarbetet redan pågår på de punkter där man förordar detta. Men för att man skall kunna känna sig alldeles övertygad härom, säger man, bör utredningen få nya direktiv. Jag tillåter mig att återkomma till det.

Därmed är, såvitt jag förstår, det praktiska resultatet av de borgerligas nya insikt om behovet av en samlad

konsumentpolitik för den här gången uttömt.

Utskottets talesman har redan berört anslagsyrkandena, och det är klart att man kan säga att varudeklarationsnämnden får för litet pengar, att konsumentvaruforskningen borde tilldelas större anslag, ehuru den liksom annan forskningsverksamhet fått en uppräknings- och statsbudget. Det är klart att om regeringen säger en miljon, så finns det alltid möjlighet att bjuda över. Det är egentligen ingenting nytt; det illustrerar inte något annat än att vi står inför ett val i höst. Och man tror väl särskilt från folkpartiets och möjligen från mittenbrodern centerns sida att man med utgångspunkt i dessa överbud skall kunna framställa sig själv som särskilt intresserad av konsumentfrågornas snara lösning.

Ett samlat grepp över konsumentfrågorna har Landsorganisationen och jag tror även tjänstemannarörelsen liksom socialdemokratin länge insett behovet av. Vi vet och har förstått att blandekonomin fungerar mycket bristfälligt i detta hänseende. Konkurrenssituationen först och främst är sannerligen inte fullständig. Det borde inte vara någon överraskning för någon. Betraktade vi konkurrensen så genomgående och fullständig som den ibland utmålas, särskilt i den ekonomiska populärlitteraturen, så hade vi inte behov av någon lagstiftning om konkurrensbegränsning. Men en sådan lagstiftning har vi ju dess bättre haft ganska lång tid. Vi har från vår sida sagt att trots detta befinner sig konsumenten inte i ett sådant läge att han kan betraktas som en tillnärmelsevis jämbördig part med produktions- och distributionsföretagen. Konsumenten är i olika hänseenden mer eller mindre utlämnad till dessa företag. Därför har vi länge varit medvetna om behovet av olika nya lagstiftningsåtgärder för att förbättra konsumentens ställning. Regeringen har inte dragit sig för att vidtaga sådana åtgärder vid sidan

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

av den förbättring av utbildnings- och upplysningsverksamheten som vi också insett behovet av.

I själva verket sker inom detta område — det kan väl inte ha undgått någon — en mycket omfattande aktivitet. Jag skall inte ge någon uttömmande beskrivning utan bara räkna upp något av det som pågår eller förbereds.

Vi räknar först och främst med, vilket observerats av dem som ytrat sig i denna debatt, att den sittande konsumentutredningen i höst kommer att lägga fram en organisationsplan för ett nytt centralorgan för konsumentpolitiken. I det sammanhanget kommer man att ta upp praktiskt taget alla de frågor där propåer förts fram i reservationerna. Detta har jag förvissat mig om genom ett samtal med utredningens ordförande i dag. Proposition har för det andra helt nyligen förelagts riksdagen om en ny marknadsföringslag — det erinrade utskottets talesman om — som bl. a. innebär sanering av reklamen genom konsumentombudsmannen och en ny domstol för bedömande om marknadsföringsmetoder kan betraktas som otillbörliga. Förbud föreslås i det sammanhanget mot vissa typer av säljfrämjande åtgärder, jippon av olika slag, rabattmärken m. m. Jag föreställer mig att riksdagen inom kort, när utskottsbehandlingen är klar, kommer att få ta ställning till detta förslag.

Vi vet att det många gånger i den politiska debatten har framförts önskemål om förbud mot reklam för alkohol och tobak. En utredning kommer nu att sättas i gång för att undersöka vilka ändringar som erfordras i gällande grundlag för att ett sådant förbud skall kunna genomföras. Det är den tredje illustrationen jag ville ge till vad som pågår på detta område.

Den fjärde är att en lag om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor är under utarbetande inom justitiedepartementet. Det innebär, att man väsentligt stärker konsumenternas ställning vid inköp av

kapitalvaror, vid användande av resebyråtjänster m. m.

För det femte pågår en översyn av köplagen med inriktning just på konsumentköpen.

För det sjätte: En ny lag som skall reglera försäljningsverksamhet i och till hemmen är under utarbetande. Det är en lag som skall skydda konsumenten mot vissa typer av dörrknackeri, ge honom möjlighet att efter en vecka ändra sig och eventuellt återkalla ett åtagande som han gjort att köpa en vara, ofta ett bokverk, som saluförs på det här sättet.

För det sjunde arbetar inom distributions- och serviceområdet i dag flera utredningar. En omfattande varudistributionsutredning har nyligen begynt sin verksamhet. Vi har en glesbygdsutredning, vi har en utredning om butiksetablering och en nyligen tillsatt utredning om affärstidslagen, som väntas bli klar inom ett och ett halvt år.

För det åttonde: Socialministern har i en proposition rörande läkemedelsområdet lagt fram förslag till ny organisation för apoteken, förbättrad läkemedelsinformation och utvidgad läkemedelskontroll. Ingen kan väl bestrida att detta är en angelägen reformåtgärd på ett område som sannerligen är väsentligt för konsumenterna av läkemedel.

För det nionde vill jag hänvisa till det betänkande som livsmedelsstadgekommittén för någon månad sedan lade fram, där man föreslår en central myndighet på livsmedelsområdet, nya och utförligare standardkrav på livsmedel, informationskrav, obligatorisk hållbarhetsmärkning av vissa livsmedel och en skärpt samhällelig kontroll. Det är också en åtgärd som syftar till att rusta konsumenten för ett rationellt uppträdande i vår marknadshushållning.

Jag skulle kunna tillägga att flera utredningar arbetar på bostadsområdet. Jag skall bara framhålla en: Lagen om tvångsförvaltning av vanhävdade bostadsfastigheter avser också att undan-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

röja brister som för närvarande vidläder vår marknadshushållning.

Vi erkänner gärna att det kan göras mer än att åstadkomma bättre utbildade konsumenter. Ett mer omfattande material kan sättas i konsumenternas händer genom en vidare upplysningsverksamhet — ingen förnekar det — men denna väg är inte tillräcklig när det gäller att stärka konsumentens ställning i vår hushållning. De exempel jag här räknat upp — jag uppprepar att de inte är uttömmande; jag skulle kunna stå till tjänst med flera — visar att vi inte drar oss för direkta ingrepp på företagsidan för att verkligen åstadkomma det konkurrenssamhälle som många redan tror existerar men som sannerligen uppvisar åtskilliga brister.

Jag vill inskjuta något som jag tror är väsentligt att hålla i minnet, nämligen att den pågående konsumentutredningen förväntas inom kort vara klar med sitt arbete. Den bedömer det som möjligt att lägga fram ett förslag i oktober, möjligen i början av november, vilket i sin tur skall möjliggöra för regeringen att framlägga förslag i ämnet för 1971 års riksdag. Jag vill därför ogärna företa mig någonting som skulle fördröja tidtabellen för den pågående utredningen. Sedan jag förväntat mig om att alla de önskemål som framförts av reservanterna ingår i konsumentutredningens bedömning, anser jag det också klart överflödigt att vidta ytterligare åtgärder. Jag tror inte att det i detta sammanhang har någon betydelse vad riksdagsbeslutet än skulle komma att utmyнна i; i varje fall är inte jag beredd att medverka till en fördröjning av konsumentutredningens arbete.

Man har också i detta sammanhang framfört önskemålet att Sverige mer aktivt verkar för ett internationellt samarbete särskilt på varudeklarationsområdet. Man har i åtanke att det skulle kunna åstadkommas en dokumentationscentral som skulle betjäna flera länder. Jag vill säga att vi inte har någonting emot detta förslag, så myc-

ket mindre som vi just i OECD deltar i den nyinrättade konsumentpolitiska kommittén. Den har delvis kommit till stånd på svenskt initiativ och skall inom kort sammanträda. Vi kommer redan i detta sammanhang att föreslå att arbetet bl. a. inriktas på frågan om varudeklarationer och att frågan om internationella normer tas upp som ett projekt. Det är bra att reservanterna uttalar sig på denna punkt, och jag har ingenting att invända emot deras förslag. Vad jag sagt är bara ett understrykande av vad som redan är på gång, liksom mycket annat som reservanterna i dag för fram.

Till sist, herr talman, en reflexion i anslutning till fru Florén-Winthers farhågor beträffande den lägesrapport som nyligen avgetts. Såvitt jag förstår, har konsumentkommittén inte tagit någon definitiv ställning till denna redogörelse eller för egen del dragit några slutsatser som vissa talare här tror sig kunna utläsa ur rapporten. Läser man denna lägesrapport — även jag kan anse den svårläsbar — skall man finna att här görs ett försök att presentera en systematisk och metodisk uppläggning för hushållsundersökningar, vilkas resultat man hoppas inte bara skall vara till nytta för konsumentupplysningen i dess mera trängre bemärkelse utan också skall kunna tjäna såsom underlag vid bedömandet av socialpolitiska åtgärder av olika slag, vid bedömandet av vad som kan göras för att förbättra bostadsförhållanden och vid avgörandet av hur man skall få bästa användning av bostadstilläggen exempelvis. Kommer sådana fördjupade hushållsundersökningar till stånd, skall man kunna dra den nyttan av dessa utredningar. Det är väl inte fel att man försöker att på ett mera systematiskt och metodiskt sätt än tidigare skissera utgångspunkter för dessa utredningar. Märkvärdigare tror jag inte att det är. Jag har inte någonstans i lägesrapporten kunnat finna att man skall direkt dirigera konsumenten

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

terna. Jag är fullt övertygad om att konsumenten, om han blir mer eller mindre dirigerad av myndigheterna, inte skulle hamna i ett så mycket bättre läge än det han befinner sig i nu, när han många gånger manipuleras med ganska fördomsfria reklammetoder och försäljningsmetoder av enskilda företag. Detta vill jag starkt understryka. Jag har dock i lägesrapporten inte kunnat finna något som har tytt på detta. Tvärtom har jag förvissat mig om att det i varje fall inte är vad utredningen själv har tolkat in i sin presentation av denna lägesrapport.

Även om vi når vårt mål — vilket säkerligen måste uppnås successivt — ökad utbildning, ökad upplysningsverksamhet och även de lagstiftningsåtgärder som jag illustrerade i min uppräkningsnyss, tar det tid innan det når full effekt. Jag ser dock inte att det finns någon annan väg att gå. Jag är övertygad om att man även om fem år kommer att kunna leta fram konsumenter som gör föga rationella köp, konsumenter som kanske i första hand tänker på mindre elementära behov och försummar de elementära. Men det bör vara konsumentens rätt att handla fel. Det är samhällets uppgift att ge en sådan upplysning och se till att marknadsförhållandena är sådana att konsumenten har bästa möjliga förutsättningar att handla riktigt och rationellt. Väljer han ändå att inte göra det, må det vara hans sak.

Ja, detta anförande kanske blev längre än det hade behövt vara. Mycket har ju redan sagts av utskottets talesman. Jag har dock inte velat undanhålla kammaren dessa mera principiella reflexioner.

Fru **HAMRIN-THORELL** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var en aning konfunderande för oss inom oppositionen att först höra herr Bertil Petersson säga att vi upprepar år ut och år in våra

synpunkter på konsumentpolitiken, vilket skulle skada saken. Och sedan höra statsrådet Lange påstå att det var först 1969 som folkpartiet över huvud taget hade något intresse för konsumentpolitiken. Jag tycker att herrarna borde ta ett enskilt samtal för att försöka komma överens om när det var folkpartiet började intressera sig för konsumentpolitik. Jag lärde mig en gång, herr Petersson, av socialminister Gustav Möllers fru, Else Kleen, att "ljata hjälper". Jag tror att en del av folkpartiets tjt i den här frågan har lett till visst resultat.

Vad beträffar skolundervisningen så är ord inte detsamma som handling. Den läroplan som träder i kraft hösten 1970 tar i mycket begränsad omfattning upp just konsumentpolitiken. Vi lär inte få någon ny läroplan inom överskådlig framtid, om inte inställningen från statsmakternas sida ändras, och det är den ändrade inställningen jag efterlyser.

På statsrådet Langes lustighet om folkpartiets intresse för konsumentpolitiken — ty något annat än en lustighet kunde det väl inte vara — skulle jag vilja replikera att herr Lange tydligen inte har varit tillräckligt intresserad för att åhöra de diskussioner i konsumentfrågor som vi hållit i riksdagen eller för att läsa de motioner som folkpartiet har väckt år ut och år in. Jag kan som ett enda exempel nämna att den konsumentutredning som nu arbetar och som har i direktiven att göra en kartläggning över hela området föreslogs av folkpartiet i en reservation samma år som konsumentinstitutet förstatligades. Jag har inte kontrollerat uppgiften, men det måste absolut vara åtminstone tolv å tretton år sedan. Jag rekommenderar handelsministern att titta på den reservationen, ty i den förordas precis vad som nu har skett, nämligen en kartläggning över hela området. Vi hade sparat mycket tid, mycket pengar och mycket krafter, om vi hade fått utredningen då.

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Jag vill i någon mån bemöta statsrådets ord om konsumentkommittéerna och den sammansättning av centrala rådet som jag kritiserade. Det har gjorts framställningar från de politiska kvinnoorganisationerna, inte minst från de socialdemokratiska, om att få vara med och arbeta i kommittéerna, och jag vet att det har mottagits med mycket blandande känslor ute i landet, när den centrala ledningen svarat att med så många medverkande blir arbetet så besvärligt. Det tyder inte på någon särskilt stor lust att bredda grunden för arbetet. Jag tror att det är mycket viktigt med en breddning, och jag tycker att det är tillfredsställande att frågan har tagits upp.

Om utredningen enligt statsrådets uppfattning av ordförandens utsago har tagit upp alla de propåer som framförts, så tyder det ju på att dessa inte är alldeles omotiverade eller dumma. Vi är inte övertygade om att utvecklingen inte går mot en dirigering av konsumtionen och därmed produktionen, även om — vilket jag tycker är alldeles utmärkt — statsrådet nu tar avstånd från detta. Men det har skrivits alldeles för många artiklar av framstående socialdemokrater, hållits alltför många föredrag och över huvud taget gjorts för många yttranden från det hållet för att vi skall vara övertygade om att vi inte riskerar en sådan konsumtionsdirigering. Vi fruktar att den dirigeringen inte skulle ge den makt åt konsumenten eller den möjlighet att välja som vi tror att det finns möjlighet till inom blandekonomin.

Fru **OLSSON, ELVY**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Lange sade att oppositionen visar ett nyvaknat intresse för konsumentupplysning, men vi skall väl inte tolka hans ord bokstavligt. Alla vet ju att det ingalunda är ett nyvaknat intresse. Men om det skul-

le så vara — vilket det nu inte är — betyder det väl, sett ur statsrådets synpunkt, att vi är i gott sällskap. Enligt mitt förmenande har regeringspartiet under alla dessa år inte gjort mycket för att få till stånd en bredare konsumentupplysning och för att ge konsumenten en starkare ställning.

Statsrådet sade att jag tydligen var beredd att tänka mig en starkare ställning för konsumenten. Ja, naturligtvis är jag det; jag vill ge stor makt åt konsumenten. Jag är förvissad om att det kan ske genom att vi får upplysta konsumenter. Om tillfälle bereds konsumenten att få ytterligare upplysning kommer också konsumenten att få ett mycket stort inflytande över de varor som produceras och över de tjänster som bjuds ut. Men det skall naturligtvis vara ett fritt konsumtionsval. Vad som behövs är upplysning och undervisning.

Nu vet vi att utredningar pågår. Vi hoppas att de skall leda till en bättring, men jag vill understryka vad jag har sagt förut och vad andra har sagt, att undervisningen måste komma tidigt, redan i skolan. Det räcker inte med att undervisningen ges på vissa linjer. Undervisningen måste vara obligatorisk. Ingen elev skall gå ut från skolan utan att ha fått undervisning på detta område.

Sedan ett par ord om de lokala konsumentkommittéerna. Som fru Ruth Hamrin-Thorell sade kan det vara ganska knepigt att komma in i dessa kommittéer. Från början har några få utvalda organisationer varit representerade — andra göre sig inte besvär att försöka få någonting att säga till om. Detta är ganska märkligt, men det är ju så i många situationer att man inte vill lyssna på vad vissa grupper i samhället har att säga utan låter dem stå utanför; människorna där får inte tillfälle att framföra sina åsikter.

Jag hoppas att konsumentkommittéerna — jag återkommer till det — i en framtid inte skall komma till på så lösa

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

grunder utan får en kommunal förankring. Vi skulle missa mycket, om vi inte går in för ett sådant system.

Avslutningsvis vill jag säga: Vad som behövs är upplysta konsumenter med stor makt, konsumenter som själva får välja. Vi måste motarbeta att samhället väljer åt konsumenterna.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Det finns väl inte stor anledning att förlänga den här debatten. Jag tog till orda för att rätta till ett missförstånd som jag tror att fru Hamrin-Thorell gjorde sig skyldig till.

Det har inte alls, fru Hamrin-Thorell, undgått mig att folkpartiet under årtal har fört fram överbud på detta område. Det tror jag inte har undgått någon, i varje fall inte mig. Det var inte den saken jag talade om utan om den ökade förståelsen för konsumentpolitikens principiella sidor. För att på allvar komma till rätta med konsumentens i vissa hänseenden bristfälliga läge i vår marknadshushållning behövs ett samlat grepp, och man får inte dra sig för radikala lagstiftningsåtgärder. Jag har redan exemplifierat vad jag menar härmed.

Detta kallade fru Hamrin-Thorell en lustighet. Jag vill bara säga till kammarens ledamöter att jag faktiskt har litet större anspråk på vad som är roligt än att kunna beteckna detta som någon särskild lustighet. Jag utgick från vad herr Nyman sade, nämligen att folkpartiets landsmöte 1969 har behandlat dessa frågor och framlagt en samlad syn på hur man skall komma till rätta med dessa problem. Det var allt.

Förlåt mig, herr talman, men jag vill slutligen säga till fru Elvy Olsson att jag inte känner till — och det förvånar mig om det skulle vara riktigt — att de lokala konsumentkommittéerna, som bl. a. ordnar sammankomster och t. o. m. mer eller mindre offentliga möten, skulle ha avvisat någon som ville komma dit. Konsumentkommittéerna har också

försökt fungera som ett slags klagomurar. De har fångat upp konsumenternas påpekanden i olika hänseenden och försökt föra dem vidare. Jag tror inte att man i det sammanhanget skulle vägra att lyssna på någon, vem det än må vara, från en husmodersförening eller från centerns kvinnoförbund. Jag är alldeles övertygad om — jag vet det förresten — att det socialdemokratiska kvinnoförbundets medlemmar har begagnat sig av dessa möjligheter. Jag vill också påpeka att i ledningen för och bland initiativtagarna till denna verksamhet sitter en kvinna som tillhör det socialdemokratiska kvinnoförbundet, men jag har ingenting emot att även fru Hamrin-Thorell för omväxlings skull och i detta undantagsfall gör sig till tolk för önskemål som kan finnas i kvinnoförbundet.

Herr NYMAN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte heller någon anledning att förlänga debatten. Jag hade dock en önskan att få säga några ord med anledning av statsrådet Langes yttrande. Statsrådet sade någonting om att han har upplevt folkpartiets inställning såsom att vi i partiet över huvud taget inte vill tumma på konkurrensen. Det är inte på det sättet. Jag sade i mitt anförande bl. a. att det är en viktig fråga för oss att människan i konsumtionsområdet skall ha ett fritt val, vilket kräver såväl fri konkurrens som balans, d. v. s. samhällsinsatser för att stärka konsumentens ställning i en marknadsekonomi av den struktur som den vi har i vårt land. Konkurrens och balans är mottot för och namnet på vår utredning, som genomfördes med hjälp av diskussioner år 1969. Om konsumentens ställning skall stärkas förstår vi att det också måste göras en hel del samhällsinsatser, som i viss utsträckning kanske också kan påverka konkurrensen. Men vårt ideal är en så fri konkurrens som möjligt.

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Statsrådet ansåg även att våra förslag var mindre imponerande. Det är möjligt att statsrådet uppfattar dem så, men även vi får ta hänsyn till vilka möjligheter som finns i dagens budgetläge. Det framhöll jag också i mitt tidigare anförande. Utöver dessa förslag skulle folkpartiet säkerligen ha velat lägga fram många andra, men också vi måste ta hänsyn till vårt lands ekonomiska situation.

Till sist vill jag säga några ord om lägesrapporten och de synpunkter som förs fram i den. Jag anser att vi måste se de synpunkter som där läggs fram som hypoteser. I rapporten tas bl. a. upp att hushållen befinner sig i ett underläge gentemot producenterna, har svårigheter att hävda sina egna intressen, har resursbegränsning när det gäller tid och pengar. Det är nog riktigt och just därför behöver hushållens situation utredas. Vi skall emellertid ha klart för oss att det är hypoteser. Marknaden kanske fungerar betydligt bättre än vi tror, herr statsråd. Hushållen är kanske inte så orationella i sitt val som vi tror. Vi har för litet underlag för bedömningar. Kanske företagen genom sina informationer och sin produktutveckling kan uppväga en del av dessa brister. Det har gjorts en undersökning i dagarna av ekonomie licentiat Bengt Sandkull. Han visar att marknaden fungerar bättre än vi ofta tror. Han kanske har rätt. Någon har frågat: Är det mygg eller elefanter som detta problem rör sig om? Vi vet inte, men vi har hypoteser. Låt oss se vad konsumentutredningen kommer fram till så får vi diskutera ytterligare. Vi har velat lägga fram vår syn på många av dessa problem precis som man har gjort i lägesrapporten. I vissa avseenden delar vi inte lägesrapportens problemsyn.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var fru Hamrin-

Thorell som uppfordrade mig till en replik. Hon talade om för mig att hon hade lärt sig av en statsrådinna att tjata hjälper. Det är möjligt, men jag tror nog att man då skall tjata med en aning fantasi, och det kan man inte med bästa vilja i världen säga att de här folkpartimotionärerna gör. I regel tar man upp verkens petitaframställningar som inte har blivit biträdda vid bedömningen i Kungl. Maj:ts kansli. Jag vill ge det goda rådet, om det nu hjälper, att sådana motioner inte har stora förutsättningar för framgång i statsutskottet. Om man däremot, som jag också sade i mitt tidigare inlägg, lägger fram seriösa förslag, har man rätt stora möjligheter att vinna gehör. Detta har ju visat sig vid behandlingen av ett flertal ärenden i statsutskottets femte avdelning under den här våren. Jag kan nämna föreningen Norden och — som jag sade tidigare — glasindustrin. Vi prövar alltså frågorna på ett sakligt sätt. Är förslagen väl underbyggda, vinner de gehör. Men vi har inte stor förståelse för förslag som enbart tar upp petitaframställningar vilka icke har kunnat bifallas vid den allmänna bedömningen i kanslihuset.

Fru HAMRIN-THORELL (fp) kort genmäle:

Herr talman! Men herr Petersson kan väl ändå inte påstå att den motion, som folkpartiet lagt fram i år och som omfattar en mängd sidor, uteslutande är en upprepning av petita från konsumentinstitutionerna. Den innehåller ju hela vår principiella syn på konsumentpolitiken inför 1970-talet. Herr Petersson måtte inte ha läst den ordentligt, när han gör ett så besynnerligt påstående.

Beträffande den andra motionen har vi ju blivit beskyllda för att ha gjort den alldeles för lång och omfattande. Den skulle innehålla synpunkter som inte borde läggas fram i en riksdagsmotion utan på andra sätt. Herrarna

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

får väl ändå försöka ta ställning till de förslag som har lagts fram och komma överens om vad man skall diskutera. Vi diskuterar inte alls bara en uppräkning av petita.

Till herr statsrådet vill jag säga: Fat-
tas bara att man till och med vid de offentliga möten som konsumentkommittéerna anordnar skulle vägra folk att komma in och höra på. Men jag vet bestämt att den kvinnliga socialdemokrat i det centrala rådet, som statsrådet själv hänvisade till, åtminstone på en plats har varit mycket ointresserad av att även låta den socialdemokratiska kvinnoklubben bli representerad, av det enkla skälet att då också andra politiska kvinnoorganisationer kommer med — och det vill vederbörande inte.

Herr **PETERSSON, BERTIL**, (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till fru Hamrin-Thorell att vi skall hålla isär begreppen. Vad jag har talat om här, när jag var inne på att man skulle vara litet försiktig med att år efter år komma med samma framställningar, gällde de tre reservationerna där man begär ökade anslag utöver departementschefens förslag.

Jag har icke i det här sammanhanget talat om någonting annat, och då gäller nog i allt väsentligt vad jag har anfört i mina tidigare inlägg.

Herr **DAHLÉN** (fp):

Herr talman! Handelsminister Lange hade ett ur vissa synpunkter mycket intressant anförande. Inledningen var kanske inte så helt lyckad. Han försökte ta upp en diskussion om vem som vill mest och har önskat mest i fråga om aktiv konsumentpolitik. Det skulle herr Lange ha avstått från att ge sig in på. Ingen kan ju påstå att herr Lange varit någon stor och drivande kraft när det gällt att skapa en aktiv konsumentpolitik i detta land. Det är mest i an-

föranden av olika socialdemokratiska politiker som den väldiga aktiviteten har tagit sig uttryck. Från oppositionens sida har man också redan här bemött herr Lange, så jag skall endast ta upp någon enda liten punkt.

Herr Lange sade att folkpartiet inte rest några andra krav än t. ex. i fråga om upplysning och i någon anslagsfråga. Samtidigt sade herr Lange att de förslag som presenterats från folkpartiets sida är bra. Eftersom dessa förslag i stort sett innehåller det som sedan regeringen har kommit med i fråga om konsumentskyddslag, kan det inte vara så enkelt och så litet som föreslagits från folkpartiets sida.

Herr Lange tog oförsiktigt upp också en annan punkt, nämligen att regeringen nu antligen skall sätta till en utredning om vilka konsekvenser för tryckfriheten det skulle bli om man stoppade reklam för alkohol.

Redan för ett par år sedan var riksdagen överens om att be att få ett klarläggande här. Herrar Kling och Sträng sade att det inte går, tryckfrihetsförordningen lägger hinder i vägen. Min första kommentar var då att det inte räcker att två statsråd säger att det inte går, utan här måste vi få ett klarläggande.

Från folkpartiets sida tog vi upp denna sak upprepade gånger, senast vid vårt landsmöte, och sade att vi begär en statlig utredning för att klarlägga dessa problem.

Nu har regeringen gått med på det. Jag beskyller inte herr Lange för att göra något felaktigt när han går med på folkpartiets krav. Jag tycker dock han skulle vara försiktigare när det gäller att framhäva den socialdemokratiska regeringens stora aktivitet på dessa områden.

Herr Lange sade att blandedekonomin ibland fungerar bristfälligt. Jag ber att av fullt hjärta få instämma i detta. Det är ett direkt erkännande ifrån regeringens sida att den kritik i stora delar måste vara riktig som bl. a. från vårt

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

håll riktats emot den ekonomiska politik socialdemokratin för.

Det är nämligen inte så enkelt att konsumentpolitik bara är de saker som diskuteras i detta statsutskottsutlåtande eller i de propositioner och motioner som är knutna till frågan om en ny konsumentlag etc. Det gäller också en rad andra saker. Om man skall ha en konsumentvänlig politik måste man framför allt se till att samhällsekonomin är i balans. Det som drabbar konsumenterna hårdast är när denna ekonomi kommer i obalans.

Jag skall inte ge mig in på att i detalj skildra läget i dag. Jag erinrar bara om att situationen är sådan att vi har en fruktansvärd brist på kapital, därför att det har varit nödvändigt att strypa kreditgivningen. Detta kommer både direkt och indirekt att drabba en rad konsumenter, därför att många företag inte får möjlighet att utvidga på ett sätt som skulle ur konsumenternas synpunkt vara önskvärt. Samhällsekonomi i obalans, vad leder det till? Jo, det leder också till prisstegringar. De senaste månaderna har verkligen visat att de spådomar som finansministern kom med i finansplanen redan är felaktiga. Prisstegringarna kommer att visa en så oroväckande utveckling under detta år att man måste ställa frågan: Vem är det som råkar i kläm? Jo, det är givetvis konsumenterna. Men, herr talman, jag skall inte gå in på de frågor som ytterligare.

Vidare var herr Langes anförande intressant ur en annan synpunkt: Är det så att socialdemokratin håller fast vid att man skall ha t. ex. ett antal statliga övertyckare som skall tala om vad konsumenterna egentligen skall köpa, bör köpa etc.? Eller är det så att man i stället skall tänka sig att konsumenterna med bland annat statens medverkan skall bli så upplysta, att de i stort sett kan klara sig själva med den information som då ges och med den lagstiftning som är nödvändig och som jag inte skall gå in på i detta sammanhang?

Herr Lange hade ett uttryck där det låg en viss kritik i tanken att hushållen ändå vet bäst. Detta var nog ändå fel, tyckte herr Lange. Men sedan poängterade herr Lange att han ändå var tveksam om lämpligheten av att dirigera hushållen. I den debattsituation vi befinner oss i tror jag att det skulle vara nyttigt om man från socialdemokratiskt håll verkligen tog bladet från munnen litet mera än vad man nu har gjort.

I vilken situation är vi? Jo, det har blivit allt populärare att försöka kritisera ihjäl det system som bygger på upplysta konsumenters fria val mot bakgrunden av de insatser staten skall göra. Vi påstås ju vara slavar under den sociala miljön, och våra möjligheter att förnuftigt välja är väldigt begränsade, och vi sägs ju vara manipulerade av alla möjliga intressen så att våra möjligheter att själva bedöma riktigheten av våra köpvanor försvinner helt och hållet. Det är framför allt kommunisterna och vänstersocialistiska riktningar som driver sporten att förklara det Sverige som vi har i dag, men det allvarliga är att detta också trängt in i det socialdemokratiska läget. Jag påstår inte att alla socialdemokrater har denna uppfattning, långt därifrån. Det vore intressant att genom herr Lange få en precisering från regeringens sida härvidlag. Att en del av de framförda argumenten slår ihjäl varandra spelar mindre roll.

För att det inte skall uppstå något missförstånd vill jag slå fast att den uppfattning som rådde under vissa perioder under 1800-talet, att allt skulle ordna sig till det bästa om man lät ekonomin, näringslivet och individerna sköta sig på egen hand, den uppfattningen led ju mycket snabbt nederlag, och det skulle inte löna sig att hävda den i dagens läge. Statsmakterna har en mycket stor uppgift att dra upp de ramar, inom vilka konsumenterna kan få en chans att verkligen fritt och efter gott omdöme välja, och att dra upp de gränser inom vilka näringslivet då har

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

att verka. Det gäller en rad olika områden. Jag behöver inte erinra om att vårt parti väl var det första i detta land som verkligen krävde en monopol- och kartellagstiftning, just därför att det finns tendenser till att omintetgöra en fri konkurrens, som ju måste syfta till att ge konsumenterna en god möjlighet att få bra varor till ett lågt pris. Jag skulle kunna räkna upp en rad andra saker som det är nödvändigt att statsmakterna ger sig in på, men vi får behandla detta när den andra propositionen kommer på riksdagens bord. Jag vill bara erinra om att alla dessa saker har vi under flera år krävt från folkpartiets sida. Vi säger att det finns möjligheter för statsmakterna att hjälpa konsumenterna så att ett fritt konsumtionsval verkligen blir meningsfullt. Å andra sidan finns det meningsriktningar som säger att det inte går. Vi är så genommanipulerade av onda krafter att det inte finns någon möjlighet att rädda blandekonomin, sägs det. Där finns en avgörande skillnad i synsätt. Jag anser att socialdemokratin här har en verklig uppgift att litet klarare tala om var man står. Är man villig att ta en strid med den falang inom det egna partiet som har en mycket stor svaghet just för tanken att konkurrens och fritt konsumtionsval endast kan åstadkommas i ett alltmer socialistiskt samhälle med statliga övertyckare om vad konsumenterna skall eller inte skall göra?

Man kan iaktta den kolossala skillnaden i inställning när det gäller oerhört stora frågor som vi individer har att ta ställning till. För politikerna är det naturligt att hänvisa till de politiska valen. Vi är alla överens om att den oerhört viktiga frågan hur den enskilde skall välja, den kan staten aldrig lägga sig i. Demokratin vilar ju på andra förutsättningar, på den punkten är vi alla överens. Men vi är samtidigt överens om att partierna måste göra insatser delvis med hjälp av ett statligt eko-

nomiskt stöd för att informera väljarna om de olika alternativ som finns.

Ta till exempel frågan om kulturens yttringar. Numera är vi väl alla överens om nödvändigheten av att det redan i skolan finns en undervisning som gör att människor verkligen inte bara anammar det sista skriket i fråga om kulturyttringar, utan att man har en chans att välja mer omdömesgillt. Tyvärr anser jag fortfarande att utbildningen lämnar mycket övrigt att önska, men principiellt är vi ändå överens om sådan undervisning i skolan och om den personliga friheten.

Ett annat exempel är yrkesvalet. Det fanns visserligen en tid då det i det socialdemokratiska partiprogrammet stod att medborgaren är skyldig att ta den arbetsuppgift som samhället anvisar vederbörande. Men den punkten är struken. Nu är vi alla överens om att det är orimligt att det skall finnas statliga tyckare som bestämmer yrkesvalet för människor, vilket är en så viktig fråga. Att det däremot skall finnas upplysning och information för att vederbörande skall kunna göra ett riktigt val är vi alla överens om.

När det gäller frågan om religion skall jag inte dra upp sambandet stat—kyrka. Allt fler är på det klara med att den enskilde själv skall få avgöra om han vill tillhöra en kyrka eller inte. Det är andra förhållanden nu än under stormaktstidens kyrka i Sverige. Det inser också kyrkan själv.

Jag skulle kunna fortsätta denna uppräknning, men det är så självklart att vi alla är överens om att det finns en rad områden där det inte får finnas några som helst möjligheter för statliga instanser att bestämma hur den enskilde individen skall handla. Det intressanta är emellertid att det finns politiska riktningar som anser att det är riktigt med en dirigering när individen skall välja varor och tjänster. Det visar att man på allvar från politiskt håll måste ta upp den frågan och ställa den i ett stör-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

re sammanhang. Det är inte bara fråga om anslag hit och dit utan om en principinställning.

För någon tid sedan stod följande att läsa i den socialdemokratiska tidskriften *Tiden*: "Konsumenternas intressen måste representeras av samhället." I sammanhanget framgick det alldeles klart att med samhället menades staten. Den som läste den artikel där detta uttalande ingick kunde inte komma ifrån att här låg det statliga övertyckarsystemet farligt nära. På socialdemokratiskt håll citerar man med stor förtjustning fransmannen Servan-Schreiber. Jag vill ställa ett uttalande av honom mot det socialdemokratiska i *Tiden*. Han säger: "Många intellektuella klandrar konsumtionssamhället, men i själva verket kritiserar man konsumenternas fria val. En elit som anser sig känna sanningen tror sig ha rätt att påtvinga alla sin egen smak." Ja, just det. Det finns politiska riktningar även i vårt land som tycker att de vet bäst, när det gäller konsumenterna. Det skulle vara välgörande om man från socialdemokratiskt håll på allvar tog upp denna debatt. Jag föreställer mig nämligen, herr statsråd, att vi har ett gemensamt intresse i att försvara principen om konsumenternas fria val. En del av vad herr Lange yttrade här gav också intryck av att han helt höll med om detta, men samtidigt visade han — som jag redan påpekat — en viss tveksamhet. Jag tycker därför att herr Lange borde begagna tillfället att klart deklarerat hur han ser på dessa saker, eftersom man inom socialdemokratiet ändå vacklar en hel del. Det är möjligt att det på en del håll finns en viss rädsla för att stöta sig med vänsterfalangen och att man därför inte vill ta på sig upplysningsplikten. Men frågan är om det inte just här finns en uppgift för politikerna som man kan karakterisera som konsumentupplysning om konsumentpolitik och marknadsekonomi och betydelsen av ett fritt konsumtionsval.

Vi har som politiker en plikt att kri-

tisera det som vi anser fel. För oppositionen är det givetvis en av de väsentligaste uppgifterna, men jag skall inte ta upp tiden med att lägga ut texten på den punkten. Som politiker har vi också plikten att kritisera snedvriden kritik. Det är den uppgiften som många socialdemokrater inte är intresserade av. Det vore därför bra om handelsministern ville begagna tillfället att nu ge en litet mer principiell deklaration än den han lämnat här. Jag förmodar att det är frestande för honom att hänvisa till en del tidigare uttalanden, t. ex. till vad han sade på den socialdemokratiska partikongressen, men jag föreställer mig att riksdagen inte skulle känna sig trädd för nära om ett statsråd i en så avgörande fråga som denna tog tid att i riksdagen deklarerat vilken uppfattning han har.

Herr JACOBSSON, GÖSTA, (m):

Herr talman! Det är en särskild sak som gör att jag blandar mig i debatten. Jag känner mig inte uppkallad till ett kritiskt inlägg på grund av vad som sagts i den allmänna debatten här i kammaren; jag undantar då herr handelsministerns anförande som kräver ett visst bemötande.

Det är andra ting som har oroat mig: närmast den förkunnelse på konsumentupplysningsområdet som på senare tid framkommit, en förkunnelse som drivits med en trosvisshet som kan försätta berg och som kan befaras mer eller mindre bli statsmakternas officiella linje. Jag tänker närmast på konsumentutredningens s. k. lägesrapport, som tidigare omnämnts i debatten.

Jag är positivt inställd till konsumentupplysning. Även jag har lärt mig en del under de år som gått. Det massproduktionssamhälle som vi lever i behöver kunniga upplysta konsumenter, och de statliga organen på detta område fyller otvivelaktigt en viktig uppgift. Men de verkligt engagerade konsumentupplysarna driver en extrem linje, när

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

de menar att det fria konsumtionsvalet satts ur spel eller i varje fall håller på att sättas ur spel. Det verkar — jag har samma intryck som herr Dahln — som om man från det hållet inget hellre vill än att styra konsumtionen och därmed även produktionen och importen.

Terminologin i lägesrapporten förefaller mig absolut obegriplig. Den kan inte sväljas av oss vanliga konsumenter. Förkunnelsen sker på ett språk som ligger skyhögt över de vanliga människornas huvuden. Jag skall tillåta mig ett par citat: "Genom att de primära målen för hushållets verksamhet definieras på individnivå i termer av den enskilda människans grundläggande behov får den hushållsekonomiska analysen en helt annan karaktär än den traditionella samhälls- eller företagsekonomiska analysen, i vilken målen med avseende på de enskilda individerna endast beskrivs på samlad nivå som marknadsprissatt försäljning eller resursåtgång."

Ett annat citat: "Genom kontinuerliga studier av resursutnyttjande och resursutveckling i hushållsledet kan ökade förutsättningar skapas för en systematisk och målinriktad behandling av de resursfördelningsproblem som sammanhänger med en bristande anpassning av samhällsutvecklingen till de enskilda människornas mål och medel."

Det är ett mixtum compositum av osmält civilekonomvisdom och valpropaganda. Handelsministern, som är en älskvärd och vänlig man, menar att man skall tyda allt till det bästa. Det kanske man skall göra!

På vanlig svenska måste man nog tolka det anförda så att utredarna vill att samhället skall objektivt bestämma hur det vill att konsumenterna skall handla. Sedan måste man också ha någon som undersöker och kontrollerar hur konsumenterna utövar det handlingsmönster som samhället har fastställt. Men vem är samhället? Jo, det är — som herr Dahln nyss sade — de auktoriserade tryckarna på högsta nivå

som utformar handlingsmönstret. Om detta inte är en form av dirigering, herr Lange, vet jag inte vad som menas med dirigering.

Herr talman! Som gammal tjänsteman i en näringsorganisation vill jag gärna säga — det har inte sagts förut här i dag — att företagen genomgående strävar efter att tillgodose konsumenternas intressen på bästa sätt. Hela verksamheten går ut härpå. Näringslivets livsluft är förtroende. Det gäller att skapa förtroende för produkter och tjänster, det ligger i företagets eget intresse. Utan förtroende kan ett företag inte existera på längre sikt. Det måste sägas i denna debatt om konsumentupplysning — man vill så gärna glömma bort det. Kunden — med stort K — spelar trots vad man säger en dominerande roll för produktion och marknadsföring.

Herr talman! Jag skulle vilja uttrycka den förhoppningen att handelsministern, statsrådet Lange, vid utarbetandet av den kommande propositionen om utbyggnaden av den officiella konsumentupplysningen hyfsar till ekvationen under hänsynstagande inte bara till konsumenterna utan även till näringsföretagen och till vårt lands plats i en internationell marknadsekonomi. Att konsumenten skulle vara utlämnad, som det har sagts, är en våldsamt överdrift. Ett blivande nytt konsumentverk, det samlade greppet, herr handelsminister, skapar ingen ny himmel och ingen ny jord.

Fru FLOREN-WINTHER (m):

Herr talman! Jag skulle här vilja anföra några kompletterande synpunkter med anledning av herr statsrådet Langes inlägg. Inledningsvis vill jag säga att jag är litet bekymrad över att herr statsrådet Lange sade att de propåer som under hand skulle kunna komma fram till konsumentutredningen som en konsekvens av den diskussion som nu förts inte kunde nå fram. Jag hoppas

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

självlklart att hela dagens debatt är av intresse för utredningen även utan tilläggsdirektiv eller utan något överlämnande av de aktuella motioner som det enligt min mening vore rimligt att utredningen fick ta del av i sin helhet.

Herr statsrådet Lange talade vidare om att ändra konsumentens situation, och det var en formulering som också jag, herr talman, vill beröra. Litet senare i sitt anförande tog statsrådet upp att man inte borde betrakta den pågående konsumentutredningens diskussioner som dirigerande och menade att detta var en felaktig syn. Men när statsrådet säger att det här gäller att ändra konsumentens situation, verkar ju detta vara ett uttryck för förmyndarmentalitet, och jag håller med herr Dahlnén om vad han sagt i sitt konkreta resonemang om dessa problem. Vi i moderata samlingspartiet anser att människorna väl vet sina egna grundläggande behov och att ett statligt konsumentverk inte fyller något syfte från denna synpunkt. Jag tycker att statsrådet går en aning för långt när han säger att konsumenten är helt utlämnad. Är inte detta en överdriven hjälplöshet? Det finns ju så många saker i vårt moderna samhälle som bidrar till möjligheterna att göra en riktig konsumtion, inte bara tidningar, reklam, TV och radio, utan det finns många andra sätt att hjälpa oss på detta område. Jag tycker inte att denna hjälplöshet bör överdrivas.

Jag vill vidare, herr talman, se litet grand på utredningens organisation med anledning av att herr statsrådet Lange tog upp frågan hur den skulle byggas ut med olika områden. Slår vi upp kapitel 4 i lägesrapporten om konsumentverket och ser på den organisatoriska delen, finner vi att det inte står någonting nämnt om antalet befattningshavare eller om kostnaderna. När vi här får höra om de olika utredningar som kan inbegripas i konsumentpolitiken — det är här t. o. m. fråga om glesbygdsutredningen och bostadsutredningen när det gäller van-

vård av bostadshus och även vissa avsnitt, vad jag kan förstå, beträffande bostadens utformning från konsumentens synpunkt vilka problem är föremål för prövning av boendeservicekommittén — får vi en känsla av att det här gäller en byråkratisk mammutorganisation. Det är verkligen viktigt att utredningen, när den tar ställning till dessa konkreta problem, så fort som möjligt får klart för sig hur personalorganisationen skall utformas. Statsrådet ger ju dessutom uttryck åt en klar inställning när det gäller uppbyggnaden av organisationen, att denna också skall omfatta den internationella samverkan. Jag är tacksam för vad han här i dag redovisat, eftersom jag tagit upp frågan om samverkansproblemen på det internationella planet och glad för att det kommer att bli en väsentlig punkt, vilket man inte kan se någonting om i lägesrapporten.

Avslutningsvis vill jag bara säga att jag tycker att det är litet väl friska grepp, när herr Lange talar om att ingrepp på företagsidan är någonting som den socialdemokratiska regeringen inte drar sig för. Jag anser att ensidighet i det konsumentpolitiska handlandet måste vara av ondo, och herr Langes formulering är alldeles för sträv. Konsumentens fria val bör vara en riktpunkt, och den riktpunkten har jag och moderata samlingspartiet.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag blev litet oroad av herr Dahlnéns instämmande. Det brukar jag bli när herr Dahlnén instämmer i vad en talesman för regeringen har sagt, för därefter brukar omedelbart följa en tolkning i herr Dahlnéns egna ord av hur han uppfattat vad som sagts. Den överensstämmer de allra flesta gånger inte ett dugg med den mening som regeringsledamoten velat framföra. Nu råkade jag inte ut för detta den här gången. I stället uppbyggde herr Dahlnén kammaren med en svepande re-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

dogörelse över valfriheten här i landet, från konsumentens valfrihet till religionsfriheten, och ingenting av detta fick tummas på. Jag skall inte följa honom där. Han får gärna fortsätta, men jag tror inte att det är något konstruktivt bidrag till en debatt om vad som behöver göras för att öka konsumentens valfrihet, ty det är ju vad vi tar sikte på.

Jag vill inte alls instämna med herr Dahlén om att man kan uttrycka sig så onyanserat om förhållandena i dagens samhälle som att hela vår hushållning bygger på konsumentens fria val. Om konsumenten verkligen vore i en sådan situation att han hade den erforderliga överblicken och möjligheterna att göra ett fritt val, skulle vi ju inte behöva någon konsumentpolitik alls.

Jag måste säga att vi tar sikte på att ändra konsumentens ställning, ge honom ett större mått av kunskaper och samtidigt skydda honom från att bli manipulerad av en felaktig reklam eller andra otillbörliga marknadsföringsmetoder. Jag hade ju en hel lista, där jag räknade upp vad som kunde vara delreformer på vägen att förbättra konsumentens läge och göra det möjligt för honom att uppbära den roll i ekonomin som den klassiska liberalismen utgick ifrån att han spelade. Vi skulle inte behöva någon näringsfrihetslagstiftning mot skadlig monopolverksamhet, om inte sådana företeelser förekom, det tror jag alla inser.

Jag har aldrig sagt att någon myndighet skall bestämma och föreskriva hur konsumenten skall uppträda, däremot ge honom råd och gärna uttala en uppfattning om vad man tycker kan vara bäst för honom själv. Därmed är han ju inte dirigerad, än mindre manipulerad. Man kan ge honom en tankeställare, göra det möjligt för honom, om rådet är sakligt grundat, att tillvarata sin egen situation bättre.

Jag har heller ingen anledning att ta upp en polemik mot uppfattningar som jag inte hört någon ge uttryck åt,

herr Dahlén. Det tycker jag nog att riksdagens tid och vår tid i dag är litet för dyrbar för att jag skulle göra.

Jag vill säga till herr Gösta Jacobson att så väl beställt är det faktiskt inte att näringslivet uteslutande inriktar sig på att skapa ett förtroende hos konsumenterna och vill arbeta i en förtroendefull miljö. Jag skulle vilja vända på det hela med den tillspetsning som jag vet att jag gör mig skyldig till för att få det hela klart. Jag tror ibland att näringslivet vill skapa förtroende för vad det vill sälja — det tror jag visst — förtroende för miljöförärvande tvättmedel, förtroende för drivmedel som alstrar giftiga gaser samt förtroende för praktbokverk, som man vill praacka på konsumenten och som uppriktigt sagt väl de allra flesta egentligen tycker är innehållsmässigt ganska värdelösa. Jag vet att detta inte är en uttömmande beskrivning av näringslivets ambitioner. Men många gånger — det lär ingen kunna bestrida — är det dylika yttringar av näringslivets verksamhet som konsumenterna upplever. Det är detta vi vänder oss emot och vill undanröja.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lange sade att han inte skulle ta upp någon polemik mot uppfattningar som ingen hade framfört. Riksdagens tid var för dyrbar för att användas till sådant. Vill herr Lange med detta yttrande göra gällande att han inte känner till de saker som flera talare här har tagit upp i dag och som är verkligen oroande med tanke på möjligheten att öka konsumentens frihet? Menar herr Lange att det är en debatt som helt plötsligt har uppfunnits i första kammarens talarstol? Vet inte herr Lange att det pågår en mycket intensiv debatt, där även en del socialdemokrater befinner sig i det läget att vi verkligen kritiserar dem? De har själva ställt sig i den situationen. Det är klart att herr Lange vet detta. Det vore ju orim-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

ligt om ett statsråd inte skulle känna till hela debatten om marknadsekonomin, blandekonomin, konsumtionssamhället och talet om manipulationer, alla de ord som virvlar runt i debatten. Självfallet vet statsrådet detta.

Det intressanta är att herr Lange inte riktigt vågar gå i närkamp med dessa problem, eftersom de är besvärliga. Det finns inom hans eget parti människor som inte är säkra på om de synpunkter som herr Lange ändå framförde i sitt inlägg här är de riktiga. Herr Lange sade ju så. Nu vill jag slå fast — det hoppas jag att herr Lange inte tar tillbaka — att det gäller att öka konsumentens valfrihet. Herr Lange har inte sagt att några myndigheter skall bestämma utan endast att de skall ge råd. Utmärkt! Då är vi precis på samma linje. Jag hoppas alltså att mitt instämmande här inte skall leda till att herr Lange finner det besvärande.

Konsumenten skall inte vara dirigerad, än mindre manipulerad. Allright, då är vi överens om det. Men då, herr Lange, krävs det verkligen att man även använder riksdagens talarstol för att kritisera det som vi tydligen nu är överens om är oriktigt såsom beskrivning av hur en blandekonomi eller marknadsekonomi — vad man nu vill kalla det — som fungerar väl skall uppföra sig. Vi är överens om att det inte är bra såsom det nu är och att det skall förbättras. Grundprincipen om konsumentens fria val finns det ingen anledning att ta avstånd ifrån. Jag hoppas alltså att vi även efter ett eventuellt nytt inlägg från herr Lange är överens härom. Men då behöver vi föra en debatt om det.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Om herr Dahln är överens med mig nu på några punkter, hoppas jag att han också kan följa mig när jag säger att vi har att se fram emot ökade ingrepp som berör produktion och varudistribution för att tillvarata

konsumentens intressen. Jag har lämnat konkreta exempel på förestående reformer. Jag hoppas att de lika helhjärtat skall vinna anslutning hos herr Dahln som mitt påpekande om att vi vill stärka konsumentens ställning och ge honom den valfrihet som han i dagens samhälle och i dagens hushållning inte har.

Jag har inte sett som min uppgift att gå i polemik mot dem som till äventyrs menar att samhället skall styra hela produktionen, bestämma vad som i varje detalj skall produceras och dirigera genom kanske ett ransoneringssystem vad konsumenten får köpa och vad konsumenten behöver i sin egen hushållning.

Det finns drag av en styrning av detta slag när det gäller konsumtionen i vissa hushållningssystem. Jag föreställer mig t. ex. att i Kina konsumentens valfrihet är mycket begränsad. En avsevärd del av hela varusortimentet är där reglerad i centrala och regionala planer, och som en följd härav tvingas man också till en ransonering över vida fält av vad som står till buds och kan konsumeras.

Jag har uppriktligt sagt inte trott att jag hade någon företrädare för en sådan uppfattning här i kammaren, och därför avstod jag från att ta upp en diskussion kring detta kanske i och för sig intressanta spörsmål. Det tror jag att kammarens ledamöter har förståelse för, även om jag har svårt att på den punkten få ett erkännande från herr Dahlns sida.

Herr Dahln säger att det inom det socialdemokratiska partiet finns förespråkare för någon form av statligt ransoneringssystem på detta område. Var finns de, herr Dahln? Jag vet att det inom mitt parti finns folk som med otålighet väntar, och det är jag glad över, på de reformer rörande marknadshushållningen som nu är under förberedelse och som kanske kräver — det vill jag inte heller utesluta — mera långtgående reformer. Jag har emellertid inte hört några säga att de är beredda att ta kon-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

sekvenserna av ett statligt ransonerings-system över hela konsumtionsområdet. Jag har gett uttryck för min egen uppfattning många gånger i partisammanhang när jag har mött uppfattningar som jag har tyckt vara kanske litet längre gående än vad jag anser vara riktigt. Men jag har aldrig behövt polemisera mot en så orimlig uppfattning som den här refererade att vi skall ha en statligt dirigerad hushållning i alla dess detaljer. Någon sådan polemik har jag väl heller ingen anledning att ge mig in på här.

Jag skulle gärna vilja höra vilka socialdemokrater som herr Dahlén — om han nu begär ordet för replik igen — har talat med och som har framfört den uppfattningen.

Nej, mina herrar och damer — jag skulle naturligtvis ha tagit den omvända ordningen, och jag ser att fru Segerstedt Wiberg också tycker det — jag har ingen anledning att polemisera mot någon-ting som inte har sagts.

Min vän och bäkkamrat herr Jacobson i Malmö framhöll att lägesrapporten innehöll i detta hänseende mycket betänkliga slutsatser, men han försummade att ange var de slutsatserna stod att läsa. Det kan hända att ordvalet är sådant att man tror att det är en slutsats, men den har inte kommit fram i lägesrapporten. Om så är fallet, vill jag få en hänvisning till sida och rad.

Herr DAHLÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Lange förklarade att han inte tänkte polemisera mot synpunkter som anförts i Peking. Jag har inte heller begärt detta. Jag tycker att det hade varit bättre om vi hade kunnat få till stånd en diskussion om synpunkter som har anförts på mycket närmare håll, t. ex. i den av socialdemokratiska partistyrelsen utgivna tidskriften Tiden, av Socialdemokratiska ungdomsförbundet och av en del socialdemokratiska skribenter. Men herr Lange vill inte heller föra en sådan debatt.

Herr talman! Då har jag ingen möjlighet att föra den — en monolog är ganska meningslös.

Herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag vill säga till herr Dahlén att jag inte polemiserar mot uttalanden och citat vilkas riktighet jag absolut inte kan gå i god för. Jag vill veta var i Tiden, var i t. ex. ungdomsförbundets Frihet det står att vi skall ha ett dylikt också av mig antytt rationaliseringssystem över hela konsumtionsområdet. Var finns det skrivet? Får jag besked härom kan jag besvara herr Dahléns frågor. Annars inte.

Herr LINDBLAD (fp):

Herr talman! Jag vill beröra två aspekter i anledning av lägesrapporten. Den ena gäller språket. Jag utvecklade för en tid sedan några tankar kring det nya planeringssystemet för försvaret och sade då att det tycktes ha blivit en tummelplats för dataålderns modeord. Man uttryckte i och för sig kända förhållanden med nya krångliga ord som gjorde att folk inte längre visste vad det rörde sig om. Vi har länge sagt att jurister har präglat politiskt språk i alltför hög grad, men nu verkar det vara datafolk och ekonomer som för in sina ord.

Jag tror att en hel del av det som står i lägesrapporten inte är så märkligt, men man använder nya begrepp om gamla saker. Det finns en utförlig skiss — som för övrigt också har varit publicerad i Grönköpings Veckoblad — som klart visar att man även på restaurang själv måste tugga maten. Detta är i och för sig inget märkligt, men framställt med tillräckligt många termer blir iakttagelsen rätt fasaväckande. Det är uttryck för en viss ambivalens, för övrigt, att denna lägesrapport, som är skeptisk mot konkurrens, så uppenbart går in för att konkurrera med just bladet i fråga — och med framgång.

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

Jag tror att nyttjandet av krångliga ord är allvarligt om det sträcker sig till många fält. Man börjar kuckla med termer och försvårar det som — det är vi alla medvetna om — måste vara viktigt för politiker, nämligen att formulera vad vi håller på med på ett för människor begripligt sätt. Just den marknadsföringsaspekten på politiken blir av större betydelse i takt med att samhället blir mer invecklat. Då är det en farlig tendens att vi på område efter område får experter som tycker att de måste föra fram de uttryck de senast lärt sig. Som en biprodukt vill de dessutom på något sätt få en avhandling. Det är beklagligt att också konsumentsidan råkat ut för detta missbruk av ord. Just när det gäller den sektor där det centrala är att gå ut till människor och upplysa dem skall man inte ramla in i denna trall. Det är kanske lättare när det gäller att fördela försvarsmiljonerna.

Den andra synpunkten gäller själva sakfrågan, men naturligtvis med reservation för att det hela är mycket enklare än det kan förefalla av skrivningen. Läser man rapporten är det svårt att tolka den på annat sätt. De statliga åtgärderna på konsumentområdet betraktas ofta som ett led i samhällets konkurrenspolitik, heter det i rapporten. Men en rad väsentliga konsumentproblem löses dåligt eller inte alls med konkurrensstimulerande medel, och en traditionell konkurrenssyn bör inte längre dominera de konsumentpolitiska åtgärderna, anser utredningen. Det är en kritik av konsumentpolitiken såsom den hittills har bedrivits. Den har inriktats för mycket på "traditionell konkurrenssyn". Den gamla ekonomiska teorin ger enligt rapporten en föga verklighetstrogen bild av dynamiken i marknadsekonomi och bygger på det falska antagandet att producenter och konsumenter kan hålla sig informerade dels om de egna behoven och resurserna, dels om tillgång på varor och tjänster plus andra

marknadsförhållanden som priser och konkurrensvillkor.

Visst är det svårt för konsumenterna att få överblick. Det är just därför som behovet av konsumentupplysning betonas på så många håll. Konsumenten skall så bekvämt som möjligt få tillgång till fakta och synpunkter på varor och tjänster. I en marknad med många nya produkter har köparen inte personliga erfarenheter av det slag man kunde ha i ett samhälle med få varutyper, som var tämligen lika genom åren.

Vi är överens om att konsumentupplysning behövs. Men därifrån är steget långt till att säga att konkurrensen inte behöver ägnas så stort intresse som hittills — på annat sätt har jag svårt att tolka uttalandet att man hittills har ägnat för mycket intresse åt konkurrensen. Skall vi minska konkurrensövervakningen. Det är tydligen inte så viktigt längre att den fungerar. Men har vi inte konkurrens, har vi såvitt jag begriper bara en tillverkare — ett statligt eller privat monopol — eller också flera tillverkare som genom öppna eller dolda överenskommelser inte tävlar med varandra i pris och kvalitet utan bara försöker få ut maximalt av konsumenterna för just sina produkter. Nu tolkar jag handelsministern så att han i sin strävan att stärka konsumentens ställning hade med aspekten att vi måste överblicka vad som händer i fråga om karteller och dylikt. Han hänvisar till att om vi hade en marknadshushållning som fungerade, så behövdes icke andra konsumentåtgärder.

Det gäller här inte i och för sig någon ny iakttagelse. Jag kan erinra om att Bertil Ohlin redan någon gång på 1920-talet konstaterade att vi utan statsingripanden skulle få en mindre liberal ekonomi än med samhällsingripanden i form av konkurrensövervakning och kartellagstiftning för att skydda konsumenterna mot skadliga konkurrensbegränsningar.

Det är märkligt att en statlig utred-

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

ning nu från, som man menar, konsumentintressets synpunkt tycker att det är av mindre vikt än hittills med konkurrensövervakning. Tvärtom tror jag att det finns många tecken på att av vad de berörda institutionerna — de som skulle gå upp i det nya konsumentverket — hittills gjort är det pris- och kartellnämndens analyser av marknadsuppdelningar och bristande priskonkurrens som haft den största effekten på marknaden. Det är det som har slagit igenom mest i massmedia och som av allt att döma påverkat företagen mest. Företagen drar öronen åt sig, och för konsumenten är det självfallet viktigt och intressant att veta inom vilken sektor konkurrensen inte fungerar och inom vilken sektor producenterna är i maskopi med varandra. Det är självklart att jag som konsument blir mer uppmärksam när jag skall köpa en sak på en sådan marknad än när jag köper inom en bransch om vilken jag vet att konkurrensen fungerar. De undersökningar som görs om marknadsförhållandena blir alltså intressanta för mig som enskild konsument.

Det vore mycket beklagligt och allvarligt om vi skulle få ett konsumentverk i linje med vad denna lägesrapport anger, där just de funktioner som i dag finns inom pris- och kartellnämnden skulle tonas ner, att alltså viktiga konkurrens- och marknadsundersökningar inte längre skulle tillmätas samma vikt som hittills.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, ytrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje moment av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

I fråga om *mom. 1*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Axel Andersson

m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 9 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102;

Nej — 25.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därpå utskottets hemställan i *mom. 2*.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande *mom. 3* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson

Anslag till statens institut för konsumentfrågor, m. m.

m. fl. vid punkten avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 9 mom. 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 39.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *mom. 4*.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende *mom. 5* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava

upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 9 mom. 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 38.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å *mom. 6*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 9 mom. 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 5 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 89;

Nej — 41.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Vidkommande *mom. 7 och 8* gjorde herr talmannen därpå propositioner, först på bifall till vad utskottet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 6 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 9 mom. 7 och 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 42.

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 11***Anslag till konsumentvaruforskning och konsumentupplysning**

(Debatt rörande denna punkt hade förekommit i anslutning till behandlingen av punkten 9 i detta utlåtande.)

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 4 294 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat de likalydande motionerna I: 214, av fru *Hamrin-Thorell* och herr *Lindblad*, samt II: 248, av herr *Ahlmark m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte besluta att till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning anvisa ett i förhållande till

Kungl. Maj:ts förslag med 306 000 kronor förhöjt reservationsanslag av 4 600 000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 214 och II: 248, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 4 294 000 kronor.

Reservation hade anförts, beträffande medelsanvisningen, av herrar *Bohman* (m), *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Strandberg* (m), *Wikström* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Olle Eriksson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Mattsson* (cp), *Petersson* i Gäddvik (m), *Mundebo* (fp), *Lothigius* (m), *Sundman* (cp) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 214 och II: 248, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Konsumentvaruforskning och konsumentupplysning för budgetåret 1970/71 anvisa ett reservationsanslag av 4 600 000 kronor.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen,

Ang. bidrag till Varudeklarationsnämnden

efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 58.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Punkten 12

Ang. bidrag till Varudeklarationsnämnden

(Debatt rörande denna punkt hade förekommit i anslutning till behandlingen av punkten 9 i detta utlåtande.)

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Bidrag till Varudeklarationsnämnden för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 1 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

Ang bidrag till Varudeklarationsnämnden

dels de likalydande motionerna I: 214, av fru *Hanrin-Thorell* och herr *Lindblad*, samt II: 248, av herr *Ahlmark m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte besluta att till Bidrag till Varudeklarationsnämnden anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 250 000 kronor förhöjt anslag av 1 250 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 215, av herr *Helén m. fl.*, och II: 250, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, i vad avsåge anhållan att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att berörda myndigheter i lämpligt forum måtte taga initiativ till en internationell dokumentationscentral för varufakta,

dels ock de likalydande motionerna I: 742, av fru *Hanrin-Thorell*, och II: 855, av herr *Ahlmark*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om initiativ för att påskynda uppbyggandet av en internationell dokumentationscentral för varufakta.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 214 och II: 248, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Varudeklarationsnämnden för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 1 000 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 742 och II: 855 samt I: 215 och II: 250, de två sistnämnda i vad de avsåge internationell dokumentationscentral för varufakta.

Vid punkten hade avgivits två särskilda, med 8 och 9 betecknade reservationer.

I reservationen 8, beträffande medelsanvisningen, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Wikström* (fp), *Mundebo* (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande

i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 1 hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 214 och II: 248, nämnda motioner såvitt nu vore i fråga, till Bidrag till Varudeklarationsnämnden för budgetåret 1970/71 anvisa ett anslag av 1 250 000 kronor.

I reservationen 9, beträffande internationella dokumentationscentraler, hade herrar *Axel Andersson* (fp), *Nyman* (fp), *Wikström* (fp), *Mundebo* (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp) ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 2 hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 742 och II: 855 samt I: 215 och II: 250, de två sistnämnda såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförde beträffande en internationell dokumentationscentral för varufakta.

Herr NYMAN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 8 och 9.

Herr PETERSSON, BERTIL, (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera momentet av utskottets i förevarande punkt gjorda hemställan.

Därefter gjorde herr talmannen enligt de rörande mom. 1 förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 8 be-

tecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nyman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10 punkten 12 mom. 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 8 betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nyman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 107;

Nej — 24.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Sedermera gjordes i enlighet med de avseende mom. 2 framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten avgivna, med 9 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Punkterna 13—23

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24

Lades till handlingarna.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 50, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1970/71 till bostadsbyggande m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, bilaga 13, enligt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 2 januari 1970, föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar av grunderna för förbättringslån och invalidbostadsbidrag som förordats i statsrådsprotokollet,

2. medgiva, att räntefria förbättringslån finge beviljas med högst 100 000 000 kronor under vart och ett av åren 1970 och 1971,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den under 2 upptagna ramen för långivningen under år 1970,

4. för år 1970 uttala sig för en bostadsbyggnadsplan omfattande 95 000 lägenheter och för en projektreserv omfattande 10 000 lägenheter,

5. medgiva, att ramarna för bostads-lån för nybyggnad finge bestämmas med utgångspunkt i följande antal lägenheter

år 1970	89 000
” 1971	87 000
” 1972	60 000
” 1973	50 000
” 1974	50 000,

6. medgiva att Kungl. Maj:t finge meddela bestämmelser om projektreserv för åren 1971 och 1972 i enlighet

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

med vad i statsrådsprotokollet förordats,

7. medgiva, att beslut om bostadslån för nybyggnad finge meddelas intill ett belopp av 1 704 000 000 kronor under år 1970,

8. medgiva, att beslut om bostadslån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån finge meddelas intill ett belopp av 170 000 000 kronor under vart och ett av åren 1970 och 1971,

9. medgiva, att förhandsbesked om bostadslån för hus som skulle byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder finge meddelas för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1971—1975,

10. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet besluta om utökning av de under 5 och 8 upptagna ramarna för långivningen såvitt gällde år 1970 samt de under 7 och 9 upptagna ramarna,

11. godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar i fråga om villkoren för bostadslån och tomträttslån,

12. godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar av bestämmelserna om markförvärvslån,

13. på driftbudgeten under elfte huvudtiteln för budgetåret 1970/71 anvisa

a. till Räntebidrag ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor,

b. till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet ett förslagsanslag av 105 000 000 kronor,

14. på kapitalbudgeten under Statens utlåningsfonder för budgetåret 1970/71 anvisa

a. till Lånefonden för bostadsbyggande ett investeringsanslag av 1 650 000 000 kronor,

b. till Lånefonden för maskinskaaffning inom bygnadsindustrin ett investeringsanslag av 1 000 kronor,

c. till Lånefonden för kommunala markförvärv ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor,

15. på kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd till Räntefria lån till bostadsbyggande för budgetåret 1970/71 anvisa ett investeringsanslag av 9 500 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 48, av herr *Högström m. fl.*, och II: 55, av herr *Bergman m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t

a. om en kartläggning av trångboddheten,

b. om ytterligare åtgärder i syfte att häva trångboddheten,

dels de likalydande motionerna I: 80, av herr *Werner*, och II: 89, av herr *Hermansson m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning och förslag om att statliga lån endast kunde givas till sådana hus som byggdes på samhällsägda mark,

dels de likalydande motionerna I: 138, av herr *Olsson, Johan, m. fl.*, och II: 150, av fru *Jonäng m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle

1. besluta, att igångsättning av småhusbyggen inom det s. k. norra stödområdet skulle få ske utöver den bostadsbyggnadsplan som fastställdes av riksdagen,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t

a. uttala sig för en generösare bostadskvottilldelning i orter inom stödområdet och inom orter som erhöle statligt stöd för näringslivets utveckling,

b. anhålla om utredning angående möjligheterna att vad gällde dessa orter lämna bostadsbyggandet helt fritt utöver de av riksdagen fastställda planerna,

dels de likalydande motionerna I: 201, av herr *Svedberg, Erik*, och herr *Olsson, Erik*, samt II: 238, av herr *Östrand m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen

a. som sin mening skulle giva Kungl. Maj:t till känna vad i motionerna anförts om försöksvis ändrade grunder för bostadsbyggnadsplanen,

b. skulle bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om för tillämpning av förordade ändrade grunder erforderlig utökning av ramen för bostadslån för nybyggnad för år 1972,

dels de likalydande motionerna I: 346, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 395, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställts,

1. att riksdagen måtte uttala sig för att det garanterade programmet för åren 1972—1974 ej borde förbehållas ett fåtal kommunblock utan fördelas över hela landet,

2. att riksdagen måtte uttala, att vid den regionala fördelningen hänsyn borde tagas till det förhållandet, att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet vore nödvändiga även på orter som icke statistiskt sett räknades som expansiva,

3. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för att stimulera till en sådan ökning av småhusbyggandet, att småhusandelen bleve i överensstämmelse med konsumenternas krav,

4. att riksdagen måtte besluta, att byggande av friliggande småhus med statliga bostadslån skulle ske fritt utöver de av riksdagen fastställda ramarna under uppfyllande av lånevillkoren i övrigt,

5. att riksdagen måtte medgiva, att övre länegränsen för statligt lån för småhus, som beboddes av låntagaren, finge höjas till 95 procent och till 90 procent för enskilt ägda flerfamiljshus och godkänna vad som i motionerna anförts angående kommunal borgen,

6. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående bostadsmiljöns betydelse för den sociala anpassningen,

7. att riksdagen måtte besluta, att förbättringslån skulle kunna utgå till de låginkomstgrupper som fram till den

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. 1 juli 1966 vore berättigade till sådana lån, samt

8. att riksdagen i övrigt måtte beakta vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 464, av herr *Bohman m. fl.*, och II: 536, av herr *Holmberg m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte

A. besluta,

1. att fastställa den övre länegränsen för statliga lån till bostadsändamål till 90 procent av låncunderlaget, oavsett förvaltningsform,

2. att avslå Kungl. Maj:ts förslag att till Lånefonden för kommunala markförvärv anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor,

3. att ränta på amorteringspliktiga tillägglån från 1 juli 1970 skulle fastställas till 6 procent, samt

B. i skrivelse till Kungl. Maj:t

1. uttala, att erforderliga åtgärder borde vidtagas för att successivt öka småhusbyggandets andel av bostadsproduktionen, så att den motsvarade konsumenternas reella efterfrågan,

2. hemställa om ytterligare åtgärder i syfte att genom ombyggnad och modernisering av det äldre fastighetsbeståndet begränsa avgången i lägenhetsbeståndet,

3. hemställa, att Kungl. Maj:t måtte överväga och vidtaga erforderliga åtgärder i syfte att bryta den utveckling mot produktionen av mindre lägenheter som markerats de senaste åren,

4. hemställa om utredning i syfte att avveckla paritetslånesystemet och finna en ny form för bostadsbyggandets kreditförsörjning och det statliga bostadslånestödet,

dels de likalydande motionerna I: 467, av herr *Helén m. fl.*, och II: 533, av herr *Gustafson* i Göteborg *m. fl.*, i vad avsåge hemställan att riksdagen måtte

1. för igångsättning av lägenheter godkänna följande bostadsbyggnadsplan under perioden 1970—1974 som mål och riktpunkt för det totala bostadsbyggandet:

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

år 1970	104 000
" 1971	107 000
" 1972	110 000
" 1973	110 000
" 1974	110 000,

2. medgiva, att minimiramar och konjunkturreserver för såväl det statsbelånade som det icke statsbelånade bostadsbyggandet under åren 1970—1974 innevarande år finge fördelas av bostadsmyndigheterna för följande antal lägenheter:

år 1970	100 000 +	konjunkturres.	5 000
år 1971	100 000 +	"	8 000
år 1972	90 000 +	"	10 000
år 1973	85 000 +	"	10 000
år 1974	80 000 +	"	10 000,

3. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om utökning, med anlitanade av konjunkturreserven, av de under punkt 2 föreslagna totalramarna för åren 1970 och 1971, om utvecklingen av samhälls-ekonomi och arbetsmarknad skulle göra en sådan ökning möjlig,

4. beträffande bostadsbyggandets struktur och geografiska fördelning i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala,

a. att erforderliga åtgärder borde vidtagas för att successivt öka småhusbyggandets andel av bostadsproduktionen, vilket efterfrågan motiverade, med en riktpunkt tills vidare att uppnå 40 procent år 1974,

b. att bostadsproduktionen i takt med tillgängliga mark- och planeringsresurser borde inriktas på områden där bostadsbristen vore störst eller eljest skulle bli besvärande samt att ansträngningar borde göras för att minska efterfrågetrycket i storstadsområdena genom en aktiv lokaliseringspolitik som gäve sysselsättning utanför dessa områden,

5. i syfte att nedbringa boendekostnaderna

a. hemställa, att Kungl. Maj:t måtte giva utredningen rörande konkurrensförhållandena inom bostadsbyggandet

parlamentarisk sammansättning samt att direktiven till nämnda utredning måtte vidgas till att även omfatta byggindustrins och byggmaterialindustrins produktivets- och prisutveckling, hur rationaliseringsvinster bäst kunde komma de boende till godo samt riktlinjerna för ett permanent verksamt organ för dessa frågor,

b. uttala, att ökad integrerad bostadsfinansiering borde komma till stånd med lika möjligheter för alla ifrågakommande kreditinstitut,

c. uttala, att totalentreprenad i ökad utsträckning borde prövas,

d. besluta, att, om icke särskilda skäl föreläge, anbudskonkurrens i form av öppen eller inbjuden anbudsgivning skulle införas som villkor för statliga bostadslån till flerfamiljshus som uppfördes på entreprenad,

e. besluta, att låneunderlaget för statliga bostadslån skulle höjas så att det sammanföle med pantvärdet,

f. besluta, att låneunderlag och pantvärde för flerfamiljshus därutöver skulle kunna höjas under förutsättning att en från konkurrenssynpunkt effektiv upphandling skett för ifrågavarande projekt, dock att denna höjning för att eliminera riskerna för kostnadsstegrande effekt icke procentuellt finge överstiga den genomsnittliga överkostnad som redovisades för liknande projekt inom samma region det föregående året,

g. hemställa, att Kungl. Maj:t närmare måtte utreda formerna för ett samordnat statligt finansieringssystem i form av totala årliga ramar till kommunerna inom vilka statliga lån och bidrag kunde erhållas för olika kompletteringsinvesteringar som bostadsbyggandet medförde,

6. besluta, att byggandet av styckebyggda småhus icke skulle begränsas av de årliga ramarna till kommunerna,

7. besluta, att räntan på nu amorteringspliktiga tilläggs lån skulle fastställas till 6 procent mot nuvarande 4 pro-

cent samt att denna subventionsminskning skulle träda i kraft från och med den 1 juli 1970,

8. beträffande den statliga låneverksamheten utöver vad som föreslagits i punkterna 5 e och f

a. fastställa den övre lånegränsen i fråga om bostadslån till kommun eller allmännyttigt bostadsföretag till 100 procent av låneunderlaget inom 100 procent av pantvärdet, under förutsättning att kommun ställde borgen för lånet i in-teckningsläget mellan 95 och 100 procent,

b. fastställa den övre lånegränsen för enskilt byggda flerfamiljshus till 90 procent av låneunderlaget inom 90 procent av pantvärdet,

c. fastställa den övre lånegränsen för servicehus byggda av enskilda bostadsföretag till 95 procent av låneunderlaget inom 95 procent av pantvärdet,

d. besluta, att kapitalkostnaderna för de statliga lånen till lokaler som vore att anse som bostadskomplement från och med den 1 juli 1970 skulle omfördelas i tiden i likhet med lånen till bostäder, dock att basannuiteten för lokaler skulle bestämmas till 6 procent,

e. besluta, att inkomststrecket för förbättringslån för åldringsbostäder från och med den 1 juli 1970 skulle höjas till 8 000 kronor i beskattningsbar inkomst,

9. beträffande boendemiljön uttala,

a. att lägenheterna borde göras mer flexibla bl. a. genom att ett ökat antal lägenheter försåges med särskilda s. k. uthyrningsrum,

b. att, i samband med en utökad konsumentupplysning om bostadsfrågor, varudeklarationsnormer för bostäder borde utarbetas,

c. att önskemålen om trafikseparering, goda kollektiva kommunikationer samt anpassning till barn och handikappade i större utsträckning borde beaktas vid planeringen av nya bostadsområden,

d. att behovet av närhetsservice i bostadsområden, särskilt under de tider

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. då flertalet hyresgäster vore lediga, i större utsträckning borde tillgodoses, bland annat genom en annan tillämpning av affärstidslagstiftningens dispensbestämmelser,

e. att även begränsade förbättringar i äldre bostadshus borde stimuleras,

f. att enskilda fastighetsägare borde få möjlighet att göra avsättningar till reparationsfond på samma villkor som s. k. allmännyttiga företag,

g. att möjligheterna att stimulera förbättringar av den yttre miljön i äldre bostadsområden, bland annat genom att giva kommuner och bostadsföretag möjlighet att få ersättning för nödvändiga kostnader, borde utredas,

dels de likalydande motionerna I: 469, av herr *Karlsson, Helge, m. fl.*, och II: 792, av herr *Nilsson* i Kalmar *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 479, av herr *Werner*, och II: 535, av herr *Hermansson m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen skulle besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet, förslagsvis genom inrättandet av en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank,

dels de likalydande motionerna I: 480, av herr *Werner*, och II: 534, av herr *Hermansson m. fl.*, varit yrkats, att riksdagen skulle besluta att till Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1970/71 anvisa ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor,

dels de likalydande motionerna I: 655, av fru *Hamrin-Thorell m. fl.*, och II: 749, av fru *Frænkel m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 657, av herr *Högström m. fl.*, och II: 765, av herr *Hellström m. fl.*, vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära, att en översyn finge göras av de till bostadslånekungörelsen knutna anvisningsnormerna för kommunal bostadsförmedling i syfte att främja en allsidig social sammansättning av de boende i olika bostadsområden i enlighet med de riktlin-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

jer som angivits i motionerna, vidare att i bostadslånekungörelsen måtte stadgas rätt att återkräva statligt bostadslån av fastighetsägare som utan skäl原因 anledning vägrade att acceptera av den kommunala förmedlingen anvisad bostadssökande i enlighet med de riktlinjer som anförts i motionerna,

dels de likalydande motionerna I: 661, av herr *Karlsson, Göran*, och II: 805, av fru *Skantz m. fl.*, vari anhållits,

1. att riksdagen måtte besluta, att invalidbegreppet avseende invalidbostadsbidrag skulle vidgas till att omfatta även personer som lede av allergi samt psykiskt sjuka och psykiskt utvecklingsstörda,

2. att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om en översyn av nämnda invalidbegrepp i syfte att tillgodose även andra handikappades speciella behov i boendesituationen,

dels de likalydande motionerna I: 663, av fru *Landberg* och herr *Augustsson*, samt II: 771, av herr *Johansson* i Norrköping och herr *Franzén* i Motala, vari yrkats, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag i övrigt skulle besluta, att de föreslagna ändringarna beträffande maximibeloppen för räntefria stående förbättringslån skulle träda i kraft omedelbart,

dels de likalydande motionerna I: 665, av fru *Landberg m. fl.*, och II: 772, av herr *Johansson* i Norrköping *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 666, av herr *Larsson, Nils Theodor*, och herr *Schött*, samt II: 741, av herr *Börjesson* i Glömminge *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala sig för att Kalmar län borde tilldelas en sådan andel av bostadsbyggnadsramen, att minst 2 600 lägenheter kunde byggas varje år inom länet,

dels de likalydande motionerna I: 672, av herr *Mattsson*, samt II: 532, av herr *Gustavsson* i Alvesta och herr *Johansson* i Växjö, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående

utökade möjligheter till statliga bostadslån för förvärv och/eller ombyggnad av befintliga egnahem som främjade ett rationellt nyttjande av samhällsresurser och en ändamålsenlig valfrihet i fråga om bostadsmiljö,

dels de likalydande motionerna I: 678, av herr *Olsson, Erik*, och herr *Andersson, Ivar*, samt II: 547, av herr *Wikner m. fl.*,

dels motionen II: 6, av herrar *Bergman* och *Sörenson*, vari anhållits, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa om ändrade grunder för beräkning av låneunderlaget för bostadslån i vad avsåg handikappanpassning i enlighet med vad som i motionen anförts,

dels motionen II: 542, av herr *Mattsson m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle uttala sig för att kommuner inom turist- och fritidsområden borde erhålla en så stor andel av bostadskvoten, att man inom kommunen utöver det normala tillskottet av helårsbostäder också erhöle möjlighet att nybygga helårsbostäder i motsvarande grad som helårsbostäder överginge till fritidsbostäder, i enlighet med vad i motionen anförts,

dels motionen II: 736, av herr *Ahlmark m. fl.*,

dels motionen II: 738, av herr *Björk* i Påarp *m. fl.*,

dels motionen II: 775, av herr *Johansson* i Blentarp och herr *Johansson* i Simrishamn,

dels ock motionen II: 789, av fru *Mogård*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om ett utvidgat prognosarbete beträffande bostadsproduktionen i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

1. beträffande bostadsbyggandets omfattning m. m. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag, i anledning av motionerna I: 201 och II: 238 och med avslag å motionerna I: 138

och II: 150, I: 346 och II: 395 samt I: 467 och II: 533, de sex sistnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga,

a. för år 1970 uttala sig för en bostadsbyggnadsplan omfattande 95 000 lägenheter och för en projektreserv omfattande 10 000 lägenheter,

b. medgiva, att ramarna för bostadslån för nybyggnad finge bestämmas med utgångspunkt i följande antal lägenheter

år 1970	89 000
» 1971	87 000
» 1972	60 000
» 1973	50 000
» 1974	50 000,

c. medgiva, att Kungl. Maj:t finge meddela bestämmelser om projektreserv för åren 1971 och 1972 i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 2 januari 1970 förordats och utskottet i utlåtandet yttrat,

d. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet besluta om ökning av den under b upptagna ramen för långivningen såvitt gällde år 1970,

2. beträffande fritidshus att riksdagen måtte avslå motionen II: 775,

3. beträffande prognoser att riksdagen måtte avslå motionen II: 789,

4. beträffande medelsramar för långivningen att riksdagen måtte

a. medgiva, att beslut om bostadslån för nybyggnad finge meddelas intill ett belopp av 1 704 000 000 kronor under år 1970,

b. medgiva, att beslut om bostadslån till ombyggnad samt räntebärande förbättringslån finge meddelas intill ett belopp av 170 000 000 kronor under vart och ett av åren 1970 och 1971,

c. medgiva, att räntefria förbättringslån finge beviljas med högst 100 000 000 kronor under vart och ett av åren 1970 och 1971,

d. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet besluta om ökning av

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. de under a samt under b för år 1970 upptagna ramarna för långivningen,

e. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid behov besluta om ökning av den under c angivna ramen för långivningen under år 1970,

5. beträffande bostadsbyggandets regionala fördelning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 138 och II: 150, I: 346 och II: 395, I: 467 och II: 533, I: 666 och II: 741 samt II: 542, de sex förstnämnda såvitt nu vore i fråga,

6. beträffande fördelningen på hus typer att riksdagen måtte avslå motionerna I: 346 och II: 395, I: 464 och II: 536 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga,

7. beträffande fördelningen på lägenhetstyper att riksdagen måtte avslå motionerna I: 464 och II: 536 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga,

8. beträffande en kartläggning av trångboddheten m. m. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 48 och II: 55 såvitt nu vore i fråga som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

9. beträffande förhandsbesked om bostadslån för hus som skulle byggas med tillämpning av industriella produktionsmetoder att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 736

a. medgiva att förhandsbesked finge meddelas för högst 10 000 lägenheter under vart och ett av åren 1971—1975,

b. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som angivits i statsrådsprotokollet besluta om utökning av den under a upptagna ramen,

10. beträffande byggkonkurrensutredningen att riksdagen måtte avslå motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga,

11. beträffande totalentreprenad att riksdagen måtte avslå motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga,

12. beträffande begränsningar av byggande och långivning att riksdagen

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

måtte avslå motionerna I: 80 och II: 89 samt I: 469 och II: 792,

13. beträffande statlig totalfinansiering att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 479 och II: 535 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

14. beträffande uppdelning på byggnadslån och fastighetslån att riksdagen måtte avslå motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga,

15. beträffande bostadsmiljön att riksdagen måtte avslå motionerna I: 346 och II: 395 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga,

16. beträffande ett samordnat statligt finansieringssystem att riksdagen måtte avslå motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga,

17. beträffande konsumentupplysning om bostäder att riksdagen måtte avslå motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga,

18. beträffande experter för handikappbostäder att riksdagen måtte avslå motionerna I: 655 och II: 749, såvitt nu vore i fråga,

19. beträffande paritetslånesystemet att riksdagen måtte avslå motionerna I: 464 och II: 536, såvitt nu vore i fråga,

20. beträffande omfördelning av vissa lokalkostnader att riksdagen måtte avslå motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga,

21. beträffande förutsättningarna för bostadslån för småhus att riksdagen måtte godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar,

22. beträffande utredning om ökade möjligheter till statliga bostadslån för småhus att riksdagen måtte avslå motionerna I: 672 och II: 532,

23. beträffande villkoren för bostadslån vid upprustning av flerfamiljshus m. m. att riksdagen måtte godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar,

24. beträffande förbättringar i äldre bostadsområden, i vad frågan ej behandlats under 23, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 464 och II: 536

samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga,

25. beträffande kostnader för viss handikappanpassning att riksdagen med bifall till motionen II: 6 som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

26. beträffande låneunderlag och pantvärde, i vad frågan ej behandlats under 25, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga,

27. beträffande övre lånegränserna att riksdagen måtte avslå motionerna I: 346 och II: 395, I: 464 och II: 536 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga,

28. beträffande samordning av aviseringssperioder att riksdagen måtte avslå motionerna I: 678 och II: 547,

29. beträffande räntan på amorteringspliktiga tilläggsån att riksdagen måtte avslå motionerna I: 464 och II: 536 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga,

30. beträffande högsta belopp för vissa förbättringslån att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 663 och II: 771 som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

31. beträffande förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade m. fl. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 346 och II: 395, såvitt nu vore i fråga,

32. beträffande inkomstgränsen för förbättringslån att riksdagen måtte avslå motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga,

33. beträffande villkor för förbättringslån i vad de ej behandlats under 30—32 att riksdagen måtte avslå motionerna I: 665 och II: 772 samt II: 738,

34. beträffande invalidbostadsbidrag att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionerna I: 661 och II: 805 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

35. beträffande bostadsförmedling

som villkor för bostadslån att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 657 och II: 765 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,

36. beträffande markförvärvslån att riksdagen måtte

a. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 464 och II: 536 samt I: 480 och II: 534, de två förstnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga, till Lånefonden för kommunala markförvärv för budgetåret 1970/71 på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder anvisa ett investeringsanslag av 30 000 000 kronor,

b. godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar av bestämmelserna,

37. att riksdagen måtte godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar av bestämmelserna beträffande tomträttslån,

38. beträffande anslag, i vad de ej behandlats under 36, att riksdagen för budgetåret 1970/71 måtte anvisa

a. till Räntebidrag på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 2 000 000 kronor,

b. till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 105 000 000 kronor,

c. till Lånefonden för bostadsbyggande på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 1 650 000 000 kronor,

d. till Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrin på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder ett investeringsanslag av 1 000 kronor,

e. till Räntefria lån till bostadsbyggande på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 9 500 000 kronor.

Reservationer hade avgivits

1, beträffande *bostadsbyggnadsplanen för nybyggnad*, av

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

a. herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp) och *Elmstedt* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, beträffande bostadsbyggandets omfattning m. m., att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 201 och II: 238, I: 138 och II: 150 samt I: 467 och II: 533 och med bifall till motionerna I: 346 och II: 395, de sex sistnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga,

a. för år 1970 uttala sig för en bostadsbyggnadsplan omfattande 95 000 lägenheter och en projektreserv omfattande 10 000 lägenheter,

b. medgiva, att ramar för bostadslån för nybyggnad av andra hus än friliggande småhus finge bestämmas med utgångspunkt i följande antal lägenheter

år 1970	89 000
” 1971	87 000
” 1972	60 000
” 1973	50 000
” 1974	50 000,

c. medgiva, att Kungl. Maj:t finge meddela bestämmelser om projektreserv för åren 1971 och 1972 i enlighet med vad i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 2 januari 1970 förordats och reservanterna yttrat,

d. bemyndiga Kungl. Maj:t att under de förutsättningar som reservanterna angivit besluta om ökning av de under b angivna ramarna såvitt gällde åren 1972—1974,

e. som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

b. herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Mundebo* (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 1 hemställa, beträffande bostadsbyggandets omfattning m. m., att riksdagen måtte i anledning

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 201 och II: 238, I: 138 och II: 150 samt I: 346 och II: 395 och med bifall till motionerna I: 467 och II: 533, de sex sistnämnda motionerna såvitt nu vore i fråga,

a. för igångsättning av lägenheter godkänna följande bostadsbyggnadsplan under perioden 1970—1974 som mål och riktpunkt för det totala bostadsbyggandet:

år 1970	104 000
” 1971	107 000
” 1972	110 000
” 1973	110 000
” 1974	110 000,

b. medgiva, att minimiramar och konjunkturreserver för såväl det statsbelånade byggandet som det icke statsbelånade byggandet av andra hus än styckebyggda småhus under åren 1970—1974 innevarande år finge fördelas av bostadsmyndigheterna för följande antal lägenheter:

år 1970	85 000 +	konjunkturres.	5 000
år 1971	85 000 +	”	8 000
år 1972	85 000 +	”	10 000
år 1973	70 000 +	”	10 000
år 1974	65 000 +	”	10 000,

c. bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om utökning, med anlitande av konjunkturreserven, av de under b föreslagna totalramarna, om utvecklingen av samhällsekonomi och arbetsmarknad skulle göra en sådan ökning möjlig,

d. som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

2, beträffande *prognoser*, av herrar *Bohman* (m) och *Wallmark* (m), fröken *Ljungberg* (m) samt herr *Wennerfors* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 3 hemställa, beträffande prognoser, att riksdagen måtte med bifall till

motionen II: 789 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

3, beträffande *bostadsbyggandets regionala fördelning*, av herrar *Bohman* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Wallmark* (m) och *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Elmstedt* (cp), *Wennerfors* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 5 hemställa, beträffande bostadsbyggandets regionala fördelning, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 346 och II: 395 samt I: 467 och II: 533 och i anledning av motionerna I: 138 och II: 150, I: 666 och II: 741 samt II: 542, de sex förstnämnda såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

4, beträffande *fördelningen på hustomper*, av herrar *Bohman* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Wallmark* (m) och *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Elmstedt* (cp), *Wennerfors* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 6 hemställa, beträffande fördelningen på hustomper, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 346 och II: 395, I: 464 och II: 536 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

5, beträffande *fördelningen på lägenhetstyper*, av

a. herr *Wallmark* (m), utan angiven mening; och

b. fröken *Ljungberg* (m), likaledes utan angiven åsikt;

6, beträffande *konkurrensförutsättningsarna*, av herrar *Bohman* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Wallmark* (m) och *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Elmstedt* (cp), *Wennerfors* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 10 hemställa, beträffande byggkonkurrensutredningen, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

7, beträffande *statlig totalfinansiering*, av herrar *Bohman* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Wallmark* (m) och *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Elmstedt* (cp), *Wennerfors* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla i reservationen angiven lydelse;

8, beträffande *utredning om bostadsmiljön*, av herrar *Bohman* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Wallmark* (m) och *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Elmstedt* (cp), *Wennerfors* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 15 hemställa, beträffande bostadsmiljön, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 346 och II: 395 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga,

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

9, beträffande *ett samordnat statligt finansieringssystem*, av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Mundebo* (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 16 hemställa, beträffande ett samordnat statligt finansieringssystem, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

10, beträffande *paritetslånesystemet*, av herrar *Bohman* (m) och *Wallmark* (m), fröken *Ljungberg* (m) samt herr *Wennerfors* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 19 hemställa, beträffande paritetslånesystemet, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 464 och II: 536, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

11, beträffande *omfördelning av vissa lokalkostnader*, av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Mundebo* (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 20 hemställa, beträffande omfördelning av vissa lokalkostnader, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anför;

12, beträffande *utredning om ökade möjligheter till statliga bostadslån för småhus*, av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Elm-*

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

stedt (cp) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under 22 hemställa, beträffande utredning om ökade möjligheter till statliga bostadslån för småhus, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 672 och II: 532 som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

13, beträffande *förbättringar i äldre bostadsområden*, av herrar *Bohman* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Wallmark* (m) och *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Elmstedt* (cp), *Wennerfors* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 24 hemställa, beträffande förbättringar i äldre bostadsområden, i vad frågan ej behandlats under 23, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 464 och II: 536 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

14, beträffande *låneunderlag och pantvärde*, av herrar *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Mundebo* (fp) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 26 hemställa, beträffande låneunderlag och pantvärde, i vad frågan ej behandlats under 25, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

15, beträffande *övre länegränserna*, av

a. herrar *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén*

(fp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Elmstedt* (cp) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 27 hemställa, beträffande övre länegränserna, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 346 och II: 395, I: 464 och II: 536 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

b. av herrar *Bohman* (m) och *Wallmark* (m), fröken *Ljungberg* (m) samt herr *Wennerfors* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 27 hemställa, beträffande övre länegränserna, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 464 och II: 536 och i anledning av motionerna I: 346 och II: 395 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

16, beträffande *räntan på amorteringspliktiga tilläggsån*, av herrar *Bohman* (m), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp) och *Wallmark* (m), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Mundebo* (fp), *Wennerfors* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den ändrade avfattning, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under 29 hemställa, beträffande räntan på amorteringspliktiga tilläggsån, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 464 och II: 536 samt I: 467 och II: 533, samtliga såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

17, beträffande *förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade m. fl.*, av herrar *Ivar Johansson* (cp), *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Nilsson* i Tvärälund (cp), *Andersson* i Knä-

red (cp) och *Elmstedt* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 31 hemställa, beträffande förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade m. fl., att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 346 och II: 395, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförte;

18, beträffande *inkomstgränsen för förbättringslån m. m.*, av herrar *Bohman* (m), *Ivar Johansson* (cp), *Per Jacobsson* (fp), *Nyman* (fp), *Wirtén* (fp), *Wallmark* (m) och *Nils-Eric Gustafsson* (cp), fröken *Ljungberg* (m) samt herrar *Nilsson* i Tvärålund (cp), *Andersson* i Knäred (cp), *Mundebo* (fp), *Elmstedt* (cp), *Wennerfors* (m) och *Eriksson* i Arvika (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som reservationen visade, samt att utskottet bort under 32 hemställa, beträffande inkomstgränsen för förbättringslån, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 467 och II: 533, såvitt nu vore i fråga, som sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförte;

19, beträffande *bostadsförmedling som villkor för bostadslån*, av herrar *Bohman* (m) och *Wallmark* (m), fröken *Ljungberg* (m) samt herr *Wennerfors* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla den ändrade lydelse, som i denna reservation angivits, samt att utskottet bort under 35 hemställa, beträffande bostadsförmedling som villkor för bostadslån, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 657 och II: 765;

20, beträffande *lånafonden för kommunala markförvärv*, av herrar *Bohman* (m) och *Wallmark* (m), fröken *Ljungberg* (m) samt herr *Wennerfors* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i vissa delar bort erhålla den avfattning, denna reservation visade, samt att utskottet bort under 36 hemställa, beträffande markförvärvslån, att riksdagen

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. dagen måtte med bifall till motionerna I: 464 och II: 536, såvitt nu vore i fråga,

a. avslå motionerna I: 480 och II: 534 samt Kungl. Maj:ts förslag om medelsanvisning till Lånafonden för kommunala markförvärv,

b. avslå Kungl. Maj:ts förslag om ändringar av bestämmelserna.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Bohman* (m) och *Wallmark* (m), fröken *Ljungberg* (m) samt herr *Wennerfors* (m).

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Det har vidtagits mycket omfattande åtgärder från samhällets sida för att åstadkomma ett tillräckligt och bra bostadsbestånd i vårt land. Trots insatserna finns det emellertid fortfarande stora brister. Bostadskostnaderna t. ex. har tillåtits att skjuta så i höjden att folk med normala inkomster i många fall inte har möjlighet att acceptera erbjudanden om lägenheter från såväl privata som allmännyttiga bostadsföretag.

Den av riksdagen antagna målsättningen är att hela befolkningen skall beredas sunda, rymliga, välplanerade och ändamålsenligt utrustade bostäder till rimliga kostnader. Den formuleringen antogs i samband med de nya riktlinjer för bostadspolitik som fattades år 1967. Vi från centerpartiet ansåg då att den målsättningen var alltför begränsad. Miljöaspekterna blev inte beaktade i målsättningen, och det betonades inte hur angeläget det är att möjligheter till goda bostäder ges över hela landet. Man kunde kanske tro att detta krav skulle kunna täckas in av begreppet "hela befolkningen" i målsättningen, men efter vad vi nu sett i fråga om de garanterade ramarna för de kommande åren inser man att detta inte kan ha varit regeringens och riksdagsmajoritetens mening. Den begränsade målsättning som antogs är dock även den långt ifrån sitt förverkligande.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Bostadsbyggandets omfattning har under de senare åren ökat. Antalet färdigställda lägenheter föregående år var det största hittills. Även antalet påbörjade lägenheter var stort, och de svåra bekymmer med säsongfördelningen och kreditförsörjningen som rådde för några år sedan tycks nu vara mindre. Planen om byggande av en miljon lägenheter under perioden 1965—1974 tycks kunna förverkligas. Det hade naturligtvis varit bättre om en större del av planen kunnat förverkligas under periodens tidigare del, men det gick inte på grund av att det var dåligt ställt i fråga om konsekvens och samarbete hos dem som då ryckte i dammluckorna för kreditströmmen.

Orsakerna till de stora kostnadsstegringarna är också att finna i den ryckiga kreditförsörelsen för några år sedan. Vi lider fortfarande av den politiken. Det var *då* kostnadsläget på bostadsbyggnadsmarknaden drevs upp, och det drog med sig också andra kostnader upp i höjden, där de sedan förblivit och fortsatt sin klättring om än i en mera dämpad takt.

Förra året beslöt riksdagen i enlighet med förslaget i statsverkspropositionen att bostadsbyggnadsplanen skulle ha ett femårigt perspektiv. Det var vi alla eniga om. Däremot kunde inte centerpartiet för sin del instämma i begränsningen att endast ett mindre antal orter skulle omfattas av planens tre senare år. Fjölårets beslut innebar att för år 1971, som var tredje året, anslogs ett garanterat program om 60 000 statsbelånade lägenheter och en projektreserv om 10 000 lägenheter. För vart och ett av åren 1972 och 1973 fastställdes ett garanterat program om 50 000 lägenheter. I årets statsverksproposition föreslås samma förfarande med ett års senareläggning av planerna.

Konsekvenserna av det beslut som riksdagens majoritet förra året fattade under våra protester kom för många av landets medborgare, och särskilt för

dess kommunalmän, som en chock. Beskedet kom vid nyår. Riksdagen hade ju under förra året sagt att de garanterade ramarna för de senare åren av planeringsperioden endast skulle gå till orter, med 1) klart expansivt näringsliv, 2) långsiktigt positiv befolkningsutveckling, 3) behov av ett kontinuerligt bostadsbyggande och 4) behov av ett underlag för en långsiktig planering av bostadsbyggandet.

När Kungl. Maj:t och bostadsstyrelsen skulle effektuera denna beställning av riksdagsmajoriteten blev det förutom storstadsregionerna endast 45 av landets 275 kommunblock som fick någon garanterad ram. De övriga kommunblocken klassificerades alltså som utan dessa förutsättningar.

Det är mycket uppseendeväckande att det i Kronobergs, Blekinge, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Västmanlands, Jämtlands och Norrbottens län endast finns ett kommunblock per län som anses fylla dessa villkor. Övriga kommunblock anses alltså av regeringen vara utan expansivt näringsliv, utan långsiktigt positiv befolkningsutveckling, utan behov av kontinuerligt bostadsbyggande och utan behov av en långsiktig planering av bostadsbyggandet. *Vi kan inte acceptera detta.* Även i andra kommunblock än de som regeringen och bostadsstyrelsen pekat ut finns det behov av bostadsbyggande och av *planerat* bostadsbyggande. Vi föreslog därför i vår partimotion i januari i år att de garanterade programmen för åren 1972—1974 inte skall förbehållas ett fåtal kommunblock utan fördelas över hela landet. Vi föreslog också att riksdagen skulle uttala, att vid den regionala fördelningen hänsyn skall tas till det förhållandet att standardhöjning och förnyelse av bostadsbeståndet är nödvändigt även på orter som inte statistiskt sett räknas som expansiva.

Vi har också föreslagit ett fritt småhusbyggande utöver de ramar som beslutas av riksdagen. Det skulle enligt

vår motion medföra förbättrade möjligheter att tillföra landsbygden och mindre tätorter, som nu drabbas av kvotbegränsningar, möjlighet att skaffa fram erforderliga bostäder. Det omfattande byggande av fritidshus, som är endast obetydligt mindre till ytan än småhusen, är inte föremål för någon kvotering, och några samhällsekonomiska skäl mot att fritidshusen fortfarande skall få byggas utan kvotering har inte framförts av statsmakterna. Vi har i reservation nr 1 och nr 3 fullföljt dessa yrkanden.

För att möjliggöra ett tillräckligt bostadsbyggande över hela landet föreslår vi att bostadslån för friliggande småhus får lämnas utan avräkning på ramarna och skall begränsas endast genom övriga förutsättningar för lån, såsom t. ex. kostnad, kreditvärde och liknande. Det behövs i detta fall vissa övergångsbestämmelser, och vi anser att Kungl. Maj:t bör få utfärda dessa.

Kungl. Maj:t bör vidare bemyndigas att vidga ramarna för bostadslån, om det behövs med anledning av att småhusbyggandet blir fritt. De 60 000, 50 000 respektive 50 000 lägenheter som skall garanteras till vissa kommunblock för åren 1972, 1973 och 1974, får förutsättas vara till stor del flerfamiljshus. Vi vill, som jag sade, ha ett fritt småhusbyggande. Ramarna bör alltså kunna vidgas. Då finns det också förutsättningar för att kunna planera byggandet över hela landet. Då kan man ta hänsyn till att det finns behov av bostadsbyggande och planerat sådant även i orter som inte har de kriterier som har uppställts av regeringen. Det är inte rimligt att vissa kommuner skall vara helt utan bostadsbyggande, när det finns uppenbara behov, och det är också otillfredsställande att ännu fler kommuner inte skall få möjlighet att ens planera för sitt byggande. Man skall och kan nog inte hejda storstädernas tillväxt bara genom att bygga färre bostäder i dem. Man skall då hellre se till att inte så många behöver flyt-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.
ta dit och ställa sig i bostadskön. Detta kan man göra genom att skapa ett decentraliserat samhälle med sysselsättningstillfällen över hela landet. Då behövs det också bostäder över hela landet. Bostadspolitiken bör enligt centerns uppfattning ansluta till regionpolitikens målsättning att skapa bättre balans mellan olika orter och regioner.

Jag har med detta behandlat reservationerna 1 a och 3.

Jag övergår sedan till reservation 4 beträffande fördelningen på hustyper. Det är glädjande att det nu såväl av bostadsstyrelsen som av regeringen genom statsverkspropositionens formuleringar erkänts att det finns möjligheter även för statsmakterna att stimulera tillkomsten av flera småhus. Hittills har det alltid varit den obotfärdiges förhinder — staten har varit så hjälplös, man har inte kunnat göra någonting, allt beror på kommunerna, har det sagts. Vi i centern vill liksom tidigare söka uppnå, att konsumenternas efterfrågan bättre får avspegla sig i fördelningen av hustyper. Vi anser också liksom tidigare att för många inte minst bland barnfamiljerna utgör småhusen den bästa bomiljön.

I reservation 6 har vi tillsammans med folkpartiet och moderata samlingspartiet uttalat oss för en utredning som undersöker konkurrensförutsättningarna inom byggmarknaden. Vi tror att det är en av grundförutsättningarna för att de bostadspolitiska målsättningarna skall kunna uppnås. Det finns en s. k. beredning för dessa frågor, men vi har anslutit oss till reservationen med den avsikten att utredningen enligt vår mening bör få en parlamentarisk sammansättning. Detta skulle markera frågans vikt, och det skulle också bättre förankra eventuellt kommande åtgärder hos kommuner och byggherrar.

Yrkandet på en utredning om bostadsmiljön tas upp i reservation nr 8, bakom vilken står samtliga icke socialistiska partier. Bakgrunden till reser-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

vationen är motioner från såväl centern som folkpartiet. Vi förordar att man tillsätter en parlamentarisk utredning med huvuduppgift att lägga fram förslag till åtgärder för att kraven på en god bostadssocial totalmiljö skall kunna tillgodoses över hela fältet. Studier av bostadsmiljöns betydelse för den sociala anpassningen bör vara grunden för en sådan här utredning, och man bör också söka tillgodogöra sig de erfarenheter som andra nu pågående utredningar kan ge. Det är inte bara den yttre miljön vi syftar till, utan det bör vara en totalbedömning som ger ett gott underlag till prövningen av stimulansåtgärder och normkrav. Vi vill kort sagt få en möjlighet att på detta sätt koppla ihop de olika miljöpolitiska aspekterna med hela den bostadssociala situationen i vårt samhälle. Man kan — inom parentes sagt — verkligen starkt ifrågasätta det lämpliga i att den yttre miljön t.ex. i storstäderna har fått sådan slagsida till förmån för bilen. Inte minst de i storstad boendes rättighet att för sig och sina barn kunna kräva en godtagbar miljö måste i framtiden tillmätas större tyngd än som nu är fallet. Från bostadspolitiska miljösynpunkter kan starkt ifrågasättas lämpligheten av att i t.ex. Stockholms innerstad tillåta en ohämmad privatbilmism. De parkeringshus som har uppförts i innerstaden borde i stället ha fått ge plats för andra begivenheter. Denna parentes har ett samband med den boendemiljö som borde förbättras, inte minst i dessa områden.

Reservation 12 har på sitt sätt samband med reservation 4, om vilken jag talade för en stund sedan. I reservation 12, som vilar på ett motionspar från centerpartiet, begärs en utredning om vidgade möjligheter till statliga bostadslån för småhus. Att främja småhusen såsom boendeform är ju ett önskemål, som vi från centern alltid har hävdad. Detta önskemål kan ses såväl ur miljö- som samhällsekonomisk synvinkel, och då måste det — inte minst ur den sena-

re synvinkeln — också vara riktigt att ta till vara det äldre bostadsbeståndet, vilket för närvarande motverkas av att finansieringsmöjligheterna är sämre vid förvärv av småhus för ombyggnad än vid nyproduktion. Vi menar att även kapitalkostnaderna för förvärv i sådana här fall skulle kunna läggas till grund för statlig belåning, och det är därför som vi vill ha en snar utredning och förslag till riksdagen i denna fråga.

Det önskvärda är att underlätta för den enskilde och särskilt för barnfamiljerna att få bostad i småhus. Det kan också på ett, som vi tror, verkligt sätt tillgodoses genom att höja den övre lånegränsen till 95 procent, vilket vi har föreslagit i motioner och som tas upp i reservation 15 a. För enskilda företag är det också önskvärt och angeläget att belåningen underlättas; detta inte minst för att en effektiv konkurrens mellan företagen från såväl produktions- som förvaltningssynpunkt skall möjliggöras. Det bör enligt vad vi säger i reservationen kunna ske genom att man höjer lånegränsen till 90 procent för dessa hus. Vi upprepar här ett krav som vi har ställt tidigare. Vi menar att statens anspråk på säkerhet i det här fallet bör tillgodoses genom en kommunal borgen på 5 procent av pantvärdet såvitt avser småhus utom detaljplanerat område samt allmännyttigt bostadsföretag.

I reservation 17, som behandlar förbättringslån till andra än pensionärer och handikappade, återser vi också en gammal bekant. Det är åtskilliga år sedan jag först väckte motion om att dessa förbättringslån inte skulle förbehållas bara dessa speciella grupper, som Kungl. Maj:t då föreslog, utan också fortsätta att vara tillgängliga för andra låginkomsttagare. Utskottet har inte heller i år velat gå med på det här förslaget. Det borde väl vara angeläget att förbättra bostadsstandarden för dessa betalningssvaga grupper. Kravet borde väl också i denna jämlikhetsdebattens tid ha större tyngd än tidigare,

och det skulle kunna tillgodoses på ett rimligt sätt inom den stödform som just förbättringslånen utgör. Det förhållandet att denna låneform ett antal år har koncentrerats på just pensionärer och handikappade gör att återgången till de tidigare principerna skulle vara samhällsekonomiskt mycket enklare än tidigare.

Vi föreslår därför att Kungl. Maj:t från och med nästa budgetår öppnar lånemöjligheter också för de här låglöne-grupperna.

Beträffande inkomstgränsen för förbättringslånen är vi med på reservation 18, som föreslår höjning av inkomstgränsen till 8 000 kronor för erhållande av sådant lån. Det är i linje med vad bostadsstyrelsen anförde redan 1968 i sin anslagsframställning då. Övertygande skäl ansågs föreligga redan på den tiden. Den fortsatta höjningen av levnadskostnaderna och de särskilda ekonomiska påfrestningar som drabbar de äldre tycker vi nu ger ökad tyngd åt dessa skäl. Samhällets allmänna intresse att snabbt söka förbättra bostadsstandarden inte bara genom en nyproduktion, som ju mycket inriktas på en flyttande arbetskrafts behov, föranleder oss att förorda den här höjningen. Vi vill också ha en översyn av bestämmelserna som möjliggör hänsynstagande till skilda individuella behovssituationer.

Herr talman! Jag nödgas också något beröra den reservation som moderata samlingspartiet har avgivit och som är betecknad med nr 20. Vad vill egentligen moderaterna på den här punkten? Skall man ha någon bostadspolitik alls, eller skall allt släppas vind för våg? Varför skall inte kommunerna få möjligheter att ha en långsiktig markplanering? Ja, de här frågorna reser sig alldeles självmant, när man ser på den här reservationen, som yrkar på att inga medel skall anvisas till lånefonden för kommunala markförvärv. Det sägs i reservationen att långivning utöver anslagen till marklånefonden medför att motsvarande kapital avskärs från den regul-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.
jära kreditmarknaden och dess flexibla kreditallokering.

Det är inte klart hur moderata samlingspartiet egentligen vill ha den här frågan ordnad. Man kan väl inte bara säga nej till kommunerna. Man kan inte ta bort någonting och bara tro att någonting annat plötsligt finns i stället.

Jag är mycket ledsen att jag måste ställa de här frågorna till herr Kaijser, som jag uppriktigt sagt inte tror är pappa till förslaget, men det skulle vara väldigt bra att få ett klarläggande av hur man egentligen menar från moderata samlingspartiets sida. Det framgår inte alls tydligt av den reservation som avgivits. Det framgår inte heller av det särskilda yttrandet som moderata samlingspartiets ledamöter i statsutskottet har gjort.

Bostadspolitiken är en stor och viktig fråga. Den är vardagsnära på ett sätt som kanske få andra samhällsfrågor. Det är däremot inte ofta som den lockar massmedia att ta upp den till behandling. Jag vet inte om det är så förfärligt många gånger massmedia har tyckt att bostadsdebatterna här i kamrarna har varit så angelägna att de bort föras ut till människorna i samhället. Man har väl svarat ibland, att det här är samma visa, samma vev som dras om och om igen varje år. Det är kanske sant i viss utsträckning, men det är grovt felaktigt i många avseenden. Föränderligheten i samhället skapas av olika omständigheter. Man kan inte bortse ifrån att bostadspolitiken, dess inriktning och dess målsättning, är betydande moment i den utveckling som vårt samhälle genomgår.

Jag sade i inledningen att det har hänt åtskilliga positiva ting i de här sammanhangen. Jag vill peka på att detta inte bör förglömmas, men jag vill också peka på att allt inte är som det borde vara. De höga kostnaderna, den inte önskvärda styrningen av byggandet när det gäller fördelning på olika hustyper och mycket annat, kan man ta som exempel i ett sådant här

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. sammanhang, men den goda viljan och samhällets ärliga och allvarliga intresse bör man knappast sätta i fråga.

De olika politiska partiernas aktiva engagemang i den här frågan kunde kanske vara större, men det finns säkert ett stort allvar inför de här frågorna. Det är inte bara en fråga som vi tröskar igenom i bostadsdebatter här i kamrarna. Den här frågan griper in i samhällsplaneringen — den skall göra det — på ett sätt som gör den till ett aktivt element i vårt arbete att forma det samhälle som vi vill överlämna åt framtiden. Jag tror att vi alla får lov att tänka på detta en smula.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer i statsutskottets utlåtande nr 50 där mitt namn finns antecknat och i övrigt bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **JACOBSSON, PER**, (fp):

Herr talman! Vi har tidigare i dag kämpat oss igenom en debatt rörande konsumentfrågor och konsumentupplysning. När vi nu har bytt samtalsämne befinner vi oss alltså på ett område som berör en mycket angelägen konsumtionsfråga, nämligen bostäderna.

Om man följer den bostadspolitiska debatten något årtionde tillbaka i tiden finner man att det har skett en betydande avspänning och att frågan på något sätt har avdramatiserats. Att vi fortfarande har delade meningar på olika avsnitt är ganska naturligt, men jag tror också man vågar säga att dessa meningsskiljaktigheter egentligen inte är större än att man t. ex. i en kommunal församling, där man inte behöver vara så förfärligt angelägen om sin egen politiska framtoning, sannolikt skulle ha kunnat resonera sig fram till gemensamma ståndpunkter.

Vi har som vanligt ett betydande antal reservationer även i år i det här ärendet. Även om dessa reservationer i och för sig redovisar motsättningar som i vissa avseenden är av gammalt datum speglar de väl ändå framför allt pro-

blemställningar som vi möter i dag och som förändras, men också nya som ständigt kommer till.

En sak har vi väl alltid varit överens om nämligen att bostaden är ett av de viktigaste inslagen i den enskilda familjens standard. En god bostad är en av de första förutsättningarna för att människorna skall kunna känna trivsel och sammanhållning i hemmet, att motverka den rotlöshet och de sociala splittringstendenser som tyvärr gör sig så våldsamt påmindra framför allt inom ungdomsvärlden i dag. Bostaden är med andra ord en social miljöfaktor av första ordningen.

Man kan invända att detta är självklarheter som det är onödigt att orda om. Det kan vara riktigt. Men å andra sidan är det väl på detta område lika väl som på många andra fråga om prioriteringar som grundar sig på värderingar som leder oss fram till olika slutsatser. Det är på det sättet nyanserna tonar fram och även färgar av sig på utskottsutlåtande och reservationer.

Bostadsfrågan är i högsta grad en jämlikhetsfråga. Det är inte en fråga om status. Alla kan inte ha en lika påkostad och exklusiv boplat. Men jämlikheten kräver att alla om möjligt kan ha tillgång till en bostad som fyller elementära krav i fråga om utrymme, hygien och sanitär standard. Sedan blir det vars och ens sak att försöka fylla den med ett levande innehåll, alltefter personlig smak och ekonomiska förutsättningar.

Egentligen har vi väl två stora bekymmer i dag när det gäller bostadsproblemet, dels att kunna fylla behovet — det kan vi aldrig göra, förmodar jag — dels att kunna framställa bostäder som folk har råd att bo i.

När det gäller frågan om behovet vill jag framhålla att det faktiska bostadsunderskottet alltid har varit ett diskussionsämne, som det också är svårt att få något verkligt grepp om. Bostadsförmedlingarnas statistik kan vara en bristfällig mätare på den otillfredsställ-

da efterfrågan, men den ger väl ändå en uppfattning om situationen. Många ställer sig kanske i bostadskön utan att ha ett akut behov av bostad, andra kanske underlåter att ställa sig i kö därför att de finner det mer eller mindre meningslöst.

Ändå kan det vara värt att notera att vi vid årsskiftet 1968/1969 hade över 450 000 människor registrerade i bostadsköerna. Av dessa saknade omkring 190 000 egen direktförhyrd bostad. I sammanhanget är det naturligtvis ingen överraskning att enbart i Storstockholm kön räknade 169 000 sökande. Man tröstar sig med att läget har förbättrats. Det är möjligt, och det vore underligt annars när det ändå byggs så mycket som det faktiskt görs. Den enda säkra slutsats man kan dra av det statistiska materialet är att vi alltså har en stor brist och att vi, så länge detta förhållande råder, inte heller kan få en naturligt fungerande bostadsmarknad.

Så länge denna obalans råder mellan tillgång och efterfrågan måste vi dras med den svarta marknad som tyvärr behärskar en betydande del av vår bostadsmarknad. För en tid sedan läste jag i Dagens Nyheter en uppgift om att var femte HSB-lägenhet under år 1969 sålts till ett betydande överpris. Detta förhållande gäller kanske i ännu högre grad på vissa andra avsnitt inom bostadsmarknaden. Problemet för en bostadssökande är därför i många fall inte bara om han har råd att betala det höga pris som en bostad betingar i nyproduktionen, utan om han har råd att betala det överpris som krävs om han skall kunna skaffa den bostad han behöver i dag. När vi har fått en marknad som regleras av pengar kan man varken tala om jämlikhet eller ett fritt val.

Vad kan man göra åt detta? Omkring detta är det som hela diskussionen kretsar, och på dessa frågor finns det väl endast ett svar: Vi måste anstränga oss mer för att fylla den faktiska efterfrågan. Det är såvitt jag förstår den enda

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. vägen att åstadkomma balans på ett område som ur sociala och samhälls-ekonomiska synpunkter har så genomgripande betydelse.

Jag är därmed inne på frågan om bostadsbyggandets omfattning, en diskussion som vi återkommer till varje år och där vi ständigt möter en påfallande irritation från regeringspartiet, som gör gällande att vi i folkpartiet alltid försöker ligga något högre än regeringen och utskottsmajoriteten. Samtidigt menar man att vi därmed markerar mera ett önsketänkande än en realistisk linje. Vad som är national-ekonomiskt realistiskt kan alltid diskuteras. Det kan jag medge. Vad som behövs, vad situationen kräver, är tillräckligt dokumenterat. Det behöver man dess bättre inte diskutera.

Till frågan om vad som är realistiskt eller inte har för övrigt den myndighet som har hand om bostadsförsörjningen här i landet och som väl också sitter inne med större sakkännedom än något annat organ, nämligen bostadsstyrelsen, lämnat ett värdefullt bidrag. Bostadsstyrelsen föreslår i samband med verkets anslagsäskande för budgetåret 1970/71 en bostadsbyggnadsplan för åren 1970—1974 som vi från folkpartiets sida ansluter oss till. Vi vill visst inte göra gällande att vi därmed i ett slag har löst problemet med efterfrågan och underskott, men vi löser det så långt vi tror att det med dagens resurser är möjligt. Kan man komma längre, skulle vi anse det i hög grad tillfredsställande.

Frågan om vad som är möjligt är inte bara en fråga om pengar. Det är också fråga om planering. Här ligger ansvaret givetvis i hög grad på kommunerna. Men kommunernas planering skulle väsentligt underlättas genom en mera långsiktig ramplanering från statsmaktens sida. På detta sätt skulle man kunna åstadkomma en bättre samstämmighet mellan kommunernas planering och den lånemedelstilldelning som statsmakterna förmedlar.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Som framgår av reservation 1 b förordar vi beträffande planeringen dels en bostadsbyggnadsplan för de närmaste fem åren som en riktpunkt för det totala bostadsbyggandet, dels att minimiramar och konjunkturreserver för såväl det statsbelånade som det icke statsbelånade byggandet fördelas av bostadsmyndigheterna för samma tid med det antal lägenheter som vi föreslagit i reservationen. Vi har då icke medräknat s. k. styckebyggda småhus.

Regeringen har i viss utsträckning tillmötesgått de förslag som vi i detta avseende tidigare har framställt, men vi anser inte att regeringsförslaget ger kommunerna det utrymme för en långsiktig planering som ur många synpunkter är önskvärt och nödvändigt.

Vi anser det också viktigt att ramfördelningen, åtminstone för de tre första åren i planeringsperioden omfattar samtliga kommuner och kommunblock. I och för sig har vi väl inte så mycket att invända mot att denna planering omfattar samtliga kommuner även för de två sista åren, men detta kan enligt vår bedömning vara av mindre betydelse för kommuner med mindre byggnadsverksamhet, medan det för de expansiva orterna är angeläget att kunna framtidsplanera för så stor del som möjligt av det byggande som kan beräknas.

Beträffande bostadsbyggandets geografiska fördelning råder det väl inga delade meningar om att kraftiga insatser krävs i de områden där efterfrågan är särskilt stor och där också trångboddhet och svåra bostadsförhållanden vållar de största sociala olägenheterna. Därför får vi inte bortse från att även orter som inte kan betraktas som direkt expansiva ändå har behov av en viss förnyelse och komplettering av sitt bostadsbestånd. Man bör inte bortse från sambandet mellan bostadsbyggandet och samhällets lokaliseringpolitiska strävanden. Det bör finnas en tillräckligt stor rörlig kvot, som gör det möjligt att tillgodose behov vilka

kan uppstå i samband med den industriella utvecklingen och de lokaliseringpolitiska insatserna. Den situationen bör aldrig behöva uppstå att företagslokalisering skall hämmas av att bostadssvårigheter lägger hinder i vägen. Man måste också ha med i bilden att omflyttning av arbetskraft även inom en begränsad region skapar behov av bostadsbyggande som måste tillgodoses.

Fördelningen på hustyper är ett gammalt kärt diskussionsämne. Vi är kanske i grunden tämligen eniga, och det är mera frågan om vilken tyngd man lägger in i argumenteringen. Det är ju ändå märkligt att vi i vårt land, där man väl ändå inte kan tala om brist på utrymme, ligger så lågt vid internationella jämförelser som vi faktiskt gör.

Bostadsstyrelsen framhåller också i sina petita så sent som i augusti 1969 att småhus är en efterfrågad bostadsform samt utvecklar skälen för dessa resonemang vidare. Jag skall inte gå närmare in på detta utan begränsar mig till att framhålla att både kommunerna och statsmakterna i sin planering bör underlätta och stimulera möjligheterna att öka denna boendeform och därmed också öka valmöjligheterna för de bostadssökande, samtidigt som också de sociala aspekter som kan läggas på dessa frågor får mera utrymme och blir mera beaktade.

I utskottsutlåtande och reservationer behandlas finansieringsfrågorna från olika utgångspunkter. Jag sade inledningsvis att en av de stora frågorna i sammanhanget just är hur vi skall kunna producera bostäder som folk har råd att bo i.

Man kan ju säga att vi aldrig kommer att lyckas med detta, och det är väl riktigt så till vida att bostaden alltid kommer att vara för dyr för stora grupper av människor som har det största behovet av att få en bättre bostadsstandard. Vi kommer aldrig ifrån den situationen att en utjämning av bostadskostnaderna måste ske. Men även för dem som har det något bättre ställt och

som själva skall svara för sina bostadskostnader — och det är väl ändå huvuddelen — är det en brännande aktuell fråga hur man skall finansiera sin bostad, hur stor del av den samlade inkomsten som skall tas i anspråk för boendekostnaden i en situation då så många andra och nya behov skall tillgodoses.

I vilket läge man än befinner sig är kostnadsfrågan väsentlig. Därför är det också ett stort samhällsintresse att följa utvecklingen på detta fält, att finna vägar att åstadkomma kostnadsänkande effekter och att lindra den enskildes finansieringssvårigheter.

Alla är vi ju medvetna om att detta är en svårhanterlig materia och att ingen kan anvisa några radikalt verkande medel för att nå omedelbara resultat. De organ som sysslar med byggforskning har varit verksamma under många år, men det vore en överdrift att påstå att resultaten är överväldigande. Visserligen har man kommit rätt långt när det gäller rationalisering och standardisering av byggandet, men några påtagligt prisdämpande effekter är det väl svårt att peka på.

Därmed är vi också inne på frågan om konkurrensförhållanden och konkurrensförutsättningar inom byggmarknaden, frågor som inte endast berör själva byggandet utan också i hög grad byggmaterialområdet, med dess vittgående förgreningar på skilda avsnitt av industrisektorn.

Vi har nog den uppfattningen att en effektiv konkurrens är en av de viktigaste förutsättningarna när det gäller att nedbringa byggnadskostnaderna. Vi anser detta område så viktigt att den utredning som påbörjats bör få parlamentarisk förankring — dels för att kunna nå en bredare insyn i förhållandena på detta område, dels för att markera frågans vikt både gentemot kommuner och byggherrar, dels också för att söka få klarlagt på vilket sätt rationaliseringsvinsterna kan komma de boende till godo.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Såvitt vi förstår bör ett permanent organ skapas för att mera kontinuerligt följa konkurrens- och prisutvecklingen på detta avsnitt.

Det torde vara ostridigt att anbuds-förfarande och entreprenadssystem också har en väsentlig betydelse på kostnadssidan. Den undersökning som skett genom den s.k. låneunderlagsgruppen inom inrikesdepartementet visar att upphandlingsformerna är ytterst växlande och att t. ex. cirka 40 procent av entreprenadlägenheterna 1968 uppfördes genom s.k. förhandlingsentreprenad. Givetvis är det svårt att bestämt påvisa att den eller den upphandlingsformen ger det eller det resultatet, men man torde ändå kunna våga det antagandet att totalentreprenadssystemet i många fall har företräden som inte kan uppnås genom några andra former av upphandling.

Över huvud taget anser vi att anbuds-konkurrens i princip bör gälla vid produktion av bostäder. Vi menar att konsumenterna skall kunna känna sig övertygade om att alla ansträngningar har gjorts för att pressa boendekostnaderna. Vi anser därför att öppen eller inbjuden anbudsgivning bör gälla som villkor för att erhålla statliga bostadslån till flerfamiljshus som uppförs på entreprenad. Det kan förtjäna påpekas att enligt den tidigare åberopade undersökningen speciellt de kooperativa företagen i stor utsträckning tillämpar förhandlingsentreprenad, 60 procent av produktionen. De siffror som redovisats tyder på att en mycket stor del av bostadsproduktionen genomförts under konkurrensförhållanden som inte kan anses helt tillfredsställande. Bostadsmarknaden består av en rad komponenter som tillsammans säkerligen rymmer många möjligheter till kostnadsänkande åtgärder. Utan att dra några vittgående slutsatser kan man erinra om att under perioden 1961—1966 ungefär hälften av byggkostnadsökningen om cirka 70 procent berodde på standardökningar av olika

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

slag och den andra hälften på löne- och materialprisökningar, stegring av arkitekt- och konsultarvoden etc.

När det gäller nya bostadsområden ställs kommunerna ofta inför stora ekonomiska problem genom de förberedelser och kompletteringsinvesteringar som alltid blir nödvändiga. Ett bostadsområde är ingalunda färdigt för att man byggt bostadshuset. För kommunerna kan detta rent av sägas vara det mindre problemet. Halvfärdiga bostadsområden med dåliga serviceförhållanden och en otillfredsställande miljö i olika avseenden är något som man inte skall behöva acceptera, men det gäller att finna former som löser kommunernas finansieringsproblem. Vi anser att denna fråga bör utredas och att man måste sträva efter att finna former som löser dessa besvärliga problem.

Vi önskar att en komplettering av lånesystemet arbetas fram för att i kommunerna möjliggöra en samlad finansiering av ett sammanhållet och integrerat byggande som även omfattar bostadskomplement, alltså någon form av årliga finansieringsramar inom vilka kommunerna enligt vissa riktlinjer kan disponera låne- och bidragsmedel.

I detta sammanhang ligger det nära till hands att också peka på de krav som framställts från de tre oppositionspartierna om en utredning beträffande bostadsmiljön. Vi anser att detta är en uppgift för en parlamentarisk utredning som bör syfta till en totalbedömning och sammanvägning av alla de faktorer som påverkar bostadsmiljön både i nyproduktionen och i äldre bostadsområden. De yttre förutsättningarna för trivsel är förvisso frågor, som vi inte har råd att förbise.

Till detta område hör också det förslag som vi framför i reservation 11 rörande en omfördelning i tiden av kapitalkostnaderna för lokaler och anordningar för bostadskomplement och när-service, detta för att underlätta kommunernas strävan att lösa dessa frågor

och därmed också bidra till en mera funktionell och vänlig bostadsmiljö.

I reservation 13 — gemensam för de tre oppositionspartierna — föreslår vi att Kungl. Maj:t överväger åtgärder för ett mera effektivt utnyttjande av det äldre bostadsbeståndet och fastighetskapitalet, med det samtidiga syftet att minska den totala avgången av lägenheter inom denna sektor.

Beträffande låneunderlag och pantvärde, som behandlas i reservation 14, aktualiserar vi på nytt ett tidigare framfört krav om att den uppdelning av låneunderlag och pantvärde som gäller inte längre skall tillämpas, då vi anser att det inte längre föreligger några reella skäl för denna uppdelning. Utskottet ställer sig väl inte heller — såvitt jag förstår — helt avvisande till tanken men hänvisar till att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om de jämkningar som kan finnas lämpliga samt till att frågan om anbuds-konkurrens, som vi även aktualiserat i sammanhanget, bör ses mot bakgrund av byggkonkurrensutredningens arbete. Kravet vidhålls då ingenting tyder på att regeringen har för avsikt att vidta några åtgärder i de avseenden det här gäller.

Vad beträffar lånegränserna återkommer vi i reservation 15 från folkpartiet och centerpartiet med ett tidigare förslag om höjning av lånegränserna för småhus till 95 procent samt för flerfamiljshus, när det gäller enskilt byggande, till 90 procent. För den senare kategorin skulle detta också innebära möjligheter till en effektivare och mera jämbördig konkurrens.

Slutligen vill jag påpeka att vi jämte moderata samlingspartiet föreslår en höjning av räntan på amorteringspliktiga tilläggs lån till 6 procent.

Jag har, herr talman, måhända frestat kammarens tålmod alltför mycket med detta anförande, men det är ju ändå sista gången som jag har tillfälle att tala i denna fråga i Sveriges riksdag.

Jag nämnde inledningsvis att det under senaste årtiondet har skett en avspänning, en avdramatisering kring debatten i bostadsfrågan. Vad beror detta på? Jo, det beror på att man har lärt av erfarenheterna, att man har jämkat de olika ståndpunkterna till varandra. För att avslutningsvis göra ett försök till summering kanske jag dock vågar hävda att den bostadspolitik som i dag tillämpas och som vi, trots alla brister, ändå i stora delar är ense om, innehåller väsentliga inslag som vi från folkpartiet, oftast under energiskt motstånd, så småningom har vunnit gehör för.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga reservationer där mitt namn förekommer.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! De båda föregående talarna har understrukit att detta är ett stort och betydelsefullt ämne, betydelsefullt från både ekonomisk och social synpunkt. Som vanligt väcker det emellertid ringa intresse bland kammarens ledamöter, i varje fall under den tid då vi står här och diskuterar.

Vi har i dag att behandla det första av tre stora frågekomplex som hänger mycket intimt samman och som alla hör hemma under inrikesdepartementets huvudtitel. I dag är det bostäderna, i övermorgon arbetsmarknaden och om några veckor lokaliseringspolitiken. Alla dessa hör intimt samman och är beroende av varandra. Omstrukturen inom näringslivet, nedläggandet av många jordbruk, uttunningen av befolkningen inom de perifera områdena i glesbygderna och de stora centras svärmotståndliga dragningskraft, allt detta ställer ökade krav på bostadsbyggandet. Det gäller inte bara att förnya de bostäder som har tjänat ut och att skaffa bostäder till vår ökande folkmängd — den ökningen kommer ju numera till väsentlig del från utlandet — det gäller också att skaffa bostäder åt

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. alla dem som överger sina gamla boplatser, ofta utan att någon annan övertar dem. En del av de husen blir kanske kvar som fritidsbostäder, men ofta står de helt övergivna som snabbt åldrande minnen av en tid då bygden var levande, i varje fall mycket mer levande än den blev sedan dessa minnens ägare har vandrat bort.

Detta är en företeelse som inte bara inträffar hos oss, det är en trend som förekommer praktiskt taget över hela världen. Men den har kommit snabbt hos oss, den är intensiv och kräver stora insatser på de tre områden jag nämnt. Orsakerna är säkert många, och det finns ingen som från början skulle ha kunnat eller nu kan hejda den. Säkert är det många som vill minska de besvärande följderna som den snabba utvecklingen i denna riktning ger anledning till. De lokaliseringspolitiska åtgärder som samhället företar har i detta sammanhang sin mycket stora betydelse, som herr Nils-Eric Gustafsson för en stund sedan antydde.

Rationaliseringssträvandena inom näringslivet, både industrin och affärslivet, med koncentration till större och effektivare enheter, och dragningskraften till högt utvecklade centra som ger medborgarna fullgoda och lätt tillgängliga möjligheter av olika slag är av allt att döma den viktigaste orsaken till denna trend. Hos oss kommer här till att den är ett utslag av en medveten ekonomisk politik. En socialdemokratisk författare har sammanfattat LO:s programskrift 1961 i bl. a. följande korta satser: "Svaga företag skall slås ut, stagnerande bygder skall avfolkas." Det är bara det att det blir ett sådant knorr, när man lyckats i syftet att slå ut de svaga företagen. Detta betecknas ju i regel som företagets fel.

Det visar sig också att avfolkningen för med sig besvärliga konsekvenser för dem som blir kvar och som måste bli kvar. Det blir så besvärligt och kostsamt att skaffa bostäder och allt vad som behövs därtill — gator, vatten och

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

avlopp, skolor o. s. v. — för dem som efter friställning måste söka sig till annan ort för att få arbete eller som av andra skäl, bristutbildning t. ex., följer lockropen från de stora centra, kanske djupast inne i förhoppningen att få en standardstegring. Ännu har inte något övertygande bokslut framlagts, som skulle kunna visa att denna medvetet drivna politik, som leder till utstampning av företag och avfolkning av stagnerande områden och mindre populära yrken generellt sett har gett någon snabbare standardökning än den som skulle ha kommit ändå. Hela omställningsproceduren är kostnadskrävande, och i den ingår inte minst bostadsproblemen som en mycket tung post.

Allt vad jag nu sagt hör kanske i princip inte till dagens debattämne, men det ligger ändå hela tiden i bakgrunden, när man skall diskutera just bostäderna.

I år innehåller bostadsdelen av inrikesministerns huvudtitel inte några större sensationer. Även detta år är ett mellanår. Under det nyss förflutna året var utvecklingen gynnsam: antalet färdigställda inflyttningssklara lägenheter var större än någonsin, och kreditgivningen på bostadsmarknaden kunde ske i någorlunda hygglig takt och omfattning. Det verkar som om allt vore ganska bra, men under ytan finns ändå en hel del problem. Vi har inte kunnat bygga bort bostadskön. Herr Per Jacobsson belyste den saken med några siffror alldeles nyss. Det finns, som han påpekade, alltså många människor som står i bostadskö. En del av dem har inte egna bostäder, som de hyr direkt; andra har det men vill gärna ha en bättre och mera passande bostad. Särskilt i de stora centra är bostadsbristen svår, och dit koncentreras alltså — nu mer än förut — bostadsproduktionen.

Kan vi bygga bort bostadsbristen, och kan vi göra det snart? Det är en viktig och intressant fråga. Jag tror att det

var i slutet av 1940-talet som Alf Johansson, bostadsstyrelsens dåvarande generaldirektör, uttalade att man på några få år skulle kunna bygga bort bostadsbristen. Den spådomen visade sig vara alltför optimistisk, om man vill använda ett mildt uttryck.

Jag har i kammaren tidigare citerat 1965 års långtidsutredning, som visade hur man under varje period av 1950- och 1960-talet byggt mera än planerat men samtidigt kunnat konstatera att jämviktsläget syntes alltmer avlägset än tidigare. Man kom där till slutsatsen att det inte skulle vara möjligt att under åren 1966—1970 bygga bort bostadsbristen ens vid en mycket drastisk forcering av bostadsbyggandet. Och vi har ju kunnat konstatera att den spådomen var riktig. Man skrev också: "Klart är att bostadsbristen sammanhänger med den prisbildning som tillämpas på bostadsområdet", och man tillade att det ankommer på de politiska instanserna att besluta om förändringar i prissystemet för att komma till rätta med bostadsbristen. Jag vill påminna om att det var inom finansdepartementets ekonomiska sekretariat tillkallade sakkunniga som gjorde detta uttalande.

Vi tror på den uppfattningen och har under åren velat göra gällande att den är riktig. Inte ens med den nuvarande formen av kreditgivning finns en fri marknad. Som vi framhåller i vårt särskilda yttrande är det ett grundläggande krav att såväl produktion som förvaltning skall ske i fri och öppen konkurrens och att kreditgivningen anpassas till den fria marknadshushållningen och utnyttjar dess fördelar. Först under dessa förutsättningar kan konsumenternas reella efterfrågan och värderingar påverka riktlinjerna för produktionen och ett starkt prismedvetande möjliggöra en sänkt bostadskostnad. Man kommer nämligen inte ifrån att de höga bostadskostnaderna är ett problem i våra dagar. Det har tidigare belysts av de båda talarna före mig.

Det märks i köpmotståndet mot de större våningarna. Den, som har ont om pengar och endast har råd att hyra en liten och omodern våning, får stå i kö. Den som har gott om pengar kan lätt få en bostad. Det är angeläget att utjämna detta förhållande, det är angeläget att försöka bringa ned kostnaderna.

Ett visst stycke på väg tycks man ha nått i den riktningen under förra året. Utvecklingen av byggnadskostnadsindex höll sig under år 1969 ganska hygglig, det sjönk t. o. m. i början av året, men har under sista delen av året och i början av detta år ånyo börjat stiga igen.

Vi vet att man inom olika delar av landet kan bygga till olika kostnader och att hyran, åtminstone till väsentlig del, som följd härav företer högst avsevärda skillnader för likvärdiga lägenheter inom olika delar av landet. Jag tror att herr Högström har varit med om att väcka en motion där man belyser hur stora skillnaderna kan vara mellan olika delar av landet. Man har mellan 20 och 25 procents skillnader i hyran för som det synes likvärdiga lägenheter. Såvitt jag kan förstå, visar detta att det är möjligt att nå fram till lägre bostadskostnader; men man gör det inte i en avskärmad marknad, som bostadsbyggnadsmarknaden varit alltsedan kriget.

I propositionen avses för såväl 1970 som 1971 en bostadsproduktion av 105 000 lägenheter, en projektreserv om 10 000 lägenheter däri inräknad. Vi brukar inte vilja ange någon bestämd ram för bostadsbyggandet. Vi säger att man bör bygga så mycket som man med hänsyn till den samhällsekonomiska situationen kan bygga. I varje fall skall inte siffran drygt 100 000 vara något av en helig ko.

Jag vill citera ett litet stycke ur tidsskriften från byggnadsforskningsinstitutet: "En fortsatt nyproduktion av drygt 100 000 lägenheter per år under sjuttioalet kommer förmodligen att ska-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. pa eu del problem på bostadsmarknaden. Enligt preliminära bedömningar, som utförts inom bostadsstyrelsen, kommer befolkningsutvecklingen under perioden 1970—1975 att leda till ett nettotillskott av hushåll på omkring 20 000 per år. En fullständig eliminering fram till 1975 av den vid bostadsförmedlingarna registrerade bostadsbristen kommer att innebära ett ytterligare tillskott av storleksordningen 25 000 lägenheter per år."

En del faktorer är visserligen osäkra, men effekten av dessa kan inte svara mot mer än 5 000—10 000 lägenheter per år. Så kommer följande slutsats: "För att en antalsmässig balans skall råda på bostadsmarknaden i mitten på sjuttioalet måste det alltså ske en årlig avgång ifrån bostadsbeståndet av storleksordningen drygt 50 000 lägenheter per år."

Under början av 1960-talet försvann ungefär 38 000 lägenheter om året. Slutsatsen måste bli, att den för balansen nödvändiga accelerationen av avgången även måste medföra en ökning av rivningsverksamheten.

Herr talman! Jag tycker att detta resonemang är absurt. Jag tror visserligen inte på den angivna prognosen, bl. a. därför att den, såvitt jag kan förstå, i hög grad bortser från den omflyttning som kommer att fortsätta även under de år som ligger framför oss, men jag tycker att det är tokigt att det liksom är uppnåendet av antalet drygt 100 000 lägenheter som är det avgörande och som är målsättningen — inte behovet av nya bostäder. Vi klagat över rivningsrasriet som går ut över många ännu väl användbara fastigheter, en del byggda så sent som på 1940-talet. Men detta skulle betyda ytterligare rivningar och ytterligare kapitalförstöring, och det skulle ske så att säga enbart för att man skulle nå målet: 100 000 nya lägenheter.

Vi lever i ett ansträngt ekonomiskt läge. Vi känner kanske inte så mycket av det. Vi kan köpa bilar och bensin, vi kan resa till Kanarieöarna och utom-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

lands spendera som turister en och en kvarts miljard kronor mer än vad våra gästande turister lämnar i vårt land, och vi kan samlas, åtminstone alla som yttrar sig offentligt, i endräkt om våra stora insatser för u-landshjälpen. Vi får vår lön. Under förra året var prisstegringarna inte särskilt besvärliga. I år ser situationen redan nu litet annorlunda ut. De redan inträdda prisstegringarna närmar sig nästan vad finansministern räknat med för hela året.

Vår valuta-reserv är låg. Den gick under fjolåret ned med en tredjedel, och den minskar alltjämt. Den motsvarar 6—8 veckors import — och det är inte mycket. Finansministern försöker bortförklara betydelsen av minskningen av valuta-reserven med ökade lagerinvesteringar och ökade investeringar utomlands. Men vi lever i en ekonomisk förtroendekris. Försvarsministern säger att det är illojalt att göra detta påstående — han kanske inte använde ordet illojal, men om jag fattade referatet rätt var andemeningen i hans yttrande ungefär sådan. Men jag tror att vi måste konstatera att läget är sådant. Detta beror inte enbart och kanske inte ens främst på vår sjunkande valuta-reserv. Det beror framför allt på ett bristande förtroende för dem som är ansvariga inte bara för vår ekonomiska politik. Det sammanhänger också med den förtroendekris av annan innebörd som förelegat på arbetsmarknaden och som i hög grad modifierat den gängse bilden av förhållandet mellan den svenska arbetsmarknadens parter såsom ett för alla andra länder föredömligt idealförhållande. Också dessa omständigheter bör ligga bakom, när vi diskuterar bostadspolitik.

Bostadsbyggandets omfattning är en fråga som inte kan betraktas isolerat. Den beror på det allmänna ekonomiska läget. Kreditgivningen till bostadsbyggandet har länge varit prioriterad. Inte heller förra året, då bankerna tidvis ålades sträng restriktivitet i utlåningen, berördes utlåningen till bostads-

byggandet av restriktionerna. För detta ändamål kunde bankerna liksom tidigare lämna krediter utan några inskränkningar, men allt skulle ske inom ramen för det utlåningstak som riksbanken fastställt, och den övriga utlåningen blev desto mer nedskuren. Vi måste nu framför allt sikta på att bygga upp vår valuta-reserv och arbeta på att successivt skapa större reellt och finansiellt utrymme för industrin, särskilt exportindustrin och dess investeringar.

Finansministerns proposition om den 25-procentiga investeringsavgiften för oprioriterat byggande är en åtgärd i detta syfte. Det är bara det att den är så klumpig och för med sig andra bekymmer. Den är ett uttryck för en sådan ryckighet som omöjliggör en vettig planering och medför ökade kostnader. En del av dessa ökade kostnader kommer att träffa även bostadsbyggandet.

Kan det vara rimligt och riktigt att ständigt hålla bostadssektorn utanför den allmänna ekonomiska politiken? Nu kommer den restriktiva politiken att framför allt gå ut över kommunerna och servicefunktionerna på ett sätt som i någon mån kan komma att beröra bostadsbyggandet, dock inte så att de begränsas men så att servicefunktionerna i nya bostadsområden kanske inte kan tillgodoses på det sätt som vore önskvärt.

Det är sant att det för bostadsbyggandet är av intresse att planera på lång sikt. Men man kan väl fråga sig om en sektor av den storlek, som bostadsbyggandet representerar, i varje läge skall kunna påräkna den kredit som behövs för att genomföra de uppgjorda programmen. Jag vill påpeka att detta är ett teoretiskt resonemang i sammanhanget, men jag tycker att det är ett resonemang som kan vara värt några reflexioner.

En annan sak som jag i detta sammanhang vill beröra är paritetslånen som är föremål för intressanta uttalanden av inrikesministern. När de inför-

des var vi mycket skeptiska. De var en spekulering i inflation, sade vi. Man lånade goda pengar och avsåg att betala igen med sämre. Metoden är ett erkännande av att inflationen är satt i system. Vid ett stabilt penningvärde har den konstruktionen inte något raison d'être. Då fungerar det nominella avbetalningssystemet bättre. I detta finns inte plats för stigande kapitalkostnader. Den platsen behövs, och den ger man till stigande underhållskostnader. Om till äventyrs, menar vi, byggnadskostnaderna skulle sjunka till följd av ett stabilt penningvärde och ytterligare byggnadsrationaliseringar och om räntan skulle fortsätta att vara hög, vad händer då? Ja, det är just detta som har hänt nu och som har föranlett inrikesministern att tillsätta en utredare för att finna en utväg ur problemen. Inrikesministerns framställning av motiveringen till paritetslånesystemet låter mycket bra. Jag har försökt se efter om jag skulle kunna finna de uttryck som inrikesministern använder i den promemoria som upphovsmannen, såvitt jag kan förstå, till systemet skrev till bostadspolitiska kommitténs betänkande 1966. Jag har inte riktigt kunnat finna dem. Däremot har jag funnit uttryck som gör att jag kan vidhålla min uppfattning.

Av stort intresse är inrikesministerns antydningar i direktiven till utredningsmannen om vilka lösningar han kan tänka sig. En möjlighet kan t. ex. vara en viss förlängning av amorteringstiden för statsbidraget eller införandet av nominella villkor beträffande viss del av det fastighetskapital som nu omfördelas. Jag tycker att den sista meningen påminner litet grand om Runebergs Älgskyttarna, där det talas om att mycket prutades ej, men hälften prutades genast.

I reservation 10 yrkar vi på att direktiven för utredningsmannen skall vidgas till att omfatta en förutsättningslös omprövning av metoderna för att avveckla det subventionssystem som fanns

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. tidigare. Paritetslånet metoden har visat sig vara mindre lyckad.

I den proposition år 1967, nr 100, där systemet infördes, skrev dåvarande inrikesministern att han inte intog någon negativ hållning till bostadsbyggande i enskild regi. Tvärtom fann han det önskvärt att bibehålla det konkurrens-element som ligger i att byggandet sker i olika företagsformer. Vi ifrågasatte om det var uppriktigt menat och pekade på två saker som försvårade det enskilda byggandet: hyressättningen och paritetslånesystemet. Inrikesministern har nu i sina direktiv på ett mycket klart sätt helyst de av paritetslånen orsakade svårigheterna för de enskilda byggherrarna. Detta sammanhänger med de olika lånegränserna för skilda låntagarkategorier. Av de enskilda är det egentligen bara de stora kapitalisterna som inte behöver låna, som kan bygga bostadsfastigheter i enskild regi. Det finns ingen konkurrens på lika villkor.

Vi har i reservation 15 b upprepat vårt yrkande om samma övre lånegräns för alla låntagarkategorier vid 90 procent av låneunderlaget. Den reservationen har vi haft under flera år, och jag yrkar bifall till densamma.

Herr talman! Jag har uppehållit mig länge vid de finansiella frågorna. Jag hade egentligen kunnat tillägga ytterligare en hel del för att belysa paritetslånesystemets innebörd för de enskilda fastighetsägarna, men jag avstår, ty jag har hållit på länge ändå. Jag skall fatta mig mycket kort beträffande de övriga yrkandena.

I reservationerna 3, 4, 6, 7, 8, 13, 16 och 18 är vi tillsammans med representanter för båda mittenpartierna eller det ena av dem. Dessa partiets företrädare har motiverat reservationerna utförligt, och jag skall därför inte gå vidare in på dem. De flesta är gamla bekanta.

I reservation 2, som bygger på en motion av fru Mogård i andra kammaren, yrkar vi på att man skall göra bättre

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

prognoser beträffande bostadsproduktionens långsiktiga utveckling. De slutsatser som kan dras av efterfrågan inom en samhällsreglerad sektor är inte tjänliga som underlag för bedömning av den utvecklingen. Jag yrkar bifall också till den reservationen.

Vi motsätter oss vidare kravet att godtagande av envar av bostadsförmedlingen angiven hyresgäst skall vara villkor för erhållande av bostadslån och att icke-accepterande skall medföra uppsägning av bostadslånet. Vi finner det principiellt betänkligt att möta regleringsprincipernas negativa effekter med nya regleringar och förslag om ytterligare tvångsåtgärder, verkställda i princip på basen av åtgärder från en myndighet. Jag säger som herr Gösta Jacobsson sade för någon timme sedan: Vad är en myndighet? Ja, det är en tjänsteman, egentligen vilken som helst, hos bostadsförmedlingen i det här fallet.

Riksdagen har också i gällande system godtagit förslag i propositionen 1967:100 som — i enlighet med bostadsförmedlingsutredningens ståndpunkter — innebar ett klart avvisande av uppsägning som påföljd.

Jag yrkar bifall till reservation 19.

Reservation 20 är en gammal bekant — herr Gustafsson har redan berört den. Vi har alltsedan år 1967 haft en reservation med motsvarande innehåll, och jag hade därför inte tänkt att jag skulle behöva motivera den.

Vi anser visserligen att kommunerna bör bedriva en aktiv markpolitik, men den bör enligt vårt förmenande utformas i samarbete med markägare och presumtiva byggherrar med utgångspunkt i att marken i princip skall kunna ägas och bebyggas även av andra än kommuner.

Det står klart för oss att tomträttsinstitutet under vissa förhållanden kan vara ytterligt värdefullt att använda, men vi tycker inte att det skall behöva användas generellt. Om kommunerna säljer de uppköpta eventuellt stora markområdena till dem som skall byg-

ga där behöver kommunerna inte ligga ute med så stora pengar. Vi anser att av den anledningen detta anslag inte är behövt.

Slutligen finns en blank reservation till utskottets utlåtande som gäller fördelningen på lägenhetstyper. Vi anser att man på något sätt måste försöka hejda den utveckling som går i riktning mot mindre lägenhetsytor. Vi förstår att frågan om mindre lägenhetsytor är rätt väsentlig, eftersom byggnadskostnaderna måhända därigenom pressas ned. Med hänsyn till att många människor har fritidsbostäder och bil, barnen är på daghem och frun i familjen förvärvsarbetar, är kanske behovet av stora bostadsytor inte längre så starkt som det tidigare har varit. Vi tycker emellertid ändå att trenden mot mindre bostadsytor är tråkig och skulle gärna se att den på något sätt kunde hejdas.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till alla reservationer där herr Bohman står som första namn.

Herr WERNER (vpk):

Herr talman! När man under 1930- och 1940-talen började bygga upp en bostadspolitik med social syftning angavs dess officiella målsättning vara som man sade: rimlig standard till rimlig hyra. Och i arbetarrörelsens efterkrigsprogram ställdes kravet att en hälsobostad till skäligt pris var en primär rättighet som skulle tillförsäkras alla människor i vårt land. Kostnads-mässigt angavs vad man ansåg vara skälig hyreskostnad till 20 procent av en industriarbetares årslön.

I dag tvingas vi tyvärr konstatera att dessa målsättningar inte har fullföljts. Man är i stället på reträtt från målsättningarna, och den kalla affärsprincipen har tagit herraväldet, detta trots att spekulationsbyggandet reducerats kraftigt, samtidigt som de allmännyttiga och kooperativa förvaltningsformerna nu dominerar i nyproduktionen av flerfamiljshus. Trots att man trängt

tillbaka det renodlade spekulationsbyggandet har man inte lyckats hålla tillbaka kraven från näringslivsorganisationer, privatbyggmästare, fastighetsägare m. fl. som hävdar att de s. k. marknadsekonomiska krafterna skall styra bostadsförsörjningen. Detta är synpunkter som herr Kaijser också nyss gjorde sig till tolk för.

Dåvarande inrikesministern har fått helt rätt i det han framhöll i propositionen till 1966 års riksdag beträffande bostadsförsörjningen och de ändrade villkoren för bostadsbyggandets finansiering. Han sade att "de friare avtalsförhållandena på hyresmarknaden och de ändrade villkor för bostadsbyggandets finansiering, som väntas bli resultatet av pågående utredningsarbete, kan beräknas leda till att bostadskostnaderna, åtminstone inom vissa delar av bostadsbeståndet, stiger förhållandevis mera än levnadskostnaderna i allmänhet". Han fortsatte: "En dylik utveckling kan antas medföra dels att rörligheten ökar, dels att bostadsefterfrågan dämpas när det gäller såväl bostadsutrymme som utrustning."

En bostadspolitik som får sådana konsekvenser är ingenting annat än en eftergift åt dem som hävdar att bostadskonsumenter skall betala priset för bostäder på samma sätt som priset för bilar, TV och andra varor, men har ingenting att göra med en socialt inriktad bostadspolitik. Resultatet blev också att hyreskostnaderna i nyproduktionen under åren 1958—1968 steg med nära 100 procent. De faktorer som i huvudsak bidrar till kostnadsfördyringen kan i korthet sammanfattas i följande:

Den nuvarande högräntepolitiken omöjliggör rimliga bostadskostnader. Om man utgår från att kapitalkostnaderna, efter det att hänsyn tagits till det statliga lånesystemet, ändå utgör cirka två tredjedelar av den totala hyreskostnaden för en lägenhet är det uppenbart vilken avgörande betydelse diskontot har för bostadskostnaderna.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Markvärdestegringen och markspekulationen har på ett avgörande sätt bidragit till de höga boendekostnaderna.

Ägandeförhållandena och prispolitiken inom byggnadsmaterialindustrin, med de starka monopol tendenser som råder, är en annan bidragande orsak till de höga byggnadskostnaderna. Medan exportpriserna från mitten av 1950-talet ökat med omkring 10 procent fram till mitten på 1960-talet har byggnadsmaterialpriserna under samma tid ökat med cirka 40 procent.

Frånvaron av ett rationellt finansieringssystem är också betydelsefull. Det nuvarande systemet med byggnadskreditiv, senare avlyft och omflyttning av lånen till botten- och sekundärlån — därtill ofta i skilda kreditinstitut — medför ökade ränteutgifter för låntagarna, utgifter som i sista hand naturligtvis får betalas av bostadskonsumenterna.

Till dessa mycket summariskt redovisade kostnadsfördyrande faktorer kan vidare läggas de höga konsultkostnaderna, små och uppsplittrade byggprojekt, det många gånger överambitiösa experimenterande som tar sig uttryck i ett slags tävling om att vara på toppen med nymodigheter, att som man säger bygga för framtiden och experimentera med material som inte är tillräckligt prövade. Denna experimentlusta leder till onödiga kostnadsfördyringar, som naturligtvis också i sista hand får betalas av bostadskonsumenterna.

Andra faktorer som bidrar till kostnadsfördyringarna är de nuvarande bestämmelserna — eller påfunden — att det inom nyproduktionen skall finnas 1,2 biluppställningsplatser per lägenhet vid flerfamiljshus och bestämmelserna om byggande av skyddsrum vid byggande av flerfamiljshus.

Vidare kan och bör nämnas de kostnadsstegringar som är föranledda av kommunalpolitiska åtgärder. Tendensen är att kommunerna i stegrad ut-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

sträckning tillgriper ökad avgiftsfinansiering i sin taxepolitik när det gäller de kommunala taxorna för vatten, elström, sophämtning och sotning.

Sammantagna har de faktorer jag nämnt resulterat i höjningar, som jag nyss sade, i nyproduktionen under tioårsperioden 1958—1968 med 100 procent. Hyreskostnaderna har stigit betydligt snabbare än konsumentpriser, byggnadskostnader samt reallöner.

Problemet med de höga hyreskostnaderna — framför allt i nyproduktionen — kan inte lösas med socialpolitik. Man måste i stället angripa själva spekulationsmaskineriet, bryta med den nuvarande affärs- och profitinställningen på bostadsområdet. Vi har från vårt parti under en följd av år ställt en rad förslag i syfte att pressa byggnadskostnaderna och hyreskostnaderna, framför allt i nyproduktionen.

Vi har krävt att man vidtar åtgärder för att nedbringa i första hand kapitalkostnaderna, som ju utgör den tunga posten eftersom de svarar för cirka två tredjedelar av förvaltningskostnaderna. En procents sänkning av räntan skulle kunna sänka hyreskostnaderna med 12—13 procent. En sänkning av basannuiteten från nuvarande 5,1 procent till 4,6 procent, som också krävts både av hyresgäströrelsen och av det socialdemokratiska partiet vid en av dess kongresser, skulle även bidra till att pressa kapitalkostnaderna. Detta krav framförs ånyo i hyresgäströrelsens nyligen publicerade bostadspolitiska handlingsprogram, där man säger att med ett genomförande av statliga enhetslån, uppgående till 85—100 procent av produktionskostnaden, skulle amorteringstiden kunna utsträckas till 60 år i stället för 30 år, som nu förutsätts. Härigenom kunde basannuiteten sänkas, vilket skulle innebära lägre hyror.

Sedan flera år har ett i grunden förändrat system för bostadsbyggandets kreditförsörjning diskuterats. För vår del har vi yrkat på införande av ett statligt enhetslån, förslagsvis genom in-

rättande av en statlig bostads- eller samhällsbyggnadsbank. Den nuvarande ordningen när det gäller kreditssystemet med byggnadskreditiv, som senare skall lyftas av och placeras i form av botten- och sekundärlån — ofta i skilda kreditinstitut — saknar, som vi har sagt så många gånger tidigare, varje vettig motivering och medför onödiga ränteutgifter för låntagarna, vilket drabbar bostadskonsumenterna.

Både i bostadspolitiska kommitténs betänkande och i propositionen 100 vid 1967 års riksdag, som angav riktlinjerna för bostadspolitiken, var uttalandena om en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet genomgående positiva. Utskottsutlåtandena 1967, 1968 och 1969 hävdade att "bostadsbyggandets kreditförsörjning skulle få sin bästa lösning om staten helt tog ansvaret för finansieringen genom att tillhandahålla hela den för bostadsbyggandet erforderliga krediten. De fördelar som från bostadssektorns synpunkt är förenade med en sådan finansieringsordning synes utskottet så påtagliga att de bör avstås endast av mycket tungt vägande skäl."

Den socialdemokratiska utskottsmajoriteten hävdar i årets utskottsutlåtande samma sak och säger sig vidhålla sin principiella inställning men vill avvakta erfarenheterna av de ingångna överenskommelserna med olika kreditinstitut. I år kan man också hänvisa till det beslutade samarbetet mellan postbanken och Kreditbanken. Men till och med denna närmast försiktiga och försynta skrivning i utskottsutlåtandet föranleder de borgerliga partiernas företrädare att avfatta en gemensam reservation beträffande motiveringen för avslag på vårt förslag.

Uttalandena till förmån för en samlad finansiering både av bostadsbyggandet och av dess följdinvesteringar tilltar med jämna mellanrum i styrka. Där emellan ges lugnande besked, och överenskommelser träffas för att olägenheterna därefter åter skall träda i förgrunden. I höstas uppgavs i pressen att

byggnadskreditiv för närmare fyra miljarder kronor låg och väntade på att avlyftas. Räntorna på kreditiven, som bankerna således inte kunnat lyfta av, uppgår till nio—tio procent. De höga räntekostnaderna för kreditiven drabbar naturligtvis bostadskonsumenter i form av högre hyror.

Det finns anledning att erinra om den debatt som fördes i anslutning till Byggnadsarbetarförbundets kongress förra året i samband med att man presenterade utredningen Bygg 70. Där påpekades de strategiskt viktiga storbankernas agerande. Dessa banker har den största kapaciteten att ge kreditiv. De äger egna bolag för fastighetslån och är via holdingbolag ägare av byggnadsföretag.

De skall i egenskap av banker hjälpa byggare av alla slag att klara finansieringen samtidigt som de i egenskap av företagsägare skall se till att vissa byggnadsföretag — de av bankerna ägda — klarar sig bättre än andra.

Enligt vår mening finns det ingen anledning att skjuta upp en lösning av bostadsbyggandets finansiering genom införande av statlig totalfinansiering — ett förslag som rönt ett utbrett gillande — till dess man är tillbaka till sådana situationer som rådde på kreditmarknaden under åren 1965—1966.

Ytterligare fördelar med ett sådant system vore att statsmakternas beslut om bostadsbyggandet kunde garanteras bli fullföljt i praktiken genom att man fick en samordning av beslutsfattandet, eller som man sade i propositionen nr 100 år 1967, att byggandet därigenom kan ske i långa och kontinuerliga serier som industriell produktion kräver.

Vi har vidare i motionsparet I: 80 och II: 89 tagit upp frågan om att den statliga långivningen skall begränsas till hus som byggs på samhällsägda mark. Bakgrunden till detta förslag har också uppfattats av utskottet när man säger att bakom dessa yrkanden ligger önskemålen att förhindra hus- och markspekulation, synpunkter som ligger i linje med vad statsmakterna tidigare beslutat.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.
tat. En sådan åtgärd skulle enligt vår mening bidra till att begränsa den pris-höjande konkurrensen om marken.

Vi har vidare i motionen ansett att det bör övervägas om privata företagare skall få bygga på samhällsägda mark om de inte kan garantera samma hyror som om husen varit statligt belånade.

Vi har ett aktuellt fall i Stockholm där en privat fastighetsägare, som tillika uppträder som byggmästare, byggt hus på mark som tillhör Stockholms stad. Hyresgästerna har flyttat in och självfallet räknat med att husen skall bli statligt belånade, vilket de dock inte blir. Nu kräver alltså fastighetsägaren att få beräkna hyran som om husen varit privat belånade, trots att statliga lån beviljats honom. Den manövern kommer att kosta de enskilda hyresgästerna närmare 1 800 kronor mera i hyra per år.

Hyresgäströrelsens tidning Vår Bostad karakteriserar byggmästaren-fastighetsägarens handlande som orättfärdigt och understryker kravet på att lagar och bestämmelser behöver ändras. Vill privata byggmästare uppträda så här, skall samhället helt enkelt inte upplåta någon mark åt dem att bygga på, anser Vår Bostad.

Vi delar den uppfattningen till skillnad från utskottet som avvisar motionskrav i denna riktning med hänvisning till att statsmakterna har framhållit önskvärdheten av att bibehålla konkurrens mellan olika företagsformer. Man säger också att statsmakterna antagit grunder för en aktiv kommunal markpolitik och förutsatt att de självkostnadsbestämda företagen även i framtiden får en dominerande ställning inom nyproduktionen och en successivt ökande andel av bostadsbeståndet i flerfamiljshus.

Ja, men detta förutsätter att konkurrensen inte sätts ur spel på sätt som nu sker, främst genom affärsbankernas direkta ökade inflytande över byggnadsindustrin. Sedan 1964 har detta direkta inflytande ökat mycket snabbt. Svenska

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

handelsbanken har t. ex. genom AB Industrivärden köpt upp en rad stora byggnadsfirmor. Skandinaviska bankens inflytande ökade väsentligt genom byggnadsfirman Ohlsson & Skarnes uppgång i Skånska cementgjuteriet. Samma företagsgrupper med olika bankintressen i bakgrunden köper sedan upp marken och låter sitt byggande företag bygga, varvid byggnadsmaterialet givetvis kommer från samma företagsgrupps materialföretag. Man behöver ingen speciellt utvecklad fantasi för att förstå att konkurrensen mellan byggande företag och mellan materialproducerande företag i de flesta fall blir obefintlig.

Denna koncentration av kapital och produktionsresurser som sker och som kombineras med omfattande markförvärv — framför allt i expansionskommunerna — är mycket oroande genom att den ger det privata näringslivet ett helt dominerande inflytande på byggnadspolitiken.

Det är därför ganska märkligt att inte ens de socialdemokratiska ledamöterna finner denna utveckling oroande utan nöjer sig med att hänvisa till ett önsketänkande om konkurrens från regeringens sida.

Det är riktigt att man antagit grunder för en aktiv kommunal markpolitik, men fortfarande är kommunernas möjligheter att bedriva en sådan markpolitik mycket begränsade eftersom de instrument de har till sitt förfogande är otillräckliga och de ekonomiska resurser som statsmakterna ställer till deras förfogande är för små.

Till frågan om kommunernas resurser har vi i motionsparet I: 480 och II: 534 föreslagit att anslaget till lånefonden för kommunala markförvärv förs upp med 50 miljoner kronor från föreslagna oförändrade 30 miljoner kronor. Utskottet avvisar förslaget med hänvisning till att medelsanvisningarna i första hand bör beräknas på den efterfrågan som visas. Vi har i motionen hänvisat till vad Svenska byggnadsarbetare-

förbundets utredning Bygg 70 kom fram till. Där pekar man på vad markpolitiska utredningen säger om kommunernas lånebehov om man skall kunna bedriva en markpolitik syftande till en markberedskap för ett tioårigt utbyggnadsbehov. Man säger där att lånebehovet för 1965 var 165 miljoner kronor, och man beräknar att det år 1974 skulle komma att öka till 220 miljoner kronor för att den nämnda målsättningen skulle kunna uppnås.

Låt mig till sist, herr talman, säga att det under senare år inte saknats uppslag och goda idéer när det gäller att främja en socialt inriktad bostadspolitik. Både i de utredningar jag nämnt — Byggnadsarbetareförbundets utredning Bygg 70 och hyresgäströrelsens nyligen publicerade utredning — samt i Riksbbyggens för en tid sedan antagna bostadspolitiska program anvisas vägar för en sådan politik som i långa stycken sammanfaller med de förslag vi tidigare ställt och ställer. Vi anser det därför vara väsentligt att regeringen vid utformningen och genomförandet av bostadspolitiken tar intryck av dessa synpunkter och låter det bli något mera än vackra lovsånger vid kongresser och konferenser.

Genomförs de väsentliga av dessa förslag innebär det nämligen avgörande slag mot markspekulanter och privata finansintressens nuvarande ställning och en inriktning på en ny nödvändig bostadspolitik som begränsar det nuvarande spekulationsmaskineriet.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till motionsparen I: 80 och II: 89, I: 479 och II: 535 samt I: 480 och II: 534.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammararens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr HÖGSTRÖM (s):

Herr talman! Efter dessa långa inledande anföranden vore det frestande att bara hänvisa till utskottsmajoritetens utlåtande på de skilda punkterna. Här har emellertid sagts så mycket i väsentliga frågor att det finns anledning att redovisa hur utskottsmajoriteten har sett på dessa ting.

Jag har ett intryck av att vår bostadspolitiska debatt alltmer tenderar att bli en debatt om detaljer och i mindre grad en debatt om principerna för vår bostadspolitik. Jag hyste i fjol, när jag hade tillfälle att redovisa utskottsmajoritetens synpunkter, den förhoppningen att oppositionen i högre grad skulle kunna skriva ihop sig till detta år. Det har i någon utsträckning besannats genom att vi i år har kommit ned till 20 reservationer mot 26 i fjol. Innan jag går in på delar av de olika reservationerna vill jag ta upp några allmänna reflexioner kring vår bostadspolitik.

I den debatt som med ökad kraft pågår i vårt samhälle om jämlikhet intar en god bostad en central plats. Det är ingen överdrift att påstå — någon har sagt det förut i dag — att bostaden representerar ett av grundbehoven för alla människor. Därför tror jag också att det är nödvändigt att i ökad utsträckning marknadsföra värdet av en god bostad. En viktig förutsättning är då att man skall kunna marknadsföra en bostad till sådana kostnader att det är möjligt för alla medborgare att efterfråga de nyproducerade bostäderna.

Efter att ha lyssnat på vad ledamöter från oppositionspartierna har sagt om kostnadsutvecklingen har jag fått ett intryck av att de anser att det endast är oppositionspartierna som är kostnadsmedvetna. Låt mig säga att det säkerligen från både utskottsmajoritetens och regeringens sida finns anledning till oro över kostnadsutvecklingen, vilket också har redovisats i skilda sammanhang. Vi vet att den kostnadsutveckling som bröts år 1968 tenderade

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. att gå i mindre gynnsam riktning år 1969.

På SABO:s kongress för en tid sedan om bostadskostnader och betalningsförmåga konstaterade ordföranden Albert Aronson: "Vi tar språnget in i 1970-talet med byggkostnader som pekar uppåt." Han exemplifierade det med de ökade material- och transportkostnaderna, vilka hade stigit mer under 1969 än under något tidigare år på 1960-talet. Han nämnde också att detta självklart slår igenom på hyrorna för de nybyggda lägenheterna.

Det är också riktigt, som inrikesministern sade vid samma tillfälle, att genomsnittskostnaden i en nybyggd standardbostad för en trebarnsfamilj inte ökat under 1960-talet, utan alltjämt ligger kvar på omkring 20 procent av inkomsten. Trots detta vet vi att det tyvärr är alltför många lågavlönade som inte har råd att avstå 20 procent av sin inkomst till bostaden. De kan helt enkelt inte klara det, och därför behövs det ytterligare stöd från samhället till dessa grupper. Den bristande förmågan hos vissa medborgargrupper att kunna betala de nya höga hyrorna har också lett fram till en betydande trångboddhet. Enligt 1965 års bostadsräkning var cirka 25 procent av alla hushåll trångbodda. Även om det därefter inträffat betydande förändringar och förbättringar på det området är det fortfarande alltför många människor som på grund av för låga inkomster tvingas bo trångt och därigenom inte kommer i åtnjutande av bostadstilläggen.

Vidare har vi de ensamstående och familjer utan barn under 16 år som inte omfattas av de nuvarande bostadstilläggen. Därför har utskottet denna gång ställt sig bakom en socialdemokratisk motion, i vilken man önskar en kartläggning av de trångbodda hushållens situation. Låt mig här uttala förhoppningen att Kungl. Maj:t snarast skall föranstalta om en sådan kartlägg-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.
ning. Jag tror att den — som utskottet anfört — kan komma att ge möjligheter för en bättre kommunal planering på detta område.

Det finns också anledning att understryka behovet av en bättre information om värdet och betydelsen av en bra bostad. Inrikesministern har på ett fördömligt sätt följt upp bostadsstyrelsens förslag på denna punkt vad gäller bostaden och bostadsmiljön. Detta måste hälsas med den allra största tillfredsställelse. De allmännyttiga bostadsföretagen går genom SABO i höst ut i en bred kampanj, som syftar till att marknadsföra den goda bostadens betydelse. Det behövs andra värderingar beträffande vårt boende. Jag har vid tidigare tillfällen i denna kammare i samband med bostadsdebatter tagit upp denna fråga och jämfört hur vi ser på bostadskostnaden i förhållande till kostnaden för vår käraste leksak, bilen, som vi ju praktiskt taget alla håller oss med. Det finns anledning att ånyo ta upp detta spörsmål. För en tid sedan redovisade nämligen tidningen Motor en bilkostnadskalkyl för 1970, som visar att man för en bil i 15 000-kronorsklassen har en årskostnad på ungefär samma nivå som för en modern tre-rummare. Jag tror därför att vi som sysslar med den bostadspolitiska verksamheten, både som beslutsfattare och ute på det praktiska fältet, måste ägna dessa frågor ökad uppmärksamhet. Bostadens betydelse måste prioriteras i förhållande till en rad andra ting som vi omger oss med. Hur lärorikt och nyttigt det än kan vara att resa utomlands kanske en gång per år, så tror jag att en bra bostad året runt är värdefullare. Någon har sagt att bostadsmedvetandet är ett långsiktigt mål, men jag tror att det är ett mål som vi måste sträva mot.

Därmed skall jag övergå till att säga något om några av de reservationer som fogats till utskottsutlåtandet. Jag börjar med reservation nr 1, som rör bostadsbyggnadsplanen för nybyggnad. Märkligt nog har mittenpartierna denna gång

inte kunnat ena sig om en gemensam skrivning. Här vill jag erinra om att 1969 års riksdag godtog principerna för bostadsbyggnadsplanens utformning, som innebar att det skulle bli en vägning mellan kraven på stabila och produktionsfrämjande betingelser för bostadsbyggandet och möjligheterna att anpassa investeringarna till konjunkturförändringarna. Utskottet kan därför inte finna att det nu är angeläget att höja den långsiktiga planeringsnivån på sätt som förordas av reservanterna. Det föreligger ännu alltför stor osäkerhet i planeringsunderlaget och därmed risk för felbedömningar, om ramarna för planperiodens tre sista år skulle omfatta hela landet, d. v. s. även andra orter än dem som är redovisade. Ramarna måste nog tills vidare gälla de orter där kravet på stabila produktionsbetingelser är klarast fastställt. Dessutom förväntar utskottet att Kungl. Maj:t om så erfordras tar hänsyn till de orter som inte kom i fråga vid ramfördelningen 1969. Beträffande frågan om småhusens andel, vilket herr Nils-Eric Gustafsson och jag tror även herr Per Jacobsson var inne på, föreligger inga skäl som motiverar en ändring av det beslut som föregående års riksdag fattade. Jag skall strax återkomma till frågan om småhusen och kostnaderna.

Beträffande den regionala fördelningen föreligger en gemensam borgerlig reservation, där det hävdas att det skulle finnas risk för att vissa orter skulle bli helt utan tilldelning av bostadslån och att detta inte skulle stå i överensstämmelse med regionalpolitikens målsättning. Lika litet som i fjol har reservanterna kunnat peka på något enda exempel där en kommun vägrats kvot-tilldelning i samband med nylokalisering av företagsamhet. Min personliga erfarenhet är att både länsbostads- och länsarbetsnämnder har samråd och mycket noga följer upp just behovet av bostäder i sådana sammanhang. Jag känner inte till någon ort, som inte fått

den bostadstilldelning som erfordrats i samband med lokaliseringspolitiska insatser. Kan reservanterna åberopa något enda exempel, så är jag övertygad om att utskottet är berett att fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på detta. Jag är också övertygad om att inrikesministern är beredd tillmötesgå ett sådant krav.

Liksom i fjol föreligger en gemensam borgerlig reservation i fråga om fördelning på hustyper. Det är samma motivering för reservationen som i fjol, att andelen småhus måste öka för att bättre svara mot konsumenternas faktiska efterfrågan. Då bör för det första konstateras att fördelningen på hustyper har överlämnats till kommunerna för avgörande. För det andra är detta en kostnadsfråga, som tyvärr omöjliggör för många människor att efterfråga småhus, hur angeläget det än vore.

Av byggnadsrationaliseringsutredningens delbetänkande Rationellt småhusbyggande, som för närvarande remissbehandlas, framgår att kostnadsutvecklingen för de gruppbyggda småhusen varit ogynnsam. Mellan åren 1958 och 1966 ökade byggnadskostnaderna per kvadratmeter lägenhetsyta med 67 procent för småhusen mot 53 procent för flerfamiljshusen. Och då skall man hålla i minnet att trähusfabrikerna svarar för ungefär hälften av allt vårt småhusbyggande. Jag skulle tro att utvecklingen beträffande de styckebyggda småhusen är enahanda. Denna situation kan säkert, vilket herr Werner för övrigt var inne på, härledas ur att projektstorlekarna hela tiden varit för små. Utredningen konstaterar för övrigt att den genomsnittliga storleken för dessa projekt har varit mindre än 20 hus. Utredningen kommer också mycket riktigt fram till den slutsatsen, att denna uppsplittring på många och små projekt måste undvikas. Härvidlag måste kommunerna verka för en bättre samordning.

Personligen tror jag att det måste

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.
Åstadkommas en sanering i den rika flora av småhusfabriker som vi har i vårt land om man skall komma fram till en rimlig produktionskostnad. En utveckling mot detta — det vill jag gärna säga i kammaren — är den serie-tillverkning av småhus som BPA och Cellulosabolaget har startat tillsammans med Svenska riksbyggen i företaget Ådals-hus. Det är Europas förnämsta och modernaste småhusfabrik, helt datastyrd, där förädlingsgraden är så hög att husen skall vara inflyttningsklara två veckor efter leveransen. Det förefaller som om man med detta system har möjlighet att åstadkomma en produkt till en låg totalkostnad. Det är säkert den enda väg man kan gå om småhusens andel i vår bostadsproduktion skall kunna öka i snabbare takt än tidigare. Vi måste dock hålla i minnet att andelen småhus steg från 28 procent år 1968 till 32 procent år 1969. Mot den här bakgrunden har utskottsmajoriteten bedömt att något skäl inte föreligger för ett uttalande från riksdagen i denna fråga.

Beträffande konkurrensförutsättningarna föreligger också en gemensam borgerlig reservation, vari man önskar en parlamentariskt sammansatt utredning. Till detta är bara att säga, att inrikesministern tillkännagivit att han tillsatt en särskild sakkunnig för att utreda konkurrensförutsättningarna inom bostadsbyggandet. Vidare pågår en utredning med särskild tonvikt på byggmaterialindustrins produktivitet- och prisutveckling av en arbetsgrupp inom Kungl. Maj:ts kansli. Utskottsmajoriteten finner det inte motiverat att i detta läge vidta några ytterligare åtgärder.

I ett antal reservationer tas som vanligt upp frågor angående bostadsfinansieringen. Jag skall bara helt kort säga att när det gäller en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet, vilket herr Werner uppehöll sig vid en stund, har utskottsmajoriteten lika litet nu som vid de senaste tre riksdagarna fun-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

nit skäl att avstå från en sådan åtgärd. Man måste ha möjlighet till en statlig totalfinansiering i den händelse den nu gällande överenskommelsen med kreditgivarna inte skulle komma att fungera på ett tillfredsställande sätt.

När det gäller de moderatas reservation om krav på avveckling av paritetslånen delar utskottsmajoriteten helt departementschefens synpunkt att de hittillsvarande erfarenheterna inte ger underlag för att nu överge de grundläggande principerna för bostadsfinansieringen. Jag kan ändå inte tro att herr Kaijser menade att man skulle återinföra de generella subventionerna. Paritetslånesystemet har ju ändå införts för att i dagsläget möjliggöra för mäniskor med lägre inkomster att efterfråga de nya bostäderna. Dessutom är, vilket inrikesministern har sagt, paritetslånesystemet föremål för översyn av särskild sakkunnig.

Beträffande beräkning av låneunderlag och de övre lånegränserna har ingenting nytt framkommit i reservationerna som ger riksdagen anledning till något särskilt uttalande. Det bör också här liksom tidigare erinras om den fortlöpande kontroll beträffande metoderna för beräkning av låneunderlag, pantvärde och produktionskostnad som bostadsstyrelsen svarar för.

I fråga om omprövning av storleken av den räntefria stående delen, om sökandes ekonomi avsevärt och varaktigt försämrats, som ånyo aktualiserats i motioner av fru Landberg och herr Johansson i Norrköping, har utskottet förutsatt att bostadsstyrelsen fortlöpande i sin tillsynsverksamhet uppmärksammat skillnader i praxis och även initierar sådana ändringar av villkoren som kan anses försvarbara.

När det gäller förbättringslån och invalidbostadsbidrag föreligger två reservationer, en av centerpartiet och en gemensam borgerlig reservation. I fråga om dessa reservationer har utskottsmajoriteten inte funnit skäl att nu generellt vidga förbättringslåneformen

till att omfatta de grupper som tidigare undantagits från denna låneform. I fråga om en höjning av inkomstgränsen från 7 000 till 8 000 kronor har majoriteten med hänsyn till att riksdagen så sent som den 1 juli 1969 beslutat en höjning av inkomstgränsen inte funnit anledning till ändring. Låt mig också på denna punkt med anledning av vad herr Nils-Eric Gustafsson i detta sammanhang anförde säga att stödet till låginkomsttagarna bör lämnas via andra former och inte via förbättringslåneverksamheten. Jag tror att det är en princip som håller.

På en punkt föreligger i år en ny reservation som avgivits av representanter för moderata samlingspartiet. Den gäller utskottsmajoritetens ställningstagande till ett motionspar i vilket frågan om en översyn av anvisningsnormerna för den kommunala bostadsförmedlingsverksamheten tagits upp. Motionärerna har nämligen ansett att det bör föreligga möjligheter att återkräva statligt bostadslån av låntagare som utan skälig anledning vägrar acceptera av den kommunala förmedlingen anvisad bostadssökande. Utskottsmajoriteten har för att tillgodose önskemålet att i möjligaste mån undvika social skiktning i bostadsområden ansett det vara motiverat med en översyn av de normkrav som staten bör kunna ställa som villkor för bostadslån. Representanterna för moderata samlingspartiet i utskottet har ansett detta vara principiellt betänkligt och menat att det skulle innebära ett införande av nya tvångsåtgärder. Utskottsmajoriteten har rakt motsatt uppfattning i denna fråga.

Låt mig sedan, herr talman, ägna några ord åt den reservation som herr Gustafsson för övrigt berörde en smula, nämligen moderata samlingspartiets reservation nr 20 beträffande lånefonden för kommunala markförvärv. När reservanterna hävdar att det statliga stödet till kommunernas markförvärv bör upphöra och att ytterligare anslag

inte bör anvisas innebär detta ett vaktslående kring det enskilda ägandet som enbart kommer att gynna en ohämnad markspekulation. Och vad värre är: det påstås dessutom i reservationen att ett kommunalt markmonopol skulle stå i strid med konsumenternas intresse av goda och billiga bostäder. Den verkliga sanningen är ju den rakt motsatta. Den enda garantin för att hela vårt samhällsbyggande skall kunna ske till rimliga kostnader är att kommunerna äger all mark som krävs för bostäder och annat samhällsbyggande. Detta blir alltså angeläget under 1970-talet, när våra resurser för bostadsbyggande och annan kommunal service i ökad utsträckning måste gälla sanering av äldre stadskärnor, inte minst i våra äldre städer. Det är inför detta som våra kommuners aktionsmöjligheter måste kraftigt förstärkas. Jag vill gärna rekommendera till läsning det förnämliga program som Svenska riksborgen utarbetat för 1970-talets bostadspolitik. Programkommittén har letts av förre inrikesministern Rune Johansson. Avsnittet om markpolitiken belyser vilka fördelar den kommunägda marken ger. Först då får det kommunala planmonopolet en reell innebörd. Kommunerna kommer att behärska tidsschemat för samhällsbyggandet, och endast kommunerna kan tillgodogöra sig den markvärdestegring som uppkommer till följd av samhällets utbyggnad.

Vi vet i dag att även i mycket små städer har priset på centralt belägna saneringsfastigheter stigit så kraftigt i höjden att här måste verkligen samhället skaffa sig ökade resurser för att bemästra situationen. Den av Riksborgen föreslagna särskilda saneringsfonden utgör i sammanhanget ett mycket intressant uppslag.

Vill man sedan, herr Kaijser, söka exempel på vad en ohämnad utveckling på detta område kan leda till, så skulle jag faktiskt vilja rekommendera en artikel som var införd i Dagens Nyheter den 11 februari i år, där mark-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. spekulativen i England och i synnerhet i London belyses. Artikelförfattaren konstaterar: "Väldiga förmögenheter har skapats ur intet genom den explosiva efterfrågan i storstäderna på kontors- och affärslokaler. Varken handel eller industri kan mäta sig med markspekulation när det gäller snabba, stora och säkra vinster."

Vi är på god väg mot en sådan utveckling även i vårt land. Är det detta man på moderat håll betraktar såsom ett allmänt konsumentintresse? Jag vill klart säga, att om vi anser att samhället skall bära ansvaret för att tillförsäkra alla medborgare rätten till en god bostad på rimliga villkor, då måste också samhället få de resurser som erfordras för att uppfylla detta ansvar.

Med detta ber jag, herr talman, att på alla punkter få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Högström började sitt anförande i — jag vet inte vad det heter på musikspråk — pianissimo, kanske. Det var mycket fint och vackert. Han gjorde några allmänna reflexioner om bostadsfrågans betydelse i samhället. Jag fattade det så att han på den punkten helt var av den mening som jag har givit uttryck för. Jag känner därför inte något behov att att polemiserar på detta avsnitt.

Herr Högström nämnde bilproblemet, som jag har vågat ta upp i årets debatt. Det gläder mig verkligen. Han berörde även utlandsresorna, som jag har en viss önskan att på något vis försöka komma åt med en beskattning.

Det fanns dock en liten inkonsekvens i herr Högströms anförande mellan inledningen och avslutningen. Om jag hörde rätt påpekade han i inledningen att oppositionspartierna plötsligt hade blivit så förfärligt kostnadsmedvetna. Vi hade talat om de höga bostadskostnaderna. När herr Högström sedan i

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

slutet av sitt anförande skulle argumentera för att man inte skall driva fram ett ökat småhusbyggande, kom han i allra högsta grad in på kostnadsfrågan. Det tycker jag liksom inte går ihop.

Sedan uttryckte herr Högström sin förvåning. Han sade t. o. m. att det var märkligt att mittenpartierna inte hade kunnat skriva ihop sig i reservationen 1. Ja, det kanske ser litet märkligt ut, men jag kan tyvärr inte hjälpa herr Högström att reda ut hur det förhåller sig, möjligen kan jag påpeka att det är fråga om två självständiga partier.

Herr Högströms anförande andades stor förtröstan och tillit till Kungl. Maj:t, i synnerhet till inrikesministern som sitter med oss här. Det är ju bra att det finns en förväntan och en tro på att saker och ting kan klaras av Kungl. Maj:t. Från oppositionspartierna har vi emellertid den meningen att vi nog vill ge Kungl. Maj:t små råd, vilket herr Högström i egenskap av utskottets talesman inte gärna vill vara med om.

Jag vill sedan fråga herr Högström om inte kvoteringsbestämmelserna ändå leder till att många kommuner ute i landet kommer i en svår situation i planeringshänseende. Det låter sig väl sägas att man kan gå till Kungl. Maj:t, men jag tror att det leder till ett bättre resultat att ge de kommuner som befinner sig i den här situationen någonting att räkna med i form av en garanterad bostadskvot.

Så till min gamla käpphäst förbättringslånen och jämlikheten. Vi har haft en jämlikhetsdebatt i det här landet under ganska lång tid. Nu säger herr Högström att de problem som jag har talat om absolut inte skall lösas via förbättringslån utan på annat sätt. Herr Högström utvecklade inte närmare vilka andra sätt han tänkte sig. Från centerpartiets sida anser vi att man i den strävan som vi trodde att alla var besjälade av, nämligen att uppnå en större jämlikhet i samhället, också borde kunna såsom ett moment ta med den här

låneformen, som ju ändå fanns för inte så förfärligt många år sedan.

Jag har alltså inte blivit övertygad om att utskottets majoritet har så där förfärligt klart insett att bifall till de motioner som väckts och de reservationer som avgivits skulle vara till skada för vårt älskade fosterland. Jag tycker inte att herr Högström har kunnat belägga det. Jag vidhåller mina yrkanden.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Högströms anförande utgjorde på sitt sätt en illustration till den relativa samstämmighet som vi väl ändå kan konstatera i bostadsdebatten numera. Han tycktes också vara medveten om den oroande kostnadsutveckling som för närvarande sker och som innebär, såvitt jag förstår, att en relativt sett allt större del av den totala inkomsten behöver användas för att tillgodose bostadsbehovet.

I övrigt gjorde herr Högström mest marginalanmärkningar till de reservationer som avgivits, men ett par punkter behandlade han litet mera utförligt. I fråga om planeringen, bostadsbyggandets omfattning och fördelning menade han att våra reservationer inte är påkallade och inte motsvarar den verklighet som i det avseendet omger oss.

När det gäller planeringen för den femårsperiod som det här är fråga om innebär det nya ramfördelningssystem som föreslås — det begränsade programmet på 60 000 lägenheter för år 1971 — att kommuner som inte klassas som klart expansiva inte får lika långsiktiga rambesked som de tidigare har fått. Dessa kommuner får väl nu först på sensommaren 1970 besked om sina ramar för år 1971, d. v. s. efter riksdagens beslut om en mera definitiv bostadsbyggnadsplan för år 1971.

Fördelningen av 1971, 1972 och 1973 års statsgaranterade program beträffande det antal lägenheter som har föreslagits — alltså respektive 60 000, 50 000

och 50 000 lägenheter för de nämnda åren — görs således till förmån för orter och regioner som har ett klart expansivt näringsliv. På grund av den låga programnivån blir det endast 45 kommunblock, utöver storstadsområdena, som får del av dessa ramar.

Vi anser att den garanterade programnivån är alltför låg och att flera kommuner bör få långsiktiga rambesked och därigenom ett längre och säkrare planeringsperspektiv.

I detta sammanhang har vi också velat framhålla att det enligt vår mening inte finns någon anledning att bibehålla en särskild ram för bostadsbyggande utan statliga lån, som ju nu fördelas av arbetsmarknadsmyndigheterna genom särskilda igångsättningstillstånd. Vi förordar att den särskilda ramen för det privatfinansierade bostadsbyggandet skall avskaffas. Vid sådant förhållande ankommer det på kommun att turordna de projekt som skall inrymmas i kommunens ram. Kommunerna får på det sättet möjlighet att styra bostadsproduktionens inriktning på ett sådant sätt att olika befolkningsgrupper på bästa sätt kan tillgodoses.

Herr Högström var också inne på en annan sak, nämligen konkurrensförutsättningarna. I den frågan kan ju sägas mycket, både beträffande de olika formerna för anbudsförfarande och beträffande de olika konkurrensbegränsande möjligheter som visat sig föreligga.

Det finns många sätt på vilka konkurrensen kan begränsas. Man kan tänka sig att det uppstår en viss konkurrensbegränsning, även om kommunerna begagnar sig av eget markinnehav till förmån för egna eller andra byggföretag. Det finns, såvitt vi kan se, därför skäl för att den utredning som nu är tillsatt även får tillfälle att behandla sistnämnda problem, inte minst det problem som uppstår genom det egenregibyggande, delvis av kommunerna själva, som mer och mer aktualiseras.

Vi är inom folkpartiet tillfredsställda över att en utredning har satts i gång

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

angående konkurrensfrågorna på bostadsområdet, men vi vidhåller vårt tidigare yrkande om att denna utredning bör utökas och få en parlamentarisk förankring, en parlamentarisk sammansättning. Vi anser att direktiven kanske borde utvidgas till att omfatta även andra ämnesområden, som bör undersökas sedan konkurrensförhållandena behandlats. Det var väl framför allt dessa frågor som herr Högström behandlade och som berör våra reservationer. Jag vill betona att vi från folkpartiets sida finner dessa problem väsentliga och att vi därför genom dessa reservationer vill markera särskild vikt vid dessa avsnitt av bostadsproblemet.

Herr KAIJSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Även i år har det varit mycket trevligt att lyssna till herr Högström såsom utskottets talesman i debatten om bostäderna. Vi har givetvis skilda uppfattningar på vissa punkter. Herr Högström talade särskilt om våra reservationer 19 och 20. Herr Högström sade att reservationen 19 är ny, och han tillade sedan att en motion hade föranlett den reservationen. Också motionen är ny.

När vi intagit denna ståndpunkt har vi byggt på en uppgift i ett uttalande av departementschefen i proposition nr 100 år 1967. Där påpekade han att just uppsägning av lånet inte borde vara en påföljd. På sidan 254 i den propositionen heter det:

”Om låntagaren-byggherren underlåter att lämna lediga bostäder till kommunens bostadsförmedling, bör påföljden inte bli att lånet sägs upp, eftersom en sådan åtgärd drabbar de boende. Som utredningen framhåller äventyrar emellertid en illojal byggherre sina möjligheter att få framtida låneansökningar tillstyrkta av kommunen. Det torde därför i allmänhet inte bli erforderligt att begagna den av utredningen anvisade utvägen.”

Jag tycker att detta uttalande av de-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

partementschefen — visserligen en annan departementschef än den nuvarande — kan vara ett gott stöd för den uppfattning som vi har framfört i reservationen 19.

Reservationen 20 bygger på ideologiskt skilda uppfattningar om dessa frågor. Vi anser att det inte är nödvändigt att kommunen äger all mark. Vi anser att det också skall finnas möjlighet till enskilt byggande inom kommunen. Vi vill ingalunda bestrida att tomträttsinstitutet kan ha stor betydelse i vissa fall, särskilt när stora saneringar skall göras, men vi tycker inte att det skall vara nödvändigt att sikta på det. Enligt vår uppfattning skall kommunen kunna sälja tomt med äganderätt till sådana som vill bygga. På så sätt behöver kommunerna inte ligga ute med det stora kapital de kanske fått erlægga för marken. Det är den principen som ligger bakom vårt ställningstagande. Man kan kanske också hävda att kommunerna understundom tar mycket höga tomträttsavgifter, som väl kan jämföras med kostnaderna för mark som enskilda kan ha skaffat sig. Då är det det allmänna som utnyttjar tomtvinsten. Det må vara hänt. Det kan kanske vara riktigt, men det kan ibland vara högst betydande summor som kommunerna utnyttjar.

Herr talman! Jag vidhåller mina yrkanden om reservationerna.

Herr HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par ord! Herr Gustafsson säger att det skulle vara en inkonsekvens i mitt resonemang om den allmänna kostnadsutvecklingen när det gäller småhusen. Problemet är ju att småhusen i dag är för dyra. Jag pekade i mitt anförande på skälen för detta — att vi har en för splittrad produktion och att det inte är möjligt att inom den produktionsformen nå en produktion till lågt pris.

Jag vill ännu en gång åberopa inrikesministern, även med risk att herr Gustafsson uppfattar det som en allde-

les extra tillit till inrikesministern. Han har i årets proposition redovisat ett förslag som kommer att innebära att den begränsning i yta nedåt för småhusen som finns i de nuvarande lånebestämmelserna tas bort den 1 juli i år. Det kommer att underlätta för många, som inte har behov av en stor yta, att få småhus statligt belånade.

Beträffande den garanterade bostadskvoten till de orter som inte kommer i fråga sade jag i fjolårets bostadsdebatt att samarbetsnämnderna ganska väl och noga följer upp de lokala behov som finns vid fördelningen av bostäder.

Herr Gustafsson vill att jag skall förklara vad jag avsåg med att man inte skulle utöka de nuvarande förbättringslånen till andra grupper än pensionärer och handikappade. Jag har den bestämda meningen att kostnadsproblemet för andra grupper med låga inkomster måste lösas på andra vägar. Jag tror inte att man skall koppla samman dessa olika stödformer.

Det sades, kanske litet mera skämtsamt, att jag skulle ha påstått att de reservationer som avlämnats av de borgerliga skulle vara till skada för vårt land. Det vore väl ändå att ta till litet för mycket. Men jag tycker alltså att man skulle ha kunnat vara mera överens i reservationerna. Det är alltså mycket av detaljer som man sysslat med. Herr Jacobsson berörde redan i sitt inledningsanförande frågan om upphandlingsformerna, och han konstaterade att det var bristande konkurrens. Jag ifrågasätter — det är en personlig deklARATION — om vi på sikt kan upprätthålla det nuvarande entreprenadförfarandet. Jag är inte så helt övertygad om att det är den bästa formen av konkurrens. Jag tror att det finns andra vägar att lösa problemet beträffande upphandlingen än enbart entreprenadförfarandet.

Herr Kaijser hänvisar till uttalandet i proposition nr 100 av dåvarande inrikesministern om bostadsförmedlingarnas fria ställning i detta avseende. Det

finns ingenting som i och för sig förändrar den principen i det yrkande från motionärerna som utskottet har ställt sig bakom. När man nu har kunnat påtala former för uttagning av hyresgäster som klart diskriminerar vissa grupper, är det angeläget att man ser över dessa normer. Det är ingenting annat vi vill i det sammanhanget, och vad vi framhåller står inte i motsättning till vad inrikesministern den gången skrev.

Herr talman! Herr Kaijser påstår att det kommunala markinnehavet också skulle kunna leda till ökade markkostnader. I så fall är de ytterligt begränsade, och som herr Kaijser själv slog fast är det då fråga om pengar som det allmänna förvaltar.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte säker på att kommunalmännen ute i landet är helt beredda att acceptera herr Högströms uttalande här att det egentligen är en fördel att inte ha fått en bestämd kvot. Jag tror inte heller att det är en fördel.

Sedan skulle jag bara helt kort vilja fråga vad det är som gör att herr Högström vill för handikappade och andra lösa vissa jämlikhetsproblem via bostadspolitiken genom förbättringslån. Vad är det som skiljer dessa grupper ifrån andra låginkomsttagare och som herr Högström alltså inte vill hjälpa på det här sättet? Det skulle vara bra att få en klar bild av skillnaden.

Herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet HOLMQVIST, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende besvara herr Axel Kristianssons (cp) interpellation angående fördelningen av bostadslån för nybyggnad, erhöll ordet och yttrade:

Herr talman! Jag ber att i detta sammanhang få avge ett svar på en interpellation av herr Axel Kristiansson angående systemet för fördelning av rammar för beslut om bostadslån.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Herr Axel Kristiansson har frågat mig dels om jag anser att den av riksdagen beslutade nya ordningen beträffande fördelning av låneramar medfört några fördelar visavi möjligheterna att tidigare fördela desamma och i så fall vad anledningen är till förseningen av beslutet om låneramar för år 1971,

dels om jag avser att också framdeles fortsätta med ett system med olika tidpunkter för olika orter, då besked lämnas om bostadskvoter,

dels slutligen om jag anser att de mindre orterna kan tillfredsställande planera sitt byggande med de korta varsel som nu tillämpas.

Det av 1969 års riksdag beslutade nya systemet för fastställande och fördelning av bostadsbyggnadsplanerna innebär i korthet följande.

Riksdagen fastställer årligen bostadsbyggnadsplan för löpande kalenderår och de närmast följande fyra åren. Planerna för löpande kalenderår och året därefter omfattar dels det antal lägenheter för vilka statliga bostadslån kan beviljas, dels det antal lägenheter som kan komma att sättas i gång utan statliga lån. Planerna för åren 3, 4 och 5 i planperioden omfattar enbart bostadsbyggande med statliga lån och har formen av garanterade program. Beträffande det tredje året bestäms också en projektreserv.

Bostadsbyggnadsplanerna för det löpande kalenderåret och följande år avser hela riket. Planerna för åren 3—5 avser enbart orter och regioner med klart expansivt näringsliv och långsiktigt positiv befolkningsutveckling.

Det nya systemet syftar till en långsiktig planering av bostadsbyggandet med bibehållen flexibilitet gentemot mera konjunkturberoende sektorer inom samhällsekonomin. Vidare innefattar planeringen en beredskap så att bostadsbyggandet kan öka i den omfattning som resurserna medger.

Det nya ramfördelningssystemet ledde till att bostadsstyrelsen måste ändra rutinerna för fördelningsarbetet. Sty-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

relsen har centralt gjort fördelningen på kommunblock åren 1971—1973, ett arbete som tidigare utfördes av länsbostadsnämnderna. Den centrala fördelningen liksom övergången till fördelning i kvadratmeter våningsyta i stället för i lägenheter har krävt ett omfattande utredningsarbete. Beskeden från bostadsstyrelsen kom därför att lämnas något senare hösten 1969 än hösten 1968. Någon motsvarande förse- ning i fråga om fördelningen i år av bostadsbyggnadsplanen för år 1971 och av de garanterade programmen för åren 1972—1974 behöver enligt bostadsstyrelsens bedömning inte upp- komma.

Enligt min mening ger bostadsbygg- nadsplaneringen i sin nuvarande upp- läggning goda förutsättningar för den rationalitet och flexibilitet i bostads- byggandet som är dess syfte. Jag är inte främmande för att förbättringar i planeringsförutsättningarna kan behö- vas i vissa kommuner som nu får be- sked endast för en tvåårsperiod. I det utlåtande av statsutskottet som nu be- handlas förordas också att i sådana kommuner besked skall kunna lämnas avseende konkreta projekt för det tred- je året. Härigenom bör kravet på sta- bila produktionsbetingelser kunna till- godoses på ett sätt som medverkar till att kompensera den förkortning av pla- neringsperioden som det nya systemet onekligen innebär för nyssnämnda kommuner.

Det nya planeringssystemet har varit i funktion endast en kort tid. Bostads- styrelsen kommer att redovisa erfaren- heterna av systemet. På grundval härav får övervägas om ytterligare ändringar i systemet kan behöva göras.

Herr talman! Jag vill också anföra några synpunkter i anslutning till den debatt som ägt rum här. Jag har med stort intresse lyssnat till samtliga ta- lare, men jag tror att det egentligen en- dast är herr Kaijser som försökt ställa in bostadsbyggandet i ett större per- spektiv och såg på återverkningarna i

samhället i övrigt. Personligen tyckte jag att det var en något för pessimis- tisk beskrivning. Den var alltför sche- matisk, men uppenbart är att vi har att bedöma bostadsbyggandet i ett sam- hälle som ständigt befinner sig i för- ändring.

När herr Kaijser säger att vi inte kan bygga bort bostadskön, så har jag hört det påståendet också i andra kam- maren i dag. Jag vet inte vad man men- nar då man säger att det inte är den metoden vi skall använda när det gäl- ler att försöka få bort bostadsbristen, ty det finns väl ingen annan väg att gå än att producera mer och mer bostäder. Man skulle naturligtvis kunna säga att vi i dagens samhälle ännu inte lyckats producera bort t.ex. bilbristen, att vi inte lyckat producera bort de brister som finns på vissa andra områden, in- om kulturlivet o. s. v. Ja, nästan över- allt kvarstår väl uppgifter för oss. Men uppenbart är att vi i dag nått fram till ett läge där vi bättre kan tillgodose bostadsefterfrågan än vad vi kunde än- nu för några år sedan. Att vi bör ha stora utsikter att inom ett antal år kun- na bjuda människorna ännu större val- möjligheter i fråga om bostad än de har i dag är också uppenbart. Men när det gäller valmöjligheter menar jag, herr Kaijser, att man inte kan räkna med det gamla bostadsbestånd som är avsides beläget såsom en verklig till- gång när man skall försöka tillfreds- ställa människornas önskningsar.

Jag har nämligen alltför många gånger som ett argument av represen- tanter för kommuner hört, att nu har vi fått en industri till vår ort, och nu behöver vi också bostäder här. Då har jag sagt, att jag har levt i föreställning- en att de som bor på någon mils av- stånd från orten skulle kunna pendla till och från sin arbetsplats. Det har ofta varit ett motiv för en lokalisering att det skulle vara möjligt att tillgodo- göra sig det bostadsbestånd som finns inom regionen.

Men det händer ofta att sedan man

väl fått önskemålet om en lokalisering förverkligat så reser man helt andra önskemål i fråga om bostäder. Då säger man kanske att om man får bygga bostäder på orten kan de anställda få bättre kontakt med sin arbetsplats, med samhällets serviceanordningar o. s. v. Det är önskemål som självfallet inte utan vidare kan avvisas. Därför anser jag att herr Kaijser var något för onyanserad i sin bedömning av de uttalanden som bostadsstyrelsen har gjort.

Bostadsstyrelsen har ju nu gjort beräkningar om det framtida bostadsbehovet. Utredningen är inte publicerad ännu, men vi har i tidningarna läst vissa antydningar om dess innehåll. Sedan vi fått detta material kan vi fortsätta denna diskussion. Jag har anledning att upprepa här vad jag sagt i medkammaren, nämligen att det är min avsikt att detta material skall överlämnas till en parlamentariskt sammansatt kommitté, som skall få i uppgift att bedöma vilken omfattning vårt bostadsbyggande skall ha i det längre perspektivet. I den bedömningen kan naturligtvis de synpunkter som herr Kaijser i dag har anfört komma med. Jag vill inte utan vidare säga att bostadsstyrelsen på alla punkter kanske gjort de helt riktiga bedömningarna, men jag tror att de är riktiga så till vida att vi i framtiden blir tvungna att ägna ett större intresse åt att komma till rätta även med de dåliga bostadsmiljöerna. Vi måste säkerligen satsa mer på saneringsarbete, och jag är tämligen övertygad om att detta tillsammans med den nödvändiga nyproduktionen ger oss anledning att hålla byggresurserna intakta.

Jag skall emellertid inte nu ytterligare kommentera denna sida av saken, även om det här kunde finnas anledning att ta upp många fler faktorer som påverkar de anspråk som ställs på boendet.

Herr Kaijser pekade på sambandet mellan bostadsbyggande, arbetsmark-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. nad och lokaliseringspolitik. Jag vill då understryka att även invandringen är en faktor som påverkar bostadsförsörjningen. Jag har på sistone haft anledning att fästa uppmärksamheten på att industrins stora efterfrågan på arbetskraft i dag vållar svårigheter att lösa bostadsfrågan. Vi är överens om att försöka anpassa byggandet till både industrins och samhällets behov. Men det blir stört omöjligt för kommunalmännen att planera på ett riktigt sätt om de ställs inför uppgiften att på mycket kort tid skaffa bostäder för kanske hundratals och i vissa fall tusentals medborgare från andra länder. Dessa utgör naturligtvis ett betydande tillskott för industrins och den övriga arbetsmarknadens del men ställer oss samtidigt inför betydande svårigheter när det gäller bostadsanskaffning.

Redan av det skälet finns det anledning att ägna större intresse åt möjligheterna att söka ta till vara de arbetskraftsresurser som finns inom vårt eget land i form av t. ex. kvinnor som kan intresseras för att gå ut på arbetsmarknaden och ett bättre tillvaratagande av den äldre arbetskraften. Vi får inte heller glömma bort de människor som vi stämplar som handikappade och ställer vid sidan om arbetsmarknaden. Det finns anledning att bättre än hittills överväga hur vi skall ta till vara denna arbetskraft.

Om vi agerar på dessa områden kan vi också medverka till att lätta situationen på bostadsmarknaden. Jag nöjer mig med dessa exempel för att beskriva nödvändigheten av att vi ser på dessa frågor i ett sammanhang. När man diskuterar bostadsbyggandet är det därför inte möjligt att rycka ut det som ett område där man kan låta fantasin spela fritt.

Representanterna för centerpartiet och folkpartiet har inte framträtt tillsammans när det gäller vissa frågor om bostadsbyggandet. Centerpartiets talesman kunde inte ge någon förklaring till det förhållandet. Det var pre-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

cis som om någonting utifrån hade gripit in och stört det goda samarbetet. Han avstod från att ge en förklaring till att det inte hade varit möjligt att gå fram med gemensamma reservationer och ställningstaganden.

En sak har de båda partierna dock gemensamt, nämligen inställningen till småhusbyggandet, även om man i ena fallet talar om friliggande och i andra fallet om styckeproducerade hus. Man menar att sådana skulle få byggas fritt. Vad är det för slags funderingar? Uppstår inte samma problem oavsett om vi bygger flerfamiljshus eller småhus? I båda fallen behövs material och arbetskraft, och i båda fallen ställer det anspråk på vår ekonomi. Man diskuterar precis som om det finnes en möjlighet att gå vid sidan om de problem som vi annars känner att vi måste avväga och bedöma, nämligen hur mycket vi totalt kan producera. Man agerar som om man här hade upptäckt något underbart — att uppförandet av fabriksstillverkade hus skulle kunna släppas fritt vid sidan av alla kvoter. Jag anser det vara alltför lättsinnigt att resonera på det sättet. Det är mycket möjligt att man från både folkpartiet och centerpartiet tror sig kunna gå ut i bygderna och säga: Om riksdagen följt vår reservation, så skulle ni kunna få bygga hur mycket som helst, bara ni höll er till småhus. Jag kan inte finna någon logik i det resonemanget, för även flerfamiljshus kan ju produceras med förfabricerade element. Jag kan inte anse att det är några principiella skillnader mellan dessa båda kategorier av bostadshus. Jag hoppas att man framdeles kommer ifrån detta tänkande, ty husens framställningssätt är tämligen ovidkommande vid bedömningen av bostadsbyggandet i detta sammanhang.

Jag kanske kunde nöja mig med dessa allmänna reflexioner, eftersom herr Högström bemött en del av de påståenden som skulle kunna tarva en kommentar. För att undvika missförstånd

bör jag kanske dock säga några ord till herr Werner. Jag tror säkert att utskottsmajoriteten och herr Högström har samma uppfattning som jag, även om herr Högström inte sade någonting på denna punkt. Jag vill dock säga att herr Werner kanske missförstått utskottets hållning till de byggherrar som sedan de väl beviljats statliga lån avstår från dem och föredrar att privatfinansiera husen och ta ut högre hyror. Jag tror inte att det är den konkreta situationen utskottet haft att bedöma, utan såvitt jag förstår var utgångspunkten en helt annan. Jag reagerar lika starkt som herr Werner emot att sådant förekommer. Det är inte tillfredsställande att en familj, som vill skaffa sig en bostad, går till bostadsförmedlingen eller talar med byggherren och får beskedet att det blir en lägenhet med statliga lån och den och den hyran från inflyttningsdagen, men att familjen sedan efter en tid ställs inför situationen att byggherren ändrat uppfattning och ännar avstå från att utnyttja statslånen för att i stället utnyttja möjligheten att ta ut en avsevärt högre hyra. Det förvånar mig verkligen att sådant kan förekomma bland ansvariga byggare. Det kan absolut inte tolereras i längden att en så viktig sak som bostaden och hyran för densamma får bli föremål för sådant godtycke från en enskild människas sida.

Jag har sett liknande saker när det gäller behandlingen av låneärenden, där byggherren ibland gjort gällande att om inte bostadsstyrelsen godtar den kostnad som byggherren funnit rimlig, skulle han i stället privatfinansiera huset. Jag anser att det är ett alldeles för sent stadium att då låta byggherrarna agera godtyckligt. Jag vill gärna ha sagt att jag reagerar lika kraftigt som herr Werner mot att sådant skall få förekomma. Jag hoppas att de ansvariga inom den sektor det gäller vill medverka till att sådant kan undvikas. Det måste ju verka oerhört nedsättande

för den enskilda byggnadsverksamheten. Om den skall fortsätta att arbeta får den avstå från sådana manövrer.

Jag ville, herr talman, med hänsyn till att herr Werner pekat på dessa förhållanden ge till känna en klar mening på denna punkt.

Herr KRISTIANSSON, AXEL, (cp):

Herr talman! Jag ber att först till statsrådet uttala ett tack för svaret på min interpellation.

Jag ställde i interpellationen vissa frågor i anslutning till det system som föregående års riksdag beslutade och som från och med i år har praktiserats beträffande fördelningen av ramarna för beslut om bostadslån. Jag gjorde det därför att den politik som förs är av stor betydelse då det gäller lokalisering inte bara av bostäder utan också av människor och företagsamhet.

Jag har den principiella inställningen att man med bostadspolitiken inte skall styra lokaliseringen utan så långt detta är möjligt nollställa de olika bygderna, så att de har samma utgångsläge. Jag vill gärna ställa en konkret fråga till statsrådet Holmqvist: Instämmer statsrådet i min uppfattning, eller anser statsrådet att man skall styra utvecklingen med bostadspolitiken? En helt annan sak är att följa upp den utveckling som pågår.

Det nya system som har praktiserats under detta år har givits en oberättigat positiv rubricering. Man kallar det i dagligt tal för prioritering av expansiva orter för att möjliggöra bättre planering av byggnationen. Utifrån dess praktiska konsekvenser, dess verkan och innebörd anser jag att detta är fel. Den riktiga rubriceringen vore i stället: diskriminering av vissa orter! Det är nämligen här egentligen inte fråga om prioritering av vissa orter utan om en diskriminering, vilket är en väsentligt allvarigare sak.

Jag skulle med utgångspunkt i egna erfarenheter från ett expansivt kom-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. munblock vilja säga att ehuru det från andra utgångspunkter kan vara intressant med en långtidsplanering, så har det för en expansiv ort mycket liten betydelse om man får reda på hur mycket man får bygga under de närmaste fem åren. Utgångsläget ligger i den bostadspolitiska målsättningen. Med kännedom om att orten betecknas som expansiv och med kännedom om att expansivitet prioriteras, vet man att man får bygga. Man behöver inte ha svart på vitt på detta. Planeringen sker i alla fall, oavsett om man får besked, i varje fall till den nivå man får besked om och sannolikt med en viss marginal därutöver. Vad som är väsentligt är att i de orter där ovisshet råder få veta om man får bygga.

Herr statsrådet började sitt svar med att referera vad beslutet innebär, och det känner man till, i varje fall på de orter där man inte har kommit med på listan med de 45 expansiva zonerna. Det finns en passus på första sidan av svaret, som jag emellertid ifrågasätter riktigheten av. Där står: "Bostadsbyggnadsplanerna för det löpande kalenderåret och följande år avser hela riket." Det löpande kalenderåret måste rimligen vara 1970, och det närmast följande året måste rimligen vara 1971. Jag vill fråga inrikesministern, hur mycket man i dag vet i hela riket om vad man får bygga under 1971. Beträffande de orter som inte var med på förteckningen är det sagt att beskedet skall ges i juni månad. Men sannolikt kommer icke detta besked ut till kommunerna förrän i slutet av tredje kvartalet, kanhända under det sista kvartalet med hänsyn till att det under den aktuella tiden råder semesterförhållanden, varför dessa ärenden får ligga obehandlade. Sedan skall detta ut via samarbetsnämnderna och till delkommuner i de fall där det inte genomförts kommunsammanslagning. I vilket fall som helst vet man ingenting i stort sett förrän under det sista kvartalet om vad man skall bygga under 1971.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Jag har frågat inrikesministern, om han avser att i fortsättningen tillämpa detta system. Jag behöver inte på nytt ställa frågan, eftersom det av propositionen i och för sig framgår att så skall ske. Men inrikesministern ger här en liten strimma av hopp, ty han anför i propositionen att i fortsättningen skall i någon mån kommuner utanför den klart expansiva kretsen också kunna få ett förhandsbesked. Vidare säger han att en viss mindre del skall avsättas för fördelning på kommuner utanför den klart expansiva kretsen, vilka dock kan visa på ett konkret planerat och godtagbart byggnadsprogram som täcker även detta tredje år. Under denna förutsättning är det kanske inte så många kommuner som kommer i åtnjutande därav. Jag tycker rimligen att det bör ha sagts: "Under förutsättning att man kan prestera ett godtagbart byggnadsprogram." I så fall skulle ju kommunerna ha två år på sig att prestera ett program, och då skulle det bli möjligt för kommunerna att så att säga utnyttja programmet. Men nu är det sagt: "Under förutsättning att man kan prestera programmet på förhand" — och det är en väsentlig skillnad. Det är alltså inte så mycket att hoppas på härvidlag.

Den stora frågan gäller emellertid behovet av planering på de små respektive de stora orterna, och det var detta som min tredje fråga var konkret inriktad på. Jag frågade statsrådet, om han ansåg att de mindre orterna kunde tillfredsställande planera sitt byggande med hänsyn till det korta varsel som nu tillämpas. Jag har redan sagt att dessa små kommuner får besked om vad de skall bygga 1971 med ungefär tre månaders varsel. Den konkreta frågan är då, om inrikesministern menar att det är en tillräckligt lång tid för att planera. Jag tycker att det är en orimligt kort tid, så mycket mer som man här lever i ovisshet och som man här inte kan göra på det sätt som kan ske i den stora expansiva kommunen, nämligen

planera då man vet att man under alla förhållanden får bygga. Denna ovisshet leder ju till att man inte alltid kan vara beredd att omedelbart sätta i gång byggandet, när man får besked med så kort varsel.

Vidare vill jag ställa följande fråga med anledning av det svar som avgetts, och den lyder på följande sätt: Menar herr statsrådet Holmqvist att de små orterna skall vara konjunkturpolitiska buffertar i detta spel? I svaret framhålles följande: "Det nya systemet syftar till en långsiktig planering av bostadsbyggandet med bibehållen flexibilitet gentemot mera konjunkturberoende sektorer inom samhällsekonomin." Detta innebär totalt att bostadsbyggandet i någon mån måste anpassas med hänsyn till expansiviteten eller konjunkturen inom övrigt näringsliv — och jag har ingenting att invända däremot. Men har det nu på förhand lämnats ett besked om fördelningen i de expansiva orterna, måste självfallet denna "bufertlidelse" — om jag får använda det uttrycket — slå mycket hårt i de små kommunerna, och detta tycker jag är en orimlighet.

Ja, herr talman, jag hade kanske hoppats att svaret skulle ha varit något annorlunda. På en konkret fråga om förseningen av beskedet i år förklarar inrikesministern, att den har berott på att man till bostadsstyrelsen har måst flytta det fördelningsarbete som tidigare har bedrivits på länsbostadsnämnderna. Denna centralisering har tydligen inte inneburit någon effektivisering utan har lett till en försening, som har förklarats bero på att en del engångsarbeten har måst göras. I svaret sägs att man inte behöver räkna med någon motsvarande försening i fortsättningen. Jag frågar inte efter förseningen, utan jag frågar efter om det i detta system ligger någon förbättring av möjligheterna att kunna ge snabba besked. Jag tycker att inrikesministern är mycket, mycket anspråkslös när han förklarar att det inte kan bli någon för-

bättring men i varje fall inte någon försämring.

Herr talman! Med det anförda vill jag ännu en gång tacka för svaret.

Herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag uppfattade interpellantens anförande så, att han hade hoppats att det nya systemet skulle möjliggöra tidigare besked än som hittills har varit fallet. I detta avseende är det inte så lätt att åstadkomma någon nämnvärd förbättring. Jag har förklarat att förseningen i följd berodde på den företagna omläggningen, inte bara på det sätt som herr Axel Kristiansson omnämnde, utan också därigenom att vi gick över till det nya systemet med fördelning i kvadratmeter våningsyta i stället för i lägenheter.

Jag har således anledning tro att vi, sedan vi har kommit över detta skede, skall kunna återgå till den gamla ordningen. Men vi måste invänta riksdagens beslut, innan man kan lämna bestämt besked. Därför är det direkt orimligt att nu vänta sig någon annan ordning. Sedan riksdagen beslutat får vi i vanlig ordning ge regleringsbrev till bostadsstyrelsen, som får vidtaga erforderliga åtgärder. Jag hoppas därför att det kan bli bättre i höst och inte uppkomma någon tidsutdräkt. Om vi skall ha riksdagen med och bestämma om detta, finns det ingen möjlighet att ge ett besked redan på våren eller nyåret.

Herr Axel Kristiansson tycks hysa misstanken att vi hittar på sådana här saker för att försvåra planeringen, att vi avsiktligt skulle hålla igen beträffande bostäder för att på det sättet styra utvecklingen i vissa kommuner. Så är det självfallet inte. Utgångspunkten var ju att vi skulle ha större utsikt att träffa rätt om vi gav de kommuner möjlighet att planera som under senare år hade dokumenterat att där fanns en naturlig växtkraft. Det finns på den punkten inga sådana fula avsikter som herr Axel Kristiansson har antytt.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Jag kanske kan medge att det är litet fel att tala om två kalenderår. Det blir det ju inte, eftersom beslutet kan komma först någon gång på sommaren eller på hösten. Som herr Axel Kristiansson sade, blir det i verkligheten en kortare period. Jag tror dock att det här dilemma kan vara övervunnet nu, sedan statsutskottet har uttalat sig för att det bör skapas möjligheter att tillgodose kommuner som har behov av en långsiktig planering med tanke på projekt som skulle löpa under några år. Jag har tolkat uttalandet så att det är utskottets avsikt att det skall finnas möjlighet att fatta ett beslut som möjliggör för kommuner att lägga upp sina planer på det sättet. Naturligtvis finns det ingenting som hindrar kommunerna att göra föreställningar om hur mycket de skall bygga, men de är ju ändå inte i behov av besked flera år i förväg annat än om de är tvingade att träffa avtal för att kontinuerligt kunna bygga ut ett visst projekt.

Jag tycker nog att man skulle tillgodose de intressen som kan finnas, om den ordning införs som det nu, såvitt jag kan förstå, finns stora utsikter att riksdagen bestämmer sig för.

Herr **KRISTIANSSON, AXEL**, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste säga — det kanske låter elakt — att det verkar närmast som om inrikesministern inte kunnat skilja sig från de lokaliseringspolitiska målsättningar han drev i sitt tidigare departement, där koncentrationsideologin var en ledstjärna. Men inrikesministern bör ju ändå betänka att då gällde det svin och höns, men nu är det fråga om människor, och det tycker jag är litet värre.

Nu gick inrikesministern fullständigt förbi min frågeställning om huruvida det är ett rimligt system vi har med tanke på att få en lokalisering utifrån nollställda förutsättningar. Det har vi nämligen inte i dag. Systemet medför

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

både direkt och indirekt, eftersom företagsamhet och annat som är avgörande för en bygds utveckling mycket noga följer vad som här sker, en anhopning av människorna i de s. k. expansiva zoner i högre grad än som annars behövde vara fallet.

Eftersom jag inte gillar den utvecklingen, reagerar jag mot att man har det här systemet, ett system som inte medfört några fördelar — det erkänner statsrådet — i fråga om möjligheterna att snabbt kunna ge ett besked. Statsrådet säger att några fördelar inte har vunnits hittills och att vi sannolikt inte kan vinna några i fortsättningen heller. Då förstår jag inte varför vi har det systemet. Jag tror att det vore rimligt att nollställa förutsättningarna på samma sätt som vi hade tidigare och att man ger besked till de små kommunblocken på samma gång som man ger besked till de stora.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga ävensom handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Herr ALEXANDERSON (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Till riksdagen har nu avlämnats proposition nr 20, med förslag till jordabalk. Med anledning av propositionens stora omfång ber jag få föreslå att det föreskrivs förlängd tid, 15 dagar, för avgivande av motioner i anslutning till denna proposition.

Detta förslag antogs.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utlämning till Danmark, Finland, Island eller Norge för verkställighet av beslut om vård eller behandling, m. m.;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i luftfartslagen (1957:297); och

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om förevisning av brandfarlig biograf-film.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1970/71 i vad avser arbetsmarknad m. m. jämte motioner; samt

nr 55, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1970/71 i vad avser företagareföreningarna m. m. jämte motioner; ävensom

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motioner om stöd till de fria och frivilliga organisationernas informationsverksamhet, om stöd till ungdomsorganisationernas tidskrifter och internationella kontaktverksamhet samt om statsbidrag till handikapporganisationer för utgivande av tidningar och tidskrifter; samt

nr 28, i anledning av motioner om åtgärder för att minska frekvensen av hjärtinfarkt.

Anmälades och bordlades följande motioner:

nr 1179, av herr Nilsson, Nils, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, med förslag till lag med vissa bestämmelser i anledning av statens övertagande av lokalhållningen för de allmänna underrätterna, m. m.;

nr 1180, av herr Sörlin m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 109, angående vissa trafiksäkerhetsfrågor;

nr 1181, av fru *Lundblad, Grethe*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 121, med förslag till lag om social centralnämnd m. m.; samt

nr 1182, av herrar *Sörenson* och *Österdahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 122, angående utbyggnad av organisationen för läkar- och tandläkarutbildning i Stockholm m. m.

Meddelande ang. enkel fråga

Meddelades, att jämlikt § 20 i kammarens ordningsstadga följande enkla fråga denna dag framställdes av herr *Hübinette* (m) till herr statsrådet och che-

Meddelande ang. enkel fråga

fen för kommunikationsdepartementet: "Är Kommunikationsministern beredd att medverka till att skador på höstsådda grödor, uppkomna genom vägverkets vintersaltningar, ekonomiskt regleras så att vederbörande jordbrukare hållas skadeslösa?"

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 17.06.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Onsdagen den 22 april eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 50.

Herr KAIJSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är inte så roligt att göra ett kort genmäle när den man skall genmäla mot inte är här. Departementschefen sade emellertid några saker som jag skulle vilja invända emot.

Till att börja med sade han att jag, när jag satte in bostadsbyggandet i de stora sammanhangen och talade om arbetsmarknadsfrågorna och lokaliseringsfrågorna i samband därmed, hade glömt bort invandrarfrågorna, som också hörde till det problemet. Det kanske i och för sig är riktigt, men jag sade ändå att folkökningen för närvarande nästan mest orsakas av invandringen. Helt hade jag alltså inte glömt bort den, och jag räknade med att den framför allt hörde hemma bland arbetsmarknadsfrågorna.

Sedan opponerade sig departementschefen emot att jag var skeptiskt inställd till att man under dessa förhållanden skulle kunna bygga bort bostadsbristen. Han sade att man inte har någon annan väg att gå än att bygga bort bostadsbristen och att det hela tiden blir flera som får bättre bostäder. Det är alldeles riktigt, men jag som i viss mån är lekman på detta område söker mig till litteratur där jag kan hitta någonting som är värdefullt och som kan belysa frågan. Jag har i utredningen Svensk ekonomi, som gjordes inom sekretariatet för ekonomisk planering i

finansdepartementet, läst följande som jag ber att få citera:

"Att bygga bort bostadsbristen under åren 1966—1970 skulle alltså med nuvarande prispolitik inte vara möjligt ens vid en mycket drastisk forcering av bostadsbyggandet." Sedan hoppar jag över en bit och läser vidare: "Klart är att bostadsbristen sammanhänger med den prisbildning som tillämpas på bostadsområdet ... Utan att angripa problemen från såväl efterfråge- som produktionssidan torde det knappast vara möjligt att inom överskådlig tid återställa balans på bostadsmarknaden. Det ankommer på de politiska instanserna att bedöma om förändringar i prissystemet bör tillgripas för att komma till rätta med bostadsbristen. En allvarlig och ingående diskussion av denna fråga försvåras av brist på material och undersökningar rörande olika sidor av prisproblematiken. Mycket har utretts på bostadspolitikens område men ett så centralt problem som detta har inte ägnats någon egentlig uppmärksamhet i det offentliga utredningsarbetet."

Det förefaller mig som om man därav kunde dra den slutsatsen att de personer inom finansdepartementet som gjort denna utredning inte tror att man kommer till någon riktig lösning av frågan om bostadsbristen om man inte låter prismekanismerna träda i funktion. Ju mer understöd människor får, desto större våningar vill de ha, inom den ram de kan betala. Jag vill inte säga att det är fel att de vill ha större bostäder, men jag tror att detta gör att det är svårt att bygga bort bristen.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Med en sådan här mel-

lanliggande paus kanske replikskiftet inte blir så särskilt fräscht, men det må vara hänt.

Inrikesministern började med att säga att det bara var herr Kaijser som hade ställt in bostadsfrågan i dess stora sammanhang. Jag har stor högaktning för herr Kaijser, och det var ett riktigt påpekande. Men jag tycker det var litet orättvist att glömma bort dem som försökt ha samma höga ambitioner. Jag var för min del i mitt inledningsanförande angelägen om att mycket starkt understryka att vi vill se bostadsfrågan integrerad i det samlade samhällsbyggnad.

Vissa vändningar i inrikesministerns formulering antydde att han också ville föra in bostadspolitiken i ett större sammanhang, att han ville ha en dylik integration över hela fältet, och det tycker jag är aktningsvärt. Men jag vet inte riktigt vem man nu skall lita på. Herr Högström talar tvärt emot detta. Tidigare i eftermiddags sade han ungefär: Lagg för all del inte sociala aspekter på bostadsfrågorna, i varje fall inte om det gäller förbättringslån! De aspekterna skall klaras på annat sätt *utanför* det bostadspolitiska skeendet.

Sedan sade statsrådet, att vi plockar ut småsaker — detta var en liten kvickhet eftersom det gällde småhusen — som vi vill ha *utanför* ramen. Han använde ett ord som inte är så särskilt vackert och sade att det var ett lättsinnigt sätt att handskas med problemet. Jag skulle då vilja fråga statsrådet: Är det inte i så fall lika lättsinnigt att fritidshusen i dag inte har fått någon sådan uppmärksamhet från regeringens sida? De byggs nämligen *utanför* ramarna.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag lade märke till att inrikesministern var bekymrad över att vi inte kommit överens inom oppositionspartierna. Jag tycker det är tråkigt

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. att en sådan sak skall vålla så mycken oro ända upp i regeringskretsen. Varför är inte två eller tre olika partier eniga i alla detaljer? Det är verkligen ett ämne som man kan spekulera över i oändlighet, men jag tycker inte att man skall låta något sådant förbittra livet. Vi i folkpartiet försöker följa en konsekvent linje när det gäller bostadsbyggandets omfattning och planering, och vi inbjuder alla som så önskar att ansluta sig till den linjen. Denna inbjudan gäller t. o. m. regeringspartiet.

Sedan noterar jag med tillfredsställelse att inrikesministern ställde i utsikt att en parlamentarisk kommitté skall tillsättas för bedömning av det framtida bostadsbehovet och problem som sammanhänger därmed.

Beträffande småhusbyggnad tyckte statsrådet att vi var lättsinniga. Nu har det emellertid vitsordats att det också är en kostnadsfråga huruvida vi skall kunna bygga småhus eller inte. Det är knappast troligt att ett friare småhusbyggande skulle innebära en så okontrollerad ökning av den totala volymen att det skulle behöva inge några större samhällsekonomiska betänkligheter. Här är det dock fråga om att stimulera ett byggande som vi alla vill ge företräde. Det är väl ändå på det sättet?

I en replik, som jag inte tidigare återkommit till, uttalade herr Högström tveivel på entreprenadsystemets kostnadsdämpande effekter. Jag skulle vilja ställa frågan: Vilka andra vägar kan anvisas som bättre än ett utvecklat entreprenadsystem kan leda till prissänkande och konkurrensfrämjande resultat? Jag tror att vi här är inne på ett ganska intressant problem som vi kanske inte kan utveckla närmare i kväll, men som jag ändå tycker att det skulle vara värdefullt att få ytterligare belyst.

Herr HÖGSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var närmast herr Gustafsson som gav mig anledning att ånyo begära ordet. Herr Gustafssons be-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

skrivning av vad jag sade var ju litet friserad. Jag har lyckligtvis framför mig utskriften av vad jag sade i mitt korta genmäle. Jag sade att för närvarande bedömer vi det så att det inte finns möjligheter att utsträcka denna form av bostadsstöd till andra än de grupper som är preciserade i denna författning — därvidlag är det såvitt jag kan förstå inte någon motsättning mellan inrikesministerns synpunkter och mina synpunkter. Man skall nämligen komma ihåg att det sitter en särskild utredning som sysslar med låglönegruppernas problem, och jag föreställer mig livligt att bostadskostnaderna är en av de detaljer som måste beaktas i allra högsta grad.

Sedan var det herr Jacobsson som ville veta närmare vilka vägar som fanns för att enligt min mening ersätta det nuvarande entreprenadsystemet. Låt mig bara helt kort säga att med de förhållanden vi har på entreprenadmarknaden är det väl utan att ta till överord mycket av entreprenadsystemet som förhindrar konkurrens i egentlig mening. Jag skulle vilja komma fram till att man fick ett system där så litet som möjligt utförs på räkning. Jag bedömer nämligen att det måste vara ett slöseri med arbetskraft att så många människor skall syssla med beräkningar för att avge anbud på ett arbete. Jag tror att det finns andra vägar att gå, och jag är övertygad om att man i de kretsar som sysslar med dessa frågor är medveten om att man måste hitta andra lösningar. Det kan tänkas att upphandlingen i fasta priser i andra former kan bli en väg som man skall fortsätta på.

Herr statsrådet HOLMQVIST:

För att återkomma till herr Gustafssons och herr Jacobssons inlägg vill jag erinra om att vi har haft anledning i andra sammanhang att bekymra oss för kreditsituationen och fundera över hur vi skall kunna tillgodose alla de önske-

mål som anmäler sig. Det var inte minst det som gjorde att jag tog upp denna som jag tycker något underliga lösning av frågan. Mittenpartierna går inte ut och säger att vi i budgeten behöver reservera större utrymme för bostäder, utan man finner ett slags underbar lösning: man rekommenderar tillkomsten av bostäder som tydligen inte på något sätt skall belasta kreditmarknaden. Det måste ju göra småföretagare och andra som nu har svårigheter att få sina intressen tillgodosedda i bankerna ganska bekymrade, om det nu skulle bli så att riksdagen följde denna rekommendation.

Jag vill gärna säga att det tydligen finns en viss skillnad mellan herr Jacobssons syn på dessa frågor och herr Kaijers. Detta var herr Jacobssons sista inlägg i bostadsdebatten här i riksdagen, sade han, vilket jag beklagar. Vi kanske får tillfälle att diskutera under höstriksdagen också i någon interpellationsdebatt eller vid annat tillfälle; jag tycker att det alltid har varit angenämt att diskutera med herr Jacobsson. Han uttryckte det så att han reagerade mot att bostadsmarknaden skulle regleras av pengar, och han sade också att man då inte kan tala om jämlikhet. Om detta skulle vara herr Jacobssons slutdeklaration, vill jag gärna ansluta mig till denna.

Man kan väl dock knappast säga att det varit på detta område som folkpartiet gjort sina insatser under de gångna åren för att söka främja en byggnation som skulle hindra spekulation. Herr Kaijser kryper bakom en expertkommitté som arbetat för finansdepartementets räkning och gjort några uttalanden som enligt min uppfattning tyder på att vederbörande helt har anammat marknadsekonomins samhälle. Det har jag aldrig gjort. Och därför säger jag att denna bedömning av bostadsfrågan ger jag inte fem öre för, vem det nu än är som gjort den. Jag tycker att det nästan är en smula genant att man behandlar bostadsfrågan på det sättet

att den enda lösningen skulle ligga i att man lät priserna stiga för att hålla människor borta från att skaffa sig den bostad de önskar.

Jag vet inte om jag förstått rätt då jag fått den uppfattningen att herr Kaijser själv ansluter sig till denna mening. Det finns dock många som menar att vi i vårt land har alltför höga hyror. Dessa uppfattningar har kommit till uttryck i den aktuella diskussionen, där man hävdar att 20 procent av inkomsten är en alltför stor del att satsa på sin bostad. Därför tror jag att man knappast kan ha anledning att säga att vi kommit i ett sådant läge att bostäderna blivit för billiga på något sätt, att det av den anledningen finnes en för hög efterfrågan. Jag tycker som sagt att den bedömningen är helt felaktig, vem som än står för den.

Till herr Gustafsson skulle jag också vilja säga några ord. Han ursäktar sig med att fritidshusen är utanför regleringen. Ur den synpunkten, menar han, skulle vi också kunna släppa fram bebyggelse av enfamiljshus. Men det är väl ändå en rätt klen argumentering. Jag tror att det kan finnas en viss skillnad, ty många av dessa fritidshus är väl resultat av vederbörandes egna arbetsinsatser, på semester, under kvällar o. s. v. Därför tror jag inte man kan säga att det här är byggen av samma karaktär. Men visst har vi anledning att hålla uppmärksamheten riktad på detta. Vi får inte utgå ifrån att det är självklart att vi kan hålla oss med lyxen att låta fritidshusen vara utanför regleringen i längden.

Herr KAIJSER (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är givet att våra ideologier skiljer sig en hel del på detta område. Vi tror att man i en helt fri marknad skall kunna få priserna att sjunka. Vi tror inte att prismekanismerna kan verka på ett normalt sätt i en så "skyddad" miljö som bostads-

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. marknaden i dag, kringgårdad som den är av bestämmelser av den arten att den fria marknadens prissättningar etc. inte kan göra sig gällande.

Jag tycker det är rätt intressant att den uppfattningen ändå trängt så långt som till dem som arbetar i finansdepartementets ekonomiska sekretariat. Det tyder på att det inte bara är vi otäcka reaktionärer som har denna uppfattning.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp) kort genmäle:

Herr talman! Kort genmäle! Till herr Högström skulle jag bara vilja säga att jag med glädje konstaterar att när han nu återkom i fråga om sin syn på integration eller inte mellan bostadspolitik och samhällsverksamhet i övrigt, så låt det mycket bättre.

Till statsrådet Holmqvist vill jag säga att jag inte skall lägga mig i diskussionen om femöringen till herr Kaijser för marknadsbedömningen, men eftersom statsrådet tog upp fritidshusen vill jag säga att det nog inte bara är eftermiddagar och kvällar som går åt. Det som skall byggas tar också i anspråk en del av de krediter som statsrådet tryckte så hårt på.

Herr JACOBSSON, PER, (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet säger att vi väl ändå inte har medverkat till att förhindra spekulation på bostadsbyggandets område. Man kan naturligtvis diskutera vilka åtgärder som i det avseendet medför de eller de verkningarna. Jag vill i alla fall påstå att varje försök att öka tillgången på bostäder väl ändå är ett sätt att främja en sundare bostadsmarknad. Där anser jag inte att statsrådet skall kunna hävda att vi inte försökt göra en insats även om vi inte alltid har lyckats.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! När jag antecknade mig till denna debatt var det enbart för att få komma med några randanmärkningar och kanske en och annan kättersk tanke.

Hittills har debatten förts mellan statsrådet, regeringspartiets utskottsrepresentant och talesmännen för oppositionspartierna. Man har ett intryck av att debatten just därför har rört sig med synpunkter huvudsakligen kring reservationerna, och det är ju alldeles riktigt.

Jag skulle vilja anknyta till en punkt där jag själv har uttalat mig om bostadspolitiken tidigare här i riksdagen, nämligen när vi behandlade bankodechargen. Det hänvisades också då till att denna fråga om bostadsvolymen och dess finansiering kanske kan ses från litet olika utgångspunkter.

Vårt bostadspolitiska program är satt att utgöra en miljon lägenheter för en tioårsperiod, 1965—1974. Det bekräftas också i propositionen och i utskottets betänkande. Som en följd av detta program skall tio procent av antalet lägenheter byggas under 1970, d. v. s. 100 000 lägenheter, vilket också departementschefen säger. Detta anges inom en minimisiffra och en maximisiffra för bostadsproduktionen — 95 000 lägenheter plus 10 000 i projektreserv d. v. s. 105 000. 95 000 lägenheter är således minimum, och ett slags garanti lämnas för denna siffra. I statsrådets uttalande om orsaken till att man hamnat vid en produktion av denna storleksordning får man en hänvisning till att han anser detta "för det dåvarande", som en konjunkturpolitiskt rimlig bedömning, som det står i texten.

Är det helt självklart att man aldrig får ifrågasätta premisserna i detta bostadspolitiska program med en miljon lägenheter på tio år fördelade över tidsperioden med lika många lägenheter varje år? Variationsmarginalen är som sagt mellan 95 000 och 105 000 lägenheter, och det går naturligtvis inte att

exakt på lägenheten ange hur många det blir.

Den här konjunkturbedömningen är, såvitt jag kunnat finna, inte redovisad närmare i propositionen. Man kan aldrig värja sig — åtminstone inte jag — för intrycket att när det talas om konjunkturbedömningar, så är det antingen metafysik, mystik eller planushållning. Man ställer, förefaller det mig, inte alltid frågan, om vi har råd till ett visst programs genomförande i alla lägen. Finns det verkligen erforderligt kapital för detta program?

Man kan säga att herr Kaijser hänvisar till att rent marknadsmässigt kapital-situationen är trängd. Rent tekniskt är det i och för sig inget problem att skaka fram pengar, om man är beredd att falla tillbaka på centralbanken. Den kan naturligtvis köpa bostadsobligationerna, och det kan den teoretiskt göra i större utsträckning än vad som för närvarande är fallet. Jag vill trots detta ändå ställa frågan under debatt, om inte även det bostadspolitiska programmet bör bedömas något mer från penning- och valutapolitiska synpunkter, när vi befinner oss i en situation där sådana bedömningar är i hög grad aktuella. Behöver en projektreserv, som nu är angiven till 10 000 lägenheter, nödvändigtvis alltid vara av storleksordningen tiotusen? Kan inte variationsmarginalen i stället för 95 000—105 000 ligga på låt oss säga 90 000—110 000, 85 000—105 000 eller något i den vägen? Har man, när man gjort sin konjunkturbedömning, också prövat och vägt möjligheten att hålla en större variationsmarginal, så att man bättre kan anpassa sig efter vad utvecklingen ger möjligheter till?

Jag kan inte komma ifrån att 100 000 lägenheter betyder att man måste ta i anspråk över 8 miljarder av vår kapitalmarknad för detta ändamål, och det är en mycket stor summa, när man samtidigt från ett år till ett annat skär ned till nästan hälften den kreditvolym som står till förfogande för en annan eko-

nomisk verksamhet, nämligen sådan verksamhet som är viktig för vår utrikeshandels utveckling. Nu är programmet enligt utskottets förslag låst, och det betyder att man reser krav på en prioritering av detta väldiga belopp på en trängd marknad. Om denna marknad av någon anledning skulle krympa ytterligare, så finns det egentligen inte någon särskilt stor marginal alls, där man kan ta penningmedel. Jag kan därför inte hjälpa att sett från mina utgångspunkter, från bankoutskottnivå så att säga, bör i nuläget även bostadsprogrammet anpassas till samhällsekonomi.

Om man tänker sig en 10-procentig variationsmarginal — alltså de 10 000 lägenheterna — så betyder det mycket schematiskt sett 800 miljoner kronor i lån. Skulle man göra någon prutning eller ökning på denna marginal, så vet man ungefär hur mycket det skulle betyda i fråga om krediter och alltså inom vilken ram andra då skulle få möjligheter att öka respektive tvingas inskränka sin verksamhet.

Jag tar upp detta därför att statsrådet i en redogörelse på s. 209 i bil. 13 till statsverkspropositionen redovisar en överenskommelse mellan delegationen för bostadsfinansiering och kreditinstitutet. I den överenskommelsen, som daterar sig till den 29 september 1969, görs ett uttalande från en expertgrupps sida. Den har bestått av statssekreteraren Reidar Tiler, bankdirektören Kurt Eklöf, byråchefen Magnus Elison, statssekreteraren Kjell-Olof Feldt och överdirektören Bertil Rehnberg. Gruppen säger beträffande i första hand dröjsmål med utbetalning av bottenlån att det delvis beror på att byggherren inte haft alla erforderliga handlingar färdiga men — och här kommer det viktiga — ”väsentligen på att hypoteksinstitutet saknat medel på grund av att de inte kunnat sälja obligationer”. Är inte detta i själva verket problemets nyckel, att det är svårt att sälja hypoteksobligationer? Man menar således att det skall

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

övas ett visst tvång på kreditinstitutet att ta upp dessa obligationer. Förutsätter vi alltså att riksbanken inte skall tvingas att ta upp dem, måste obligationerna tas upp på något sätt efter ett tvångsingripande mot kreditinstitutet i ett läge som är utomordentligt känsligt för just dessa institut och deras möjligheter att lämna kredit åt andra. I sin invändning mot herr Nils-Eric Gustafsson pekade statsrådet just på att man har att ta hänsyn även till andra önskemål t. ex. i näringslivet.

Min fråga i det här sammanhanget är framför allt denna: Hur långt är man beredd att gå för att driva denna linje, hur långt är man beredd att tvinga de andra att dra åt svångremmen för att själv få plats med sina egna önskemål? Om inte statsrådet vill svara på denna fråga, har statsrådet väl ändå anledning att betänka den i någon mån med hänsyn till de krav på prioritering som reses för det här ändamålet.

I redogörelsen angående överenskommelsen mellan delegationen för bostadsfinansiering och kreditinstitutet framhålls det att Kreditbanken och postbanken skall inleda ett intimare samarbete och bilda ett bostadsemissionsbolag. Men detta att man gör en ny bank eller ett emissionsbolag kan ju inte i och för sig skaffa mera pengar, d. v. s. större möjligheter att avlyfta obligationslån. Problemet ligger fortfarande kvar. Var skall man få möjlighet att sälja obligationerna?

Herr talman! Jag hade bara en enda liten sak i det sammanhanget att peka på. Från mina utgångspunkter och med de intressen jag har att bevaka i bankoutskottet är det naturligtvis ett problem att fundera på när det gäller denna samordning mellan kraven på krediter för bostadsändamål, kraven på krediter för staten, för kommunerna och kanske framför allt för vårt näringsliv.

Jag ber att få hänvisa statsrådet till en motion, som jag har väckt under den allmänna motionstiden. Jag har där ifrågasatt om man inte skulle utreda

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

möjligheterna att utge någon form av skattefria obligationslån till lägre ränta än för närvarande, vilket borde vara möjligt. Man kan av självklara skäl inte lösa några problem med ett enda svärds-hugg, men man skulle på den vägen successivt över en tidsperiod kanske kunna åstadkomma lägre räntor och därigenom underlätta bostadsfinansieringen, med det resultatet tillika att hyrorna skulle kunna sänkas. Nu vill jag inte ställa i utsikt att hyrorna tvärt skulle gå ner, men det funnes faktiskt en möjlighet att gradvis få ner räntekostnaden och hyreskostnaden, om man toge sig en funderare på detta förslag och genomförde det.

Jag ville, herr talman, endast framföra dessa synpunkter.

Herr JOHANSSON, KNUT, (s):

Herr talman! Bara några få reflexioner med anledning av en del av de synpunkter som har anförts i debatten!

Herr Kaijser ställde frågan varför man inte har kunnat infria löftet efter andra världskrigets slut om att bygga bort bostadsbristen. Han erinrade bl. a. om det uttalande som dåvarande generaldirektören Alf Johansson gjorde i detta sammanhang. Det finns kanske anledning att försöka klara ut vad det var för bostadsbyggande man avsåg vid denna tidpunkt. Vad var det för typ av bostadsbrist som skulle byggas bort? Jag skulle vilja uttrycka det på det sättet, att om vi efter denna tidpunkt hade byggt den tidens bostäder i fråga om storlek och standard för det kapital som sammanlagt har investerats under efterkrigsperioden och fram till i dag, skulle vi haft en fantastisk överproduktion av bostäder och självfallet en väsentligt större tillgång än som svarade mot efterfrågan. Vi bör ju i detta sammanhang göra klart för oss att bostad i mitten av 1940-talet och bostad 1970 är två vitt skilda ting. Gör vi den jämförelsen, tror jag inte att det är svårt att komma fram till att den inriktning av byggandet som skett under efterkrigs-

perioden självfallet i större utsträckning har svarat mot behovet av bostadens standard när det gäller såväl utrymme som utrustning. Jag tycker att det finns anledning att erinra om dessa fakta, då man här på sätt som Kaijser gjorde ville tala om svikna löften.

Vidare kan jag utöver detta ställa frågan: Hur skulle det ha sett ut i dag beträffande bostadsbyggandets omfattning och även beträffande bostadsbristen, om vi skulle ha följt moderata samlingspartiets förslag när det gäller bostadsbyggandet år från år under den tid det här gäller?

En annan fråga som flera talare har tagit upp rör konkurrensen. Man har liksom antydningssvis velat göra gällande att det i vissa avseenden inte råder någon konkurrens och även angett siffror från en undersökning 1968. Det finns anledning dels med hänsyn till vad som sagts här i dag, dels med hänsyn till den allmänna debatten i detta sammanhang att erinra om vad statens institut för byggnadsforskning har redovisat i detta avseende om den produktion som 1968 var statsbelånad. Det visade sig att anbudsräkning, öppen eller inbjuden, endast förekom för 10 procent av de privata byggherrarnas lägenhetsproduktion. Detta skall man alltså jämföra med den andra kategori som man då försökte att kritisera, nämligen de allmännyttiga bostadsföretagen, för vilka siffran var 55 procent. Tar man sedan de allmännyttiga bostadsföretag där Riksbyggen är minoritetsdelägare — jag nämner detta av den anledningen att det ju är dessa företag som under senar tid har satts under strålkastarljuset — var siffran 58 procent.

En annan sak i denna utredning som jag tror det kan vara anledning att foga till denna debatt är byggforskningens försök att få ett grepp om vilken ordning som rådde vid de enskilda byggherrarnas projekt. Där kom man fram till följande. För 72 procent av hela deras produktion var det omöjligt att få något klart besked, om det gällde

ett fixt eller fast pris, om det var löpande räkning med kostnadstak, om det gällde a-priser, eller vilket system som över huvud taget ägde tillämpning. Man fick sålunda inte något svar på dessa frågor och i rapporten har det sagts: ej definierad prissättning. Jag kan inte komma till någon annan slutsats av detta än att det här var fråga om ett rent spekulationsbyggande och ingenting annat. Om man skall använda dessa siffror i denna utredning, finns det nog anledning att redogöra för utredningens hela resultat.

En annan fråga som har diskuterats — av naturliga skäl — är anslaget till marklånefonden och den reservation som avgivits av moderata samlingspartiet. I det här huset har vi tidigare beslutat om kommunernas planmonopol och om kommunernas förköpsrätt. Båda dessa var för sig betydelsefulla instrument i kommunernas planering för ett rationellt samhällsbyggande förblir i längden värdelösa, om vi inte kompletterar dem med att ställa erforderligt kapital till kommunernas förfogande, så att de kan utföra sina uppgifter.

Jag måste säga att den reservation som har avgivits från moderata samlingspartiet inte kan förklaras med att vi i princip är ense. Anser man att det är en riktig princip som kommit till uttryck i inrättandet av marklånefonden, då är det också riktigt att se till att denna princip får praktisk tillämpning. Det får den inte med ett godkännande av reservationen.

Jag tror att alla här närvarande kommunalmän, som dagligen sysslar med dessa problem, vet bättre än någon annan vad det betyder att ha till uppgift att skaffa och planera mark för samhällsbyggande men inte kunna klara detta på grund av att man inte har det kapital som är nödvändigt. Utskottets skrivning på den punkten är nog vad som i det här läget kommer att hälsas med tillfredsställelse bland dem ute i kommunerna som har att handlägga dessa frågor.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan, varvid dock vissa punkter komme att sammanföras.

I fråga om *punkten 1*, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 a betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Jacobsson, Per*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av honom m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen 1 b.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Nils-Eric Gustafssons yrkande.

Herr *Jacobsson, Per*, äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 50 punkten 1 antager det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. avgivna, med 1 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 b betecknade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 27;

Nej — 24.

Därjämte hade 71 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 1 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 84;

Nej — 20.

Därjämte hade 20 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i *punkten 2*.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande *punkten 3* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 3, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna
hava utfallit sålunda:

Ja — 100;
Nej — 20.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Härefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten 4*.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de beträffande *punkten 5* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 5, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 3 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Ja — 66;
Nej — 58.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

I avseende å *punkten 6* gjorde herr talmannen härefter propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepät propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 6, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 4 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 57.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Ang. anslag till bostadsbyggnad m. m.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet hemställt i *punkterna* 7—9.

I vad gällde *punkten 10*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 *punkten 10*, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 6 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 58.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i *punkten 11*.

Såvitt anginge *punkten 12*, yttrade vidare herr talmannen, komme propo-

sitioner att framställas först särskilt angående utskottets hemställan i vad avsåge begränsning av den statliga långivningen samt därefter särskilt beträffande utskottets hemställan i övrigt under denna punkt.

Rörande begränsning av den statliga långivningen gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan härutinnan samt vidare på bifall till motionerna I: 80 och II: 89; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Härefter bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i övrigt under *punkten 12*.

Vidkommande *punkten 13*, anförde herr talmannen, hade yrkats

1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering;

2:o), av herr *Jacobsson, Per*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 7 betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Werner*, att kammaren skulle bifalla motionerna I: 479 och II: 535.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 *punkten 13* med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring i motivering-
en, som föreslagits i den av herr Boh-
man m. fl. vid utlåtandet avgivna, med
7 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
ånyo upplästs, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom uppresning.
Herr talmannen förklarade, att enligt
hans uppfattning flertalet röstat för ja-
propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*,
begärde rösträkning, verkställdes nu
votering medelst omröstningsappara-
t; och befunnos vid omröstningens slut
rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 65;

Nej — 57.

Därjämte hade 1 ledamot tillkänna-
givit, att han avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls härefter
utskottets hemställan i *punkten 14*.

I vad anginge *punkten 15* gjorde herr
talmannen nu propositioner, först på
bifall till utskottets hemställan samt
vidare på antagande av det förslag, som
innefattades i den av herr Bohman
m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 8
betecknade reservationen; och förkla-
rade herr talmannen, sedan han upp-
repat propositionen på bifall till ut-
skottets hemställan, sig anse denna pro-
position vara med övervägande ja be-
svarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde
votering, i anledning varav uppsattes
samt efter given varsel upplästes och
godkändes en omröstningsproposition
av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet
hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten
15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Bohman m. fl.
vid utlåtandet avgivna, med 8 beteck-
nade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
ånyo upplästs, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom uppresning.
Herr talmannen förklarade, att enligt
hans uppfattning flertalet röstat för ja-
propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-
Eric*, begärde rösträkning, verkställdes
nu votering medelst omröstningsappa-
rat; och befunnos vid omröstningens
slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 57.

Med avseende å *punkten 16* gjorde
herr talmannen härpå propositioner,
först på bifall till utskottets hemställan
samt vidare därpå att kammaren skulle
antaga det förslag, som innefattades i
den av herr Per Jacobsson m. fl. vid
utlåtandet avgivna, med 9 betecknade
reservationen; och förklarade herr tal-
mannen, efter att hava upprepat pro-
positionen på bifall till utskottets hem-
ställan, sig finna denna proposition
vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde vote-
ring, i anledning varav uppsattes samt
efter given varsel upplästes och god-
kändes en så lydande omröstningspro-
position:

Den, som bifaller vad statsutskottet
hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten
16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som
innefattas i den av herr Per Jacobsson
m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 9 be-
tecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition
ånyo upplästs, verkställdes till en bör-
jan omröstning genom uppresning. Herr
talmannen förklarade, att enligt hans

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;
Nej — 23.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därefter vad utskottet hemställt i *punkterna 17 och 18*.

Såvitt gällde *punkten 19* gjorde herr talmannen sedermera propositioner, först på bifall till utskottets hemställen samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställen, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 10 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;
Nej — 17.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

I vad rörde *punkten 20* gjordes där- efter propositioner, först på bifall till utskottets hemställen samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 11 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

På gjord proposition bifölls vidare utskottets hemställen i *punkten 21*.

Såvitt avsåge *punkten 22* gjorde herr talmannen härpå propositioner, först på bifall till utskottets hemställen samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 12 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på utskottets hemställen, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 12 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 42.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i *punkten 23*.

Såvitt rörde *punkten 24* gjorde herr talmannen härefter propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 13 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m. talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 57.

Vidare bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten 25*.

Ytterligare gjordes enligt de angående *punkten 26* förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Per Jacobsson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 14 betecknade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vidkommande *punkten 27*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Jacobsson, Per*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 15 a betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Kaijser*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen 15 b.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna sva-

Ang. anslag till bostadsbyggnad m. m.

ren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr Per Jacobssons yrkande.

Herr *Kaijser* äskade emellertid votering jämväl om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående statsutskottets utlåtande nr 50 punkten 27, antager det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 15 a betecknade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 15 b betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 43;

Nej — 18.

Därjämte hade 62 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Ivar Johansson m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 15 a betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 41.

Därjämte hade 16 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Därpå bifölls på gjord proposition utskottets hemställan i *punkten 28*.

Rörande *punkten 29* gjorde herr talmannen nu propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 16 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl.

vid utlåtandet avgivna, med 16 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;
Nej — 34.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls sedermera utskottets hemställan i *punkten 30*.

Såvitt rörde *punkten 31*, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr *Ivar Johansson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 17 betecknade reservationen.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 31, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Ivar Johansson m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 17 betecknade reservationen.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 102;
Nej — 19.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Beträffande *punkten 32* gjorde herr talmannen härefter propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr *Bohman m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 18 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Jacobsson, Per*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 32, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Bohman m. fl.* vid utlåtandet avgivna, med 18 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. anslag till bostadsbyggande m. m.

Då emellertid herr *Jacobsson, Per*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;
Nej — 57.

På gjord proposition bifölls därpå vad utskottet hemställt i *punkterna 33 och 34*.

Ytterligare gjorde herr talmannen i enlighet med de angående *punkten 35* framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 19 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 35, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 19 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och be-

funnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 106;
Nej — 16.

I fråga om *punkten 36*, anförde nu herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Kaijser*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 20 betecknade reservationen; samt

3:o), av herr *Werner*, att kammaren skulle bifalla utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 480 och II: 534.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Kaijser* begärde votering, i anledning varav, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det av honom framställda yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 50 punkten 36, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Bohman m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 20 betecknade reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Kaijser* begärde rösträkning, verkställdes nu votering

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 104;
Nej — 16.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Slutligen bifölls på gjord proposition vad utskottet hemställt i *punkterna 37 och 38*.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av motioner angående rätten till ersättning av allmänna medel vid frikännande dom;

nr 27, i anledning av motioner angående äktenskaps ingående inför svensk myndighet i utlandet;

nr 32, i anledning av motioner angående bestraffningen av lärare vid övergrepp mot elev;

nr 33, i anledning av motion angående avgivande av nöjdförklaring;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1963:197) om allmänt kriminalregister, m. m.; samt

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1966:158) angående utvidgad tillämpning av lagen den 22 juni 1939 (nr 299) om förbud i vissa fall mot överlåtelse eller upplåtelse av fartyg m. m. och av lagen den 21 mars 1940 (nr 176) med vissa bestämmelser om fraktfart med svenska fartyg.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242) jämte motioner i ämnet.

Genom en den 20 februari 1970 dagtecknad proposition, nr 42, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242).

I propositionen hade föreslagits ändringar i sjukvårdslagen för att möjliggöra en effektivare sjukvårdsorganisation och ökad integration mellan öppen och sluten sjukvård.

Ändringar föresloges beträffande klinikorganisationen vid sjukhus. Flera överläkare skulle kunna finnas vid samma klinik med en av dem som klinikchef. Läkare vid sjukhus skulle även kunna svara för öppen vård utanför sjukhus. Tillsättningen av överläkartjänster skulle flyttas från Kungl. Maj:t till sjukvårdsstyrelserna. Dessutom föresloges ytterligare ett antal ändringar med avseende på sjukvårdens organisation och administration.

I fråga om *tillsättning av läkartjänster* hade Kungl. Maj:t bland annat, i 20 § 1 och 2 mom. förslaget till lag om ändring i sjukvårdslagen, förordat, att *överläkare* skulle förordnas av sjukvårdsstyrelsen tills vidare. Sjukvårdsstyrelsen borde därvid fritt få välja bland de sökande som uppförts på förslag. Socialstyrelsen skulle i fortsättningen icke fastställa någon inbördes rangordning mellan de på förslaget upptagna sökandena. Förslag till *biträdande överläkartjänster* skulle ävenledes uppgöras utan inbördes gradering av dem som medtagits på förslaget. Biträdande överläkare — som enligt hitillsvarande ordning erhöle förordnande på viss tid — skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag kunna anställas även genom förordnande tills vidare.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i ämnet väckta motioner, nämligen

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

- 1) motionen I: 1015, av herr *Kaijser*, och
- 2) motionen II: 1174, av herr *Romanus*.

I motionen I: 1015 hade yrkats, att riksdagen skulle

1. avslå Kungl. Maj:ts förslag till ändring av 20 § 1 mom. sjukvårdslagen,

2. antaga Kungl. Maj:ts förslag till ändring av 20 § 2 mom. sjukvårdslagen med den ändringen, att orden "eller för viss tid" utginge,

3. besluta, att ordet "underläkare" i 16 § 3 mom., 17 § och 20 § 4 mom. sjukvårdslagen utbyttes mot "avdelningsläkare",

4. antaga i motionen införd lydelse av 20 § 4 mom. sjukvårdslagen, vilket förslag avsåge, att den nuvarande rangordningen mellan sökande som uppförts på förslag till överläkartjänst skulle bibehållas, samt

5. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionen i övrigt anförts.

I motionen II: 1174 hade anhållits,

1. att riksdagen måtte ansluta sig till vad som i motionen anförts angående bifogande av de sakkunnigas motiverade utlåtanden till förslag vid tillsättande av tjänster som överläkare och biträdande överläkare,

2. att riksdagen när det gällde tillsättning av biträdande överläkare måtte antaga Kungl. Maj:ts förslag med i motionen angiven ändring, vilket förslag gällde, att tillsättande av biträdande överläkare skulle ske efter förslag av socialstyrelsen, samt

3. att riksdagen måtte uttala, att beredningen av förslag angående biträdande överläkare inom socialstyrelsen borde ske med ett sakkunnigförfarande likvärdigt det som gällde för förslag angående överläkare.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

- A. att riksdagen måtte — med avslag på motionen I: 1015 såvitt avsåge frågan om utnämning av överläkare — an-

taga 20 § 1 mom. första och tredje styckena i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i sjukvårdslagen (1962:242);

- B. att riksdagen måtte — med avslag på motionen I: 1015 såvitt avsåge frågan om rangordning av sökandena till överläkartjänst — antaga 20 § 1 mom. andra stycket i förslaget till lag om ändring i sjukvårdslagen;

- C. att riksdagen måtte — med avslag på motionen I: 1015, såvitt avsåge yrkandet 2., och motionen II: 1174, såvitt avsåge yrkandena 2. och 3. — antaga 20 § 2 mom. i förslaget till lag om ändring i sjukvårdslagen;

- D. att riksdagen måtte — med avslag på motionen I: 1015, såvitt avsåge yrkandet 3. i motsvarande del och yrkandet 4. — antaga 20 § 4 mom. i förslaget till lag om ändring av sjukvårdslagen;

- E. att riksdagen måtte — med avslag på motionen I: 1015, såvitt avsåge yrkandena om ändring i 16 § 3 mom. och 17 § sjukvårdslagen — antaga övriga delar av förslaget till lag om ändring i sjukvårdslagen;

- F. att motionen I: 1015, såvitt avsåge yrkandet 5., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

- G. att motionen II: 1174, såvitt avsåge yrkandet 1., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits, utom av annan,

vid utskottets hemställan under B, av herr *Hübinette* (m) och fröken *Wetterström* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i sjukvårdslagen — med bifall till motionen I: 1015, såvitt avsåge frågan om rangordning av sökandena till överläkartjänst, för sin del antaga 20 § 1 mom. andra stycket i nämnda förslag i den lydelse, reservationen visade;

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

vid utskottets hemställan under C, av herrar *Österdahl* (fp), *Arelson* (fp) och *Romanus* (fp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under C hemställa,

att riksdagen måtte — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda förslaget till lag om ändring i sjukvårdslagen — med bifall till motionen II:1174, såvitt avsåge yrkandet 2., och med avslag å motionen I:1015, såvitt avsåge yrkandet 2., för sin del antaga 20 § 2 mom. i nämnda förslag i den lydelse, som angivits i reservationen,

samt att riksdagen måtte med bifall till motionen II:1174, såvitt avsåge yrkandet 3., som sin mening giva till känna vad reservanterna anfört därom, att beredningen av förslag angående biträdande överläkare inom socialstyrelsen borde ske med ett sakkunnigförfarande likvärdigt det som gällde för förslag angående överläkare.

Herr **ÖSTERDAHL** (fp):

Herr talman! De ändringar i sjukvårdslagen som vi i dag har att behandla har till syfte att göra det möjligt att tillämpa en effektivare sjukvårdsorganisation och en ökad integration mellan öppen och slutna vård. Lagen får inte vara ett hinder, och såvitt jag kan bedöma skapar det nya förslaget bättre möjligheter till en effektivare sjukvård och ett bättre utnyttjande av såväl materiella som personella resurser inom sjukvården, vilket är synnerligen viktigt eftersom ett förebyggande av sjukdomar och en förkortning av sjukdomstiden minskar det mänskliga lidandet och ökar den enskilda människans möjligheter att göra en insats i produktion och samhällsliv. De höga kostnaderna för sjukvården och den tendens till ytterligare kostnadsökningar som alla prognoser pekar mot gör det också an-

geläget att de tillgängliga resurserna utnyttjas på bästa sätt.

Den ökade samordningen mellan den öppna och slutna sjukvården, som lagförslaget ger möjlighet till, kommer säkert att visa sig vara av största betydelse för framtiden. Trots att samme huvudman haft ansvaret för båda vårdgrenarna har det organisatoriska samarbetet mellan dessa grenar ofta varit ganska begränsat och även hindrats genom lagstiftningen. Nu kommer det att bli möjligt att förordna sjukhusläkare att även fullgöra uppgifter utanför sjukhuset och därigenom avlasta provinsialläkarna och också ersätta dem exempelvis inom den ort där sjukhuset ligger och där det kan vara rationellare att sjukhusläkarna deltar också i den s. k. öppna vården.

När landstingen i fortsättningen planerar för sjukhusens utbyggnad liksom för eventuella läkarstationer på orter där det finns sjukhus, bör den nya lagen skapa förutsättningar för ett sammanförande av den slutna och öppna sjukvårdens resurser till samma plats, varigenom sjukhusens kliniker och den öppna vårdens mottagningar bättre kan komplettera varandra eller sammanföras och sjukhusens tekniska resurser bättre utnyttjas inom båda vårdformerna.

Till utskottets utlåtande har fogats en reservation av folkpartiets representanter i utskottet. Den gäller frågan om sakkunnigförandet vid tillsättandet av biträdande överläkare.

Hittills har det varit så, att biträdande överläkare förordnats av sjukvårdsstyrelsen för viss tid, nämligen sex år, såvida ej särskilda skäl föranlett förordnande för kortare tid. Det är naturligtvis ganska otillfredsställande ur anställningssynpunkt, att läkare som avslutat sin specialistutbildning inte skall kunna få fasta tjänster med förordnande tills vidare. Den utredning som utarbetat förslaget till ändringarna i sjukvårdslagen har också kommit fram

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

till den slutsatsen att det inte finns någon anledning att vägra en sådan läkare fast anställning. Statsrådet delar också den uppfattningen att biträdande överläkare bör ges en fastare anställningsform, och han tillstyrker därför förslaget att biträdande överläkare skall kunna förordnas tills vidare.

Den föreslagna ändringen kommer naturligtvis att medföra att biträdande överläkartjänster normalt eller i varje fall i större utsträckning än hittills får karaktären av sluttjänster. Reservanterna anser därför att större krav bör ställas på det sakkunnigförfarande som tillämpas vid tillsättandet av dessa tjänster än hittills. Det finns säkert fog för den uppfattning som herr Romanus i sin motion uttalat att det kan uppstå svårigheter att inom varje landsting finna tre personer som är sakkunniga inom samtliga specialiteter och att det också kan vara svårt för de sakkunniga att förvärva den önskvärda erfarenheten av meritvärdering inom de specialiteter där tillsättande av biträdande överläkartjänster kan komma att ske. Det kan ju inte bli fråga om så många ärenden inom varje landsting.

Mot denna bakgrund anser vi reservanter att socialstyrelsen liksom beträffande tillsättningen av överläkartjänster bör upprätta motiverade förslag även vid tillsättande av biträdande överläkartjänster och att sjukvårdsstyrelsen sedan bör få utnämna en av de föreslagna. Därigenom tryggas ju anspråken på ett enhetligt bedömande inom hela landet av de sökande. Samma principer kommer då att vara vägledande för samtliga sjukvårdsstyrelser, när de har att utse biträdande överläkare. Det bör också vara en styrka för sjukvårdsstyrelserna att som grund för sitt ställningstagande ha utlåtanden som gjorts upp av sakkunniga med en central överblick över de krav som bör ställas på sökande till så betydelsefulla tjänster som biträdande överläkartjänster och som också har att ta ställning till de meriter som sö-

kandena har. För de sökande måste det också kännas tryggt att verkligt sakkunniga uttalat sig över deras meriter för dem som skall tillsätta tjänsterna. Det ändrade sakkunnigförfarandet bör enligt vår mening kunna tillämpas i samband med att tjänsterna blir tillsatta tills vidare och inte efter en eventuell utredning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid punkten C.

Herr HÜBINETTE (m):

Herr talman! Jag kan i mycket instämman i vad herr Österdahl här sade om den föreliggande propositionen i stort. Utskottet har ju funnit de ändringar som här föreslås angelägna, eftersom sjukvården genomgått en så snabb och kraftig förändring.

Herr Österdahl talade om de biträdande överläkarna och gav uttryck åt sin mening hur man borde förfara vid tillsättandet av biträdande överläkartjänster. Fröken Wetterström i andra kammaren och jag har inte anslutit oss till det resonemang som herr Österdahl fört i sin reservation om de biträdande överläkarna, men vi har i vår reservation tagit ställning till förslaget om tillsättande av överläkartjänsterna.

Kungl. Maj:t har tidigare utnämnt dessa överläkare efter förslag från socialstyrelsen, och sjukvårdsstyrelserna har därvid haft möjlighet att förorda en viss sökande. Nu sägs det, först i utredningen och sedan i propositionen, att det skulle belasta socialstyrelsen för mycket att upprätta den här rangordningen även i fortsättningen. Därför förordas det att sjukvårdshuvudmännen själva skall få utse en av de fyra vilka socialstyrelsen betraktat som behöriga.

Jag tycker att det resonemanget inte är riktigt tillfredsställande. Om man avlastar någon myndighet ett arbete, så måste någon annan myndighet få mera arbete. I det här fallet blir det otvivelaktigt sjukvårdshuvudmännen

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

som får arbetet, och jag föreställer mig att det måste bli mera betungande för sjukvårdshuvudmännen att göra graderingen än vad det har varit för socialstyrelsen, som ju förfogar över sakkunskapen och, precis som herr Österdahl har sagt, har möjlighet att göra en samlad bedömning av materialet. Sedan socialstyrelsen gjort sin gradering kan ju tillsättningen göras av huvudmannen.

Ett bevis för att mitt resonemang är riktigt finner man, tycker jag, på sidan 14 i propositionen, där det talas om att överläkarna tidigare varit ansvariga för sjukvården inom en hel klinik eller en hel avdelning men att det nu är meningen att många av dem skall knytas till en viss medicinsk specialitet. Knyter man en överläkare till en viss medicinsk specialitet, måste det vara betydligt svårare för huvudmannen — ett förvaltningsutskott eller en sjukvårdsstyrelse i ett landsting — att värdera de sökandes meriter. Många gånger är det ju en mycket grannliga uppgift som måste vara ytterst svår för en lekman.

Vi reservanter anser att det borde åligga socialstyrelsen att göra en kartläggning och en bedömning av vederbörandes meriter. Här är det ju trots allt fråga om att bedöma rent vetenskapliga förtjänster. Jag kan inte följa departementschefens resonemang i det här fallet, utan jag förordar att socialstyrelsen får göra en gradering och sedan överlämna ärendet till sjukvårdshuvudmannen för avgörande. Jag föreställer mig att det är bättre att ha det på det sättet. Det är givetvis bättre för sjukvårdshuvudmannen, men det måste också vara bättre för de sökande. Härigenom skapas garantier för att värderingarna blir enhetligt gjorda. Man riskerar inte att bedömningen görs på ett sätt hos det ena landstinget och på ett annat sätt hos det andra. Om handläggningen i denna del är samlad inom socialstyrelsen, bör bedömningen bli enhetligare och bättre.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation som fogats till punkten B.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! De delar av den proposition och det utskottsutlåtande som nu behandlas beträffande vilka det har väckts motioner och avgivits reservationer berör en relativt liten grupp av tjänstemän, en grupp till vilken jag själv har hört. Det gäller vissa frågor beträffande de vid sjukhusen anställda läkarnas anställningsförhållanden.

Fram till ungefär sekelskiftet tillsattes överläkarna genom kollegiala beslut av medicinalstyrelsen. I början av 1900-talet övertog Kungl. Maj:t utnämningarna, och överläkarna har sedan dess tillsatts med kunglig fullmakt, vilket anses innebära att de vid förflyttning eller anställnings upphörande är underkastade samma regler som gäller för de personer som innehar statlig tjänst med fullmakt. Propositionens förslag innebär att överläkarna skall tillsättas av huvudmannens sjukvårdsstyrelse med förordnande tills vidare. Departementschefen menar att anställningsstryggheten skall regleras på samma sätt som för andra anställda hos huvudmännen.

Ehuru fullmaktens innehåll under årens lopp har förändrats, innebär den fortfarande inte desto mindre en avsevärd garanti för anställningstryggheten. Fullmakten innebär ett skydd mot att förlora tjänsten vid organisatoriska förändringar, vilket har sin betydelse på ett så rörligt område som sjukvårdens. I själva verket har jag iakttagit ett fall, där man vid en omorganisation friställde en läkare, vilken dock tack vare sin kungliga fullmakt erhöll en viss ekonomisk gottgörelse.

Frågor rörande fullmaktsinstitutet har behandlats av flera utredningar. Det förefaller inte helt tillfredsställande att fullmaktsinstitutet avskaffas för

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

en begränsad grupp av tjänstemän, innan frågan om detta institut har prövats i hela sin omfattning. Jag menar inte att de landstingsanställdas trygghetsförhållanden vanligen är otillfredsställande ordnade. Det kan dock erinras om att provinsialläkarna år 1961 vid överförandet av provinsialläkarorganisationen i landstingens regi erhöll garanti för att de skulle utnännas av Kungl. Maj:t. Länsdemokratiutredningen framhåller att fullmaktsutnämningen betraktades såsom en betydelsefull del av uppgörelsen mellan läkarorganisationerna och staten om villkoren för överförandet. Mot den bakgrunden kan man förstå SACO:s uttalande att det här gäller en inte acceptabel försämring av denna läkarkategori anställningstrygghet.

Jag skulle vilja tillägga att jag under den tid som jag haft tillfälle att på närmare håll följa dessa frågor om utnämningar har blivit imponerad av den noggrannhet och den samvetsgrannhet varmed dessa ärenden har beretts inom socialdepartementet. Jag har också haft tillfälle att i ett par fall diskutera frågorna med statsrådet Aspling. Vi har kanske haft olika uppfattningar, och om vi inte precis har haft olika uppfattningar har jag måhända tryckt på vissa synpunkter i sammanhanget. Såsom jag då sade till statsrådet Aspling vill jag säga även nu, nämligen att jag blev imponerad av den noggranna detaljkännedom som han hade skaffat sig i de två fall om vilka jag har resonerat med honom. Jag måste framhålla att det har givit mig ett mycket starkt förtroende för den noggrannhet med vilken ärendena behandlats inom departementet.

Jag har inte något yrkande på denna punkt. Jag har bara velat belysa denna fråga. Jag tycker att det är synd att denna förändring genomföres. Man kunde ha kvar de kungliga utnämningarna. Jag har fäst mig vid att det, som sagt, tydligen inte har betraktats såsom en ren detalj, eftersom frågan tillmät-

tes så stor betydelse vid överenskommelsen med provinsialläkarna.

Herr Hübinette har talat om betydelsen av att socialstyrelsen rangordnar de fyra sökande som den sätter främst. Nu är det möjligt att socialstyrelsen tycker att det är skönt att slippa ifrån bestyret med dessa ärenden; det har låtit så från styrelsens sida vid några tidigare tillfällen.

Det enda jag skulle vilja tillägga på den här punkten är att det för dem som skall ge ett förord — jag är ju i den situationen att jag understundom är med om att göra det — kan vara mycket upplysande att ha de sökande rangordnade. Jag anser nämligen att man skall ta den som står upptagen i första rummet, om inte särskilda skäl talar emot det och om det inte finns alldeles särskilda skäl som talar för att man skall ta någon annan. Föreligger inga andra skäl bör man välja den som är upptagen i första rummet, därför att det ger en känsla av säkerhet hos dem som söker.

Tanken att läkarna skall kunna flyttas från ett lasarett ut till verksamhet också i den öppna vården är nog i och för sig riktig. Jag har ingenting att invända mot en sådan ordning. En sådan flyttning skapar dock ett osäkerhetsmoment i anställningen, såvitt jag kan förstå.

Utskottet skriver att det enligt utskottets mening torde kunna förutsättas att den precisering av läkarnas verksamhetsområde, som kan komma att erfordras med hänsyn till kravet på ändamålsenlig sjukvårdsorganisation, i möjligaste mån görs med beaktande av den berörda personalens intressen. Ja, det låter ju bra, och förmodligen gör man också det, men här yttrar sig utskottet i en fråga där sjukvårdshuvudmännen, såvitt jag kan förstå, är helt suveräna och kanske inte behöver fästa sig vid vad som sägs av andra i det avseendet.

Jag har emellertid inte någon anledning att ställa något särskilt yrkande på denna punkt.

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

Jag skulle vilja sluta med att säga ett par ord om den reservation som herr Österdahl nyss berörde.

Om även meritbedömningen av de biträdande överläkarna sker inom socialstyrelsen så betyder det att vi får en enhetlig bedömning över hela landet, och det kanske kan ha en viss betydelse. Jag har en ganska lång erfarenhet av just den här meritvärderingen, och jag har fått det intrycket att den sköts samvetsgrant och sakkunnigt av de läkare i de olika sjukvårdsområdena som gör värderingen.

Det står i reservationen vid punkten C att det kan vara svårt att finna tre personer som är sakkunniga inom samtliga specialiteter som kan förekomma. I sjukvårdsstadgan föreskrivs emellertid att om de inte är sakkunniga i allt får de kalla på chefen för en självständig avdelning inom eller utom sjukvårdsområdet inom den specialitet som det är fråga om så att han för förslagsavgivande skall ingå som sakkunnig.

Jag har på grund av det anförda svårt att förena mig med undertecknarna av den sistnämnda reservationen. Jag kommer emellertid att rösta för den första reservationen.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s):

Herr talman! Utskottet har här ingalunda tagit sig före att ha en egen mening i de angelägenheter som behandlas i den förevarande propositionen. En enmansutredning ligger bakom förslaget som granskats noggrant i departementet. Det har varit ute på remiss och i stort sett lämnats utan erinran från remissmyndigheternas sida. Det gäller här tungt vägande remissinstanser, såsom sjukvårdshuvudmännen. Även landstingens reaktion har varit mycket positiv.

De tre avsnitt av propositionen som berörts av de tidigare talarna gäller angelägenheter som avser läkarna. Läkarförbundet, SACO och möjligen ytterligare någon instans har ansett att

man i stort sett borde behålla tidigare gällande ordning. Överläkarna skulle alltså allttjämt utnännas av Kungl. Maj:t efter förslag uppgjort av socialstyrelsen, upptagande namnen på fyra läkare, graderade i den ordning deras meriter ger anledning till.

Beträffande de biträdande överläkarna har hittills en sakkunnig beredning inom sjukvårdsområdet, såvitt jag vet, bestående av tre personer haft att på förslag uppföra de tre främsta av de sökande. Sjukvårdshuvudmännen fick bland de fyra som av socialstyrelsen uppförts på förslag till överläkare ge förord åt den de fann vara lämpligast för befattningen. Praktiskt taget utan undantag har Kungl. Maj:t följt de förord som lämnats från sjukvårdshuvudmännens sida.

Under sådana förhållanden har utskottsmajoriteten funnit att det finns starka skäl att följa den ordning som föreslås i propositionen och som innebär en rationalisering. Det finns, såvitt jag förstår, ingenting i de avgivna reservationerna som med någon särskild styrka talar för en återgång till det gamla system som påyrkas av reservanterna och delvis även av herr Kaijser. Han har visserligen inte yrkat att man skall behålla systemet med fullmakt och utnämning av Kungl. Maj:t, men han skulle gärna ha sett att detta förfaringsätt blivit bestående.

Jag har i varje fall någon erfarenhet när det gäller att bedöma tryggheten i anställningen. Jag kan tänka mig att någon kan tycka att en kungl. fullmakt kanske väger tyngre än den nu föreslagna utnämningen, eftersom läkaren i fråga får ett fint av Kungl. Maj:t undertecknat papper på att han har fullmakt på tjänsten. Emellertid tror jag att en överläkare, utsedd av sjukvårdshuvudmännen, kan känna samma trygghet i anställningen som om det vore Kungl. Maj:t som hade förordnat honom till den.

Det graderade förslag som socialstyrelsen gjort upp tidigare har inte haft

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

någon annan betydelse än att socialstyrelsen här gjort en betygsättning, som dock inte varit bindande för sjukvårdshuvudmännen när de lämnat sitt förord. Kungl. Maj:t har också som jag redan nämnt praktiskt taget utan undantag följt sjukvårdshuvudmännens förord.

Beträffande de biträdande överläkarna är det möjligt att det, som herr Österdahl sagt, kan bli svårt att få tre personer inom sjukvårdsområdet som har den sakkunskap som erfordras för att granska de sökandes meriter. Men i så fall finns, som herr Kaijser nämnde, den möjligheten att man går utanför området och skaffar den sakkunskap som behövs för att bedöma de sökandes kvalifikationer för den sökta tjänsten.

Herr talman! Jag finner inte skäl att yrka annat än bifall till utskottets hemställan. Jag tror att det på de berörda punkterna kommer att ge ett fullt tillfredsställande resultat.

Herr **SÖRLIN** (s):

Herr talman! I sitt remissvar över "Förslag till ändringar i sjukvårdslagstiftningen" aktualiserade Svenska landstingsförbundets styrelse frågan om ändring av reglerna för inrättande av nya läkartjänster. Förbundsstyrelsen föreslog därvid att föreskrifterna i 17 § sjukvårdslagen skulle utgå och föras över till sjukvårdsstadgan eller till andra av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser. Även socialstyrelsen ansåg att en sådan ändring borde övervägas.

Bakgrunden till Landstingsförbundets förslag var främst att genom ett mer decentraliserat system för tilldelning av läkartjänster underlätta sjukvårdshuvudmännens planering. Ett förslag i denna riktning hade tidigare presenterats av en för Svenska landstingsförbundet och Sveriges läkarförbund gemensam arbetsgrupp, i vilken även deltagit representanter för socialstyrelsen. Enligt detta förslag skulle de lokala huvudmännen, som genom den nära

kontakten med förhållandena på fältet har goda förutsättningar att bedöma de lokala behoven, själva få inrätta nya tjänster inom av socialstyrelsen fastställda ramar.

I proposition 42 med förslag till lag om ändring i sjukvårdslagen har statsrådet redovisat Landstingsförbundets förslag om ändring av reglerna för inrättande av nya läkartjänster. Statsrådet konstaterar därvid att denna fråga bör tas upp i anslutning till de pågående fortsatta utredningarna rörande sjukvårdslagstiftningen. I sammanhanget anför statsrådet dock, att även de nuvarande bestämmelserna i sjukvårdslagen § 17 *torde medge* socialstyrelsen att formulera sina beslut om tilldelning av läkartjänster så att möjligheter föreligger för sjukvårdshuvudmännen att själva i vissa fall svara för fördelningen av tjänsterna i detalj.

Herr talman! Eftersom denna fråga är av stor betydelse för sjukvårdshuvudmännen är det angeläget att statsrådet, som just nu befinner sig i kammararen, närmare klargör vad som avses med sistnämnda uttalande i propositionen och om statsrådet har för avsikt att ge socialstyrelsen några direkтив på denna punkt.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Med anledning av herr Sörlins fråga vill jag, innan jag går in på svaret, göra några kommentarer till det utskottsutlåtande som nu föreligger och de förslag som i propositionen tidigare förelagts riksdagen.

De ändringar i sjukvårdslagen som har föreslagits i propositionen 42 utgör ett led i en pågående reformering av sjukvårdsorganisationen. De nu framlagda förslagen, som gäller sjukvårdens medicinska organisation, särskilt klinikorganisationen, och förhållandet mellan öppen och sluten sjukvård, har tillkommit i nära samråd med sjukvårdens kommunala huvudmän. Jag vill, herr talman, understryka detta.

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

Genom de föreslagna lagändringarna blir det bl. a. möjligt — det har sagts tidigare här — att anställa läkare med kombinerade arbetsuppgifter på både sjukhus och läkarmottagningar utanför sjukhuset. Det betyder att man ytterligare underlättar en utvidgning av den offentliga öppna läkarvården och en ökad integration mellan denna vård och sjukhusvården. Dessa åtgärder ingår i ett reformprogram, som prioriterar en utbyggnad av den offentliga öppna läkarvården.

Andra viktiga inslag i detta reformprogram utgörs av den från årsskiftet genomförda sjukronorsreformen och det nya system för läkarutbildning som just nu håller på att genomföras.

De väsentliga delar av propositionen som avser en utvidgning av den offentliga öppna vården och en smidigare klinikorganisation på sjukhusen har enhälligt tillstyrkts vid utskottsbehandlingen, något som jag självfallet noterar med tillfredsställelse. De reservationer som fogats till utskottsutlåtandet från moderata samlingspartiet och folkpartiet gäller i stället tillsättningsförfarandet för tjänster som överläkare och biträdande överläkare. Det man där mer eller mindre vänder sig emot är den decentralisering och förenkling av tillsättningsförfarandet som har föreslagits i propositionen.

Herr Kajiser underströk i sitt anförande att han hade erfarenhet av att Kungl. Maj:t prövade alla dessa ärenden med mycket stor noggrannhet. Han erinrade om några samtal som vi hade haft i en del speciella ärenden. Jag vill då framhålla att besvärsrätten kvarstår när det gäller vilka fyra sökande som skall kunna komma i fråga till överläkartjänst. Där kan man alltså besvara sig. Om jag inte missminner mig, herr Kajiser, var det ärenden av den karaktären vi diskuterade, men minnet kan svika mig där. På den punkten sker emellertid nu ingen ändring. I övrigt är det fråga om förenkling.

Jag skall inte nu ta upp tiden med

att närmare gå in på dessa speciella frågor. Vad jag principiellt vill understryka i sammanhanget är att staten enligt min mening bör inskränka sig till att med stöd av lagstiftningen fastställa kompetensregler och tillgodose det allmänna intresset av att valet sker bland de bästa sökandena. Här som i andra avseenden bör sjukvårdslagstiftningen vara en ramlagstiftning som drar upp de principiellt viktiga riktlinjerna för sjukvården och inte innebära en detaljreglering av de kommunala sjukvårdshuvudmännens verksamhet.

Herr Sörlin tog upp ett speciellt ärende och ställde en fråga till mig. Det ger mig anledning att understryka att sjukvårdslagstiftningen genom de i propositionen föreslagna ändringarna kommer att ge sjukvårdshuvudmännen vidgade möjligheter att organisera den öppna och slutna sjukvården på det sätt de själva finner mest ändamålsenligt. En konsekvens härav blir att socialstyrelsens beslut om nya läkartjänster inte längre behöver knytas till en viss klinik vid ett visst sjukhus. Det blir i stället möjligt för styrelsen att i beslut om att inrätta en ny tjänst som överläkare, biträdande överläkare eller underläkare endast knyta denna tjänst till en viss specialitet.

När det gäller möjligheterna att byta ut befintliga tjänster mot nya vill jag erinra om att socialdepartementets sjukvårdsdelegation — där huvudmännen ju är representerade — har uttalat att såväl huvudmännen som socialstyrelsen bör noggrant pröva möjligheterna att byta ut befintliga tjänster mot nya tjänster och därvid särskilt pröva utbyten av vakanta tjänster.

Herr talman! Jag har velat göra denna kommentar med anledning av bl. a. herr Sörlins fråga till mig.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande

Ang. tillsättning av överläkartjänster, m. m.

utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående envar av punkterna A—C samt därefter särskilt beträffande punkterna D—G.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten A.

Sedermera gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten B förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Hübnette och fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Hübnette* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Hübnette och fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Hübnette* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 96;

Nej — 16.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidare gjorde herr talmannen enligt de rörande punkten C framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan, samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Österdahl m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Österdahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 30 punkten C, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Österdahl m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Österdahl* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut röster-na hava utfallit sålunda:

Ja — 95;

Nej — 20.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På gjord proposition bifölls därefter vad utskottet hemställt i punkterna D—G.

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtanden:

nr 31, i anledning av motioner angående behovsprövningen av studiemedel för gift studerande; och

nr 32, i anledning av motioner angående bestämmelserna om återbetalning av studiemedel.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

Föredrogos ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av motioner angående förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

Andra lagutskottet hade behandlat fyra till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 31, av herr *Carlsson, Eric, m. fl.*, och II: 36, av herr *Jonasson m. fl.*, i vilka motioner behandlats dels frågan om sambandet mellan avgifter och pensionsgrundande inkomst i vissa fall i ATP-systemet, dels frågan om femtonårs- och trettioårsreglerna. I detta utlåtande behandlades endast förstnämnda fråga. I motionerna hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga om skyndsamt prövning samt förslag rörande en sådan reformering av berörda regler inom tilläggs pensioneringen, att den nuvarande disproportionen mellan avgift och förmån för deltids- och korttidsanställda samt låginkomsttagare avlägsnades i enlighet med vad i motionerna anförts; ävensom

2) de likalydande motionerna I: 414, av herr *Österdahl m. fl.*, samt II: 587, av herr *Jönsson* i Ingemarsgården och herr *Jonsson* i Mora, i vilka motioner föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhänga om skyndsamt

prövning samt förslag till sådan ändring i bestämmelserna om beräkning av pensionsgrundande inkomst, att basbeloppsavdraget fördelades på inkomsten av anställning och inkomsten av annat förvärvsarbete i förhållande till inkomstdelarnas storlek.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att motionerna I: 31 och II: 36, såvitt anginge sambandet mellan avgifter och förmåner i ATP-systemet, samt motionerna I: 414 och II: 587 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Hübinette* (m), *Österdahl* (fp), *Andreasson* (cp), *Axelson* (fp), *Gustavsson* i Alvesta (cp), *Jonsson* i Mora (fp) och *Akerlind* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 31 och II: 36, såvitt anginge sambandet mellan avgifter och förmåner i ATP-systemet, samt motionerna I: 414 och II: 587 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning i enlighet med vad reservanterna anförts; samt

B. att motionerna, i den mån de icke besvarats genom vad reservanterna hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ANDREASSON** (cp):

Herr talman! Andra lagutskottets utlåtande nr 33 behandlar en fråga som väckts motionsvägen i riksdagen nästan varje år sedan ATP-systemet infördes. Det gäller förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, som ånyo aktualiseras i centerpartimotionerna I: 31 och II: 36 samt i motionsparet I: 414 och II: 587 från folkpartihåll. I motionerna behandlas dels frågan om sambandet mellan avgifter och pensionsgrundande inkomster i vissa fall i ATP-systemet

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

met, dels frågan om 15-års- och 30 års-reglerna.

Nuvarande regler är särskilt ogynnsamma för deltids- och korttidsanställda, som inte får det utbyte i form av pensionsrätt för erlagda avgifter som andra personer inom systemet får. Detta beror på olikhet i reglerna för beräkning av pensionsgrundande inkomst och för beräkning av avgiftsgrundande inkomst.

Såsom framhållits i motionerna medför den nuvarande finansieringen av tilläggs pensioneringen att betydande avgifter erlaggs för korttids- och deltidsanställda utan att de anställda erhåller någon pensionsrätt. I andra fall erlaggs avgifter för anställda av den åsyftade kategorin utan att dessa erhåller så stor pensionsrätt som avgiftens storlek skulle motivera. Motionärerna pekar särskilt på reglernas verkningar för försäkrade med inkomst av både anställning och annat förvärvsarbete. Dessa förhållanden måste anses otillfredsställande, inte minst mot bakgrund av den jämlikhetsdebatt som föres, då olägenheterna till övervägande del drabbar personer med relativt små inkomster. Det är därför förklarligt om dessa grupper, vilkas problem berörs i motionerna, har svårt att förstå det riktiga och rättvisa i att inbetalade avgifter så dåligt överensstämmer med tillgodoförda pensionspoäng.

Andra lagutskottet har motiverat sitt avslagsyrkande med att ett genomförande av föreslagna ändringar skulle äventyra de stora fördelar som är förknäade med tilläggs pensioneringens enhetliga uppbyggnad.

I år har utskottet begärt riksförsäkringsverkets yttrande över frågan om det är praktiskt möjligt att göra den justeringen enligt nuvarande ordning att i de fall då en arbetsgivare för en försäkrad inte fått dra av ett helt basbelopp vid beräkning av arbetsgivaravgiften resterande del av basbeloppet får avräknas i samband med debitering-

en av tilläggs pensionsavgiften för inkomst som den försäkrade haft av annat förvärvsarbete än anställning. Riksförsäkringsverkets yttrande visar att det är möjligt att göra förändringar i nuvarande ordning, så att man uppnår bättre överensstämmelse mellan avgifter och förmåner. Det kan alltså inte med fog göras gällande att det inte är möjligt att tillgodose motionernas syften utan att principerna för ATP-systemet rubbas.

Hänvisningen till den allmänna konstruktionen av tilläggs pensionssystemet kan sålunda inte motivera att man underlåter att lösa den rättvisefråga som föreligger. Enligt min och motionärernas mening bör man, även om man inte kan få absolut överensstämmelse, sträva efter så stor överensstämmelse mellan avgift och pension som är möjligt utan att äventyra tilläggs pensioneringens uppbyggnad.

I en gemensam reservation till utskottets utlåtande av centerpartiets, folkpartiets och moderata samlingspartiets representanter hemställes, att riksdagen i anledning av motionerna såvitt angår sambandet mellan avgifter och förmåner i ATP-systemet i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Eric Carlsson, Ferdinand Nilsson, Svanström, Ernst Olsson* och *Johan Olsson* samt fröken *Pehrsson* (samtliga cp).

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det är riktigt som det sagts att riksdagen vid ett flertal tidigare tillfällen behandlat frågor av samma slag som framförts i dessa motioner. Det gäller yrkanden om justeringar i ATP-systemet, så att man kunde tillgodose vissa framförda önskemål.

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

Utskottet har dock ansett sig böra vidhålla sin redan tidigare redovisade uppfattning, nämligen att det här inte sker någon större orättvisa mot deltids- och korttidsanställda.

Enligt nuvarande bestämmelser har arbetsgivaren skyldighet att erlägga ATP-avgift för sina anställda, under förutsättning att de gör en arbetsinsats som betalas med minst 300 kronor per år. Huruvida en sådan korttidsanställning medför pensionsrätt eller om vederbörande för pensionsrätt måste lägga samman flera anställningar blir beroende av om den anställdes inkomst överstiger basbeloppet. Skyldigheten för arbetsgivaren att betala avgift kan inte undanröjas. Han skall betala pensionsavgift för samtliga anställda med undantag för dem som nått en ålder då avgiftsplikten upphör, d. v. s. året efter fyllda 65 år. Där finns det alltså inte så mycket att resonera om. Vi har bara att konstatera att systemet bygger på kollektivitet. Avgifterna betalas av arbetsgivaren efter ett system som innebär att han betalar full avgift för dem som varit anställda hela året. Han har då rätt att dra av ett basbelopp. Gäller det korttidsanställda lägger han tillsammans den arbetade tiden utan att redovisa några personliga uppgifter för var och en; redovisning sker rent kollektivt av antalet deltidsanställda och vad de tillsammans tjänat under ett år.

I år har vi uppmärksammat en fråga som herr Österdahl återkommit till med stor envishet. Han förmenar att det sker en orättvisa mot dem som har blandad inkomst. Det är något annat än deltids- och korttidsanställda. För den som har blandad inkomst, d. v. s. delvis arbetar som anställd och delvis har inkomst av annat förvärvsarbete, skall enligt reglerna basbeloppet i första hand avräknas på inkomsten av anställning. Även om arbetstagaren bara varit anställd en kortare tid men ändå tjänat mer än 6 000 kronor — nu är ju basbeloppet 6 300 kronor — så blir det arbetsgiva-

ren som får tillgodoräkna sig hela den summan. Om den anställda sedan har inkomst av annat än förvärvsarbete, får han inte göra något avdrag utan själv betala avgift på hela denna del av sin inkomst.

Vi har i år skickat motionerna på remiss till riksförsäkringsverket för att utröna om det i systemet fanns möjligheter för att dela upp basbeloppet med hänsyn till den tid vederbörande hade varit anställd så att arbetsgivaren fick tillgodoräkna sig det basbelopp han i verkligheten dragit av och så att resten fick tillgodoräknas på inkomsten av annat förvärvsarbete.

Nu sägs det i reservationen att riksförsäkringsverket redovisat att det är möjligt att göra sådana förändringar i nuvarande ordning att man uppnår bättre överensstämmelse mellan avgifter och förmåner i detta avseende. Det har man inte sagt i riksförsäkringsverket. Man har sagt att det inte är utslutet att kunna göra så, men det kan inte ske med bibehållande av det nuvarande redovisningssystemet från arbetsgivarna.

Frågan berör cirka 150 000 personer som har blandad inkomst, alltså anställning under längre eller kortare tid av året och vid sidan av detta inkomst av annat förvärvsarbete. Redovisningen är inte sådan att man med ledning av deklarationen kan utläsa att vederbörande har varit exempelvis anställd hos arbetsgivare i tre månader och haft arbete av annat slag, d. v. s. eget förvärvsarbete eller förvärvsinkomst av annat slag än av anställning, under nio månader av året eller i ett annat fall hälften av vartdera. En sådan precisering i redovisningen sker inte, utan det blir nödvändigt för den lokala skattemyndigheten att i många fall göra en särskild utredning om hur det egentligen ligger till. Det betyder att man inte kan tillämpa det kollektiva redovisningssystemet. Motionärerna begär att man för dem som betalar egen avgift

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

för hela men i första hand för en del av årsinkomsten skall tillämpa individuell prövning, och det är inte möjligt utan att splittra systemet.

Följaktligen har utskottet stannat för att yrka avslag på motionsyrkandena även i denna del. Det är nämligen inte praktiskt möjligt att med det system som ligger till grund för förvaltningen av ATP-systemet tillmötesgå önskemålen om att skapa den rättvisa som vi inte har motsatt oss att man försöker uppnå. Men vi kan inte göra det till vilket pris som helst.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Herr förste vice talmannen erkände att det begicks orättvisor mot dem som har egen rörelse och som alltså får betala egenavgift i den mån de också har anställning under året. Detta grundar sig naturligtvis på regeln om att basbeloppet i första hand avräknas på inkomst av anställning och inte även på den inkomst av eget förvärvsarbete, annan förvärvsverksamhet, egen rörelse, jordbruk o. s. v., som man borde ta hänsyn till.

Nu är kombinationen av anställning och av egen rörelse ganska vanlig. Det gäller inom jordbruket, där man har mindre sysselsättning på vintern och därför kan ta anställning under denna tid, det gäller företagare inom olika branscher och det gäller t. ex. inom turistnäringen, där man är egen företagare under en kortare del av året och sedan har en anställning.

Jag skall anföra ett exempel på hur systemet verkar, när avgiftsuttaget beräknas.

Om en person har tjänat 24 000 kronor under ett år, av vilket belopp 8 000 kronor avser inkomst av anställning under exempelvis fyra månader och 16 000 kronor inkomst av rörelse, jordbruk

o. s. v., blir resultatet att den arbetsgivare som haft den anställde under fyra månader vid avgiftsberäkningen får dra av så stor del av basbeloppet som motsvarar den tid den anställde arbetat hos honom under året. I det anförda exemplet hade den anställde arbetat under fyra månader, alltså en tredjedel av året. Arbetsgivaren får då dra av en tredjedel av basbeloppet vid avgiftsbetalningen. Låt oss för enkelhetens skull säga att detta är det belopp på 6 000 kronor som gällde vid det senaste årsskiftet och att avgiften utgör 10 procent. Arbetsgivaren får i så fall räkna av 2 000 kronor vid avgiftsbetalningen. Då återstår således 4 000 kronor av basbeloppet som inte utnyttjas och som den person det här gäller borde ha fått räkna av på sin egenavgift som han skall betala in för inkomsten av jordbruk eller rörelse. Men han får inte dra av ett dugg på sin egenavgift, utan han får betala avgift på hela beloppet 16 000 kronor. Med en avgift på 10 procent blir det 1 600 kronor. Hade han fått utnyttja den återstående delen av basbeloppet, nämligen 4 000 kronor, hade han bara behövt betala egenavgift på 12 000 kronor av de 16 000 han haft som inkomst i egen rörelse. Han hade då enbart det året fått 400 kronor mindre i avgift. Man tar alltså i ATP-avgift ut 400 kronor mer av denna person än som egentligen skulle ha skett om han haft inkomst av tjänst under hela året och den inkomsten utgjort 24 000 kronor.

Att sådana här avgiftsuttag inte är ovanliga, bekräftas av en undersökning som gjordes 1964. Undersökningen visade att AP-fonderna tillfördes ungefär 5 procent i överavgifter. Någon anledning att anta att det nu skulle råda ändrade förhållanden föreligger inte. Med hänsyn till de avgifter som i dagens läge inflyter kan beräknas att det årligen inflyter ungefär 250—300 miljoner kronor i överavgifter.

Herr förste vice talmannen Strand

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

anförde att det inte gick att åstadkomma den rättvisa som vi eftersträvar, även om man ville det, eftersom det var svårt att göra det inom det nuvarande systemets ram. När det gäller fastställandet av avgifterna anser jag att det redan nu finns två principer — herr förste vice talmannen nämnde att det inte gick att ändra på principerna — som tillämpas jämsides. Den ena principen gäller för anställda och den andra principen gäller sådana som har annat förvärvsarbete än anställning och som alltså själva skall betala avgiften. När det gäller inkomst av anställning beräknas arbetsgivaravgiften med utgångspunkt i den sammanlagda lönesumman, minskad med basbeloppet, för alla de anställda som en företagare har. Har anställningen varat endast under en tredjedel av året, får arbetsgivaren vid avgiftsberäkningen dra av en tredjedel av basbeloppet. När det gäller egenavgiften går man däremot helt och hållet på själva inkomsten — jag har tidigare anført exempel härpå. Om man i stället skulle ta ut avgiften i förhållande till inkomsten av tjänst och inkomsten av annat förvärvsarbete, skulle man få ett rättvisare avgiftsuttag beträffande egenavgiften. Det skulle inte behöva bli fråga om några regelmässiga överuttag. För arbetsgivaren i det föregående exempel jag anförde skulle avgiften bli helt rättvis — den kan inte bli rättvis i alla avseenden men skulle bli det i detta fall — och arbetsgivaren skulle liksom hittills få dra av en tredjedel av basbeloppet, alltså 2 000 kronor. Även den som betalade egenavgift skulle få dra av sin andel av basbeloppet, alltså den andel av basbeloppet som inkomsten av tjänst utgör i förhållande till egen förvärvsverksamhet. Två tredjedelar av basbeloppet 24 000 kronor blir 16 000 kronor. Han skulle då få tillgodoräkna sig 4 000 kronor.

Ett sådant system, herr förste vice talman, skulle såvitt jag förstår inte

på något sätt strida mot de principer varpå systemet är uppbyggt, eftersom egenavgiften tas ut med hänsyn till inkomsten för den som har rörelse. Det är naturligtvis ett slags schablonmetod. Men den skulle bli avsevärt rättvisare än för närvarande, då man ju orätmätigt, tycker jag, tar ut flera hundra miljoner kronor varje år i överuttag.

Herr förste vice talmannen nämnde att riksförsäkringsverket hade fått yttra sig och att dess yttrande inte var riktigt citerat i reservationen. Vad jag i detta sammanhang skulle vilja framhålla är, att när utskottet skrev till riksförsäkringsverket tog utskottet bort mitt förslag om att man skulle gå efter inkomsten. Det förslaget fick verket inte yttra sig över. Men verket yttrade sig i alla fall och sade ungefär som så, att utöver detta förslag om egenavgift skulle man naturligtvis kunna tänka sig vissa schablonmässiga beräkningar. Man skulle också i det sammanhanget i större eller mindre utsträckning kunna tillgodose motionärernas önskemål. Verket förklarade dock — helt utanför det begärda yttrandet — att man i detta sammanhang inte hade anledning eller möjlighet att gå in på frågan. Trots att verket inte var ombett att yttra sig över detta förslag gav det dock denna vink att det fanns en schablonmetod att tillämpa. Jag tycker att riksförsäkringsverkets yttrande utöver vad utskottet har frågat om visar att det finns möjligheter att lösa detta problem i princip efter de regler som vi har angivit i den motion som jag och några andra ledamöter har avlämnat. I den reservation som har fogats till utskottets utlåtande påtalas också att det bör vara möjligt att uppnå bättre överensstämmelse mellan avgifter och förmåner, inte millimeterrättvisa, som man säger, men bättre överensstämmelse och kanske något som inte alltid enbart utfaller till försäkringstagarnas nackdel. Det kan alltså inte, säger vi i reservationen, med fog göras gällande att det

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

inte är möjligt att tillgodose motionernas syfte utan att principerna för ATP-systemet rubbas. Man kan tillgodose våra krav inom de principer som gäller.

Jag vill därför, herr talman, yrka bifall till reservationen, vari begärs en utredning av denna fråga.

Herr ANDREASSON (cp):

Herr talman! Utskottets värderade ordförande har här anfört utskottets syn på saken, nämligen att det skulle innebära stora svårigheter att tillmötesgå motionärerna. Jag kan villigt erkänna att det nuvarande systemet kanske är ett rationellt system, men det har vissa skönhetsfläckar som det vore angeläget att göra något åt. Jag tror inte att det skulle innebära något större ingrepp i de nuvarande reglerna om man sökte tillgodose de synpunkter som har framförts här.

När det gäller frågan om inkomsttagare som har inkomst av såväl anställning som annat förvärvsarbete, t. ex. rörelse eller jordbruk, borde man vid beräkning av pensionsgrundande inkomst kunna fördela basbeloppsavdraget på inkomsten av anställning och inkomsten av annat förvärvsarbete i förhållande till inkomstdelarnas storlek. Därigenom skulle överensstämmelse uppnås mellan den del av anställningsinkomsten som arbetsgivaren erlägger avgift för och den del som den anställde betalar för såsom varande inkomst av annat förvärvsarbete.

Det är riktigt, som utskottets värderade ordförande har framhållit, att riksförsäkringsverket har anfört vissa betänkligheter mot det system som här har skissats. Verket har sagt att det befarar en inte oväsentlig arbetsökning för de lokala skattemyndigheterna och för arbetsgivarna. Jag har emellertid den känslan att svårigheterna överbetonas. Om arbetsgivaren i den löneuppgift som medföljer arbetsgivarupp-

giften till den lokala skattemyndigheten gör en anteckning om det sätt varpå han beräknat basbeloppsavdraget, torde det inte medföra så mycket extra arbete att bedöma uppdelningen av basbeloppet i de fall där inkomsttagaren har såväl inkomst av anställning som inkomst av annat förvärvsarbete.

Det torde därför gå att skapa ett system där arbetstagaren tillgodoräknas det basbeloppsavdrag som arbetsgivaren gjort och arbetstagaren dessutom får sin del av basbeloppet avdragen från inkomsten av annat förvärvsarbete. En utredning av frågan torde kunna anvisa möjligheter att lösa detta problem utan att det görs alltför invecklat. Riksförsäkringsverket har ju också, som herr Österdahl redan har anfört, sagt att man inte har gått in på frågan om det är tänkbart att med mera schablonartade metoder tillgodose de önskemål som har framförts. Jag tror att en utredning skulle kunna pröva även den delen och kanske komma fram till ett system som är relativt enkelt men samtidigt ger den rättvisa som många människor i de berörda kategorierna nu anser att det nuvarande systemet inte har.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Det är riktigt att riksförsäkringsverket inte fick någon begäran om att yttra sig över det orealistiska förslag som herr Österdahl framfört i sin motion, nämligen att basbeloppet skulle fördelas efter inkomsten. Det skulle väl gå i ett så enkelt fall som det herr Österdahl nämnde — om en person har inkomst av anställning under fyra månader av året och inkomst av annat förvärvsarbete under åtta månader, så kan det ju redas ut relativt snabbt att det rör sig om en resp. två tredjedelar. I synnerhet skulle det gå bra, om det gällde bara en, tio eller hundra inkomsttagare. Det

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

skulle bli litet besvärligare med 150 000, som det nu är fråga om enligt uppgift från riksförsäkringsverket. Dessa 150 000 personer har säkert inte så enkla anställnings- och inkomstförhållanden som personen i det relaterade fallet.

Riksförsäkringsverket anförde bl. a. att en person mycket väl kan vara anställd hos en arbetsgivare hela året men ändå inte arbeta under hela året på grund av att han är permitterad eller sjuk någon tid. Han har alltså inkomsten fördelad på olika delar av året. Han redovisas som heltidsanställd, och basbeloppsavdraget är fullt riktigt. Vidare kan en person arbeta regelbundet hela året vissa timmar om dagen eller vissa dagar i veckan men vara anställd hos arbetsgivaren hela året. Då har arbetsgivaren rätt till hela basbeloppsavdraget. Personen i fråga kan ha annat förvärvsarbete under den övriga tiden, men det är inkomst av annat slag, och den kan han inte få basbeloppsavdrag för, eftersom arbetsgivaren redan har rätt att få det.

Det är sådana utredningar som riksförsäkringsverket säger att man måste göra för att kunna komma fram till en rättvis avvägning av vad som skall vara det ena och vad som skall vara det andra. Varför kan man då inte gå efter inkomstens storlek? Jo, därför att ett sådant fördelningsunderlag icke ger ett tillfredsställande resultat, det kan exempelvis vara en person som har heltidsanställning hos sin arbetsgivare och en relativt stor inkomst av annat slag vid sidan om. Har personen i fråga inkomst av annat förvärvsarbete så blir det inte fråga om något basbeloppsavdrag. Därest han vill att inkomsten skall vara pensionsgrundande, får han betala avgiften själv. Det är sådana detaljer — redovisade i riksförsäkringsverkets utlåtande — som gör att frågan är mycket mera komplicerad än vad både herr Österdahl och herr Andreasson tror.

Herr Österdahl säger att det belopp som betalas i form av avgifter förmodligen med 200 à 300 miljoner kronor överstiger det belopp som tillgodoföres såsom pensionsgrundande inkomst. Ingen av reservanterna eller talarna här tror väl att det beloppet helt betalas av dem som har blandade inkomster av det slag som det här är fråga om. För alla som inte är skrivna i Sverige men har inkomst här skall arbetsgivaren betala avgifter, men för dem tillgodoföres icke någon pensionsgrundande inkomst. Ett par sådana fall hade vi ju att ta ställning till för några år sedan, dels ett från den norska gränsen, dels ett från Örestadsområdet, där det fanns många som bodde i Danmark men arbetade i Sverige, deklarerade inkomsten i Danmark och följaktligen inte var skattskyldiga här. Arbetsgivaren fick dock betala pensionsavgifter för dem — han hade inte rätt att här göra något undantag.

Nu tycker jag emellertid inte att det finns någon större anledning för dem som tycker att systemet icke i alla avseenden ger full rättvisa att av den anledningen yrka på ändring. Det kan inte undvikas att det följer vissa olägenheter med ett system som huvudsakligen är tillkommet för att tillgodose pensionsbehovet för dem som har sin inkomst av anställning och är anställda under hela den aktiva tiden i förvärvslivet. Systemet är i övrigt så fördelaktigt att det uppväger sådana små olägenheter som vi nu diskuterar. En försäkring av detta slag kostar inte mer än högst hälften av vad det skulle kosta att ordna en motsvarande försäkring på annat håll. Jag tycker att det förhållandet skulle kunna utgöra plåster på den sveda som motionärerna har känt.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Det kanske inte är så mycket att tillägga i detta ärende, men jag fäste mig vid att herr förste vice

Ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda, m. m.

talmannen menade att det inte är möjligt att göra systemet rättvisare utan att det skulle medföra mycket stora problem.

Jag har pekat på att det finns möjligheter att få till stånd en rättvisare ordning, nämligen om man går på inkomsten. Vad utskottet hade begärt att riksförsäkringsverket skulle yttra sig över var ju inte att man skulle gå efter inkomsten utan efter anställningstidens längd. Det var detta som gjorde att det blev så krångligt att göra beräkningen vid sjukdom, ledighet och i andra fall. Däremot borde det vara lättare att göra beräkningen, om man går efter inkomsten. Det är klart att om en person har anställning ett helt år hos en arbetsgivare så kan han ha en egen rörelse vid sidan om, som dock i så fall inte kan ge så stor inkomst, utan huvudinkomsten kommer naturligtvis från anställningen. Om han i förhållande till sin inkomst av tjänst och i förhållande till det som han tjänar i rörelsen vid sidan om skulle få dra den procentuella delen av basbeloppet från sin egen avgift, skulle det inte innebära någon större orättvisa.

Jag fäste mig särskilt vid att herr förste vice talmannen inte i något fall kunde hålla med om att den här orättvisan går ut över dem som är försäkrade genom ATP-systemet. Detta borde kunna bära en liten del av orättvisan genom en eventuell minskning av en avgift, men herr förste vice talmannen tycker att den som har egen rörelse skall kunna acceptera denna orättvisa och betala extra avgift.

Jag skulle vilja ha ett system som innebär en större rättvisa. I den mån någon millimeterrättvisa inte kan åstadkommas — vilket naturligtvis inte är möjligt — får i det ena fallet systemet tillgodoräkna sig fördelen, i det andra den försäkrade. Systemet skall inte alltid dra fördel härav. Vi måste ta hänsyn till den enskilda människan även i detta fall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Andreasson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Andreasson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 54.

Herr talmannen uppstod nu och avlägsnade sig, varvid ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr förste vice talmannen.

Om förverkande av transportmedel vid brott mot jaktlagen

Föredrogs ånyo tredje lagutskottets utflåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1938: 274) om rätt till jakt m. m. jämte motioner i ämnet.

Genom en den 6 februari 1970 dagtecknad proposition, nr 32, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

- 1) lag om ändring i lagen (1938: 274) om rätt till jakt,
- 2) lag om ändring i lagen (1950: 596) om rätt till fiske.

I propositionen hade föreslagits sådana ändringar av förverkandereglerna i jaktlagen och fiskerättslagen, att de bringades i överensstämmelse med motsvarande regler i brottsbalken.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 1002, av herr *Karlsson, Helge, m. fl.*, och II: 1160, av herr *Hedin m. fl.*, samt

B. motionen II: 1161, av herr *Lundberg*.

I motionerna I: 1002 och II: 1160 hade anhållits, att riksdagen måtte besluta, att § 30 förslaget till lag om ändring i lagen om rätt till jakt skulle erhålla en sådan lydelse, att utöver vapen, ammunition, annat jaktredskap och hund jämväl transportmedel som direkt använts som hjälpmedel vid brott mot jaktlagen finge förklaras förverkat.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utflåtandet av angivna orsaker hemställt,

A. att riksdagen måtte avslå motionen II: 1161, såvitt däri yrkats avslag på propositionen nr 32;

B. att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1002 och II: 1160 antaga det genom propositionen framlagda förslaget till ändrad lydelse av 30 § lagen om rätt till jakt;

C. att riksdagen måtte bifalla propositionen i övrigt; samt

D. att motionen II: 1161, i den mån den ej omfattades av vad utskottet hemställt under A, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits, vid B i utskottets hemställan, beträffande frågan om förverkande av transportmedel vid brott mot jaktlagen, av herrar *Nils-Eric Gustafsson* (cp), *Ernulf* (fp), *Hansson* (s), *Åberg* (fp) och *Burenstam Linder* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under B hemställa, att riksdagen måtte

dels med avslag på motionerna I: 1002 och II: 1160 antaga det genom propositionen framlagda förslaget till ändrad lydelse av 30 § lagen om rätt till jakt,

dels i anledning av motionerna hos Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om förverkande av motorfordon som använts som hjälpmedel vid olovlig jakt måtte bli föremål för utredning.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Till grund för detta utskottsutlåtande ligger Kungl. Maj:ts proposition nr 32 med förslag till ändring i bl. a. lagen av 1938 om rätt till jakt. Avsikten har enligt propositionen varit att bringa denna lagstiftning mer i överensstämmelse med brottsbalkens regler. Det gäller framför allt förverkandereglerna i den nu aktuella lagstiftningen. Kungl. Maj:ts förslag bygger på ett utredningsarbete och ett därpå följande remissförfarande.

I ett avseende har dock Kungl. Maj:t frångått såväl utredningsförslaget som remissmajoriteten. Det gäller frågan om rätten att vid domstol även få förverkandebestämmelserna gällande för mo-

Om förverkande av transportmedel vid brott mot jaktlagen

torfordon. En flerpartinotion har väckts i denna fråga och det är i anledning härav som den vid utlåtandet fogade reservationen har tillkommit.

Enligt vår uppfattning är den straffskärpning som visserligen skett inte till fyllest för att effektivt motverka ifrågasvarande jaktform. Förslaget att införa förverkande av motordrivna transportmedel såsom särskild rättsverkan i svårare fall av olovlig jakt är enligt vår mening förtjänt att övervägas. En närmare utredning erfordras således av under vilka förutsättningar och i vilken omfattning förverkande av transportmedel kan ifrågakomma. En sådan utredning bör, enligt reservanternas mening, snarast komma till stånd.

Det kan tilläggas att motionärerna har den uppfattningen att jakten från snöscoters och andra motorfordon utgör ett allvarligt hot mot viltstammen. Vi reservanter tror på det. Vi vill särskilt framhålla att sådan jakt ofta föranleder svåra lidanden för viltet eftersom skadskjutet vilt sällan eftersöks. Det är därför angeläget att jaktformen stävjas.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den vid tredje lagutskottets utlåtande nr 25 fogade reservationen.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Frågan om jakt från motorfordon har under en följd av år varit föremål för tredje lagutskottets uppmärksamhet. När jag deltagit i diskussionerna har jag bibringats den uppfattningen att sådan jakt är till stort förfång för viltstammen.

Då det nu framläggs ett lagförslag om påföljder vid olaga jakt, finner jag det ganska naturligt att ansluta mig till de uppfattningar som framförts motionsvis beträffande påföljden förverkande. Jag sympatiserar helt och hållet med motionen, som ju går något längre än reservationen. Motionen kräver ome-

delbart införande i lagstiftningens 30 § av en bestämmelse om förverkande även av motorfordon. Det finns ett klart ställningstagande för en sådan bestämmelse i jaktutredningens förslag lika väl som hos de remissinstanserna som yttrat sig över det förslaget. Detta klara ställningstagande motiverar enligt min uppfattning varken departementschefens avstående från åtgärd eller utskottsmajoritetens vaga formulering att frågan följes med uppmärksamhet. Reservanternas inställning är alltså klar. Parallelliteten med brottsbalken, som ju ger vidare utrymme för förverkande av medel vid brott, kräver också en annan formulering.

Det har även sagts att förverkande av fordonet kan vara — i motsats till vad som från annat håll har hävdats — ett humant alternativ till ett fängelsestraff, vilket kanske kan få sociala konsekvenser utöver vad man kan betrakta som önskvärt.

Det är alltså inte fråga om *huruvida* vi vill ha den här typen av förverkande med i lagförslaget. Försiktigheten hos mina medreservanter — detta är ju en säregen situation eftersom det föreligger en fyrpartireservation — beror på de konsekvenser som det kan bli fråga om.

Lagrådet har ju eljest gett en vid definition av begreppet hjälpmedel. Lagrådet säger i sin kommentar att det inte bara gäller sådant som använts direkt vid jakten utan också hjälpmedel som har medförts. Det borde därför inte välla några svårigheter att ta upp frågan om fordonen.

Utskottet förutsätter att "frågan följes med uppmärksamhet", men reservationen går ut på att man skall direkt beställa en utredning om de eventuella konsekvenser som man för närvarande inte tycker sig kunna helt överblicka. Reservanternas inställning är fullt klar. Förverkandet av fordonet är enligt vårt sätt att se en skällig straffpåföljd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Om förverkande av transportmedel vid brott mot jaktlagen

Herr KARLSSON, HELGE, (s):

Herr talman! I en motion i denna kammare av mig m. fl. och i andra kammaren av herr Hedin m. fl. yrkar vi på litet längre gående konsekvenser än som föreslagits i propositionen och sedermera av utskottet. Vi hävdar nämligen den meningen att också motorfordon som användes i olovlig jaktutövning bör kunna förverkas, inte bara vapen, ammunition och andra jaktutensilier. Departementschefen och utskottet vill inte gå så långt som till att förorda att även motorfordon förverkas, och inte heller reservanterna har velat ansluta sig till vår motion. Jag kan emellertid ändra mening och ansluta mig till reservanternas ståndpunkt.

Jag säger detta därför att utskottet i sitt utlåtande skriver: "Utskottet förutsätter att frågan följes med uppmärksamhet. Därest straffreglerna inte får tillräckligt avhållande effekt, torde det kunna ifrågasättas om inte bestämmelserna om förverkande bör kompletteras så att transportmedel som direkt använts som hjälpmedel vid brott mot jaktlagen får förklaras förverkade." Här är utskottet i viss mån på glid. Jag tycker att det vore skäl i att man prövade den ordningen att redan nu företaga en utredning och en kartläggning i vad mån sådana motorfordon använts vid jakt och hur många jägare som blivit avslöjade med sådana fordon och ha detta som underlag vid en eventuell kommande lagstiftning.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr KARLSSON, GÖRAN, (s):

Herr talman! Jag tycker nästan att herr Helge Karlsson skulle ha varit ännu mera konsekvent om han gått på utskottets förslag, därför att det är välvilligt i alla avseenden. Utskottet säger att man vill pröva frågan och se om det blir flera överträdelser av flagrant typ. I så fall vill utskottet skärpa lagen.

Men för dagen har utskottet inte ve-

lat gå med på vad motionärerna yrkat. Vi anser att den väg som jordbruksministern har valt är lämplig. Det har ändå skett en ganska kraftig skärpning under de senaste åren. Så sent som för tre år sedan infördes bl. a. fängelsestraff för dem som uppträder brottsligt vid jakt. Från dessa utgångspunkter anser utskottet att det för närvarande inte finns skäl för en sådan skärpning som här föreslås.

Herr Hansson säger att fyra partier står bakom reservationen. Jag tycker inte att reservationen är ett dugg starkare för det. Det måste ändå vara skälen som är det väsentliga, och jag anser inte att motionärerna har kunnat anföra bärande skäl.

Utskottet är positivt. Vi är beredda att gå vidare om så skulle behövas. Men vi vill att ärendet skall prövas ytterligare och att man följer utvecklingen med skärpt uppmärksamhet.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON, NILS-ERIC, (cp):

Herr talman! Jag tror att den konsekvens som herr Göran Karlsson efterlyste uppnås på ett bättre sätt genom herr Helge Karlssons ställningstagande, d. v. s. att man går på reservationens linje och begär en utredning nu.

Herr HANSSON (s):

Herr talman! Det är inte för att fyra partier står bakom reservationen som jag tycker att den är så bra, men jag ansåg att kammarens ledamöter bör vara medvetna om den statsrättsligt unika situation vi har i kväll med en fyrtiresreservation. Reservationens innehåll är så bärande att alla skäl talar för att var och en som intresserar sig för denna fråga bör stödja reservationen.

Herr SCHÖTT (m):

Herr talman! Som motionär i ärendet ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Om förverkande av transportmedel vid brott mot jaktlagen

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, att med anledning av föreliggande yrkanden propositioner komme att framställas särskilt beträffande varje punkt av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

På gjord proposition bifölls utskottets hemställan i punkten A.

Därefter gjorde herr andre vice talmannen enligt de rörande punkten B framkomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad tredje lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25 punkten B, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Gustafsson, Nils-Eric*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsappa-

rat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 48.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Sedermera bifölls på särskilda propositioner vad utskottet hemställt i punkterna C och D.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av motioner angående belysningsutrustningen på motorfordon;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om handel med preventivmedel jämte motion i ämnet;

nr 33, i anledning av motion angående kostnaderna för gatuhållning m. m. inom byggnadsplanlagda områden; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1966:700) om vissa gemensamhetsanläggningar, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av motioner om statlig garanti för att trygga Norrvikens trädgårdars fortbestånd, m. m.;

nr 18, i anledning av motioner angående stödet åt trädgårdsnäringen; och

nr 19, i anledning av motioner om åtgärder för bättre utnyttjande av skogsbilvägnätet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om statligt stöd till försäkring av fiskebåtar och fiskredskap

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 20, i anledning av motioner om statligt stöd till försäkring av fiskebåtar och fiskredskap.

I de likalydande motionerna I: 942, av herrar *Schött* och *Strandberg*, samt II: 1084, av herr *Hedin m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om att fiskprisutredningen finge i uppdrag att utreda förutsättningarna för att med ekonomiskt bistånd från staten utöka möjligheterna att försäkra fiskebåtar och fiskredskap.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 942 och II: 1084 utan åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Skärman* (fp), *Hermansson* (cp), *Skagerlund* (fp), *Hübinette* (m), *Hansson* i Skegrie (cp), *Persson* i Heden (cp), *Åberg* (fp) och *Krönmark* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen som sin mening måtte giva Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført i anledning av motionerna I: 942 och II: 1084.

Reservanterna hade bland annat ansett, att fiskprisutredningen vid sina aviserade överväganden rörande olika stödformer till fisket icke borde underlåta att även ingående pröva möjligheterna att med statligt stöd utvidga fiskarens möjligheter att försäkra sig jämväl för förlust eller skada på fiskredskap.

Herr **SKÄRMAN** (fp):

Herr talman! Det är riktigt att 1954 års utredning angående en översyn av fiskredskapsförsäkringen behandlade frågan om statligt stöd vid skada på eller förlust av fiskredskap. Man ställde sig också negativ till försäkringsal-

ternativet och förordade att ett statligt stöd i form av lån vid de skador och förluster som så hårt kan drabba våra fiskare skulle utgå i stället. Fiskprisutredningen tycks utan någon mer ingående egen utredning ställa sig bakom 1954 års utredning.

Reservanterna till jordbruksutskottets utlåtande nr 20 framhåller att förhållandena dock under årens lopp ändrat sig, rätt väsentligt t. o. m. Med hänsyn till den sena timmen skall jag nöja mig med att peka på två omständigheter som man inte kan bortse från. Dels har den ekonomiska situationen för fiskarna försämrats på ett anmärkningsvärt sätt. Dels blir redskapen allt större och dyrare.

Detta bl. a. gör att man ånyo bör se över försäkringsmöjligheterna. Sveriges fiskares riksförbund önskar detta, och försäkringstekniken har därtill förbättrats sedan frågan senast utreddes.

Vi reservanter anser att det vore naturligt att fiskprisutredningen finge i uppdrag att göra en sådan översyn.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få tillstyrka reservationen.

Herr **MAGNUSSON** (s):

Herr talman! Det hade varit lämpligt att reservanterna lämnat något förslag om hur denna försäkring skulle utformas för att bli tillfredsställande och betinga sådana kostnader att våra fiskare kunde orka med att betala premierna.

Nu har emellertid fiskprisutredningen sagt att den kommer att pröva olika stödformer åt fisket. I samband därmed kommer även att tillses att bidrag av statsmedel lämnas vid förlust av fiskredskap.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **SCHÖTT** (m):

Herr talman! Som motionär i detta ärende ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Ang. förhandlingar rörande prissättningen på jordbrukets produkter

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Skärman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Skärman* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 45.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående Bidrag till kommunala avloppsreningsverk m. m. för budgetåret 1970/

71 jämte motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. förhandlingar rörande prissättningen på jordbrukets produkter

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 16, i anledning av motioner angående förhandlingar rörande prissättningen på jordbrukets produkter.

I de likalydande motionerna I: 121, av herr *Nilsson, Ferdinand, m. fl.*, och II: 135, av herr *Vigelsbo m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:tt måtte hemställa om att vid de statliga pridförhandlingarna med jordbrukets organisationer jordbrukarnas rätt till med andra betydelsefulla folkgrupper likvärdig förhandlings- och avtalsrätt måtte klart erkännas.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 121 och II: 135 utan åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herrar *Carl Eskilsson* (m), *Hermansson* (cp), *Skagerlund* (fp), *Svenungsson* (m), *Hansson* i Skegrie (cp), *Eliasson* i Moholm (m) och *Persson* i Heden (cp).

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag ber att först få konstatera att vi vid sen tidpunkt i dag har behandlat jordbruksutskottets utlåtanden nr 17, 18, 19, 20 och 21, och nu har vi kommit till nr 16. Jag har inga kommentarer att göra.

Jag betonar att den fråga som här föreligger är av synnerligen stor betydelse. De fackliga organisationernas fria avtalsrätt har ofta nog och på goda grunder angivits som en betydelsefull faktor inom ramen för folklig självstyrelse. Här går en skiljelinje gentemot de totalitära stater av olika kulörer där staten dikterar villkoren. Mot bakgrunden av de aktuella jämlikhetssträvan-

Ang. förhandlingar rörande prissättningen på jordbrukets produkter den är det naturligt att olika grupper kräver en klar grund av likvärdighet på olika områden. Fackliga organisationer har hävdat sin fria rätt att inte underkastas andra organisationers diktat och normeringar. Författarna kräver sin förhandlingsrätt och stöds av TCO. SACO har framfört liknande krav. Än fler fackliga organisationer har bestämt vägrat att i detta fall låta sig diskrimineras. För många framstår det som en självklar sak att de anställdas organisationer på detta område skall ha en fast och fri ställning. Lika naturligt bör det vara att andra fackliga sammanlutningar skall ha samma möjligheter och samma rätt.

När jag sedan går till utskottets utlåtande kan jag konstatera att det enda skäl som jag har funnit för utskottets förslag att lämna motionerna i ärendet utan åtgärd är att några för riksdagen bindande avgöranden i frågan icke träffas av Kungl. Maj:t eller underordnad myndighet. Herr talman! Sådant torde läget vara för alla andra näringar i detta land. Om riksdagen behagar besluta en lag angående förhållanden även på det fackliga området i övrigt torde precis samma situation uppstå. Riksdagens rätt lär inte från något håll kunna betvivlas. Jag vill understryka detta därför att jag tycker att det argumentet har en smula överdimensionerats i utskottets utlåtande, så mycket mera som motionärerna endast hemställt om att vid de statliga prissförhandlingarna med jordbrukets organisationer jordbrukarnas rätt till en med andra betydelsefulla folkgrupper likvärdig förhandlings- och avtalsrätt skall klart erkännas. Det är således inte några säregna privilegier utan samma rätt som andra människor har som här begärs i en tid då jämlikhetsproblemen är så pass aktuella på andra områden. Det tycks man emellertid inte vilja tillämpa här.

Det är självklart att jordbrukets fackliga och ekonomiska organisationer måste lita till sin styrka och sin sam-

manhållning på fackligt område. I grund och botten gäller det på samma sätt beträffande andra fackliga organisationer. Det gäller ju att vara en förhandlingsduglig avtalspartner, men inga andra organisationer har fördenskull velat ge avkall på sin rätt som förhandlande part — jag vill understryka detta.

Jag tog upp ärendet i en interpellation förra våren i samband med de tendenser till diktat som förekom, inte från vederbörande statsråds sida utan från de statliga jordbruksförhandlingarnas sida. Då avgav jordbruksministern en deklARATION. Han svävade på målet men förklarade sig inte vara villig att främja att även jordbrukarnas organisationer skulle tillerkännas med andra grupper likvärdig avtalsrätt.

I utskottsutlåtandet påpekas att jordbrukets prissättning har betydelse inte endast för gränsskyddets storlek utan även för försörjningsberedskapen i fråga om livsmedel, handelsutbytet med jordbruksprodukter, m. m. — och detta tycker man är någonting säreget. Hur ligger det då till med den saken? Jag berör en annan stor del av näringslivet, nämligen arbetsmarknaden. Gränsskyddet och dess storlek på detta område har givetvis sin stora betydelse beträffande prissättningen på arbetet, på lönesättningen. Det är alldeles klart att vi bedriver en arbetsmarknadsprotektionism, dels i form av den "fulla systemsättningen", dels genom den reglering av importen av utländsk arbetskraft som sker. Vi ger möjlighet för de fackliga organisationerna att samverka med staten när det gäller att avväga hur mycket arbetskraft som skall importeras. Det har vidare överenskommit att denna arbetskraft inte får verka prissänkande utan att den skall erhålla inom facket avtalsenliga löner o. s. v. Det är ett fullkomligt klart gränsskydd som föreligger på detta område — och det är ingenting att säga därom. Jag konstaterar bara faktum, eftersom denna princip framställts som någonting säreget för jordbrukets del.

Ang. förhandlingar rörande prissättningen på jordbrukets produkter

Handelsutbytet och försörjningsberedskapen torde även ha sin stora betydelse för övriga delar av näringslivet. Jag kan inte finna att det här är fråga om andra förhållanden än som råder inom jordbruket. Gränsskyddet för löntagarna är inom jordbruket minst lika effektivt när det gäller importen av arbetskraft o. s. v. Här föreligger således ett klart skydd. Jag vill betona att denna arbetsmarknadsprotektionism är utomordentligt värdefull, och jag anser att vi som ett fritt demokratiskt folk inte vill ge avkall på den, men jag finner att samma principer bör kunna tillämpas även på andra områden.

Jag skall inte längre uppehålla mig vid detta. Jag har här anfört några synpunkter som ligger bakom ett av ett stort antal motionärer framfört förslag om förhandlingar på jordbrukets område. Utskottet går på en ren avslagslinje. Jag ber därför, herr talman, att få föreslå en viss ändrad lydelse av det beslut som vi här har att fatta.

Jag yrkar således, att riksdagen med godkännande av utskottets yttrande i första stycket i stället för utskottsutlåtandets andra och tredje stycke måtte såsom sitt godtaga det yttrande som i anslutning till utskottets utlåtande avgivits av sju dess ledamöter. Det blir således den motivering som skall ligga till grund för ett beslut i enlighet med det yrkande jag framställer. Till detta vill jag anknyta en kläm, nämligen att riksdagen i anledning av motionerna I: 121 och II: 135 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte som sin mening giva till känna vad sålunda yttrats.

De synpunkter som anförts av de sju ledamöter av jordbruksutskottet som har avgivit ett särskilt yttrande synes mig vara av sådant värde, att de i skrivelse av riksdagen bör ges Kungl. Maj:t till känna.

Häri instämde herr *Gustafsson, Nils-Eric*, (cp).

Herr **ESKILSSON** (m):

Herr talman! Eftersom jag står först bland de sju kraftiga karlar i jordbruksutskottet som inte har orkat med något mer än att avge ett särskilt yttrande, kanske jag med några ord kan få motivera den omständigheten.

Det råder, som kammarens ledamöter väl förstår, ingen skiljaktighet i sak mellan oss som har avgivit detta särskilda yttrande och herr Ferdinand Nilsson. Han har ju tagit vår motivering som sin egen för sitt yrkande; den saken är därför alldeles uppenbar. Det råder däremot olika meningar om sätet att agera i sammanhanget. Vi ansåg att vi med hänsyn till föreliggande omständigheter kunde nöja oss med detta särskilda yttrande. Vi kunde nämligen konstatera att utskottsmajoriteten hade avstyrkt herr Ferdinand Nilssons motion. Vi stod inför valet att avge en reservation, men vi befarade att denna reservation skulle röna samma öde som motionen. Vi ansåg inte att en sådan utveckling skulle gagna själva saken.

Vi har givetvis samma mening som herr Ferdinand Nilsson framfört om värdet av denna förhandlingsrätt. Det har vi ju betonat i vårt särskilda yttrande. Men vi nöjde oss med att framhålla vad som står i sista meningen i vårt särskilda yttrande: "Frågan om jordbrukets förhandlingsrätt och formerna för förhandlingarna torde lämpligast kunna behandlas och göras till föremål för ett klarläggande uttalande i anslutning till de kommande förhandlingarna för en ny avtalsperiod." Vi trodde att vi på det sättet bättre tjänade syftet med motionen än genom att få en reservation avslagen av riksdagen.

Herr talman! Jag har inte något yrkande.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Jag hade ingen som helst avsikt att till kammarens protokoll anteckna hur pass kraftiga de där

Ang. förhandlingar rörande karlarna var som hade åstadkommit det särskilda yttrandet. Men herr Eskilsson hjälpte mig på den punkten, så nu är jag inte blyg längre.

Jag vill ärligt förklara att jag inte förstår vad herr Eskilsson nu anför. Här ställer man sig bakom ett avslagsyrkande, ty det är ju detta man gör när man avger ett särskilt yttrande och inte en reservation. Då accepterar man utskottets ställningstagande men har så att säga en brasklapp inlagd. I den står det som herr Eskilsson underströk: "Frågan om jordbrukets förhandlingsrätt och formerna för förhandlingarna torde lämpligast kunna behandlas och göras till föremål för ett klarläggande uttalande i anslutning till de kommande förhandlingarna för en ny avtalsperiod." I det yrkande som jag har framfört ingår detta önskemål, så där finns inte någon motsättning mellan mig och herr Eskilsson. Att det skulle göra så förskräckligt stor skillnad för Kungl. Maj:t om motionen avstyrks av utskottet och avslås eller om den avslås genom ett yrkande ställt här i kammaren har jag svårt att förstå. Det blir ett avslag i båda fallen; men både herr Eskilsson och jag tror väl ändå att det avslag som vi talar om — det som utskottet hemställer om och det som ännu inte har yrkats med anledning av det förslag jag framställt — måste innebära att denna fråga faller framåt. Kravet på en klar och fast ordning låter sig inte avvisas. Inom jordbrukets fackliga rörelse finns åtskilligt missnöje med de oklara förhållandena i det här avseendet. Man har ibland haft den uppfattningen att här föreligger en klar avtalsrätt, men ibland säger man att här föreligger egentligen bara en praxis att ta kontakt och resonera.

Skall en stor folkgrupp, som betyder så mycket för vårt lands ekonomiska liv, nöja sig med osäkrare grunder än andra grupper? Här är det dock fråga om jordbrukarnas arbete och prissättningen på det. Det är vad förhandlingarna går ut på, i det ena fallet som i

det andra. Varför skall man inte kunna gå fram med klara yrkanden om likställighet i det fallet mellan jordbruksnäringen och andra näringar? Skall det vara så märkvärdigt? Man begär ju inga privilegier. Det förhåller sig inte så som utskottets skrivsätt kan ge intryck av, nämligen att man yrkar att dessa förhandlingar på något vis skall rubba riksdagens rätt att besluta.

Vi har lagstiftning på det fackliga området i övrigt. Ingen människa har ansett att det är något orätt i det. Det är inte meningen att förhandlingarna skall vara oberoende av riksdagens beslut. Den saken är väl alldeles självklar, och när man från jordbrukarhåll har anmärkt på att förhandlingsresultatet nonchalerats så har det varit därför att det nonchalerats av förhandlingarna och av regeringen. Det är vad man har anmärkt på. Man har inte på något sätt ifrågasatt riksdagens rätt i det här fallet.

Jag har i ett annat sammanhang — det var i interpellationsdebatten — citerat herr Johannes Eriksson från Åland. När det var fråga om Ålands anslutning till Sverige, höll han ett föredrag i Uppsala, som jag har ett livligt minne av, och han slutade det med orden: "Vi begär bara våran rätt, och det kan aldrig vara orätt!"

Herr MOSSBERGER (s):

Herr talman! Den här frågan är ju inte ny. Den diskuterades senast i fjol, då herr Ferdinand Nilsson framställde en interpellation i ämnet. Jag vill hänvisa till det svar som jordbruksministern gav då och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Herr Mossberger har valt den rätta nivån för sitt inlägg. Han har satt likhetstecken mellan ett interpellationssvar av ett statsråd och ett beslut av riksdagen. Därmed har han

Ang. förhandlingar rörande prissättningen på jordbrukets produkter

karaktiserat sin bedömning av läget, och jag avstår på den punkten från alla kommentarer.

Jag konstaterar bara att herr Mossberger bekänner sig till den maktfilosofi som säger: Vi vet att vi har majoritet, och därför kan vi göra som vi vill. Vi argumenterar inte. Vi bryr oss inte om att gå upp på plenum, när motionen behandlas, och ge skäl för vår uppfattning.

Nej då, det var ett statsråd som sade någonting förra året. Det behövs inte mera för herr Mossberger, ty det är heliga ting.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Herr Ferdinand Nilssons senaste inlägg styrker mig ännu mer i min uppfattning att det beslut utskottet fattat måste vara riktigt.

Herr **NILSSON, FERDINAND**, (cp):

Herr talman! Herr Mossberger, som ännu inte har åstadkommit något som helst sakligt argument för sin egen del, hänvisade den här gången inte till ett statsråd utan till mitt yttrande här i kammaren. Jag känner mig naturligtvis smickrad av sammanhanget. Men är det inte fattigt av jordbruksutskottets talesman att inte ha mer att säga?

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Jag tror ändå inte att det går att få herr Ferdinand Nilsson på bättre tankar, så jag avstår.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att därunder yrkats

dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas,

dels ock, av herr Nilsson, Ferdinand, att riksdagen med godkännande av utskottets yttrande i första stycket i stället för utskottsutlåtandets andra och tredje stycken skulle såsom sitt god-

taga det yttrande som i anslutning till utskottets utlåtande avgivits av sju dess ledamöter; ävensom att riksdagen i anledning av motionerna I: 121 och II: 135 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle som sin mening giva till känna vad sålunda yttrats.

Därefter gjorde herr förste vice talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Ferdinand, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det yrkande, som under överläggningen ställts av herr Ferdinand Nilsson.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Nilsson, Ferdinand, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 19.

Därjämte hade 11 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av motioner om belysningsutrustningen på motorfordon;

Om obligatorisk utrustning av motorfordon med första förband

nr 22, i anledning av motioner angående körkortsutbildningen och utbildningen av trafiklärare m. m.;

nr 23, i anledning av motioner om åtgärder för att stimulera den socialmedicinska forskningen;

nr 24, i anledning av motioner om försök med Hibitan i den profylaktiska tandvården; och

nr 25, i anledning av motioner om åtgärder för att minska bristen på provsialläkare i glesbygd.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om obligatorisk utrustning av motorfordon med första förband

Föredrogs ånyo allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motion om obligatorisk utrustning av motorfordon med första förband.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen I: 889, av fru *Florén-Winther*, hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, att bestämmelser om obligatorisk förstaförbandsutrustning i motorfordon måtte utfärdas.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen I: 889 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av fru *Florén-Winther* (m).

Fru FLOREN-WINTHER (m):

Herr talman! Beträffande motion I: 889 vill jag hänvisa till mitt särskilda yttrande. Frågan om bestämmelser om obligatorisk utrustning med första förband i motorfordon är ingen ny fråga här i riksdagen. Den har varit uppe till behandling vid två tidigare tillfällen.

Man kan tycka att det är en i och för sig mycket liten fråga, men när vi

ser på antalet trafikolyckor och den statistik som företes kan vi alla vara överens om att varje åtgärd, både liten och stor, som kan begränsa omfattningen och utvecklingen av personskador är alldeles nödvändig.

Trafiksäkerhetsverkets nya prognoser är inte heller särskilt goda, och det väntas ingen nedgång i antalet olycksfall. Man har beräknat att under 1970-talet 13 000 människor kommer att dödas i trafiken i vårt land och 22 000 blir invalider. Ända upp till mellan 150 000 och 200 000 kommer att bli svårt skadade. Det bevisar att även en dylik liten åtgärd har betydelse.

Utskottet har i och för sig behandlat frågan positivt men återigen hänvisat till angelägenheten av att bilförare på frivillighetens väg anskaffar utrustning med första förband. Utskottet hänvisar till det uttalande som gjordes redan år 1967. Vi vet emellertid nu, tre år senare, att frivillighet inte räcker, något som också understrukits av såväl trafiksäkerhetsrådet, Bilgrossistföreningen som Röda korset vid förfrågan från utskottet. Vi vet också att den frivilliga utrustningen inte alltid befinner sig i bilen utan oftast är hemma. Sådana saker gör att man har velat få en bättre tingens ordning i detta fall.

Jag har själv hänvisat till att man i Västtyskland den 1 januari 1970 har infört en lagstiftning om att utrustning med första förband skall vara obligatorisk i alla bilar. Jag har noga studerat förslaget i förarbetena till lagstiftningen och även konstruktionen av den utrustning som utformats i anledning av lagstiftningen i Västtyskland. Den har gjorts till fast utrustning i bilen och skall alltså finnas i alla motorfordon. Den har konstruerats i slagseggplast, som gjorts temperatur- och korrosionsbeständig för att garantera att förbandsartiklarna alltid är intakta och även lätt tillgängliga. Det har också eftersträvat att konstruktionen skall vara prisbillig. I Sverige skulle den inte betinga ett högre pris än cirka 25 kronor,

Om obligatorisk utrustning av motorfordon med första förband

så den kommer inte att göra bilarna dyrare.

Jag vill understryka vad jag har sagt i mitt särskilda yttrande, där jag vill tillbakavisa utskottets uttalande att en utrustning med första förband bara kan vara till hjälp vid mindre skador — vilket inte i och för sig bör förringa dessa skadors betydelse. All hjälp vid trafikolyckor är betydelsefull, det är alla överens om. "Ett förstaförband stoppar blodflödet och kan t. o. m. förhindra förblödningar. En första anti-ceptisk tvätt av sår kan förhindra stelkramp, blodförgiftningar m. m. Ett stödförband vid benbrott och svåra skärsår kan vid transport lindra plågor. En första hjälp med omplåstring kan också ha psykologisk effekt därigenom att den lugnar den skadade." Vi vet ju att många befinner sig i chocktillstånd efter en trafikolycka.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag självfallet ansluta mig till utskottets uttalande om vikten av ökade kunskaper bland allmänheten i olycksfallsvård. Jag tycker att vi bör tillvarata alla tillfällen att propagera för mer utbildning på detta område. Men det ena goda behöver ju inte förskjuta det andra, och allt som kan rädda liv måste prövas.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande, men jag anser att utvecklingen måste följas noggrant, och jag utgår från att riksdagen kommer att möta denna motion igen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anmälades tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 148, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelse om handel med preventivmedel jämte motion i ämnet.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 31 bifölles även av andra kammaren.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 152, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1970/71 till bostadsbyggnade m. m. jämte motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 50 bifölles även av andra kammaren.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 23.19.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solweig Gemert